

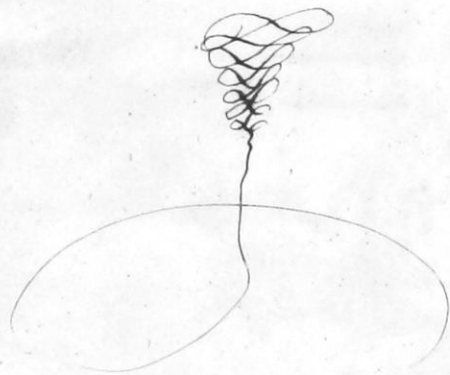
ВІБЛІОТЕКН

АДМБ'

ВЛ

Lara Boyer

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ**

ΕΚ ΤΩΝ

ΔΟΚΙΜΩΤΕΡΩΝ ΠΕΖΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ

Συλλεγείσα και εις Τέσσαρας Τόμους διαρθεύσα

Υπό **Μ. ΡΩΤΑ**

Μετα σχολίων γραμματικῶν ιστορικῶν και γεω-
γραφικῶν και μετ' ἐπιτόμων φιλολογικῶν
και κριτικῶν εἰσαγωγῶν,

Ἐκδίδεται ὑπό

Ν. ΑΔΑΜΙΔΟΥ

Πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπαιταχοῦ Ἑλληνικ. Παρθεναγωγείων.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΠΑΡΑ Τῶ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛῆ ΝΙΚΟΛΑῶ ΑΔΑΜΙΔῆ.

1847.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Φίλιππα δημογενῆ Κοράσια.

Πεπεισμένη οὔσα ὅτι ἡ ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ ὑμῶν μὲν ὀφείλει κατὰ μέγα μέρος ἐπιταχύνει τὴν ἀνάκτησιν τῆς προγονικῆς μας δόξης, ἀπεφάσισα πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἐτῶν νὰ προσφέρω καὶ ἐγὼ, ὡς τὸ λεπτόν τῆς χήρας, τὰς ὀλίγας μου δυνάμεις εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ Παρθεναγωγείου. Ἡ ἐκ τοῦ ἔργου μου ἀποκτηθεῖσα πείρα, ὁ ἀλάνθαστος οὗτος ὁδηγός, μ' ἐδίδαξεν ὅτι ὁ προορισμός σας, ἡ εὐαισθησία τῆς καρδίας σας καὶ τὸ σύντομον τοῦ καιροῦ, τὸν ὅποιον δύνασθε νὰ δαπανήσητε πρὸς γνῶσιν τῆς ἀμιμῆτου γλώσσης μας, ἀπαιτοῦσιν ἰδιαιτέραν συλλογὴν μαθημάτων. Ἐτόλμησα ὅθεν νὰ πραγματοποιήσω τὴν γνώμην μου ἐκδίδουσα τὴν παρούσαν ἐγκυκλοπαιδεῖαν, (α) ἐκ τῆς ὁποίας εὐχομαι νὰ ὠφεληθῆτε ὡς ἐπιθυμῶ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὕλην τοῦ βιβλίου ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλει φανῆν ἀκατάλληλος, ἐπειδὴ ἐφρόντισα νὰ ἐκλέξω ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας μας καὶ ἀπὸ τοὺς ἀρ-

(α) Τὸ ἱερόν τῆς εὐγνωμοσύνης καθῆκον μ' ὑπαγορεύει νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα ἔτι ὁ ἐνδεδότατος Μέγας Λογοθέτης, κύριος Ν. Ἀριστάρχης, συνέδραμε γενναίως εἰς τὴν ἐκδόσιν τῆς παρούσης Ἐγκυκλοπαιδείας. Εἶθε πολλοὶ νὰ ἐμιμῶντο τὴν ἐλευθεριότητα καὶ φιλογένειαν τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἐπ' ἀγαθῇ τῆς ἀνθρωπότητος.

χαίους πεζογράφους και ποιητάς μας ὅ,τι ἀποβλέπει ἰδίως τὸ γυναικεῖον φύλον, καὶ ὅ,τι χρεωσεί τὸ κατ' ἐμέ, πᾶσα θεοσεβῆς, χρηστοθήης καὶ Ἑλληνικῆ καρδία μετ' ἐπιστάσις νὰ μελετήσῃ. Ἀπέφυγα ὅσον τὸ δυνατόν τὸ τεμαχιώδες σύστημα, καθ' ὅσον θεωρῶ ὡς κακοφωνίαν ἀσύγγνωστον εἰς Ἑλληνίδας νὰ παραδίδονται σποράδην ὅσα ἐφώτισαν τὸν Χριστιανικὸν κόσμον, ἀνέδειξαν δὲ τοὺς ἀθανάτους προγόνους μας διδασκάλους τῆς οἰκουμένης. Ἐρανίσθη ὅλα τὰ ἐνταῦθα περιεχόμενα ἀπὸ ἐκδόσεις τὰς καλλιτέρας τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας, πρὸς ἐπιτυχίαν τελειότερου κειμένου. Ὡς πρὸς τὰ σχόλια διετηρήθη ἡ δυνατὴ ἀκρίβεια καὶ ἡ ἀπαιτουμένη εἰς τὰ τοιαῦτα συντομία, διὰ νὰ μὴ προστεθῇ εἰς τὸ σύγγραμμα ὄγκος ἄχρηστος καὶ διὰ τοὺς διδάσκοντας καὶ διδασκομένους.

Ἐκρινα ὠφέλιμον νὰ προτάξω εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου ἀντὶ προλεγομένων μίαν ἐπιστολὴν τοῦ αἰδίου Κοραῆ πρὸς τὴν ἐλλόγιμον Εὐανθίαν. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ, ἀγαπητὰ κοράσια, θέλει πρὸ πάντων σὰς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἐπάρτατον ἀλαζονείαν, θέλει δὲ σὰς ἐμπνεύσει τὸ εὐγενὲς αἶσθημα τῆς μετριοφροσύνης, ἧτις ἀποκαθιστᾷ τὴν λογίαν γυναῖκα ἀξιοσέβαστον, εὐχάριστον καὶ ὠφέλιμον. Σὰς συνιστῶ θερμῶς νὰ τὴν ἀναγινώσκητε συχνάκις διὰ νὰ ἐντυπώσητε ἀνεξαλείπτως εἰς τὰς ἀθῶας καρδίας σας ὅλας τὰς ἐν αὐτῇ σωτηρίους νοθεσίας. Αὗται ἄς σὰς χρησιμεύσουν ὡς ἀδιάσειστον θεμέλιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου θέλετε ἀρόβως καὶ ἐπιτυχῶς οἰκοδομήσει τὴν ἐκπαιδευσίν σας.

Ταῦτα σὰς παραγγέλλει, ἀγαπητὰ κοράσια, ἡ φίλη τῆς εὐδαιμονίας σας.

M. P.

Φιλτάτη Θυγάτηρ Εὐανθία!

Ἐπειδὴ πῶς ἄλλως ἔχω νὰ φανερώσω ὅσῃ μ' ἐπρόξενησεν ἀπροσδόκητον χαρὰν ἡ ὠραία σου ἐπιστολή, πλὴν δίδων τὴν ὁποίαν ἤθελα σὲ δώσειν ὀνομασίαν, ἐὰν ἤμην ἀληθῆς καὶ γνήσιός σου πατήρ; Φιλτάτη λοιπὸν θυγάτηρ, ἐπαινῶ σου τὴν παιδείαν, καὶ μάλιστα τὴν προθυμίαν νὰ τὴν αὐξήσῃς, καὶ νὰ τὴν κοινωνήσῃς εἰς τοὺς ἀπαιδευτούς.

Ἄλλ' ἂν ἀγαπᾷς νὰ τὴν αὐξήσῃς, πρέπει νὰ ἀποφύγῃς τὸν ὅποιον τρέχεις μέγαν κίνδυνον, νὰ μείνῃς καὶ τῶν πλέον ἀπαιδευτῶν ὑποδεεστέρα. Ἄν ὁ ἀδελφός καὶ εὐεργέτης σου ἦναι ἀρκετὸς νὰ σὲ διδάξῃ καὶ τὸν κίνδυνον καὶ τὰ μέτα τῆς ἀποφυγῆς, δὲν θέλουν ὅμως εἶσθαι περριτταὶ οὐδ' ἐμοῦ τοῦ γέροντος αἱ συμβουλαι, ἐὰν ὡς φιλοστόργου πατρὸς παραγγελίας δώσῃς εἰς αὐτὰς προσοχὴν.

Ἀνάγκη εἶναι πρὸ πάντων, φίλη Εὐανθία, νὰ μὴ σὲ λανθάνῃ τί σημαίνει ἡ σοφία. Ὅσα σ' ἐδίδαξε, καὶ ὅσα μέλλει νὰ σὲ διδάξῃ ὁ ἀγαπητός σου ἀδελφός, εἶναι ὄργανα καὶ μέσα τῆς σοφίας, ὄχι αὐτὴ ἡ σοφία. Ἐπειδὴ ὅλα ταῦτα, ἢ κἂν τὰ πλειότερα, δύναται τις νὰ μάθῃ, καὶ μ' ὅλα ταῦτα νὰ μείνῃ ἄσοφος, ἢ μᾶλλον καὶ αὐτῶν τῶν ἀσώφων ἀσοφώτερος καὶ ἀπαιδευτότερος. Ἡ ἀληθινὴ σοφία, τέχνη ἀγαπητὸν, εἶναι, ὡς τὴν ὠρίζαν οἱ πρόγονοί μας, **Ἡ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΒΙΟΥ.**

Καθὼς διὰ νὰ κτίσῃ τις οἶκον, πρέπει νὰ ἦναι οἰκοδόμος, νὰ ράψῃ ἐνδύματα, ράπτῃς καὶ καθεξῆς, ὁμοίως δὲ ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους χρείας, ὅ,τι θέλῃ τις νὰ κα-

τασκευάσῃ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας, ἀνάγκη εἶναι νὰ γνωρίζῃ τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς του. Παρόμοια καὶ διὰ νὰ ζήσῃ τις, ὡς πρέπει, εἰς τὸ ὅποιον ἡ φύσις τὸν ἐγέννησε γένος, ἢ ἡ τύχη τὸν ἐδιώρισε βίου ἐπάγγελμα, πρέπει νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ βίου. Ἡ τέχνη αὕτη δὲν ἀλλάσσει, ἀλλὰ προσδιορίζεται μόνον ἀπὸ τὰς διαφορὰς τῆς τύχης, ἢ τῆς φύσεως περιστάσεις, εἰς τρόπον ὥστε ἄλλως ζῶσιν αἱ γυναῖκες παρὰ τοὺς ἄνδρας, ἄλλως πάλιν ἐκ τούτων οἱ Προφύσσουρες παρὰ τοὺς πραγματευτὰς, καὶ οὗτοι πάλιν ἀπὸ τοὺς ἰδίως ὀνομαζομένους τεχνίτας· ὅλοι ὁμως εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς τέχνης τοῦ βίου ἐπιθυμοῦντες νὰ κτυπήσωσιν, ἢ γοῦν νὰ ζήσωσιν εὐδαιμόνως. Ἀλλὰ τὸ εὐδαιμόνως τοῦτο σημαίνει ἐναρέτως, διότι ὅστις ἐλπίζει νὰ εὐδαιμονήσῃ χωρὶς ἀρετὴν βόσκεται ἀπὸ ματαίαις ἐλπίδας, πλανώμενος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, ἕως νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελευταίαν του ὥραν, καὶ τότε νὰ καταλάβῃ ὁ ἄτεχνος καὶ ἄτυχος, ὅτι ἔτρεξε τὸ στάδιον ὅλον τοῦ βίου χωρὶς τὴν πολυτίμον τέχνην τοῦ βίου. Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἔρευναν πῶς ἔχει ν' ἀποκτήσῃ τὴν τέχνην ταύτην ἡ καλὴ καὶ ἀγαθὴ Εὐανθία.

Τὴν σεμνότητα καὶ μετριοφροσύνην, ἀναγκαίαις ἀρετὰς εἰς ὅλους, ἡ φύσις ὁμως τὰς ὥρισε στολισμὸν τῶν γυναικῶν ἰδιαίτερον. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ καθημερινὴ πείρα καὶ ἡ κρίσις, μὲ τὴν ὁποίαν, συμφώνως ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κρίνομεν ὅλοι τοὺς ἔχοντας τὰς τοιαύτας ἀρετὰς, ἢ τὰς ἐναντίας κακίας. Ἀλαζῶν καὶ κομπαστῆς ἀνὴρ φέγεται ὀλιγώτερον παρὰ γυναῖκα κομπαστρίαν. Κατηγοροῦν τὸν ἄσεμνον ἄνδρα ὅσοι ἔχουσιν ἔβη χρηστά· ἀλλὰ γυναῖκα ἄσεμνον καὶ αὐτοὶ οἱ ἄσεμνοὶ ἄνδρες ἀναγκάζονται νὰ κρίνωσι βδελυκτὴν ὡς ἐξ ἐναν-

τίας τῆς σεμνῆς καὶ μετριοφρονος γυναικὸς οἱ ἔπαινοι, εἰς τὸν μετριοφρονα καὶ σεμνὸν ἄνδρα γίνονται ἐκθειασμοί. Διὰ τί; διότι ἔλαβεν ἡ γυνὴ παρὰ τὸν ἄνδρα πλείοτερα ἀπὸ τὴν φύσιν βοηθήματα νὰ ἦναι σεμνή.

Τὰ πλείοτερα ὁμως ταῦτα βοηθήματα κινδυνεύουν νὰ ματαιωθῶσιν, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀπάτην τῶν κακῶν παραδειγμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ὁ φίλος ἀδελφός σου μακρὰν σὲ κρατεῖ, καὶ σὺ ἀφ' ἑαυτῆς εὐκόλον εἶναι νὰ κρατηθῆς, ἐπειδὴ εἶναι ἔξω σου. Ἀλλ' εἶναι τις ἄλλος ἀπατεῶν, Εὐανθία, τόσον πλέον δυσφύλακτος, ὅσον εἶναι ἐσωτερικὸς καὶ σύντροφος ἀχώριστος ἡμῶν, τὸν ὅποιον ἡ φύσις μᾶς ἀναγκάζει νὰ συναναστροφώμεθα καθ' ἡμέραν, καθ' ὥραν, κατὰ πᾶσαν ὥραν στιγμὴν. Ἐξεύρεις τίς εἶναι ὁ πλάνος οὗτος; Ἡ ἰδία μας ταλαίπωρος κεφαλή. Καὶ τὸ δυσκολώτερον τῆς ὁποίας ὀλίγον ἀρχήτερα ἔλεγα Τέχνης τοῦ Βίου μέρος εἶναι, νὰ φεύγῃ τις τοῦ πλάνου τούτου τὰς ἀπατηλὰς κολακείας. Καὶ ἂν δὲν μὲ πιστεύῃς, ἄκουσε τὰ χρυσᾶ τοῦ χρυσοῦ μας Πλάτωνος λόγια: «Τὸ γὰρ ἐξαπατᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' αὐτοῦ πάντων χαλεπώτατον ὅταν γὰρ οὐδὲ σμικρὸν ἀποστατῇ, ἀλλ' αἰεὶ παρῆ ὁ ἐξαπατήσων, πῶς οὐ δεινόν!» Ἡ δυσκολία τῆς φυλακῆς γίνεται τόσον μεγαλητέρα, ὅσον ἔχει προτερήματα πλείοτερα ὁ ἀπατῶμενος καὶ σπανιώτερα, ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ ἦναι ὅλον τὸ ἐναντίον. Τοῦτο σὲ λέγω, ὄχι διὰ νὰ σ' ἐμποδίσω ν' αὐξήσῃς τὴν εἰς τὰ μαθήματα προκοπὴν σου, ἀλλὰ νὰ σὲ κάμω προσεκτικωτέραν ἐναντίον τοῦ ἀπατεῶνος.

Ἴδου τί ἐνδέχεται νὰ σὲ λέγῃ κολακεύων καθ' ἡμέραν ὁ Πλάνος. «Εὐανθία, σὺ εἶσαι τοῦ πολλὰ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν λογίων γυναικῶν, καὶ εἰς τὰς Κυδωνίας,

« ἴσως ἡ μόνη λογία. » Ἄν πιστεύσης τὰ δολερὰ ταυ-
 τα λόγια τοῦ Πλάνου, αὐτὸς θέλει σέ κάμειν ν' ἀμε-
 λήσης τὸ ἀπ' ὅσα ἐδιδάχθης, ἢ διδάσκεισαι ἀξιολογώ-
 τερον μάθημα, **ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ**. Πρόσεχε,
 τέκνον, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ. Ὅσον εἶναι με-
 γαλλήτερος ὁ κίνδυνος, τόσον πλέον ἄγρυπνος πρέπει
 νὰ στέκης ἐναντίον τοῦ Πλάνου. Ὅσακις αὐτὸς σέ κο-
 λακεύει με τοιοῦτους σατανικούς λογισμούς, πρόβαλ-
 λε σὺ ἐναντίον του τὸν ἀληθινὸν καὶ φρόνιμον τοῦτον
 λογισμόν. « Ἡ κοινὴ τοῦ γένους ἡμῶν δυστυχία με
 « κατασταίνει μίαν τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ. Ἐάν ἐγεννώ-
 « μην εἰς τοὺς χρόνους τῆς προγονικῆς λαμπρότητος,
 « ἤθελα εἶσθαι ἡ ἐσχάτη ἴσως τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ
 « τῶν καλῶς ἀναθραμμένων γυναικῶν, καὶ ἐπειδὴ ἡ Ελ-
 « λὰς ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται τὸν πόθον τῆς λαμπρότη-
 « τος ταύτης, πιθανόν ὅτι μετ' ὀλίγας ἐτῶν ἑκατοντά-
 « δας, ἂν ἦτον δυνατὸν νὰ ἀναβίωσω, θέλω πάλιν λογί-
 « ζεσθᾶν μία τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ. » Ὅποια ἦτον ἡ κα-
 τὰστασις τῶν προγόνων ἡμῶν, ὅποια θέλει εἶσθαι, σὺν
 Θεῷ τῶν ἀπογόνων μας, εἰς τοιαύτην σήμερον καταστα-
 σιν εἶναι ἡ φωτισμένη Εὐρώπη ὅπου εὐρίσκονται πολ-
 λαὶ γυναῖκες στολισμέναι με παιδεῖαν, ὄχι Προφессό-
 ρων ἀδελφαί, ἀλλὰ καὶ μεταξύ τῆς ἐσχάτης τάξεως τῶν
 πολιτῶν.

Βλέπεις λοιπὸν ἀγαπητὸν τέκνον, ὅτι ἡ παιδεία, ἀντὶ
 νὰ σοῦ ἐξεπάρῃ τὸν νοῦν, πρέπει νὰ σέ παρακινήσῃ εἰς δο-
 ξολογίαν Θεοῦ, πρῶτον μὲν ὅτι σ' ἐγέννησεν εἰς τοιαύ-
 την χρόνου περίοδον, ὅταν ἡ ταλαίπωρος ἡμῶν πατρίς
 ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται τὰ καλὰ τῆς παιδείας ἔπειτα ὅτι
 καὶ σ' ἐγέννησεν ἀδελφὴν ἀνδρὸς ἱκανοῦ νὰ σέ στολίσῃ
 με παιδεῖαν. Ἡ πλέον ὁμως εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν δη-

μιουργὸν δοξολογία (πάλιν σέ τὸ λέγω) εἶναι νὰ κατευθύ-
 νησῃ ὅσην ἔχεις, καὶ ὅσην μέλλεις ν' ἀποκτήσης παιδεῖαν εἰς
 τὴν ἀνωτέραν ὄλων τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν Τέχνην
 τοῦ Βίου, καὶ νὰ τὴν μάθης τόσον καλά, ὥστε νὰ ἦσαι
 καλὴ νὰ τὴν παραδίδῃς με λόγον καὶ με ἔργον, καὶ εἰς
 τὰς συνηλικιώτιδάς σου παρθένους, καὶ, ὅταν σὺν Θεῷ
 ὑπανδρευθῆς, εἰς τὰ τέκνα σου διὰ νὰ δείξῃς με ταύ-
 την σου τὴν ἐπιμέλειαν, ὅτι εἶσαι γνήσιον τῆς Ἑλλάδος
 τέκνον, καὶ νὰ ἐπιταχύνης τὸ κατὰ σέ τὴν ἀναγέννησιν
 τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς καὶ πατρίδος.

Εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, φίλη θυγάτηρ, δὲν ἦτον νὰ γεν-
 νηθῆς πρὸ πολλῶν, ἢ μετὰ πολλὰς ἑκατοντάδας ἐ-
 τῶν, οὐδὲ νὰ ἐξισωθῆς με τὰς παρελθούσας ἢ με τὰς
 μελλούσας Ἑλλητίδας εἰς τὴν ἐξουσίαν σου ὁμως εἶ-
 ναι (μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι) νὰ ὑπερβάλῃς πολλὰς ἀπὸ
 τὰς ἀρχαίας, καὶ νὰ μὴ σέ ὑπερβάλῃ καμμία ἀπὸ τὰς
 μελλούσας εἰς τὴν Τέχνην τοῦ Βίου, εἰς τὴν ὅποιαν μό-
 νον στηρίζεται ἡ ἀληθῆς εὐδαιμονία, καὶ τῆς ὁποίας
 βραβεῖον εἶναι ἡ ἀθανασία.

Ταῦτα σέ λέγει ἀπὸ βάθους πατρικῶν σπλάγγνων ὁ
 γηραιὸς Κοραῆς. Ταῦτα μελέτα καθ' ἡμέραν, ἂν θέλῃς
 νὰ εὐδαιμονήσης ζωσα, καὶ ν' ἀφήσῃς ἀφίνουσα τὴν
 ζωὴν, ἀθάνατον ὄνομα. Σπούδασε, φίλον θυγάτριον νὰ
 κατασταθῆς ὁμοία τῆς γυναικὸς, τὴν ἑποῖαν εἰζῆτει ὁ
 Σολομών σπούδασε, ἂν ἐρωτᾷ τις εἰς τὸ ἐξῆς, ὡς ἐ-
 κεῖνος, « Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὕρησῃ ; » νὰ τὸν ἀ-
 ποκρίνωνται οἱ γνωρίζοντές σε « Τὴν ἐξ Ἄνδρου
 » Εὐανθίαν. »

Καταγίνου εἰς ἀνάγνωσιν τῶν Ἑλληνικῶν Ποιητῶν
 καὶ Συγγραφέων, καὶ μάλιστα τῶν κλασσικῶν. Ἄλλὰ
 καταγίνου ὡς μέλιστα, ἀπανθίζουσα ἀπ' αὐτοὺς ὅ,τι εἶ-

ναί χρησίμιον εἰς τὸ μέλι τῆς Τέχνης τοῦ Βίου. Ἄνα-
γίνωσκε συχνὰ τὸ συναξάριον τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλ-
λάδος κλητήματος, τοῦ Σωκράτους, γραμμένον κομ-
ψότερον ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ἀληθέστερον ἀπὸ τὸν Ξε-
νοφῶντα. Εἰς κανέν ἔθνος δὲν ἐγεννήθη τοιοῦτος καλὸς
τεχνίτης τοῦ Βίου, ὅποιος ὁ Σωκράτης. Μὴν ἀμελήσῃς
τὴν θαυμαστὴν τοῦ Σωκράτους, καὶ δευτέρον Σωκρά-
την, τὸν Πλούταρχον.

Φρόντιζε μάλιστα, ἂν θέλῃς ν' αὐξήσῃς τὴν εἰς τὰ
καλὰ προκοπὴν σου, νὰ μεταδίδῃς τοὺς καρπούς τῆς
εἰς τὰς συνηλικιώτιάς σου Παρθένους. Δὲν ἐμπορεῖς
τέκνον ἀγαπητὸν νὰ φαντασθῇς, πόσον γρήγορα αὐξά-
νουνσι τὰ φῶτα, ὅταν μεταδίδωνται, καὶ πόσῃ ἡδονῇ
προξενεῖ εἰς τὰς φιλανθρώπους ψυχὰς ἢ μετάδοσις αὐ-
τῶν. Ὅταν κατὰ δυστυχίαν εὐρεθῇ τις περικυκλωμένος
ἀπὸ βαρβάρους, πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ τοὺς φωτίσῃ
ἀλλέως κινδυνεύει νὰ βαρβαρωθῇ αὐτός. Δὲν ἐνθυμοῦ-
μαι τίς τίνα ὀνειδίζει εἰς τὸν Εὐριπίδην, ὅτι ἔχασε τὰ
ἦθη του διὰ τὴν μακρὰν μεταξύ τῶν βαρβάρων διατρι-
βήν.

« Βαρβαρώσῃ, χρόνος ὅν ἐν βαρβάρους. »

Τὸν ὅποιον σ' ἐσυμβούλευσα τῆς μελίστης τρόπον εἰς
τὴν ἀνάγνωσιν τῶν προγονικῶν μας βιβλίων, τὸν αὐτὸν
πρέπει, Εὐανθία, νὰ μεταχειρίζεσαι καὶ εἰς τὰ βιβλία
τῶν ἀλλογενῶν, καὶ ἐξαιρέτως τῶν Γάλλων, ἐπειδὴ
γνωρίζεις τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐπιθυμῇς καὶ
νὰ μεταφράσῃς τι καὶ ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ συγγράμματα.
Βιβλία ἄξια μεταφράσεως εἶναι καὶ πολλὰ καὶ καλά· ἀλλ'
ὀλίγα ἀπ' αὐτὰ εἶσαι ἀκόμη εἰς κατάστασιν νὰ μεταφρά-
σῃς, καὶ διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας σου, καὶ διότι δὲν εἶναι
πιθανὸν νὰ ἐξεύρῃς ἀκόμη τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν τόσον

καλὰ, ὥστε νὰ μεταφέρῃς τὰ νοήματα τῶν Γάλλων εἰς
τὴν γλῶσσάν μας, ἢ ὅποια οὐδ' αὐτὴ ἀκόμη δὲν εἶναι οὐδ'
ἄρκετὰ πλουσία, οὔτε ἄρκετὰ τριμμένη νὰ τὰ ἐκφράξῃ,
χωρὶς κίνδυνον Γαλλισμῶν. Μ' ὅλον τοῦτο, τέκνον, καὶ
αὐτὴ σου ἢ ἐπιθυμία εἶναι πολλῶν ἐπαίνων ἄξια.

Διὰ νὰ κάμῃς λοιπὸν ἀρχὴν, σὺν Θεῷ, σὲ πέμπω τὸ
νεωστὶ ἐκδοθὲν κομψὸν ἠθικὸν συγγραμμάτιον ἀπὸ γυ-
ναῖκα σοφῆν καὶ σεβάσμιον, τὴν κυρίαν Guisot. Ἄν ὄχι
ἄλλο, γυμνάζεσαι καὶ διὰ τῆς μεταφράσεως καὶ εἰς τῶν
Γάλλων τὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς τὴν μητρικὴν σου. Ἐὰν
ὅμως ἐπιτύχῃς νὰ κάμῃς τὴν μετάφρασιν τοιαύτην, ὅποια
καὶ νὰ ἀναγινώσκηται μὲ εὐαρέστησιν, τότε θέλεις λά-
βειν ἀμοιβὴν τῶν κόπων σου τὸν ἔπαινον τῶν ὁμογενῶν,
καὶ τὰς εὐλογίας ἐμοῦ τοῦ γέροντος, ὅστις ἀποθνήσκω
πλέον εὐχαριστημένος, ἀφοῦ ἴδω ὅτι ἡ παιδεία ἐπρο-
χώρησε καὶ εἰς αὐτὰς τοῦ γένους μας τὰς γυναῖκας.

Ἵγίαινε καὶ πρόκοπτε εἰς τὴν Τέχνην τοῦ Βίου.

Ἐκ Παρισίων 28 Ἰανουαρίου 1815.

Ὁ εὐχέτης τῆς προκοπῆς σου,

ΚΟΡΑΗΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΝ Τῷ Α΄ ΤΟΜῳ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Α. Γνωμικά καὶ σύντομοι φράσεις.	1
Β'. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περὶ Προσευχῆς.	33
Γ'. Κέβητος, Θεβαίου Πίναξ.	46
Δ'. Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα.	73
Ε'. Ἰσοκράτους πρὸς Δημόνικον Παραινέσεις.	133
Σ'. Ξενοφῶντος Οἰκονομικός.	150

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ.

Α. ΓΝΩΜΙΚΑ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΦΡΑΣΕΙΣ.

ΚΑΙΣΙΣ ΠΡΩΤΗ.

§. 1. **Γ**υναικὸς ἀγαθῆς οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα.¹ — Γυνή δὲ πονηρὰ ἀπώλεια οἰκίας.² — Ὁ;³ εὖρε γυναῖκα ἀγαθὴν, εὖρε χάριτας· ἔλαβε δὲ παρὰ Κυρίου ἰλαρότητα. — Ὁ; ἐκβάλλει γυναίκα ἀγαθὴν, ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. — Γυνὴ ἀνδρεία⁴ στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.² — Γυναίκα ἀνδρείαν τίς εὐρήσει;⁵ τιμιωτέρα⁶ δὲ ἐστὶ λίθων πολυτελῶν ἢ τοιαύτη· οὐ φρονεῖ· τῶν ἐν οἴκῳ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ὅταν ποῦ⁷ χρονίζῃ· δισπᾶς χλαίνας ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς· στόμα αὐτῆς διάνοιξε προσεχόντως καὶ ἐνόμωι, καὶ τάξιν ἐνετείλατο⁸ τῇ γλώσσῃ αὐτῆς· σίτα δὲ ὀκνηρὰ⁹ οὐκ ἔραγεν. *Παροιμ.* — Σεμνῆς γυναικὸς καὶ ἀγαθῆς ὅταν τύχη¹⁰, τὸν βίον ἄλυπον διατελέσει¹¹. *Ἀριστοτ.* — Γυνὴ δὲ χρηστὴ πηδάλιον ἐστὶ¹² οἰκίας. *Πυθαγορ.* — Ἡ μὲν ῥαθυμία ρίζα τῶν κακῶν, ἡ δὲ ἐπιμέλεια¹³ μήτηρ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐστίν. *Ἐπικλήτου.*

1) Δὲν ὑπάρχει τι, τὸ ὁποῖον νὰ ἰσοτιμηθῆται, καὶ ἀξίῳ ὄσον ἡ τιμιότης γυνικῆ.
2) ὑπενωσέτα· ἐστὶ τ. κ. §. 266. Σμ. καὶ Β. Σ 72. 3) καὶ· ἔλλαψεν τοῦ ἐκείνου, ἀπὸ τοῦ εὐρίων. 4) ἀγαθῆς, ἐνάρετος. 5) εἶναι δηλαδὴ δύσκολον νὰ ἐπιτύχῃ τις. 6) Κ. § 199 7) Κ. §. 463. 8) ἐντέλλομαι. 9) τὸν ἄρτον τῆς ὀκνηρίας 10) Κ. § 348. ε. 11) θέλει ζῆσαι, περᾶσει τὴν ζωὴν σου. 12) Κ. §. 196. Β. σελ. 170. 13) Κ. §. 248. Β. 248.

§. 2. Εὐσεβείας ἐπὶ πᾶσι φροντιστέον¹⁴, ἣν μητέρα φασὶ τῶν ἀρετῶν, ὀρθῶς λέγοντες· αὕτη γὰρ¹⁵ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ τελευτὴ πικρῶν τῶν ἀρετῶν. *Γρηγ. Θεολ.* — Ἡ λύπη ἀδελφῆ¹⁶ ἐστὶ τῆς ἡδονῆς. — Οὐ πανίκα¹⁷ λύπην ἐργάζεται, ἀλλ' ἐπιθυμία. — Ἀρχὴ ἀρίστη πάντων μὲν ὁ Θεός, ἀρετῶν δ' ἡ εὐσέβεια.² — Πρόσωπα ἀσεβῶν¹⁸ ἀτιμίας¹⁷ ἐμπλησθήσονται¹⁹. — Ἐλπίς ἀσεβοῦς ἀπολείτται²⁰. — Πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς ἐν φροντίδι.² Ὄταν δοκῇ²¹ εἰρηνεύειν, τότε ἤξει κτύφ²² ἢ καταστροφή. *Ἰωβ.* — Τοῖς φούλοις φόβος ἢ τῆς ζωῆς τελευτῆ.² — Φίλει τὴν παιδείαν²³, σωφροσύνην²⁴, φρόνησιν, ἀλήθειαν¹³, οἰκονομίαν¹⁷, τέχνην, εὐσέβειαν¹³. — Βούλομαι τας γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίᾳ μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ²⁵ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῶ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῶ πολυτελεῖ. *Παύλ.* — Πᾶν ὅ,τι ἂν μέλλῃς²⁶ ἐρεῖν²⁷, πρότερον ἐπισκόπει τῇ γνώμῃ· πολλοὶ γὰρ ἡ γλῶσσα προτρέχει τῆς διανοίας²⁸. *Ἰσοκρ.* — Εἰ τέλος παιδείας² τὸ ἐκυτὸν αἰσχύνεσθαι, ἐσχάτης ἀπαιδεύσεως²⁹ τὸ μὴδὲ τοὺς ἄλλους αἰσχύνεσθαι. *Χρυσόστ.* — Κάλλος νόμιζε τὴν φρενῶν εὐκοσμίαν¹⁷. *Γρηγ. Θεολ.* — Κάλλος ἀνθρώπων χαρακτηρίζεται οὐκ ἀπὸ³⁰ τῆς διαπλάσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῶν τρόπων καὶ τῆς κοσμιότητος. *Χρυσόστ.* — Ὄταν φύσει τὸ κάλλος ἐπικοσμητῶς χρηστέος, διπλασίως ὁ προσίων³¹ ἀλίσκεται. — Ἐὰν καλὸν ἔχῃ σῶμα, καὶ ψυχὴν κακὴν, καλὴν ἔχει ναῦν³² καὶ κακὴν κυβερνήτην *Ἰσοκρ.*

§. 3. Προσευχὴ, σωφροσύνης ἐστὶ φυλακτήριον³³, παρθενίας σφραγίς, θυμοῦ παιδαγωγία, τύφου καταστολή, μνησικακίας κα-

14) Κ. §. 218. Γ. καὶ 383. 15) αἰτιολογεῖτὸ ὀρθῶς λέγοντες. 16) Κ. §. 240. 241. 17) Κ. §. 247. Β. 242. 18) Κ. §. 334. 19) ἐμπύπλωμι, ἐνεπίπλωμι. Κ. §. 160. 20) ἀπόλλυμαι. 21) ὁ ἀσεβής. Β. Σ. 71. Κ. §. 266. 22) τῷ ἀσεβεῖ. 23) Κ. §. 213. γ'. καὶ Β. 218. 24) Β. 184. Κ. §. 212. 25) μὴ κοσμεῖν. Κ. §. 452. ε'. καὶ Β. Σ. 249. 26) Β. Σ. 135. καὶ Κ. §. 465. 27) Κ. §. 160. εἴρω. Β. 215. 28) τρέχει πρὸ τῆς δ. 29) ὑπενωεῖται ἰδίον ἢ ἔργον ἐστὶ. Κ. §. 348. Σημ. Β. Σ. 72 ἢ τὸ τέλος. 30) ἀπὸ καὶ οὐκ ὑπὸ, διότι ἀπὸ τῆς διάπλασιν λαμβάνεται, ἐξέρχεται τὸ χαρακτηρίζεσθαι. 31) προσέμι. Κ. §. 49. 32) Κ. §. 16. Β. 47. 33) Κ. §. 218. Γ.

θάρσιον, φθόνου καθάρσεις, εἰρήνης ἀσφάλεια. *Γρηγ. Θεολογ.* — Μακρὰν ἀπέχει ὁ Θεός ἀπὸ ἀσεβῶν, εὐχαίς δὲ δικαίων ἐπακούει. *Παροιμ.* — Ἡ θεία ἀκοή οὐ φωνῆς δαίται πρὸς αἴσθησιν, οἶδε γὰρ καὶ ἐν τῷ κινήματι τῆς καρδίας γνωρίζαι³⁴ τὰ ἐπιζητούμενα· ἢ οὐκ ἀκούεις³⁵, ὅτι Μωϋσῆς μὴδὲν φθεγγόμενος, τοῖς ἀλαλήτοις αὐτοῦ στεναγμοῖς ἐντυγχάνων τῷ Κυρίῳ, ἤκούετο παρὰ τοῦ Κυρίου¹⁸⁴ λέγοντος, τί³⁶ βοᾷς πρὸς με; *Βασιλ.* — Ἡ παιδεία ἐν μὲν ταῖς εὐτυχίαις κόσμος ἐστὶν, ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις καταφυγή. — Τὸ νικᾶν³⁷ τὰς ἐπιθυμίας πασῶν νικῶν³⁸ ἢ καλλίστη.² — Ἀγαθός² ὁ ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ³⁹ οὐκ ἐπὶ πατραγαθίᾳ³⁹ μέγα φρονῶν⁷⁷. — Λαμπρὸν καὶ ἐπίσημον ἄνδρα οὐ περιφάνεια προγόνων, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴ ποιεῖν εἴωθε⁴⁰. *Χρυσόστ.* — Οὐ δεῖ ἔχομεν⁴¹ πατέρας λέγειν, καὶ προγόνους περιφανεῖς· ὁ γὰρ⁴² τῆς ἀληθείας νόμος ἴδια ἐκάστου ἀπαιτεῖ τὰ ἐγκώμια. *Βασιλ.*

ΚΛΙΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

§. 4. Οὐδεὶς² ἐλεύθερος ἑαυτοῦ⁴³ μὴ κρατῶν⁴⁴. — Χρηστοῦ πρὸς⁴⁵ ἀνδρὸς μὴδὲν ὑπονόει κακόν· δίκαιος γὰρ⁴⁶ ἀδικεῖν οὐκ ἐπίσταται τρόπος⁴⁷ *Ἐπικτ.* — Ἄδελφός ὑπ' ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ ὑψηλή² ἰσχύει δὲ ἡ ὁμόνοια⁴⁸ ὡσπερ θεμελιωμένον⁴⁹ βασιλεῖον. *Σολομ.* — Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραὶ. *Ματθ.* — Ἐλεύθερον ἀδύνατον⁵⁰ εἶναι τὸν πάθει δουλωθέντα, καὶ ὑπὸ παθῶν κρατού-

34) ἀμετάβ. ἀντὶ γινώσκει, ὡς καὶ εἰς τὴν συνθήκειαν.

35) ἀκούεις γὰρ. 36) κατ' ἐλλείψιν τῆς διὰ, ὡς καὶ ἡμεῖς. Β. Σ. 141.

37) Κ. §. 410. 38) Κ. §. 342. Β. Σ. 380. 39) Κ. §. 224. α. Β. 227. γ'. 40) Κ. §. 160. ἔθω. 41) ὡς ἀντικείμενον εἶναι ὀλόκληρος ἢ ἐξηρημένη πρότασις. τ. ε. οὐ δεῖ λέγειν τὸ ἔχομεν κτλ. 42) αἰτιολογεῖ τὸ οὐ δεῖ λέγειν.

43) Β. Σ. 141. Κ. §. 304. 44) Κ. §. 347. ε'. Β. Σ. 352.

45) Β. Σ. 291. καὶ 298. Κ. §. 461. Σημ. Δ'. Ἐτίθη ἢ πρόθεσις μεταξὺ τοῦ ἐπιθέτου καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ, τὸ ὅποιον εἶναι συγχρότατον εἰς τὴν Λατινικὴν ὡς καὶ τῷ οὐδὲν ἐξ ὧν καὶ ἀντίπαλον εἰς ἑν ὄνομα. 46) αἰτιολογεῖ τὸ μὴδὲν ὑπονόει. 47) ἀντὶ δικαίου τρόπου ἀνθρώπου. 48) Β. 184 καὶ 248. Κ. §. 212. α. 49) θεμελιώω Κ. §. 116. δ'. Β. 99. 50) ἀδύνατον ἐστὶ τὸ εἶναι ἐλεύθερον. Κ. §. 266. Β. Σ. 72. καὶ Κ. §. 481. Β. Σ. 72. Α.

μενόν. — Αρετώτερους ὄνομα καλόν ἢ⁵¹ πλοῦτος πολὺς· ὑπερ⁵²
δὲ ἀργύριον καὶ χρυσίον χάρις ἀγαθῆ.² *Παροιμ.* — Φρόντισον
περὶ⁵³ ὀνόματος καλοῦ· αὐτὸ γὰρ σοὶ παραμενεῖ, ἢ⁵⁴ χίλιοι⁵⁵
μεγάλοι θησαυροί. *Σιράχ.* — Ὁ πλοῦτος θνητός,² ἢ δόξα ἀθά-
νατος⁵⁶ — Μειράκιον⁵⁷ πλοῦσιον καὶ ἀπαίδευτον χρυσοῦν ἐστιν⁵⁸
ἀνδράποδον. — Τιμιώτερον⁵⁹ ἀρετῆ ἢ⁵¹ πλοῦτος. — Μόνη⁶⁰
κτημάτων ἢ ἀρετῆ² ἀναφαίρετον. — Ἀρετῆς ἀσκησις⁶¹ τίμιον
μὲν κτήμα² τῷ ἔχοντι, ἡδίστον δὲ θέμα² τοῖς ἐντυγχάνουσι. *Βα-
σιλ.* — Ἀρετὴν ἐπαινῶν Θεὸν ἐπαινέσομαι⁶², παρ' οὗ τοῖς ἀν-
θρώποις ἢ ἀρετῆ⁶³. *Θεολ.* — Οἱ βάρβαροι γὰρ ἀνδρας ἡγοῦνται⁶⁴
μόνους τοὺς πλείστα⁶⁵ δυναμένους ἀδικῆσαι καὶ φενακίσαι⁶⁶.
Κωμικ.

§. 5. Ἴππου μὲν ἀρετὴν ἐν πολέμῳ κρίνομεν, φίλου δὲ πίσιν
ἐν ἀτυχίᾳ¹⁷. — Σκευὴ μὲν τὰ καινὰ² κρείττονα⁶⁷, φίλια δὲ ἢ
παλαιότερα⁶⁸. — Ἡ ἀληθινὴ φίλια τρία ζητεῖ μάλιστα· τὴν ἀ-
ρετὴν ὡς καλόν, τὴν συνήθειαν¹³ ὡς ἡδύ, καὶ τὴν χρεῖαν ὡς ἀ-
ναγκαῖον⁶⁹. *Πλουτάρχ.* — Φίλον πιστὸν ἐκείνου⁷⁰ νόμιζε, ὅστις
αὐτὸν σε⁷¹, ἀλλὰ μὴ τὰ περὶ σε⁷² ἀγαπᾷ. — Ἴππου χρεῖαν⁷³
ἐλέγχει τραχύτης ὁδοῦ, καὶ φίλον εὐνην αἰ συμφοραὶ διακρίνου-
σιν. — Καὶ ἱατρὸν καὶ φίλον οὐ τὸν ἡδίω,⁷⁴ ἀλλὰ τὸν ὠφελιμώ-
τατον ἐκλέγεσθαι χρῆ. *Ἐπικτ.* — Τὸν εὐεργετοῦντά σε εἰς ψυχὴν,

51) B. Σ. 374. K. § 342. σημ. α. 52) K. § 461. σημ. B. Σ. 297. 278.

53) K. § 347. γ. καὶ σημ. B. Σ. 316. 54) παρὰ ὡς νὰ προηγεῖτο μὲν ἐτ
μ ἄλλον· 55) ὡς καὶ τὸ μῦθος ἀντὶ πολλῶν ἀρεθμοῖ, κατὰ συνεκδοχὴν.

56) K. § 89. γ. 57) K. § 207. καὶ σημ. α. 58) K. § 244. σ. B.
286. 59) K. § 263. 60) ἀντὶ μόνον τῶν κτημάτων. K. 273. B. Σ. 79.

61) B. 172. K. § 248. καὶ B'. 62) ἐπαινῶ. K. § 159. δ'.

63) ἔστιν, ἐρχεται. ἐκ τοῦ σημασινομένου τῆς παρὰ, ἥτις μὲ γενικὴν σημαίνει
κυρίως τὸ πλεῖστον μὲ ἀπομάκρυνσιν, χωρισμὸν ἀπὸ πλεῖστον τινός.

64) μόνους τοὺς δυναμένους ἡγοῦνται ἀνδρας. K. § 342. ε'. 65) πλείστα
ἀδικήματα καὶ φενακίσματα. K. § 356. B. Σ. 318. 66) K. § 243. ι.
φειάξ, φενακίω. K. § 219. B. 207. καὶ 208. 67) K. § 201.

68) K. § 243. ι. 69) χρῆμα B. 248. 70) ἐκείνου νόμιζε φίλον πιστόν.

71) B. Σ. 121. K. § 303. A. 72) K. § 284. B. Σ. 102.

73) χρησιμότητα. 74) K. § 200. B. 183. οὐχὶ ἐκείνου, ὅστις μᾶς κολα-
κεῖ, ἀλλ' ἐκείνου, ὅστις μᾶς ὠφελεῖ πῶς καὶ ἐλέγχων ἡμᾶς, ἔταν ἢ χρεῖα.

ὡς ὑπηρετῆν Θεοῦ, μετὰ Θεὸν τίμα *Γρηγ. Ν.* — Ἐπερ τὸ τῆς
ζωῆς τέλος ἀρχὴ θανάτου ἐστίν, οὕτω καὶ τοῦ κατ' ἀρετὴν⁷⁵
δρόμου ἢ στάσις ἀρχὴ τοῦ κατὰ κακίαν⁷⁵ γίνεται δρόμου. *Χρυ-
σος.* — Οἱ μοχθηροὶ τῶν ἀνθρώπων⁶⁰ οὐχ οὕτως⁷⁶ ἡδοναί⁷⁷ ἐ-
πί τοῖς ἰδίῳις ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς. — Τὸν ὀρ-
γιζόμενον⁷⁸ νόμιζε τοῦ μαινομένου⁷⁸ χρόνον διαφέρειν⁷⁹. — Σοφὰ
γυναῖκες φιλοδόμησαν⁸⁰ οἴκους· ἢ δε ἄφρων κατέστρεψε⁸⁰ ταῖς
χερσὶν αὐτῆς.⁸¹ *Παροιμ.* — Γυνὴ εὐχάριστος⁸⁶ ἐργεῖται ἀνδρὶ⁸²
δόξαν· Ἐρόνος δὲ ἀτιμίας² γυνὴ μισοῦσα⁸³ δίκαια. *Παροιμ.*

§. 6. Ὄταν μηδαμῶθεν⁸⁴ ἀνθρωπίνης βοηθείας¹³ ἐλπίς ἡμῖν
ὑπάρχη, μὴ ἀπογινώσκω⁸⁵, μὴ ἀτονήσωμεν· ἀλλὰ τὴν ἀγκυραν
τῆς πίστεως ἀρπάσωμεν⁸⁶, ῥίψωμεν⁸⁶ τὸ ἐργαλεῖον τῆς ἐλπίδος,
μὴ εἰς θάλασσαν, ἀλλ' εἰς οὐρανόν, καὶ τὸ χειμαζόμενον σκάφος
τῶν κινδύνων ἀπαλλαγῆσεται⁸⁷. — Οὐδὲν οὕτω⁸⁸ τρέφει ψυχὴν, ὡς
ἐλπίς ἀγαθῆ καὶ τὸ τὰ χρηστὰ προσδοκᾶν. *Χρυσος.* — Εἰς κά-
τοπτρον κύψας θεώρει, καὶ εἰ μὲν καλὸς φαίνει,⁸⁹ ἀξία τούτου⁹⁰
πράττει· εἰ δὲ αἰσχροῦ⁹¹, τὸ τῆς ὄψεως ἐλλίπεις⁹² ὠράζει καλο-
κάγαθια⁹³. *Πλουτάρχ.* — Τοὺς υἱοὺς⁹⁴ σπούδαζε⁹⁵ πεπαιδευμέ-
νους μᾶλλον, ἢ πλουσίους καταλιπεῖν· κρείττους γὰρ εἰσιν αἱ τῶν
πεπαιδευμένων ἐλπίδες, ἢ⁵¹ ὁ τῶν ἀμαθῶν πλοῦτος. *Ἐπικτ.* —
Οἱ ἀγαθοὶ οὐ μακροῦ βίου, ἀλλὰ λαμπροῦ δέονται. — Ἦ καλῶς
ἔχειν ὀλίγα πολὺ τιμιώτερον² τοῦ κακῶς ἔχειν πολλὰ. *Γρηγορ.
Λ.* — Ζημίαν¹⁷ αἰροῦ⁹⁵ μᾶλλον ἢ κέρδος· αἰσχρόν' ἢ μὲν⁹⁶ γὰρ ἄ-

75) K. § 458. ε. 7. 8. B. Σ. 276. 76) οὐχὶ τοσοῦτον. 77) B. Σ. 333.

K. § 351. 78) B. Σ. 232. μετοχὴ ἀντὶ οὐσιαστικοῦ. 79) τὰ σημαίνοντα
διαφορὰν ἢ ὑπεροχὴν συντάσσονται μὲ γενικὴν ἐκείνου, ἀπὸ τοῦ ὅποιον διαφερόμεν·
καὶ μὲ δοτικὴν ἐκείνου, κατὰ τὸ ὅποιον διαφερόμεν ἢ ὑπερέχομεν. K. § 360. γ.

80) K. § 392. 81) K. § 360. ε. 82) K. § 353. καὶ σημ. 361. ε.
σημ. 83) K. § 432. B. Σ. 230. 84) K. § 167. 170. B. 223.

85) ἀπογινώσκω, ἀπελπίζομαι. K. § 453. 86) K. § 399. ε. σημ.
B. Σ. 192. 87) ἀπαλλάττω. 88) τοσοῦτον. 89) K. § 126. καὶ σημ. B.
107. 90) ἀξία ἔργα τούτου, τοῦ καλῶς εἶναι. 91) ὑπεννοεῖται φαίνει B. Σ. 71.

92) B. Σ. 80. K. § 277. καὶ B. 162. K. § 188. ε. 93) K. § 360. ε.
94) K. § 322. 95) B. Σ. 161. K. § 360. 96) K. § 292. 293. B. Σ.

114. ἢ μὲν = ἐκείνου μὲν, ἢ ζημία· τὸ δὲ = τοῦτο δὲ, τὸ αἰσχρὸν κέρδος.

παξ λυπήσει σε· τὸ δὲ⁹⁶ διὰ παντός·⁹⁷. — Πλούτος κακίαις μᾶλλον ἢ καλοκάγαθίας ὑπηρετής ἐστίν. *Χειλ.*

ΚΛΙΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

§. 7. Χαίρε⁹⁸ τὴν ἀρετὴν ἠνία πράττεις, ἀλλὰ μὴ ἐπαίρου, μήποτε⁹⁹ τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηται. *Νείλ.* — Ἀνδριάντα μὲν τὸ σχῆμα, ἄνδρα δὲ ἡ πράξις κοσμεῖ. *Πλουτάρχ.* — Βούλου τὰς εἰκόνας τῆς ἀρετῆς ὑπομνήματα μᾶλλον, ἢ τοῦ σώματος καταλιπεῖν. *Ίσοκρ.* — Σταγόνες ὕδατος πέτρας κοιλαίνουσι. — Περίανδρος ἐρωτηθεὶς, τί² μέγιστον ἐν ἐλαχίστῳ, εἶπε, φρένες ἀγαθαὶ ἐν σώματι ἀνθρώπου. — Οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες Θεῶν εἰκόνας εἰσὶ. — Αἱ νύκτες τὰς μεσημερινὰς φροντίδας παραλαβοῦσαι ἐν ταῖς αὐτῶν φαντασίαις¹⁷ ἐξαπατώσι τὸν νοῦν. *Βασ.* — Κρείσσον⁹⁹ πενία² τῆς μὴ¹⁰⁰ δικαίας κτήσεως. *Γρηγ. Θεολ.* — Πενίαν ἡγήτεον¹⁰¹ εἶναι, μὴ²⁵ τὸ τὴν οὐσίαν ἐλάττω ποιεῖν, ἀλλὰ τὴν ἀπληστίαν¹⁷ πλείω. *Πλάτ.* — Μὴ μὲν τοι¹⁰² ἐν τῇ ἀποχῇ μόνον τῶν βρωμάτων τὸ ἐκ τῆς νηστείας⁷² ἀγαθὸν ὀρίζου· νηστεία²³ γὰρ ἀληθής² ἢ τῶν κακῶν ἀλλοτριώσις.¹⁰³ Λύε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, ἄφες τῷ πλησίον¹⁰⁴ τὴν λύπην, ἄφες αὐτῷ τὰ ὀφλήματα· μὴ εἰς κρίσεις καὶ μάχας ὄντες νηστεύετε. Κρεῶν¹⁰⁵ οὐκ ἐσθίεις, ἀλλ' ἐσθίεις τὸν ἀδελφόν· οἴνου ἀπέχε¹⁰⁶, ἀλλ' ὕβρωον οὐ κρατεῖς· τὴν ἐσπέραν ἀναμένεις εἰς μετάληψιν, ἀλλὰ δαπανᾷς τὴν ἡμέραν εἰς δικαστήρια· οὐκ ἐστίν οὕτω καθῆκναι ἢ νηστεία σου· τοῦτο ἔδει ποιῆσαι, κάκεινο μὴ ἀφιέναι· τί γὰρ ὄφελος;¹⁰⁷ τῷ σώματι¹⁰⁸ νηστεύειν, τὴν δὲ ψυχὴν¹⁰⁹ μωρίων κακῶν ἐμπεπλησθαι; *Γρηγορ. Θεολ.* — Οὐκ ἀποχῇ βρω-

μάτων,¹¹⁰ ἀλλ' ἀποχῇ ἀμαρτημάτων¹¹⁰ ἐργάζεται τὴν νηστείαν. *Χρυσόστ.* — Τὸ κατ' εἰκόνα ἔχω ἐν τῷ λογικῷ;¹¹¹ εἶναι τὸ δὲ κατ' ὁμοίωσιν γίνουμι ἐν τῷ χρηστῷ;¹¹¹ γενέσθαι. *Βασ.* — Ταμειον ἀρετῆς ἐστὶ γενναία γυνή. *Ἀλεξάνδ.* — Ἄριστον ἀνδρὶ κτήμα² συμπαθῆς γυνή. *Ίπποβ.*

§. 8. Μὴ παιδίαι γίνεσθε ταῖς φρεσίν,¹¹² ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. *Παύλ.* — Ὁ γὰρ τὸ τοῦ ὄφρους φρόνιμον¹¹³ περὶ τὸ κακὸν, τὸ δὲ τῆς περιστεράς ἀκέραιον περὶ τὸ καλὸν ἀναμιζᾷ, οὔτε τὸ φρόνιμον ἔχει κακουργον γενέσθαι, οὔτε τὸ ἀπλοῦν ἀνόητον. *Θεολ.* — Δεῖ οὖν τὸν νοῦν, ὡσπερ τινα¹¹⁴ κυβερνήτην, ἄνω καθήμενον τῶν παθῶν,¹¹⁵ καὶ οἰσνεὶ πλοῖον τῆς σαρκὸς ἐπιβάντα, καὶ ἐμπείρωσ τοὺς λογισμοὺς, ὡσπερ οἶακας περιστρέφοντα, καταπατεῖν μὲν γενναίως τὰ κύματα, ὑψηλότερον δὲ διακείμεντα, καὶ δυσπρόσιτον ὄντα τοῖς πάθεσιν, μηδαμῶς τῆς ἀπ' αὐτῶν πικρίας, ὡσπερ ἄλμυς τινός, ἀναπίμπλασθαι. *Βασιλ.* — Πατρός τε καὶ μητρός σωφροσύνη μέγιστον² τέχνους παράδειγμα. *Δημοκρ.* — Κάλιστον χροῶμα τὸ τῆς αἰδοῦς ἐρύθημα. — Σώφρονι γυναικὶ αὐτάρκη² κόσμος ἢ τοῦ ἀνδρός ἀρετή. — Μὴ σε¹¹⁶ πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς, μηδὲ πορευθῆς ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν. *Σολομ.* — Ἴνα τί¹¹⁷ ἐκδιηγῆ τὰ δικαίωματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; σὺ δὲ ἐμίσησας σοφίαν, καὶ ἐξέβαλες αὐτὴν εἰς τὰ ὀπίσω· τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν,¹¹⁸ καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητος ὅλην τὴν ἡμέραν¹¹⁹. *Δαβ.* — Προσῆκει τοὺς νηστεύοντας ἐκ θεοφιλοῦς διανοίας τοῦτο¹²⁰ ὄραν, καὶ μὴ¹²¹ πρὸς ἀνθρωπαρέσκειαν, καὶ ἐν ὑποκρίσει, καὶ κενοδοξίᾳ θεοστυγεῖ. *Κύριλλ.* — Ἀληθῆς νηστεία² ἢ διανεχῆς ἐνδεια¹³ τῆς ποικιλότητος τῶν βρωμάτων, καὶ τῶν κακῶν ἢ ἀποχῆ. *Θεοδώρ.*

97. Β. Σ. 92.

98) Οἱ Ἕλληνες ελεγον χαίρας, ἐνῷ ἡμεῖς λέγομεν χαίρομαι. 99) Β. Σ. 196. Κ. §. 452. γ. 454. Σημ. Ε. 100) Κ. §. 452. ς. καὶ Σημ. γ. = τῆς ἀδικίου. 101) Κ. §. 383. καὶ 413. 102) Κ. §. 463. 103) Κ. §. 341. δ.

104) Κ. §. 288. καὶ 289. 105) Κ. §. 347. Σημ. Ε.

106) Κ. §. 347. δ. 107) Κ. §. 312. σημ. = οὐδὲν γὰρ ὄφελος.

108) Κ. §. 360. α. = μὲ τὸ σῶμα, κατὰ τὸ σῶμα. 109) εἰς τὴν ψυχὴν.

110) Β. 172. Κ. §. 218. καὶ σημ. 111) Κ. §. 449. α. Β. Σ. 217.

112) κατὰ τὰς φρένας. 113) = τὴν φρόνησιν Β. Σ. 99. 114) Β. Σ. 138.

115) Κ. §. 449. α. 116) Κ. §. 240. ε. Β. 233. 117) Κ. §. 463. σελ. 320. Β. Σ. 73. 118) Κ. §. 357. Β. Σ. 321. 119) Κ. §. 358.

120) τοῦτο, τὸ νηστεύειν δηλονότι. 121) καὶ μὴ νηστεύειν, ἢ καὶ μὴ ὄραν

§. 9. Μηδέν¹²² ζήλου τῶν ἐξ ἀδικίας κερδαινόντων, ἀλλὰ μάλλον¹²³ ἀποδέχου τοὺς μετὰ δικαιοσύνη²⁴ ζώντας. Ἰσοκρ. — Ὡσπερ γὰρ τῷ πυρὶ αὐτομάτως ἐπαταί τὸ φωτίζειν, καὶ τῷ μύρῳ τὸ εὐωδιάζειν· οὕτω καὶ ταῖς ἀγαθαῖς πράξεις ἀναγκάσις ἀκολουθεῖ τὸ ὠφέλιμον¹¹³. Βασιλ. — Οὔτε πῦρ ἱματίῳ¹²⁴ περιστεῖλαι δυνατόν, οὔτε αἰσχρὸν ἀμάρτημα χρόνῳ¹²⁴. Πλουτάρχ. — Ἐπίτασις κακίας· τὸ μὴ μόνον ἐαυτὸν¹²⁵ ἀμυρτάνειν, ἀλλὰ καὶ συναγορεῖν ἄλλοις¹²⁶ ἁδύμ. — Γυναῖζι κόσμον ἢ σιγῇ φέρει. — Ἡ φύσις ἀνευ¹²⁷ μαθήσεως τυρλόν, ¹²⁸ ἢ δὲ μαθήσις ἀνευ φρονήσεως ἐλλιπές.² — Ὀμοσούντων ἀδελφῶν συμβίωσις παντὸς τείχους ἰσχυροτέρα. — Λίδου· παρὰ πᾶσιν ἄγιος ἔστι, ἐὰν πρώτων ἀρχῇ¹²⁹ σαυτὸν αἰδεῖσθαι. — Κέρδη πονηρὰ ζημὴν φεῖ φέρει¹³⁰. — Κατόπτροι· ἐοίκασιν¹³¹ οἱ λόγοι, καὶ ὡσπερ ἐν ἐκείνοις¹³² ὁ τοῦ σώματος καὶ τῆς μορφῆς ἐμφανίζεται τύπος, οὕτω καὶ ἐν ταῖς ὁμιλίαις τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος χαρακτηρίζομενον καθορᾶται. Φώτ. Πατριάρχ. — Ἐκ σπέρματος ὄφειον ἐξελείφεται¹³³ ἐκγονα ἀσπίδιον, τὰ δὲ ἐκγονα αὐτῶν ὄφει·² πετόμενοι.¹³⁴ Ἡσαίου. — Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ μακροχρόνιος· ἔση ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐξώδου.

ΑἴΤΗΣΩΝ ΤΩΝ ΚΛΙΣΕΩΝ.

§. 10. Πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν,¹³⁵ τοὺς μενύπηρετοῦντας αὐτῶν ταῖς ἐπιθυμίαις¹³⁶ ἀποδέχονται, καὶ νομίζουσιν οὐ μόνον εὐνοῦς, ἀλλὰ καὶ μόνου· ἀνδρα· ὡς¹³⁷ ἀληθῶς εἶναι·¹³⁸ τοῖς δὲ

τοῦτο. 122) K. §. 341. α. B. Σ. 79. 123) ἀλλὰ μάλλον τοῦ ζήλου τινὰ τῶν κερδαινόντων ποιεῖ τὸ ἀποδέχεσθαι. 124) K. §. 360. ε. με ἱματίον, με πλουκαρίαν. 125) K. §. 303. Α. B. Σ. 121. 126) K. §. 346. ε. καὶ δ. Σημ. 127) K. §. 449. δ. B. Σ. 301. 128) B. Σ. 68. ἐνεῖται τὸ εὐσπλαστικὸν χρῆμα. 129) K. §. 399. δ. 130) K. §. 257. B. Σ. 62. Α'.

131) K. §. 340. με δοτικὴν τὸ εἰκόσιν, ἐπειδὴ σημαίνει ὁμοιότητα.

132) τοῖς κατόπτροις. 133) ἐξέρχεται. K. §. 257 B. Σ. 62. Α'.

134) περὶ ταῖς.

135) B. Σ. 224. Σχεδόν, διὰ να εἶπω με ἕνα λόγον. 136) ἀντὶ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν, κατὰ μεταθέσιν. 137) ὡς ἔστι τὸ ἀληθῶς· ἔστιν κατ' ἀκριβείαν ἀληθῶς, ἔρα ἐπιτακτικόν. K. §. 463. σδ. 333. 138) νομίζουσιν εἶναι.

σωφρονίζειν ἐπιχειροῦσιν ἀηδῶς ἔχουσι¹³⁹ Ἀριστοτ. — Εἰς ὧτα ἄφρονος μηδὲν λέγε, μήποτε⁹⁹ μυκτηρίση¹⁴⁰ τοὺς συνετοὺς λόγους σου. Σολομ. — Ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους¹⁴¹ διὰ τοῦ νοός μου ληλῆσαι, ἢ¹⁴² μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ.¹⁴³ Παύλ. — Τὸν εὐχόμενον δεῖ φρόνιμον εἶναι, μὴ⁹⁹ λάθῃ¹⁴⁹ τι εὐξάμενος κατ' αὐτοῦ. Ἀριστοτ. — Οἱ ἄνθρωποι τότε γίνονται βελτίους, ὅταν Θεῷ προσεύχωνται· ὅμοιον δὲ ἔχουσι¹⁴⁵ Θεῷ τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν. Ἰσοκρ. — Οἱ μὲν κόρακες τῶν τετελευτηκότων¹⁴⁶ τοὺς ὀφθαλμοὺς λυμαίνονται,¹⁴⁷ οἱ δὲ κόλακες τῶν ζώντων τὰς ψυχὰς διαφθείρουσι. Ἐπικτ. — Τὸν μὲν χρυσὸν ἐν πυρὶ δοκιμάζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ἀτυχήμασιν. — Κλεάνθης¹⁴⁸ ἔφη τοὺς ἀπαιδεύτους μόνῃ τῇ μορφῇ τῶν θηρίων διαφέρειν.¹⁴⁹ — Δεῖ τοὺς νέους κοσμιότητι χρῆσθαι ἐν πορείᾳ, καὶ¹⁵⁰ σχήματι καὶ¹⁵⁰ περιβολῇ. — Ἐβρῆν¹⁵¹ γὰρ ἡμᾶς, σύλλογον ποιουμένους, τὸν φύντα θρῆνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακὰ· τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον, χαίροντας,¹⁵² εὐφημοῦντας¹⁵² ἐκπέμπειν δόμων. Εὐριπίδ. — Κρεῖσσον ἀποθανεῖν, ἢ δι' ἀκρασίας τὴν ψυχὴν ἀμυρῶσαι. Κλειτάρχ. — Δεῖ τοὺς ἐν ταῖς μαθήμασι καταγινομένους, καὶ ἐν τοῖς¹⁵³ διδασκαλείοις φοιτῶντας, τρία ταῦτα¹⁵⁴ ἔχειν· ἐπὶ μὲν τῆς γνώμης, σωφροσύνην· ἐπὶ δὲ τῆς γλώττης, σιγὴν· ἐπὶ δὲ τοῦ προσώπου, αἰδῶ.¹⁵⁵ Πλουτάρχ. — Ἔστι που¹⁵⁶ σύνεσις νέων, καὶ γερόντων ἀσυνεσία· χρόνος γὰρ οὐ διδάσκει φρόνησιν, ἀλλὰ φύτις καὶ ὀρθὴ δίαιτα. Φιλήμ. — Ὀδὸς εὐσεβῶν εὐθεῖα ἐγένετο, καὶ παρεσκευασμένη· οἱ εὐσεβεῖς συνετὰ ἔβου-

139) K. §. 345. Σημ. γ. 140) μυκτηρίση διὰ τοὺς, καὶ ἔπειτα μυκτηρίση τοὺς K. §. 351. σημ. α. 141) λέξεις. 142) ὑπενοεῖται προηγούμενον τὸ μάλλον. 143) ἀντὶ διὰ τῆς γλώσσας· ἢ πρὸς, ἐν σημαίνει ἐναυθα τὸ ὄργανον 144) K. §. 452. ἰλ. ε. B. Σ. 259. = μὴ ἐν ἀγνοίᾳ εὐξεται τι.

145) τοῦτο ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι ὅμοιον τῷ Θεῷ, τὴν εὐεργεσίαν καὶ τὸ λέγειν τὰ ληθῆ. 146) = τῶν νεκρῶν. 147) K. §. 350. α. Σημ.

148) Φιλόσοφος ἐξ Ἰσσοῦ, πόλεως τῆς μικρᾶς Ἀσίας. 149) B. Σ. 325. K. §. 360. γ. 150) καὶ ἐν. 151) ὁ παρατακτικὸς σημαίνει ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἀποτελεῖται K. §. 393. Σημ. ε'. 152) K. §. 432. Γ. 153) Προβετόπρωτον στάσεως σημαντικὸν με ἔβημα κίνησιν σημαῖον, διὰ να φανερόντα καὶ ἡ προηγούμενη κίνησις καὶ ἡ ἐπομένη στάσις. = φοιτῶντας καὶ ὄντας ἐν τοῖς διδασκαλείοις. 154) ταῦτα, τὰ ἐφεξῆς. 155) B. 42. 156) K. §. 240. δ. 241. ε.

(Ἐ.λ.τ. Ἐγκυκλ. Τόμ. Α'.)

λεύσαντο, καὶ αὐτὴ¹⁵⁷ ἡ βουλή μενεῖ. *Ἀθακούμ.* — Ἐρατοσθένης ὁ Κυρηνάιος¹⁵⁸ τῆς ἡλικίας¹⁵⁹ ἔφη τὸ μὲν ἀκμάζον ἔαρ εἶναι, θέρος δὲ καὶ μετόπωρον τὸ μετὰ τὴν ἀκμὴν,¹⁶⁰ χειμῶνα δὲ τὸ γῆρας.

§. 11. Οὐχ²²⁸ ἡ τῶν πράξεων ἀποχὴ δικαιοῦ τὸν πιστὸν, ἀλλ' ἡ τῶν ἐνομιῶν ἀγνεία καὶ εἰλικρίνεια. *Κλήμει.* — Δεῖ, ὡσπερ ἐξ εὐνομουμένης πόλεως φυγαδεύειν στασιαστὴν ἄνθρωπον, οὕτως ἐκ τῆς ψυχῆς τὸν πρὸς τὰ φαῦλα κεκλικότα λογισμὸν.¹⁶¹ *Ἰσοκρ.* — Φρόνησις, βίος ἀνεπίληπτος,¹⁶² εὐσέβεια καὶ γνῶσις Θεοῦ τέλειον ποιεῖ ἱερέα. *Σολομ.* — Πολλὴν μὲν τὴν σύνεσιν, πολλὴν δὲ πρὸ τῆς συνέσεως τὴν παρὰ Θεοῦ χάριν, καὶ τρόπων ὁρθότητα, καὶ καθαρότητα βίου, καὶ μείζονα ἢ κατὰ¹⁶³ ἄνθρωπον ἔχειν δεῖ τὴν ἀρετὴν τὸν τῆς ἱερωσύνης ἀναδεχόμενον τὴν φροντίδα. — Τῶν ἀκτίνων αὐτῶν¹⁶⁴ καθαρωτέραν τοῦ ἱερέως τὴν ψυχὴν εἶναι δεῖ. *Χρυσόστ.* — Ἄτοπὸν¹⁶⁵ ἐστὶ διώκοντα τὰς τιμὰς φεύγειν τοὺς πόνους, δι' ὧν¹⁶⁶ αἱ τιμαί. *Εὐαγγ.* — Εἰ δόξης ἐπιθυμεῖς, καὶ βούλει τῶν πολλῶν¹⁶⁷ ὑπερφαινεσθαι, καὶ εὐδόκιμος γίνεσθαι, ἔσο δίκαιος, σώφρων, φρόνιμος, ἀνδρεῖος, ὑπομονητικὸς ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας παθήμασιν· οὕτω γὰρ καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ ἐπὶ μείζοσιν ἀγαθοῖς μείζονα ἔξεις τὴν περιφάνειαν. *Βασιλ.* — Αἰσῶπος¹⁶⁸ ὀνειδιζόμενος ὅτι χαλεπὴν ἔχει τὴν ὄψιν, ἔφη, μή μου τὸ εἶδος, ἀλλὰ τὸν νοῦν βλέπε. — Κάλλος ἐστὶ τὸ ἐν τῇ συνθέσει τῶν μελῶν εὐάρμοστον, ἐπανθούσαν αὐτῷ τὴν χάριν ἔχον. *Βασιλ.* — Ἡ Φωκίωνος γυνὴ, ἐρωτηθεῖσα ἐν συνόδῳ πλειόνων γυναικῶν, διατί μόνη τῶν ἄλλων

157) ἡ τῶν εὐσεβῶν. 158) περιφνημὸς Γραμματικὸς, γεωγράφος καὶ ποιητής, ἐκ Κυρηνῆς, μαθητὴς τοῦ Ζήνωνος ἐν Ἀθήναις· καὶ φύλαξ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς βιβλιοθήκης τῶν Πτολεμαίων. 159) τὸ ἀκμάζον μέρος ἢ τμήμα τῆς ἡλικίας — ἡ ἀκμάζουσα ἡλικία. Κ. §. 277. 160) ἐν, ἢ ἐπερχόμενον, ἢ ἐπόμενον.

161) ἀντί ὡσπερ ἰ. ε. π. στ. α. οὐ. κεκλικότα δεῖ φυγαδεύειν λογισμὸν.

162) Κ. §. 228. καὶ σημ. Β. 266. σημ. 3. 163) Β. Σ. 376.

164) Β. Σ. 122. 165) Β. Σ. 72. Α. 166) δι' ὧν εἰσίν, ἔργονται, κτῶνται αἱ τιμαί. 167) Β. Σ. 96. ὑπεράνω, ὑπέρτερον τῶν πολλῶν φαίνεσθαι.

168) περιφνημὸς μυθογράφος ἐκ Φρυγίας, ἢ κατ' ἄλλους ἐκ Σάμου, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τῆς ἑκτῆς Π. Χ. ἑκατοετηριδος.

οὐ φορεῖ χρυσοῦν κόσμον; ἔφη· αὐτάρκης κόσμος ἐστὶ γυναικὶ ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴ. — Ὅσπερ ἐνώτιον χρυσοῦν ἐν ῥινὶ ὑός,¹⁶⁹ οὕτω γυναικὶ κακὸφρονι κάλλος. *Παροιμ.* — Γυναικὸς ἀγαθῆς μακάριος² ὁ ἀνὴρ, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ διπλάσιος² — Γυνὴ ἀγαθὴ, μερὶς ἀγαθῆ,² καὶ ἐν μερίδι φοβουμένων τὸν Κύριον δοθήσεται. *Σιράχ.*

§. 12. Διογένης πρὸς τὸν λοιδορούμενον¹⁷⁰ αὐτῷ, ἀλλ' οὔτε ἐμοί, ἔφη, πισεύει τις εὐφημοῦντί σε, οὔτε σοί¹⁷¹ ἐμὲ λοιδοροῦντι. — Ἀντιλογίαν πραῦνει πᾶς σιγηρὸς, ὁ δὲ κακὸς ἐγείρει αὐτήν. *Σιράχ.* — Ὁ μὴ θέλεις¹⁷² ἀκούειν, μηδὲ εἰπῆς¹⁷³ ὁ μὴ θέλεις λέγειν, μηδὲ ἄκουε¹⁷³ ὧτων καὶ γλώσσης μέγας ὁ κίνδυνος. *Κ.λεϊτάρχ.* — Τὰ ἀμαρτημάτων σου πειρῶ, μὴ λόγους¹⁷⁴ ἐπικαλύπτειν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἐλέγχους.¹⁷⁴ *Πυθαγόρ.* — Οὐ πρόβω¹⁷⁴ τοῦ ἀναμαρτήτου καθίστησιν ἑαυτὸν ὁ τὸ ἀμαρτηθὲν ἐπεικῶς ὁμολογήσας. *Ἄριστοτ.* — Λούσασθε καὶ καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου· παύσασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν· μάθετε καλὸν ποιεῖν. *Ἡσαίου.* — Τοὺς γὰρ ἄδικα πράξαντας τῶν ἐκεῖ δεινῶν¹⁷⁵ οὐδεὶς ἐξαίρησεται· οὐ πατήρ,¹⁷⁶ οὐ μήτηρ,¹⁷⁶ οὐκ ἀδελφός,¹⁷⁶ ἀδελφὸν γὰρ οὐ λυτρώσεται ἄνθρωπος, κἂν πολλὴν παρρησίαν ἔχη, κἂν μεγάλη ἰσχύρ πρὸς τὸν Θεόν· αὐτὸς¹⁷⁷ γὰρ ἐστὶν ὁ ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ἀπὸ γὰρ τῶν ἔργων καὶ σωθῆναι ἐνί¹⁷⁸ καὶ κολασθῆναι ἡμᾶς. *Χρυσόστ.* — Φίλιππος, γενόμενος κριτὴς δυσὶν πονηροῖν, ἐκέλευσε τὸν μὲν¹⁷⁹ φεύγειν ἐκ Μακεδονίας, τὸν δὲ ἕτερον διώκειν. — Ἐλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν· καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ¹⁸⁰ ἢ¹⁸¹ ὀλοκαυτώματα. *Ἰησῆ.*

169) ὄν. ὕς, γεν. ὑός. 170) μέσ. 171) πιστεύει τις. 172) μὲ ὀριστικῶν ἐτίθη τὸ ἀρνητικὸν μὴ, διότι δὲν εἶναι ὀρισμένον, δὲν εἶναι γνωστὸν τὸ περὶ οὗ λόγος, ὥστε νὰ εἰπωμεν οὐ θέλεις. 173) Κ. §. 433. 174) = πλησίον. 175) οὐδεὶς ἐξαίρησεται τῶν ἐκεῖ δεινῶν. Κ. §. 352 καὶ σημ. α. Β. Σ. 314. ε. 315. 176) ἐξαίρησεται. 177) ὁ θεός· αὐτὸς μόνος. 178) Κ. §. 171. 465. σελ. 340. 179) ἐκέλευεν μὲν, τὸν μὲν ἕνα. 180) θέλω. 181) ὡς νὰ προσηγορεῖται μ' ἄλλων.

ΕΠΙΘΕΤΑ.

§. 13. Νῶς, δίκαιος ἄνθρωπος ὢν¹⁸² καὶ τέλειος ἐν τῇ γέ-
νεϊ αὐτοῦ, τῷ Θεῷ εὐπρόσβητος. *Γέρεσ.* — Θεμιστοκλῆς, χωρίον
πυλῶν, ἐκέλευσε κηρύττειν¹⁸³, ὅτι καὶ γείτονα χρηστὸν ἔχει. —
Πιττακὸς ἀδικηθεὶς ὑπὸ τινος¹⁸⁴, καὶ ἔχων ἐξουσίαν κολάσαι ἀ-
φῆκεν, εἰπὼν· συγγνώμη τιμωρίας ἄμεινον²· τὸ μὲν⁹⁶ γὰρ ἡμέ-
ρου φύσει²⁹ ἐστὶ, τὸ δὲ⁹⁶ θηριώδους. — Ἐλάσσω κακὰ πά-
σχουσιν οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν¹⁸⁴, ἢ⁵¹ ὑπὸ τῶν φίλων¹⁸⁴.
τοὺς μὲν γὰρ ἐχθροὺς δεδιότες φυλάσσονται¹⁸⁵, τοὺς δὲ φίλους
ἀνεωγμένους¹⁸⁶ εἰσι, καὶ γίνονται σφαλεροὶ καὶ εὐπεπιθύλευτοι.
Δημοκ. — Πρεσβύτατον⁵⁹ τῶν ὄντων Θεός, ἀγέννητος γάρ² κάλ-
λιστον⁵⁹ κόσμος, ποίημα γὰρ Θεοῦ² μέγιστον⁵⁹ τόπος, πάντα
γὰρ χωρεῖ· τάχιστον⁵⁹ νοῦς, διὰ παντὸς γὰρ τρέχει· ἰσχυρότα-
τον⁵⁹ ἀνάγκη, κρατεῖ γὰρ πάντων· σοφώτατον⁵⁹ χρόνος, ἀνευρί-
σκει γὰρ πάντα. — Ἀριστοτέλης ἔρη, τῆς παιδείας τὰς μὲν ρί-
ζας εἶναι πικράς, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς. — Οὐδὲν ἐπιεικέας
δυνατώτερον, καὶ τοῦτο δηλῶν τις ἔλεγεν, ὅτι λόγος μαλακὸς
συνθραύει ὅσα¹⁸⁷, καὶ τοι τί ὅσπου σκληρότερον² ἀλλ' ὅμως
κἂν οὕτω¹⁸⁸ τις σκληρὸς ἢ καὶ ἀκαμπής, βραδίως ὁ μετ' ἐπιει-
κειᾶς αὐτῷ χρώμενος διορθῶι¹⁸⁹. *Χρυσός.* — Κτήμα τίμιον²
ἀνὴρ καθαρὸς. *Σόλομ.* — Καὶ λόγος καθαρὸς, καὶ βίος ἀκλή-
δωτος¹⁹⁰, θρόνος καὶ νῶς ἐστὶν ἀληθινὸς τοῦ Θεοῦ. *Κ. λίμ.* — Οὐ-
δὲν οὕτως ἰσχυρόν² ἄνθρωποις, ὡς συνηθείας παλαιᾶς τυραννί-
ας¹⁹¹ τῶν ἐξωθεν¹⁹² δευτέραν φύσιν τὴν συνηθειαν ἐκάλε-
σαν¹⁹³. *Χρυσός.* — Τοῦ πλείονος βίου καὶ φαυλοτέρου τὸν ἐλάσσω
καὶ ἀμείνονα ὄντα παντὶ πάντως προαιρετέον¹⁹⁴. — Προαιρε-

182) Κ. §. 432. Β. Β. Σ. 231. 185) Β. Σ. 70. ε.

184) Κ. §. 363. 185) Κ. §. 573. 186) ἀνοίγω. 187) Β. 22.

188) ὡς ἐστέον δηλονότι. 189) αὐτόν. ἐνοεῖται δὲ ἡ αἰτιατικὴ ἐκ τῆς
προσσηγομένης δοτικῆς αὐτῷ. 190) Κ. §. 218. Β. γ. καὶ σημ.

191) Κ. §. 273. Β. Σ. 79. 192) Κ. §. 288. Β. Σ. 101. τῶν ἐξωθεν σοφῶν.

193) Κ. §. 332. Β. Σ. 313. 194) Κ. §. 385. δεῖ προαιρεῖσθαι τοῦ πλεί-
ονος τὸν ἐλάσσω.

τέον μέτριον μετὰ δικαιοσύνης μάλλον, ἢ μέγαν¹⁹⁵ πλοῦτον με-
τὰ ἀδικίας. *Δημοσθ.*

§. 14. Σωφρόνων ἀνδρῶν¹⁹⁶ τὸ μὴ κινδύνοις ἐπιρροίπτειν ἐ-
αυτοὺς, γενναίων δὲ καὶ φιλοσόφων τὸ ἐμπεσόντας φέρειν γεν-
ναίως· *Υγγρατ.* — Ἐλευθέραν εἶναι προσήκει παντὸς φόβου¹⁹⁷ τὴν
ἀρετὴν· ἀδέσποτον⁵⁹ γὰρ ἡ ἀρετὴ, καὶ ἐκούσιον⁵⁹, παντὸς φό-
βου καὶ ἀνάγκης ἐλευθέρον⁵⁹. *Χρυσός.* — Ὄταν εὐπορῶν¹⁹⁸ τις
αἰσχυρὰ πράττη πράγματα, τί τοῦτον ἀπορήσαντα¹⁹⁹ πράξειν
προσδοκᾷ; *Αντιφάν.* — Τίμων²⁰⁰ ὁ μισάνθρωπος, ἐρωτηθεὶς,
διὰ τί πάντας ἀνθρώπους μισεῖ; εἶπε· τοὺς μὲν πονηροὺς εὐλό-
γως μισῶ, τοὺς δὲ λοιποὺς²⁰¹, ὅτι οὐ μισοῦσι τοὺς πονηροὺς. —
Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσης· κοινὴ γὰρ ἡ τύχη² καὶ τὸ μέλλον
ἀόρατον². *Ἰσοκρ.* — Κρεῖσσον⁵⁹ γὰρ ψωμὸς ἐν ἄλατι μετὰ ἡ-
συχίας καὶ ἀμεριμνίας¹⁷, ἢ⁵¹ παράθεσις ἐδεσμάτων πολυτελῶν
ἐν περισπασμοῖς καὶ μερίμναις. *Χρυσός.* — Ζῆν ἄμεινον²⁰² ἐπὶ
στοιβάδος κατακείμενον καὶ θάρρειν, ἢ⁵¹ ταράττεσθαι χρυσῆν
ἔχοντα κλίνην. *Εὐαγρ.* — Ἀνδριάς μὲν ἐπὶ βάσει, σπουδαῖος
δὲ ἀνὴρ ἐπὶ καλῆς προαιρέσεως ἐστὼς, ἀμετακίνητος ὀφείλει εἶ-
ναι. *Σωκρ.* — Ἄλυπος ἴσθι²⁰³, μὴ τὴν ἀπάθειαν²⁰⁴, ὡς τὰ ἄ-
λογα τῶν ζώων²⁰³, μηδὲ τὴν ἀλογίαν²⁰⁴, ὡς οἱ ἄφρονες,²⁰³
ἀλλ' ὡς ἐνάρετον τὸν λόγον τῆς λύπης ἔχων παραμύθιον. *Ἰσοκρ.*
— Ψυχὴν σώματος ἀναγκαιότερον² ἴσθαι²⁰⁶. τοῦ γὰρ κακῶς
ζῆν τὸ τεθνᾶναι κρεῖσσον². *Μεράνδρ.* — Οὐ νόσος λοιμώδης,
οὐ σεισμὸς τοσαύτας πόλεις ἐρήμους κατέλιπεν, ἢ τοσαῦτα γέ-
νη ἀνθρώπων ἐξίτηλα ἐποίησεν, ὅσα ἡ τῶν βασιλέων πλεονέ-
κτης φιλοτιμία²⁰⁷.

195) Β. 34. 196) Σ. ἀν. ἰδιόνοστι. 197) ἐλευθέραν παντὸς φόβου, ἢ ἀπὸ
παντὸς φόβου. 198) Κ. §. 432. Ἰ. καὶ Β. Σ. 231.

199) Κ. §. 432. Δ. ἢ Ε. Β. Σ. 229, 250, ἐὰν ἡ ὄντα ἀπορήσῃ.

200) υἱὸς τοῦ Ἐχεκρατίδου, Ἀθηναῖος, σύγχρονος τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ ποιη-
τοῦ Ἀριστοφάνους. 201) διὰ τοῦτο μισῶ, διότι δὲν μισοῦσι τοὺς πονηροὺς.202) ἄμεινον ἐστὶ τὸ ζῆν. 203) Κ. §. 49. Β. 144. 204) μὴ τὴν ἀπάθειαν
ἔχων παραμύθιον. 205) ποιῶσιν, ἔχουσι. 206) ἀναγκαιότερον ἐστὶ τὸ ἴσθαι
τὴν ψυχὴν ἢ τὸ ἴσθαι τὸ σῶμα. 207) ὑπένη. ἐξίτηλα ἐποίησεν.

ΑΝΤΩΝΥΜΙΑΙ.

§. 15. Ανδρειότεροι; εἰναι μοι δοκεῖ 208 ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν, ἢ 21 ὁ τῶν πολεμίων κρατῶν· καὶ γὰρ 209 χλεπώτατον ἐστὶν ἑαυτὸν νικῆσαι 210 Ἀριστοτ. — Δημήτριος τις εἶπε τῷ Νέρωνι 211· σὺ μὲν 212 ἀπειλεῖς; ἐμοὶ τὸν θάνατον, σοὶ δὲ ἡ φύσις 213. — Ἐάν τις εἶπῃ, ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισεῖ, ψεύστης ἐστίν. 214· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν 215 τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃν ἐώρακε, τὸν Θεόν, ὃν οὐχ ἐώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν; 216 Ἰωάν. — Πολλὰ θυγατέρες ἐκτήσαντο πλοῦτον, πολλὰ ἐποίησαν δύναμιν· σὺ δὲ ὑπέκεισαι καὶ ὑπερήρας πάσας· ψευδαῖς ἀρέσκειαι καὶ μάταιον κάλλος οὐκ ἔστιν 217 ἐν σοί. Παροιμ. — Φίλους κτῶν 218, μὴ πάντας τοὺς βουλομένους, ἀλλὰ τοὺς τῆς σῆς φύσεως ἀξίους ὄντας. Ἰσοκρ. — Μενέδημος ὁ Ἐρετριεὺς; 219, νεανίσκου τινὸς εἰπόντος; 220, μέγα ἐστὶ τὸ τυχεῖν 221 ὧν ἄντις ἐπιθυμῆ, εἶπε· πολλῶν 222 μείζον ἐστὶ τὸ μὴδὲν ἐπιθυμεῖν ὧν μὴ δεῖ 172. — Αἰδοῦ σεαυτὸν καὶ ἄλλον οὐκ αἰσχυνθήσῃ. Θεόφρ. — Μάλιστα νόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτόν· μὴδένα γὰρ ἑαυτοῦ μὴδέποτε 223 χωρὶς εἶναι. Κάτων. — Ὄταν καταγελῶμεν τινῶν, ἐπιστρέφομεν; 83 ἐρ' ἑαυτοῦς, καὶ σκοπῶμεν 86 μὴ 224 καὶ αὐτοὶ τοῖς αὐτοῖς ὦμεν ἔνοχοι. — Τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἷους ἂν εὖξαισθε περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς σεαυτοῦ πατρὸς. Ἰσοκρ. — Ὄταν ἴδῃς τὸν ἐχθρὸν ἐμπροσθέντα εἰς τὰς χεῖρας τὰς σὰς, μὴ νόμιζε τιμωρίας, ἀλλὰ σωτηρίας ἐκείνον εἶναι τὸν καιρὸν. Βασίλ. — Τοῦτο μόνον οὐκ ἔστι διαφυγεῖν, τὸ ἔνδον καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς δικαστήριον, ὃ ἐστὶ τὸ συνειδός. Θεοφρ. — Οἷους ἂν ἐράνοιας ἐνέγ-

208) ἀντὶ δοκεῖ μοι ἀνδρειότερον εἶναι τὸν κρατοῦντα τῶν ἐπιθυμιῶν. Β. Σ. 221. 209) καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, καὶ διότι χαλ. 210) δηλ. τὸ ἑαυτὸν νικῆσαι κ. §. 410. 416. Β. Σ. 216. 211) Κλαύδιος Νέρων, αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης, υἱὸς τοῦ Δομιτίου καὶ τῆς Ἀγριππίνης, θυγατρὸς τοῦ Γερμανικοῦ, διαβόητος ἐπὶ ἀμώματι. 212) Κ. §. 266. Β. Σ. 105. 213) ἀπειλεῖ αὐτόν. Β. Σ. 71. 214) ὁ εἰπὼν δηλονότι. 215) Κ. §. 432. Α. Β. Σ. 230. 216) οὐδαμῶς δ. ἀγ. Κ. §. 312. σμ. 217) Β. Σ. 62. Β. 218) κτάμαι, κτῶμαι. 219) μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος καὶ καθηγητὴς τῆς Ἐρετριακῆς Σχολῆς. 220) ἰσαυτῶ εἶπεν, ἢ ὅτε εἶπε. Κ. §. 433. 435. 221) ἐκείνων ὧν. 222) Κ. §. 360. γ. 223) Κ. §. 435. 224) Κ. §. 434. Β. Σ. 249. 250.

γῆς; 223 τοῖς γονεῦσι, τοιοῦτους καὶ τὸς ἐν τῷ γήραξ παρὰ τῶν τέκνων προσδέχου. Θεοφρ. Μελισσ. — Ἐν τὰς δόξας ζῆλοισ, τούτων τὰς ἀγαθὰς πράξεις ποιεῖ. Ἰσοκρ.

ΡΗΜΑ ΒΑΡΥΤΟΝΟΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ.

§. 16. Ὁ τοῖς ὄνειροι προσέχων ἔοικε τῷ τὴν σκιάν αὐτοῦ καταδιώκοντι. Νεῖλ. — Ὄταν βούληται Θεὸς εὖ πράξαι πόλιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐποίησεν, ὅταν δὲ μέλλῃ 226 κακῶς πράξαι πόλις, ἐξέλε τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀγαθοὺς ταύτης τῆς πόλεως; 227 ὁ Θεός. Παροιμ. — Οὐχ 228 ὁ παντὶ πιστεύων, πιστὸς λέγεται· ἀλλ' ὁ Θεῷ πιστεύων, αὐτὸς μόνος πιστὸς καὶ ἔστι καὶ λέγεται. Σεισημ. — Ἀγασίλαος, ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τις μάλιστα παρ' ἀνθρώποις εὐδοκιμοῖη, εἰ λέγοι 229, εἶπε, τὰ ἄριστα, πράττει 229 δὲ τὰ κάλλιστα. — Ὁ μὴ κολάζων τὰ πάθη αὐτοῦ; 230 ὑπ' αὐτῶν κολάζεται. — Ἡ γλῶσσα πολλοὺς εἰς ὄλεθρον ἤγαγε. — Κἂν μόνος ἦ; 231, φαῦλον μῆτε λέξῃ; 83, μῆτε ἐργάσῃ; 83 τι. — Ἄμισθος; 2 ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μείνη, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. — Πέφυκεν ἀρετὴ καταιδεῖν τε καὶ καταπλήττειν καὶ τοὺς ἄγαν δυσμενεστάτους. Θεοφρ. — Μία ἐστὶν ἀρετὴ, τὸ ἄτοπον φεύγειν 232 ἀεὶ. — Ὁ χρήσιμ' εἰδὼς, οὐχ 228 ὁ πόλλ' 235 εἰδὼς σοφός; 2. — Ὁ τὰ δέοντα μὲν λέγων, οὐ 234 πράττων δὲ, λῆρα ἔοικε, καλὸν 235 μὲν φεγγαγομένη, οὐκ ἀκουούσῃ δὲ τοῦ μέλους. — Τινῶν μὲν αἱ ἀμαρτίαι πρόδηλοι εἰσὶ. προάγουσαι εἰς κρίσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. Ἰωάν. — Ὅσπερ γὰρ τὴν μέλισσαν ὀρώμεν ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ βλαστήματα καθιζάνουσιν 236, ἀφ' ἐκά-

223) φέρω. 226) Β. Σ. 155. Κ. §. 465. σελ. 342.

227) ἀντὶ ἀπὸ ταύτης τῆς πόλεως. Παρατηρητέον δὲ ὅτι τὴν μὲν εὐτυχίαν τῆς πόλεως θέλει, εἶπεν, ὁ Θεός· τὴν δὲ δυστυχίαν ὡς ἀναπόφευκτον ἕνεκα τῶν ἀμαρτημάτων θεωρεῖ ἀνάγκην. 228) ἀντὶ οὐκ Κ. §. 432. α. 178.

229) Κ. §. 404 γ. Β. Σ. 206. 230) μόνος τοῦ, αὐτὸς ὁ ἴδιος.

231) Β. Σ. 206. 232) φεύγειν ἀεὶ τὸ ἄτοπον. 233) Κ. §. 196. ε'. Β. 171. 234) διότι ὑποτίθεται ὅτι εἶναι γνωστὸς ὁ τοιοῦτος, καὶ βλέποντες ὅτι οὐ πράττει τὰ δέοντα, λέγομεν, ὅτι λῆρα ἔοικε. 235) καλὸν φέγγον. 236) Κ. §. 432. Ζ'. εἰδικὴ μετοχή.

στοι δὲ τὰ χρήσιμα λαμβάνουσιν²³⁶, οὕτω δὲ καὶ τοὺς παι-
δειας ὀρεγομένους, μηδενὸς μὲν ἀπείρως ἔχειν πανταχόθεν δὲ
τὰ χρήσιμα συλλέγειν. Ἰσοκρ. — Διογένης τοὺς εὐειδεῖς καὶ ἀ-
παιδεύτους ὁμοίους ἔφη εἶναι ἀλαθάστρους ἔχουσιν²³⁷ ὄζης· — Δό-
ξης αἰεὶ φρόντιζε τῆς αἰωνίου²³⁸. ἡ γὰρ παρούσα²³⁹ ψεύδεται καθ'
ἡμέραν. Θεο.Ι. — Τέκνα, ἐν ἀγαθῇ ζωῇ τὴν ἀνατροπὴν ἔχον-
τα²³⁷, τῶν ἰδίων γεννητόρων κρύψουσι δυσγένειαν. Σιμάχ.

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ.

§. 17. Πλάτων ἐρωτηθεὶς²⁴⁰, πότε οἰκηθήσονται αἱ πόλεις
ἄριστα; ἔφη ὅταν²⁴¹ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν²⁴², ἢ οἱ βασι-
λεῖς φιλοσοφήσωσι. — Πᾶσα²⁴³ ἐπιστήμη, χωριζομένη δικαιο-
σύνης καὶ τῆς ἄλλης²⁴⁴ ἀρετῆς, πανουργία, ἀλλ' οὐ σοφία φαί-
νεται²⁴⁵. — Ἡ ψυχὴ τρέφεται τοῖς μαθήμασι²⁴⁶. Πλάτ. — Οἱ
Πυθαγόριοι²⁴⁷ ἔλεγον ἐνδεδέσθαι²⁴⁸ τῷ σώματι τὰς ἀνθρώπων
ψυχὰς τιμωρίας χάριν. — Οἱ εὐεργέται τῶν ἀνθρώπων τιμῶν
ἡζιώθησαν.

Μακροτέρῳ σταυρῷ σταυρούμενον ἄλλοι ἐαυτοῦ

Ὁ φθονερός Διοφῶν ἐγγὺς ἰδῶν, ἐτάκη²⁴⁹.

Ἴσον ἐκεῖνο παρ' ἐμοὶ κέκριται, φρονέειν τε εὖ, καὶ τῷ λέγοντι
χρηστὰ πείθεσθαι²⁵⁰. Ἡρόδοτ. — Ὅσοι τοὺς ἀδικούντας κολά-
ζουσιν, οὗτοι τοὺς ἄλλους ἀδικεῖσθαι κωλύουσιν. Ἡσαίου. — Σό-
λων ὁ σοφὸς ἐκείνην εἶπεν ἄριστα οικεῖσθαι τὴν πόλιν, ἐν ἣ τούς
ἀγαθοὺς συμβαίνει τιμᾶσθαι· κάκιστα δὲ οικεῖσθαι²⁵¹, ἐν ἣ τούς
κακοὺς²⁵². — Ἀφόρητος γίνεται κακία ἐπαινουμένη²³⁷. — Μὴ

237) Κ. §. 432. Α'. ἀναφορική μετχ. ἀναρθρος.

238) — τῆς οὐσίας αἰωνίου. Β. Σ. 93. 239) ὄζης. 240) ἐρωτηθεὶς τὸ
πότε κτλ. Κ. §. 366. 241) τότε οἰκ. ἄρ. ὅταν αἰ φ. 6. 242) γείνωσι βασι-
λεῖς. 243) Β. Σ. 93. 244) τῆς λοιπῆς. Β. Σ. 96. Κ. §. 313. δ.

245) οὐσα. 246) Κ. §. 360. 6. καὶ 363. 247) Οἱ ὄπαδοι τοῦ Πυθαγό-
ρου. 248) Ἀπαρέμφατον εἰδικτὸν εἰς παρακείμενον· ὅτι ἐνεδέθησαν καὶ εἰναίεν-
δεδεμένοι. 249) Τίχτω. Ὁ φθ. Διοφῶν ἰδῶν ἐγγὺς ἐαυτοῦ ἄλλοι σταυρούμ. μακρ.
5. ἐτάκη ὑπὸ τοῦ φθόνου. 250) τὸ εὖ φρονῶν ἴσον τῷ πείθεσθαι. 251) ἔφη.
252) συμβαίνει τιμᾶσθαι.

τιμωμένης²⁵³ ἀρετῆς ἢ κακία παρρησιάζεται Προκοπ. — Πάν-
των σου τῶν πραγμάτων κατευδομένων²⁵⁴ ἐκδέχου μεταβολὴν
καὶ πάλιν ποτὲ ὑπὸ ἀπροσδοκῆτων συμφορῶν κυκλοῦμενος φαν-
τάζου τὰ χρηστὰ καὶ κρείττονα. Νεῖλ. — Ἄρχε, πρῶτον μαθῶν
ἄρχεσθαι· ἄρχεσθαι γὰρ μαθῶν ἄρχειν ἐπιστήση²⁵⁵. Σόλων. —
Πατρὶ ἀσεβεῖ μέμψεται¹⁵⁰ τέκνα, ὅτι δι' αὐτὸν ὄνειδισθήσονται.
Σιμάχ. — Εὐρίπιστος² ἢ νεότης, καὶ πρὸς κακίαν ὀζύρροπος·
διαφόροις γὰρ παθημάτων περικλύζεται κύμασι²⁵⁶. δεῖται τοί-
νου²⁵⁷ τοῦ²⁵⁸ ποδηγοῦντος, καὶ πρὸς τοὺς λιμένας διευθύνοντος.
Θεο.Ι. — Τῷ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν,
ἀλλὰ κατὰ ὄφλημα. Παύλ.

§. 18. Ἀντισθένης²⁵⁹, ἐπαινούμενος ὑπὸ πονηρῶν ἀνθρώπων,
ἀγωνιῶ, ἔφη, μὴ²⁶⁰ τι κακὸν εἰργασταί μοι²⁶¹, ὅτι τοιοῦτοις
ἀρέσκω. — Ἀνύποπτον εἰς διαβολὴν δεικνύσι γυναῖκα τὸ μὴ καλ-
λωπίζεσθαι, μῆτε μὲν κοσμεῖσθαι πέραν τοῦ πρέποντος, εὐχαῖς
καὶ δεήσεσι προσανέχουσαν ἐκτενῶς. Κυρίλλ. — Ὄδοι ἀεργῶν
ἐστρωμένοι ἀκάνθαις.² — Ἐνδύεται διερρήγμενα²⁶² καὶ βρακίῳδῃ
πᾶς ὑπνώδης. — Ὡσπερ θύρα στρέφεται ἐπὶ τοῦ στρόφιγγος,
οὕτως ὀκνηρὸς ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ. Παροιμ. — Πᾶσα πικρία,
καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρτήτω ἀφ'
ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. Παύλ. — Εἰ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κα-
τεσθίετε, βλέπετε μὴ²⁶⁰ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. Παύλ. — Ὁ
σήμερον εὐθαλῆς τῷ σώματι, κατασεσαρκιωμένος ὑπὸ τρυφῆς,
ἐπανθοῦσαν ἔχων τὴν εὐχριοιαν, ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀμῆς
σφιγῶν, καὶ σύντονος, καὶ ἀνυπόστατος τὴν ὀρμὴν, αὐρίων ὁ
αὐτὸς οὗτος ἐλεεινός, ἢ τῷ χρόνῳ²⁶³ μαρναίεις, ἢ νόσῳ διαλυθεῖς.
Βασίλ. — Εἰ ἐπὶ τῷ συνεχῶς, καὶ πολλὰ, καὶ ταχέως λαλεῖν
ἦν²⁶⁴ τοῦ φρονεῖν παράσημον, αἱ χελιδόνες ἐλέγοντ' ἐν ἡμῶν²⁶⁵

253) ἐὰν, ἢ ὅταν μὴ τιμ. ἢ ἀρετῆ. 254) ὅτε κατευδοῦνται ἢ ὅταν κατευ-
δῶνται. 255) ἐπίσταμαι. 256) Κ. §. 363. 257) ἐπεὶ περικλύζεται, ἄρα
δεῖται. 258) Β. Σ. 97. Κ. §. 350. γ.

259) Ἀθηναῖος φιλόσοφος, καθιδρυτὴς τῆς Κυριακῆς ἀρέσεως. 260) Κ. §.
434. 261) εἰργασταί ὑπ' ἐμοῦ. 262) ἐνδύματα. διαρρήγμενα. 263) ἀντι
ὑπὸ τοῦ χρόνου. Κ. §. 363. 264) εἰ ἦν, ὑπεναντιοῦται ἀλλ' οὐκ ἔστι· Κ. §. 404. δ.
265) Κ. §. 342.

φρονιμώτεροι. — Γλώσση ματαία ζημία προστρίβεται. *Νικοστρατ.* — Ὡσπερ τῷ τρουθῶ τῶν πτερῶν ὄφελος οὐδέν,² ὑπὸ τῆς παγίδος ἀλόντι²⁶⁵, ἀλλ' εἰκὴ καὶ μάτην πτερύσσειται· οὐτὼ καὶ σοὶ τῶν λογισμῶν οὐδέν ὄφελος,² ἐν κατὰ κράτος ὑπὸ τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας²⁶⁷ ἀλῶς. *Χρυσόστ.* — Ὅταν δὲ κρηπίς μὴ καταβληθῆ γένους²⁶⁸ ὀρθῶς, ἀνάγκη² δυστυχεῖν τοὺς ἐκγόνους. *Εὐριπίδ.* — Ἐγχρονίζον ἔθος φύσεως²⁶³ κραταιότερόν ἐστιν· καὶ μικρὰ μὴ κωλύμενα ἀμκρτήματα φύεται¹³⁰ καὶ ἐπιδίδονται¹⁵⁰ πρὸς μέγεθος συναυξάνοντα. *Φίλων* — Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι²⁶⁹, ἄλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι²⁷⁰ πῶς δεῖ ἡμᾶς ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. — Τὸ ἐπεικὲς²⁷¹ ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. *Παυλ.* — Ἄπαντα δόκει ποιεῖν, ὡς μηδένα λήσων²⁷²· καὶ γὰρ ἂν παραυτίκα κρύψης, ὕστερον ὀφθήσῃ. *Ἰσοκράτης.*

ΜΕΣΟΝ.

§. 19. Ἄνθρωπος ὧν μέμνησο ὅτι θνητὸς εἶ. — Τὸ μὲν ἀπλῶς παρρησιάζεσθαι καὶ τοῦ τυχόντος πολλάκις ἐστὶ²⁷³, τὸ δὲ εἰς τὸ δέον, καὶ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι²⁷⁴, καὶ μετὰ τῆς ἀρμοστούσης συμμετρίας καὶ συνέσεως τῷ πράγματι²⁷⁵ χρήσασθαι μεγάλης λίαν καὶ θαυμαστῆς δεῖται ψυχῆς. *Χρυσόστ.* — Μηδამῶς τὴν φύσιν αἰτιώμεθα· πάντα γὰρ βίον ἡδὺν ἢ ἀηδῆ ἢ συνήθεια ποιεῖ. *Φίλων*. — Σωκράτης, θεασάμενός τινα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοῦ μὲν ἀγροῦ ἐπιμελούμενον, τῆς παιδείας δὲ ἀμελοῦντα, ἔφη· ὄρα, ὦ οὗτος²⁷⁶, μὴ²⁶⁰ τὸν ἀγρὸν ἐξημερῶσαι βουλόμενος, τὴν ψυχῆν σου ἀγριώσῃς²⁷⁷. — Δημῶναξ τοὺς τῶν σωμάτων ἐπιμελουμένους, ἑαυτῶν δ' ἀμελοῦντας, ὠνείδιζεν, ὡς τῶν μὲν οἰκῶν ἐπιμελουμένους, τῶν δὲ ἐνοικῶν ἀμελοῦντας. —

266) Κ. §. 432. Δ. Μεταχὴ ὑποθετικὴ, ἥτις κατωτέρω ἐκφέρεται ἀναλελυμένη.

267) Κ. §. 363. 268) κρηπίς γένους. 269) ἔστω.

270) Κ. §. 421. Σημ. Ε. Β. Σ. 226. ἀπαρίμφοτον ἀντὶ προστακτικῆς.

271) οὐδέτερον ἐπίθετον ἐν ἀνθρώπῳ ἀντὶ οὐσιαστικοῦ· ἢ ἐπεικεία. Β. Σ. 99.

272) λαθάνω. Β. Σ. 232. 233. 273) ὑπενν. ἴδιον, ἔργον.

274) παρρησιάζεσθαι. 275) τούτῳ τῷ παρρησιάζεσθαι, τῇ παρρησιᾷ.

276) ὦ φίλε, ὦ σύ. Β. Σ. 120. 277) ἀγρίαν ποιήσῃς.

Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς²⁷⁸, τοὺς ἀστείους εἶπε τῶν νέων²⁷⁹ ἐν μὲν ταῖς οἰκίαις τοὺς γονεῖς δεῖν²⁸⁰ αἰδεῖσθαι, ἐν δὲ τῇ ὀδῷ, τοὺς ἀπαντῶντας²⁸¹· ἐν δὲ ταῖς ἐρημίαις ἐκυτούς.²⁸¹ — Δάκαινα γυνή, ἐν παρατάξει τοῦ υἱοῦ αὐτῆς χωλευθέντος²⁸², καὶ δυσφοροῦντος²⁸² ἐπὶ τούτῳ²⁸³, μὴ λυποῦ τέκνον, εἶπεν· καθ' ἕκαστον γὰρ βῆμα τῆς ἰδίας ἀρετῆς ὑπομνησθήσῃ. *Δίων*. — Κακὸν οὐδὲν φύεται ἀνδρὶ, θεμέλιχ θεμένῳ²⁸⁴ σωφροσύνην καὶ ἀγνεῖαν. *Ξενοφ.* — Αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νοθεσίαν παραιτοῦ, εἰδῶς ὅτι παρεξέστραπται²⁸⁵ ὁ τοιοῦτος, καὶ ἀμκρτάνει, ὧν αὐτοκατάκριτος. *Παυλ.* — Οὔτε ἐν δικαστηρίοις, οὔτε ἐν ταῖς ἄλλαις²⁴⁴ πράξεσιν ἐπιτήδειον² τὸ ψεῦδος τοῖς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν καὶ ἀληθῆ προελομένοις τοῦ βίου²⁸⁶. *Βασίλ.* — Οὐδεὶς φρονιζῶν δόξης ἀγαθῆς γένοιτ' ἂν ἀνὴρ φαῦλος· οὐ καλὸν γὰρ² ἀντὶ βραχείας ἀπολαύσεως ἀλλάξασθαι.²⁸⁷ δόξαν αἰώνιον. *Πλουτάρχ.* — Δόγῳ²⁸⁸ μὲν εὐσεβοῦντες ὀλίγα, ἔργῳ²⁸⁸ δὲ πλείονα, καὶ τῇ τηρήσει²⁸⁸ τῶν νόμων μᾶλλον, ἢ τῷ θαυμάζειν²⁸⁸ τὸν νομοθέτην τὸ περὶ αὐτὸν φίλτρον ἐπιδεικνύμενοι εἴημεν. *Γρηγορ. Θεολ.*

§. 20. Δεῖ μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα²⁸⁹ πράσσοντας ἀποστρέφεσθαι. *Ἀθαλασ.* — Τὸ συνδικαιτᾶσθαι τοῖς φαύλοις²⁹⁰ ἐπιβλαβὲς καὶ ἐπίφογον ἐστὶ. *Κυρίλ.* — Πορευθήτη πρὸς τὴν μέλισσαν, ὧ ὀκνηρὲ, καὶ μάθε ὡς ἐργατὶς ἐστὶ, τὴν τε ἐργασίαν ὡς σεμνὴν ποιεῖται, ἥς τοὺς πόνους βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται πρὸς ὑγίειαν προσφέρονται· ποθεινὴ δὲ πᾶσι καὶ ἐπίδοξός ἐστὶ, καίπερ οὔσα τῇ βρώμῃ²⁹¹ ἀσθενής· (τὴν σοφίαν τιμήσασα προήχθη)· ἕως πότε, ὀκνηρὲ, κατάκεισαι; πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ; ὀλίγον μὲν ὑπνοῖς, ὀλίγον δὲ κάθησαι, μικρὸν δὲ νυστάζεις· εἶτα παραγίνεται σοὶ ὥσπερ ἀγαθὸς δρο-

278) μαθητῆς τοῦ Θεοφράστου, καὶ ἡγεμῶνδλης τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον βασιλεία τῶν Μακεδόνων, κατὰ τὸ 309 Π. Χ. 279) = τοὺς ἀστείους νέους Κ. §. 273. Β. Σ. 79. 280) = δέον εἶναι. 281) αἰδεῖσθαι δεῖν. 282) Κ. §. 434.

283) Β. Σ. 333. 284) Κ. §. 432. Α. 285) ἐκστρέφομαι. 286) ὀδὸν τοῦ βίου. 287) Β. Σ. 333. 288) Κ. §. 360. α. β. μετὰ τὸν λόγον. Β. Σ. 309. 289) τὰ κακά. 290) Κ. §. 346 δ. Σημ. σὺν τοῖς φαύλοις διαιτᾶσθαι.

291) ἐν τῇ βρώμῃ κατὰ τὴν βρώμην.

μὲν ἢ πένι, καὶ ἢ ἔνδεια ὡσπερ καλὸς ὁδοιπόρος. — Ὀκνηροὶ πλοῦτου ἔνδειαι γίνονται. — Ὀνειδιζόμενος ὀκνηρὸς οὐκ αἰσχύνεται. *Παροιμ.* — Ἐὰν πρόσενέγκῃς τὸ δῶρόν σου εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ εἰ ἐνθυμηθῆς, ὅτι ἔχει τι ὁ ἀδελφός σου κατὰ σοῦ, ἄφεες τὸ δῶρόν σου, ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε προσφέρεις τὸ δῶρόν σου. *Ματθ.* — Οὐδεὶς κακῷ²⁹² κακὸν ἰσῆται, ἀλλ' ἀγαθῷ²⁹² τὸ κακόν. *Βασιλ.* — Ἀριστοτέλης, κατανοήσας μεϊράκιον ἐπὶ πολυτελείᾳ²⁹⁵ τῆς χλαμύδος σεμνυνόμενον, ἔφη· οὐ παύσει²⁹⁵ μεϊράκιον, ἐπὶ προβάτου δορᾶ²⁸⁵ σεμνυνόμενον; — Δεινὸν μὲν² πένεσθαι, χειρὸν δὲ² εὐπορεῖν κακῶς. *Γρηγ. Θεολ.* — Τὴν πρὸς ἀρετὴν ὁδὸν ἐλόμενος, τὴν πρὸς εὐδαιμονίαν εὐθὺ βαδίη. — Πάντων μάλιστα σαυτὸν αἰσχύου. — Δράξασθε παιδείας, μήποτε ὀργισθῆ Κύριος, καὶ ἀπολεισθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας. *Λαβίδ.* — Ἀρίστιππος ὁ Κυρηνάιος²⁹⁴ φιλόσοφος παρεκλεύετο τοῖς νέοις²⁹³ τοιαῦτα ἐφόδια κτᾶσθαι, ἅτινα αὐταῖς²⁹⁰ καὶ ναυαγήσασιν²⁹³ συγκολυμθήσιν, δηλονότι παιδείαν καὶ ἀρετὴν. — Ἄδικεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ὁ φειδόμενος τῶν κακῶν. *Ἡσαίου.* — Τὸν ἄρχοντα τριῶν δεῖ μεμνησθαι· πρῶτον μὲν, ὅτι ἀνθρώπων ἄρχει· δεύτερον, ὅτι κατὰ νόμους ἄρχει· τρίτον, ὅτι οὐκ αἰεὶ ἄρχει. *Ἀγάθ.* — Πονηρὰ φύσις, ἐξουσίας ἐπιλαβομένη, πονηροτέρα γίνεται, καὶ δημοσίας ἀπεργάζεται συμφορὰς. *Δημοκρ.* — Οὐκ εὐφραίνεται πατήρ ἐπὶ υἱῷ ἀπαιδεύτῳ²⁸³ υἱὸς δὲ φρόνιμος εὐφραίνει μητέρα αὐτοῦ. *Παροιμ.*

ῬΗΜΑ ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΟΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ.

§. 21. Ἀγωνιζόμενος²⁶⁶ ὑπὲρ οὗ²⁹⁶ ἀδικίως ἐπραχθε, δις ἀδικήσεις. *Κλειτάρχ.* — Ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν, ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος²⁹⁷ οὐ βούλεται. *Φιλήμ.* — Ἐκάστου ἔρ-

292) διὰ τοῦ κακοῦ, μὲ τὸ κακόν.

293) Κ. §. 452. Η. Β. Σ. 276. ια. 294) καθιδρυτῆς τῆς Κυρηναϊκῆς αἰρέσεως. 295) Κ. §. 546. γ. 296) καὶ ἂν ναυαγήσῃ, ἢ καὶ ἀπ' οὗ ναυαγήσῃ.

297) ὑπὲρ ἐκείνου ὃ καὶ ἐλλείπει μὲν ἡ γενικὴ τῆς δεικτικῆς ἀντανουμίας, τὸ δὲ ἀναφορικὸν μένει μεταθετικῶν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ πρὸς ὃ ἀναφέρεται. Β. Σ. 124. 297) Κ. §. 452. Ι. Μετοχὴ ἐναντιωματικὴ.

γου σκόπει τὰ καθηγούμενα καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτῷ²⁹⁸, καὶ οὕτως²⁹⁹ ἔρχου ἐπ' αὐτό. *Χρυσός.* — Τὸν Θεὸν ἔργοις²⁸⁸ σέβου, λόγοις²⁸⁸ δὲ ὕμναι, ἐννοίᾳ²⁸⁸ δὲ τίμα. *Θεολόγ.* — Κατὰ τὸν κριτὴν τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ οἱ λειτουργοὶ αὐτοῦ², καὶ κατὰ τὸν ἡγούμενον τῆς πόλεως πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ². *Σιράχ.* — Ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα³⁰⁰ ἐπέλθῃ σοι εὐλογία παρ' αὐτῶν· εὐλογία γὰρ πατρὸς σφριζεῖ οἴκους τέκνων, κατάρρα δὲ μητρὸς ἐκρίζοι θεμέλια. *Σιράχ.* — Οὐτε πάνυ γήρα³⁰¹ θαρῶσει, οὔτε νεότητι χρὴ παντάπασιν ἀποδοκιμάζειν· ἐνὶ γὰρ, οἶμαι, καὶ σωφρονεῖν τὴν νεότητα³⁰², καὶ γῆρας³⁰² πολλάκις ποῦ τοῦ καθήκοντος ἀμελεῖν. *Συμεῶν.* — Τέκνον, ἐν νεότητί σου ἐπίλεξι παιδείαν, καὶ ὡς ὁ ἀροτριῶν καὶ σπείρων³⁰⁵ πρόσελθε αὐτῇ, καὶ ἀνάμενε τοὺς ἀγαθοὺς καρποὺς αὐτῆς. *Σιράχ.* — Νεότης³⁰² πονεῖν οὐκ ἐθέλουσα πρὸς τὸ γῆρας κακοπραγεῖ. *Γρηγ. Ν.* — Γυναῖκα σώφρονα ζήτηε καὶ μὴ εὐμορφον· τὸ μὲν γὰρ, θησαυρὸς ἀνέκλειπτος², τὸ δὲ ὑποψία γνώμης². *Ἀριστέπ.* — Ἀμήχανον² ἐκτραπῆναι τῆς δικαίας ὁδοῦ, μὴ λήθην Θεοῦ ταῖς ψυχαῖς νοσήσαντας²⁶⁶. *Βασιλ.* — Ἀγαπήσεις³⁰⁴ Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου. *Δευτερον.* — Οὐ ποιεῖ ἀγρὸς φαύλους, οὐδὲ ἄστου σπουδαίους, ἀλλ' ἢ μετὰ τῶν τοιούτων συνδιατριβῇ, καὶ συνεχῆς συνεστίασις. *Φιλήμ.* — Οὐδὲν οὕτω καθαρότητα νοῦ καὶ τὸ διειδὲς θολοῖ τῶν φρενῶν, ὡς θυμὸς ἄτακτος, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ῥύμης φερόμενος. *Χρυσός.* — Μὴ πλοῦτον ἐν προσευχῇ ζητήσης, μὴ ὑγίειαν, ἢ τῶν ἐχθρῶν ἄμυναν, μὴ δόξαν ἀνθρωπίνην³⁰³, ἀλλὰ μόνον τὰ συντελοῦντα²⁸⁸ πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς. *Νείλου.*

§. 22. Βίος ἀνευ λόγου μᾶλλον ὠφελεῖν πέφυκεν, ἢ λόγος ἀνευ βίου· ὁ μὲν γὰρ καὶ σιγῶν ὠφελεῖ, ὁ δὲ βρῶν ἐνοχλεῖ· εἰ δὲ καὶ λόγος καὶ βίος συνδράμοιεν³⁰⁶, φιλοσοφίας ἀπάσης ἀποτε-

298) Κ. §. 340 ς. 299) μετὰ τὸ σκέψασθαι. 300) τὸ τέλος δι' ὃ πρόπειν ἢ τιμᾶς. 301) Κ. §. 346. δ. καὶ ἀντὶ γέροντος. Κ. §. 352. ε. 302) ἀντὶ νέου, καὶ γέροντος. 303) προσέρχεται καὶ ἀναμείνει. 304) ἀντὶ προστακτικῆς. Β. Σ. 187. 305) ἐν προσευχῇ ζητήσης. 306) συντρέχει. Κ. §. 404. γ.

λέσουσιν ἀγαλμα. *Ἰσθάρ. Πηλουσ.* — Ἀγαθὸν² χρηστότη-
τι²⁸⁸ νικᾶν³⁰⁷ θρασύτητα, καὶ βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀδικοῦντας,
οἷς³⁰⁸ καρτεροῦμεν πάσχοντες³⁰⁹. *Θεολ.* — Τὸν Ἰσοκράτην ἀν-
θρώπου τινὸς ἀδικήσαντος²⁸², καὶ περιφεύγοντος²⁸², καὶ ἀπαν-
τᾶν αἰσχυνομένου²⁸², συντυχόντα³¹⁰ ἄπαξ εἶπεν³¹¹. οὐ σὲ χρὴ
ἐμὲ φεύγειν, ἀλλ' ἐμὲ σὲ, φαῦλον ὄντα³¹². — Ἄ πάσχοντες³¹³
ὑφ' ἐτέρου ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μὴ ποιεῖτε. — Ὁ σὺ μι-
σεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσης. — Βέλτιον γὰρ² ἡμῖν σβεσθῆναι τὸν ἥλιον,
ἢ φίλων ἀποστερηθῆναι, πολλοὶ γὰρ τὸν ἥλιον ὀρώντες³¹⁴ ἐν
σκότει εἰσὶ, φίλων δ' εὐποροῦντες³¹⁵ οὐδ' ἂν ἐν θλίψει γένοιτο·
οὐδὲν γὰρ οὐδὲν τῆς ἀγάπης γλυκύτερον γένοιτ' ἂν· τί γὰρ οὐκ
ἂν³¹⁶ ἐργάσαιο φίλος γνήσιος; καὶ μυρίους θησαυροὺς ἔχοις,
οὐδὲν ἂν ἀντάξιον γνησίου φίλου εὔροις. *Χρυσόστ.* — Οἱ δαπα-
νώντες εἰς ἀναξίους, δι' ὧν³¹⁷ ἐχρῆν³¹⁸ θεραπεύεσθαι τοὺς ἀξίους,
τρισὶν ἀτόποις ἐνόχους ἑαυτοῦς ἀποφαίνουσιν· ἐζημίωσαν ἑαυτοῦς,
ἐνύβρισαν τοὺς χρηστοὺς, τοὺς φαύλους ἐνίσχυσαν, ὕλην ἀμαρ-
τιῶν χορηγήσαντες³¹⁹. *Φώτ. Πατριάρχ.* — Ὡσπερ μέλισσαν οὐ
διὰ τὸ κέντρον μισεῖς, ἀλλὰ διὰ τὸν καρπὸν τμηλεῖς, οὕτω καὶ
φίλον μὴ δι' ἐπιπληξιν ἀποστραφῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν εὐνοίαν ἀγά-
πα. — Φιλεῖν δεῖ ὡς³²⁰ καὶ μισήσοντα, καὶ μισεῖν ὡς καὶ φιλή-
σοντα. Μηδὲν ἄγαν. *Κάτων.* — Ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι²⁸⁵ μὴ λυ-
ποῦ, ἀναγκαῖον γὰρ² ἀλλ' ἐπὶ τοῖς αἰσχυρῶς τελευτῶσιν²⁸⁵. *Πο-
λυαῖν.* — Ἐτεοκλῆς, σεμνυνομένου τινὸς²⁸² ἐπὶ τῷ κάλλει²⁸⁵, οὐκ
αἰσχύνῃ, ἔφρασεν, ἐπὶ τῇ ὥρᾳ²⁸⁵ μέγα φρονῶν, ἦν παρακαταθή-
κην τοῦ μικροῦ χρόνου ἔχεις; — Διογένης, πυθθανομένου τινὸς²⁸²,
τίνες τῶν ἀνθρώπων οἱ εὐγενέστατοι;² οἱ καταφρονοῦντες, εἶπε,

307) ἡμᾶς λαμβάνεται δὲ τὸ ὑποκείμενον ἀπὸ τὸ ἐπόμενον καρτεροῦμεν.

308) ἐκεῖνοις, ἢ ἐπιτα ἐκεῖνοις οἷς, καὶ κατ' ἔλλειψιν τοῦ ἐκεῖνοις, μόνον οἷς.

309) Κ. §. 452. Θ. Β. Σ. 256. 310) τὸν Ἰσοκράτην. 311) ὑπενν. φασί,
λίγεται. Β. Σ. 221. 312) Κ. §. 452. Β. 313) Κ. 452. Ε. Β. Σ. 237. γ.

314) οἵτινες ὀρώσιν, ἢ καὶ τοὶ ὀρώσι. 315) Κ. §. 452. Δ. ἢ Ε.

316) = πᾶν ἂν. Κ. §. 312. Σημ. 317) ἐκεῖνα δι' ὧν. Β. Σ. 124.

318) χρεῖον μὲν καὶ νῦν ἴσθι, ἀλλ' ὁ παρατακτικὸς διὰ τοῦτο, διότι τὸ πρᾶγ-
μα δὲν ἐκτελεῖται. 319) Κ. §. 452. Β. ἢ Γ. 320) Β. Σ. 232.

πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς, τῶν δὲ ἐναντίων ὑπεράνω ὄντες³²¹,
πενίας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου. — Εἰ βούλει διττῶς εὐδοκιμεῖν,
καὶ τοὺς τὰ κάλλιστα ποιοῦντας προτίμα, καὶ τοὺς τὰ χείρονα
πράττοντας ἐπιτίμα. *Φίλων.* — Πόλις δὲ ἄριστα οἰκεῖται ἢ μετὰ
νόμου ζῶσα, καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπεξιοῦσα. — Ἐν ἀμίλλαις πο-
νηραῖς ἀθλιώτερος² ὁ νικήσας, διότι ἀπέρχεται³²² τὸ πλέον ἔχων
τῆς ἀμαρτίας³²³. *Δημοσθ.* — Κυβερνήτου νοσοῦντος²⁸² ὅλον
συμπάσχει τὸ σκάφος.

ΡΗΜΑ ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΟΝ ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ.

§. 23. Σωκράτης ἔλεγε τῇ γυναικὶ ἐπὶ τὰς πομπὰς ἐξιέναι,
οὐχ ὡς³²⁴ θεωρησομένην, ἀλλ' ὡς θεωρήσουσαν. — Τὸ ἐξαπα-
τᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ πάντων χαλεπώτατον² ὅταν γὰρ μὴ
σμικρὸν ἀποστατῇ, ἀλλ' αἰεὶ παρῇ ὁ ἐξαπατήσων³²⁵, πῶς οὐ³²⁶
δεινόν;² *Πλάτων.* — Ὡσπερ ψυχὴ ἄνευ σώματος οὐ καλεῖται
ἄνθρωπος, οὐδ' αὖ σῶμα ἄνευ ψυχῆς³²⁷, οὕτως οὐδὲ ἀγάπη πρὸς
Θεὸν³²⁸, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἀκόλουθον καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον. *Γρη-
γορ. Θεολ.* — Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς, βούλονται ἀδι-
κεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς.

ΜΕΣΟΝ.

§. 24. Νεότης³⁰² μετ' ἐξουσίας αὐτοκρατοῦς, ὄρμαῖς ἀκαθέ-
κτοις χρωμένη, κακὸν δύσμαχον γίνεται. *Γρηγ. Ν.* — Τέχνη²⁸⁸
μὲν γνωρίμους ἐκτρησάμην πολλοῦς· διὰ δὲ τὸν χρηστὸν τρόπον
τοὺς πλείστους φίλους. *Ποσειδίππου.* — Ἡδέως μὲν ἔχε³²⁹ πρὸς
ἅπαντας, χρῶ³³⁰ δὲ τοῖς βελτίστοις· οὕτω γὰρ τοῖς μὲν οὐκ ἄ-

321) ὑπερκείμενοι, ὑπερέχοντες· εἶναι δὲ ὡς κατηγορούμενον ἐπίρρημα, ἀνα-
πληροῦν τόπον ὀνομαστικῆς. Β. Σ. 67. 322) ἀπέρχεται ἔχων, ἀντὶ ἐν τῷ ἀπέ-
χεσθαι ἔχει. Β. Σ. 258. ἰδ. 245. 246. ἢ ἀπέρχεται μετὰ τῆς πλείονος ἀμαρ-
τίας. 323) ἀντὶ τὴν πλείω ἀμαρτίαν.

324) Κ. §. 432. ς. Β. Σ. 232. οὐχὶ διανοουμένην θεωρηθήσεσθαι.

325) Κ. §. 432. Α. Β. Σ. 161. 326) = πάντως. 327) καλεῖται ἀνθρώ-
πος. 328) εἴη ἂν, γένοιτο ἂν. κληθεῖη ἂν.

329) διάκεισο, Κ. §. 345. σημ. γ. 330) συναναστρέφου, ἕσα οἰκεῖος, ἔχῃ
οἰκειότητα.

πεχθής ἔση, τοῖς δὲ φίλος γενήσῃ. *Πλουτάρχ.* — Οὐκ οἶδας, οὐ τὰ συμφέροντα, ἄνθρωπε! πολλάκις αἰτεῖς ἐπιβλαβὴ καὶ σφαλερὰ, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁ μᾶλλον κηδόμενος³³¹ σου τῆς σωτηρίας, οὐ τῇ αἰτήσεσι σου προσέχει, ἀλλὰ πρὸ τῆς αἰτήσεως τὸ συμφέρον σοι πανταχοῦ προνοεῖται· εἰ γὰρ οἱ πατέρες οἱ³³² σαρκικοί οὐ πάντα αἰτοῦσι τοῖς παισὶ διδόνασιν³³³, οὐκ ἐπειδὴ καταφρονοῦσι τῶν αἰτούντων, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτῶν μᾶλλον κηδόνται, πολλῶ³³⁴ μᾶλλον ὁ Θεὸς, ὁ καὶ μᾶλλον φιλῶν, καὶ πλέον ἀπάντων³³⁵ εἰδῶς, τὸ συμφέρον ἡμῶν ποιεῖ. *Χρυσόστ.*

ΡΗΜΑ ΕΙΣ ΜΙ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ.

§. 25. Οὐδὲν τῶν μὴ καλῶν³³⁶ δίδωσι Θεός. — Ἡ τοῦ διδασκάλου ἀπειρία ἀπόλλυσι τοὺς μαθητευομένους³³⁷, καὶ ἡ τῶν μαθητευομένων ἀπώλεια κίνδυνον φέρει τῷ διδασκάλῳ, καὶ μάλιστα ὅταν παρὰ³³⁸ τὴν αὐτοῦ ἀνεπιστημοσύνην ῥαθυμοῖεν³³⁹ ἐκεῖνοι. *Νεῖλ.* — Δίκαιόν ἐστι τοῖς γονεῦσιν, ἵνα³⁴⁰ ὡσπερ ἐξ Ἰσου μεταδεδώκασιν ἐκάστῳ τῶν παιδῶν τὸ εἶναι, οὕτω καὶ τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς ἴσως αὐτοῖς καὶ ὁμοτίμως παρέχωσι. *Βασιλ.* — Ὡσπερ τὰ στρουθία διὰ τῆς τῶν πτερῶν κινήσεως μεταρραχία γίνεται³⁴⁰, οὕτω καὶ ὁ θεοσεβὴς ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν ἐπιγείων πρὸς τὰ οὐράνια διὰ προσευχῶν ἑαυτὸν μετατίθησιν. *Νεῖλ.* — Ἄγρυπνος ἔσο κατὰ τὸν νοῦν· συγγενὴς γὰρ τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου² ὁ περὶ τοῦτον³⁴¹ ὕπνος. *Δημοκρ.* — Οὐδεμιᾶς δεῖται³⁴² βοήθειας ἢ τῆς ἀληθείας ἰσχύς, ἀλλὰ κἀν μυρίους ἔχη τοὺς σβενύοντας³²⁵ αὐτήν, οὐ μόνον οὐκ ἀφανίζεται, ἀλλὰ καὶ δι' αὐ-

331) ὅστις μᾶλλον κηδεται τῆς σωτηρίας σου. 332) οἱ ὄντες σαρκικοί. Β. Σ. 95. 333) οὐ δίδοσι πάντα τοῖς παισὶν ὅταν αἰτῶσι. 334) Κ. §. 360. γ. 335) Κ. §. 440. ε. 446.

336) = τῶν κακῶν· ἐκείνων ἢ μὴ καλὰ εἶσι. 337) = τοὺς μαθητάς. Β. Σ. 232. 338) σημαίνει τὸ ποιητικὸν αἶτιον, διότι πολλάκις τὸ παρεκτεινόμενον παρά τι εἶναι αὐτοῦ γόνος ἢ ἀποτελεσμα. 339) εὐκτική, διότι παριστάνει τὸ πρᾶγμα ὡς ἐνδεχόμενον ἐπὶ τοῦ παρελθόντος. 340) ἀνάληψις ἀπαρεμμάτου, ἀντὶ παρέχεται. 341) τὸν νοῦν. 342) τὰ σημαίνοντα στέργειν μὲ γενικ. συντάσσονται.

τῶν³⁴⁵ τῶν ἐπηρεάζειν ἐπιχειροῦντων³²⁵ φαιδροτέρα καὶ ὑψηλοτέρα ἂν εἴη, τῶν εἰκῆ κοπόντων³²⁵ ἑαυτοὺς καταγελωσα. *Χρυσόστ.* — Ὡσπερ σκώληξ ἐν ζύλῳ, οὕτως ἄνδρα ἀπόλλυσι γυνὴ κακοποιός. *Σολομ.* — Ὀνειδος γὰρ ἀνδρὶ,² τῷ³⁴⁴ γε ὡς ἀληθῶς τῆς προσηγορίας ταύτης³⁴⁵ ἀξίῳ, καλλωπιστὴν καὶ φιλοσώματον εἶναι, ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν παθῶν ἀγενῶς διακείσθαι. Τὸ γὰρ τὴν πᾶσαν σπουδὴν εισφέρεισθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔξει³⁴⁶, οὐ διαγιγνώσκοντος³⁴⁷ ἑαυτὸν ἐστίν, οὐδὲ συνιέντος³⁴⁸ τοῦ σοφοῦ παραγγέλματος³⁴⁹. *Βασιλ.*

§. 26. Οὐδεὶς² φίλος, οὐδεὶς² ἀδελφός· τὰ ἑαυτῶν³⁵⁰ σκοποῦμεν ἕκαστος³⁵¹. διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἑαυτῶν κολοβοῦμεν· καὶ ἀσθενεῖς καὶ εὐκατάγνωστοι καὶ ἀνθρώποις καὶ διαβόλῳ ἐσμὲν ἐκ τοῦ μὴ συνασπίζειν ἀλλήλοις³⁵². καὶ γὰρ ἐν πολέμῳ καὶ παρτάξει ὁ πρὸς τοῦτο³⁵³ μόνον ὄρων στρατιώτης, ὅπως ἑαυτὸν διασώσῃ φυγῶν³⁵⁴, καὶ τοὺς ἄλλους μετ' ἑαυτοῦ προσαπόλλυσιν· ὡσπερ αὐτὸς ὁ γενναῖος, καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων τὰ ὄπλα τιθέμενος, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἑαυτὸν διασώζει. *Χρυσόστ.* — Ῥᾶον γὰρ² ἀπ' ἀρχῆς μὴ ἐνδοῦναι κακίᾳ, καὶ προσιοῦσαν διαφυγεῖν, ἢ προβαίνουσαν ἀνακόψαι, καὶ φανῆναι ταύτης ἀνώτερον. *Θεολ.* — Παῖδας μὲν ὄντας ἡμᾶς οἱ γονεῖς παιδαγωγῶ παρέδωκαν, ἐπιβλέποντι πανταχοῦ πρὸς τὸ μὴ βλάπτεσθαι,³⁵⁵ ἄνδρας δὲ γενομένους, ὁ Θεὸς παραδίδωσι τῇ ἐμφύτῳ συνειδήσει φυλάττειν³⁵⁶ ταύτης οὖν τῆς φυλακῆς μηδαμῶς καταφρονητέον³⁵⁷, ἐπεὶ καὶ Θεῷ ἀπάρεστον,² καὶ τῷ ἰδίῳ συνειδίτῳ ἐχθροὶ ἐσόμεθα. *Ἐπίκτ.* — Μηδεὶς μήτε τύραννον, μήτε δούλον ἑαυτὸν καθιστάναι δεῖ.

343) δι' ἔμφασιν, αὐτῶν τούτων, τῶν ἰδίων. Β. Σ. 121. Κ. §. 303. Α. 1.

344) = τῷ ὄντι ἀξίῳ Β. Σ. 95. 345) ἀ ν ῆ ρ.

346) Β. Σ. 201. 347) ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐστίν. 348) συνήμι, συντάσσεται καὶ μὲ αἰτιατικὴν καὶ μὲ γενικὴν. Β. Σ. 347. 349) φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ τὸ Γνωθὶ σαυτὸν. 350) ἀντὶ τὰ ἡμῶν αὐτῶν. Β. Σ. 145. 351) Β. Σ. 63. Ε. Κ. §. 515. γ. ἐπικρατεῖ δὲ καὶ τὸ πρῶτον πρόσωπον Β. Σ. 61.

352) Μὲ δοτικ. ἢ διὰ τὴν δύναμιν τῆς σύν, ἢ διότι σημαίνει βοήθειαν.

353) τοῦτο τὸ ἐφεξῆς, ὅπως διασώσῃ Β. Σ. 109. 354) διὰ τῆς φυγῆς.

355) διὰ τὰ μὴ βλαπτόμεθα. 356) εἰς τινὰ ῥήματα ὡς δίδωμι κτλ. πρόκειται ἀπαρέμφατον ἀντὶ δευτέρας αἰτιατικῆς, σημαίνον τὸν σκοπὸν δι' ὃν γίνεται τὸ ὑπὸ τοῦ ῥήματος σημαίνόμενον. 357) Κ. §. 383.

Μάρκου Αύρηλ. — Πολλάκις ἄνδρες ἀγαθοί, κακοῖς προσγενομένοι, πολλῶ θάττον³⁵⁸ κακίας μετέλαβον ἢ μετέδοσαν ἀρετῆς. *Νελ.Ι.* — Ἰθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὃ δκνηρὸς, καὶ ζήλωσον τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καὶ γενοῦ ἐκείνου σοφώτερος. *Παροιμ.* — Οὐ δεῖ ἐπὶ παροργισμῶ ἀδελφοῦ δῦναι τὸν ἥλιον, μήποτε ἢ νύξ μεταστήσῃ μεταξὺ ἀμφοτέρων, καὶ καταλίπη ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἔγκλημα ἀπαραίτητον. *Βασι.Ι.* — Ὅρατε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῶ τινὶ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε. *Παύ.Ι.* — Ἐὰν ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τὰ παραπτώματα ὑμῶν. *Ματθ.* — Ἦσπερ τὰ εὐώδη τῶν ἀρωμάτων³⁵⁹ τῆς ἰδίας εὐπνοίας τὸν παρακείμενον ἀέρα πλήρη ποιεῖ, οὕτως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ παρουσία τοὺς πέλας³⁶⁰ βνίησιν. *Γρηγ. Ν.*

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΜΕΣΟΝ.

§. 27. Ἀρετὴ καὶ θάνητις οὐκ ἀπόλλυται. — Πυθαγόρας ἔλεγε, δύο ταῦτα³⁶¹ ἐκ³⁶² τῶν Θεῶν τοῖς ἀνθρώποις δεδούσθαι κάλλιστα, τότε ἀληθεύειν καὶ τὸ εὐεργετεῖν. *Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἀπ' ἔσθλ. ἀ διδάξεται ἢ κακοῖσι³⁶³ Συμμιγείης, ἀπολείς καὶ τὸν ἔόντα³⁶⁶ νόον. Θέοιον.* Ἴππος ἀδάμαστος ἀποβαίνει σκληρὸς, καὶ υἱὸς ἀνειμένον³⁶⁷ ἐκβαίνει προαλῆς. *Σιράχ.* — Ψυχὴ, ἀπαξ σπεισαμένη³⁶⁸ ἁμαρτία καὶ ἀναλγήτως διατεθεισα, πολλὴν παρέχει τῷ νοσήματι³⁶⁹ τὴν προσθήκην. *Χρυσοστ.*

Ἐρησέ τίς που τῶν φιλοχρόνων τάδε³⁷⁰.

Θέλω τύχης σταλαγμὸν, ἢ³⁷¹ φρενῶν πίθον,

Ἦς³⁷² μὴ παρούσης²⁸² δυστυχοῦσιν αἱ φρένες.

³⁵⁸) Κ. §. 200. γ. ³⁵⁹) Κ. §. 275. Β. Σ. 79. ³⁶⁰) Κ. §. 288.

³⁶¹) τὰ ἐφεξῆς δηλονότι Β. Σ. 109. ³⁶²) Κ. §. 364. ³⁶³) ἀντὶ ἀπ' ἔσθλων, λέγει ἔσθλων ἀπο. ³⁶⁴) ἐὰν, ἀν. ³⁶⁵) δοτ. πληθ. κακοῖς.

³⁶⁶) ὄντα. ³⁶⁷) ἀνίεμαι χαλαρωμένος, ἀπολελυμένος, ἄσωτος.

³⁶⁸) σπένδομαι, φιλιόνομαι, εἰρνεύω. ³⁶⁹) εἰς τὸ πάθος, εἰς τὴν ἁμαρτίαν δηλονότι. ³⁷⁰) τὰ ἐφεξῆς Β. Σ. 118. ³⁷¹) ὡς γὰρ προηγεῖτο μ. ἄλλοι.

³⁷²) ἦς τύχης.

Πρὸς ὅστις ἀντέφησε τῶν φιλοφρόνων³⁷³.

Ῥαίς φρενῶν μοι μάλλον, ἢ βυθὸς τύχης,

Θεῖθεν διδύσθω μοι, ἐν παρτί βίῳ³⁷⁴. Θεο.Ι.

ΜΙΚΤΑ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ.

§. 28. Αἰροῦ μάλλον αὐτό³⁷⁵ τι κακὸν παθεῖν, ἢ³⁷⁶ ἄλλους κακῶς δρᾶσαι. — Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων³⁷⁷ τὰ μὲν πρὸς τὸ ζῆν³⁷⁸ πορίζονται, τῶν δὲ πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὀλιγοροῦσι. — Ἀνὴρ σοφὸς τὰς ἐν βίῳ συμφορὰς ῥᾶον οἴσει τῶν ἄλλων³⁷⁹. — Τοῖς τῶν Ἀθηναίων δημοχωγοῖς, ἔφη ὁ Φίλιππος, χάριν ἔχειν, ὅτι³⁸⁰ λοιδοροῦντες αὐτὸν βελτίονα ποιοῦσι καὶ τῷ λόγῳ²⁸⁸ καὶ τῷ ἦθει²⁸⁸. Πειρῶμαι γὰρ αὐτοὺς, ἔλεγεν, ἅμα καὶ τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις²⁸⁸ ψευδομένους ἐλέγχειν. — Πολλὰ λυπηρὰ ὁ βίος ἐν αὐτῷ φέρεται¹⁵⁰. — Μὴδὲν αἰσχρὸν ποιήσας ἐλιπίζει λήσειν. — Φεύγειν δεῖ τὴν φιλίαν ὧν τινῶν ἀμφίβολος ἢ διάθεσις. *Φιλ.Ι.* — Φεύγειν δεῖ τὴν φιλίαν τῶν κακῶν καὶ τὴν ἔχθραν τῶν ἀγαθῶν. *Ἐπικτ.* — Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθάνετω ζῆν, καὶ ἐν πάσῃ τῇ ὑποταγῇ γυναικί δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς³⁸¹. *Παύ.Ι.* — Οὔτε γὰρ πῦρ, εὐκαταπρήστου ὕλης ἀψάμενον³⁸², δυνατὸν² μὴ οὐχί³⁸³ ἐπὶ πᾶσαν αὐτὴν³⁸⁴ διαβῆναι, ἄλλως τε καὶ³⁸⁵ ἐπιτύχη πνεύματος ἐπιφόρου, τὴν φλόγα διακομίζοντος³⁸⁶. οὔτε τὴν ἁμαρτίαν ἐνὸς ἀψάμενον³⁸⁷ μὴ οὐχί ἐπὶ πάντας τοὺς ἐγγίζοντας διελθεῖν, ἐξαπτόντων²⁸² αὐτὴν³⁸⁸ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας. *Βασι.Ι.* — Φιλαυτία ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ σῶμα ἐμπαθῆς καὶ παράλογος φιλία, ἢ ἀντίκειται ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια. *Μαξίμ.* —

³⁷³) τῶν φιλοφρόνων τις. ³⁷⁴) ἀντὶ ἐν τῷ παντὶ βίῳ, ἢ ἐν παντὶ τῷ βίῳ. Β. Σ. 93.

³⁷⁵) Κ. §. 305. Α. 2. 417. 419. α. ³⁷⁶) Κ. §. 342. σημ.

³⁷⁷) Κ. §. 275. ³⁷⁸) τὰ πρὸς τὸ ζῆν χρίζοντα, λυσιτελοῦντα. Κ. §. 284.

³⁷⁹) Κ. §. 342 = ἢ οἱ ἄλλοι. ³⁸⁰) ἡ αἰτία δι' ἣν ἔλεγεν ὅτι χάριν εἶχε.

³⁸¹) Κ. §. 347 β. ³⁸²) Κ. §. 380 γ. ³⁸³) Κ. §. 436. β. πρὸς ἐπίτασιν τῆς ἀρνήσεως, ὅταν τὸ ῥῆμα τῆς προτάσεως περιέχῃ ἀρνήσιν ἢ ἐννοίαν ἀποφατικὴν Β. Σ. 249.

³⁸⁴) τὴν ὕλην δηλονότι. ³⁸⁵) καὶ κατ' ἄλλον τρόπον καὶ μάλιστα ἂν. ³⁸⁶) Κ. §. 432. Α. ³⁸⁷) ὕπεν. δυνατόν ἐστὶ

³⁸⁸) τὴν ἁμαρτίαν δηλονότι.

Κρείσσον⁵¹ εἰς δίκαιος ἢ⁵⁷⁶ μύριοι παράνομοι· καὶ τὸ ἀποθανεῖν ἄτεκνον, ἢ⁵⁷⁶ ἀσεβῆ τέκνα ἔχειν. Π.λάτ.

§. 29. Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων⁵⁷⁷ τῶν μὲν ἰδίων⁵⁸⁹ ἀμαρτημάτων συνήγοροι γίνονται, τῶν δ' ἄλλοτρίων κατηγοροὶ. Χρυσόστ. — Καταμάθετε τὰ κρίνα⁵⁹⁰ τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει·¹³⁰ οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει·¹³⁰ λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. Ματθ. — Τιμήσεις τὸν Θεὸν ἄριστα, ὅταν τῷ Θεῷ τὴν διάνοιαν ὁμοιώσης δι' ἀρετῆς· μόνη γὰρ ἀρετὴ τὴν ψυχὴν ἔλκει πρὸς τὸ συγγενές. — Μακάριος ἄνθρωπος·² ὁ εὖρε³⁹¹ σοφίαν, καὶ θνητὸς ὁ οἶδε φρόνησιν· κρείσσον γὰρ² αὐτὴν ἐμπορεύεσθαι ἢ⁵⁷⁶ χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου θησαυρούς· τιμιωτέρα δὲ ἐστὶ λίθων πολυτελῶν· εὐγνωστός·⁵⁹² ἐστὶ πᾶσι τοῖς ἐγγίζουσιν αὐτῇ· πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον² αὐτῆς· μήκος γὰρ βίου καὶ ἔτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ⁵⁹³ αὐτῆς· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ⁵⁹⁵ αὐτῆς, πλοῦτος καὶ δόξα·² ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς ἐκπορεύεται δικαιοσύνη, νόμον δὲ καὶ ἔλεον ἐπὶ γλώσσης φορεῖ· αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ὁδοὶ καλαί,² καὶ πᾶσαι αἱ τρίβοι αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ.² Παροιμ. — Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερψυόμενον³⁹⁴ ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν· καὶ ἐξήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. Λαβίδ. — Μὴ φοβηθῆτε⁵⁹⁵ ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν. Ματθ. — ἔθους χωρισμὸς καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐστὶ δυσφορώτατος· καίποτε εἶδον ἐγὼ βοῦν ἐπὶ φάτνης δακρύοντα,⁵⁹⁴ τοῦ συννόμου αὐτοῦ καὶ ὁμοζύγου τελευτήσαντος.²⁸² Βασιλ. — Τοῦτο³⁹⁶ χάρις,² εἰ³⁹⁷ διὰ συνείδησιν Θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας, πάσχων ἀδίκως· ποῖον γὰρ κλέος,² εἰ³⁹⁷ ἀμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομένετε; ἀλλ' εἰ⁵⁹⁷ ἀ-

589) Β. Σ. 145. 590) Κ. §. 471. Β. Σ. 71. 591) ἀνάλυσις τῆς μεταγωγῆς ὁ εὐρών. Κ. §. 452. Α.

592) Κ. §. 218. Γ. γ. καὶ 252. = βῆδῶς γινώσκεται ὑπὸ πάντων τῶν.

595) Κ. §. 272. Β. Σ. 92. 594) Κ. §. 452. Θ. Β. Σ. 527. Α.

595) ἀρίστος ὑποτακτικῆς Κ. §. 455. 596) Β. Σ. 109. τοῦτο τὸ διὰ συνείδησιν Θεοῦ ὑποφέρειν. 397) Β. Σ. 211. ἀνάλυσις τοῦ ἀπαρρημάτου.

γαθοποιούντες καὶ πάσχοντες ὑπομένετε, τοῦτο⁵⁹⁸ χάρις² παρὰ τῷ Θεῷ. Πέτρ.

Ὅταν γὰρ ὀργὴ δαιμόνων βλάβῃ τινα.

Τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἐξαφαιρεῖται φρενῶν.

Τὸν νοῦν τὸν ἐσθλόν,⁵⁹⁹ εἰς δὲ τὴν χεῖρῳ τρέπει

Γνώμην, ἢ' εἰδῆ μηδὲν ὧ⁴⁰⁰ ἀμαρτάνει. Εὐριπίδ.

§. 30. Πᾶσα μὲν ἀρετὴ τὸ θνητοειδὲς πᾶν ἀτιμάζει, τὸ δὲ ἀθάνατον ἀσπάζεται, πολὺ δὲ διαφερόντως ἡ σωφροσύνη ταύτην ἔχει τὴν σπουδὴν, ἅτε⁴⁰¹ δὴ τὰς προσηλούσας τῷ σώματι τὴν ψυχὴν ἡδονὰς ἀτιμάζουσα, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ βλάβῃ βεβῶσα,⁴⁰² ὡς φησὶ Πλάτων· πῶς γὰρ ἡ σωφροσύνη τελείους ἡμᾶς οὐ ποιεῖ,⁴⁰³ τὸ ἀτελὲς καὶ ἐμπαθὲς ὅλον ἀφ' ἡμῶν ἐξορίζουσα; Ἰαμβλίχ.

Τὸ κακὸν δοκεῖ ποτ' ἐσθλόν

Τῷ⁴⁰⁴ δ' ἔμειν,⁴⁰⁵ ὅτῳ φρένας

Θεὸς ἄγει πρὸς ἅπαν.⁴⁰⁶ Σοφοκλ.

— Καταμαθὼν δέ τινα τῶν γνωρίμων ἐσπουδακότα,⁵⁹⁴ ὅπως αὐτῷ ἡ εἰκὼν ὁμοία γένηται, πρὸς αὐτὸν εἶπεν· σοὶ ὅπως μέντοι ὁ λίθος ὁμοῖος γένηται ἐσπουδακας, ὅπως δὲ μὴ αὐτὸς⁴⁰⁷ λίθῳ ὁμοῖος γένη οὐ φροντίζεις; Σωκρατ.

Ὅτος μὲν παράριστος,² ὁς αὐτὸς πάντα ροήσῃ

Ἐσθλὸς δ' αὖ ἀκαεῦτος,² ὁς εὖ εἰπόντι πίθηται.

Ὅς δέκε μὴτ' αὐτὸς ροῆν, μὴτ' ἄλλου ἀκούων

Ἐρ θυμῷ βάλληται, ὅς⁴⁰⁸ δ' αὖτ' ἀχρήσιος⁴⁰⁹ ἀνίρ. Ἡσ.

— Πολλοὶ μὲν πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται. Ἄλλ' ἡμεῖς τούτοις οὐ διαμειψόμεθα τῆς ἀρετῆς⁴¹⁰ τὸν πλοῦτον· ἐπεὶ

398) Β. Σ. 108. 399) Τοῦτο πρῶτον ἐξαφ. ἀπὸ τῶν φρενῶν, τὸν νοῦν τὸν ἐσθλόν. 400) μηδὲν ἐκείνων, ἢ ἀμαρτάνει. 401) Κ. §. 463. σελ. 312. Β. Σ. 232. 234. 402) Β. 99. Σημ. Κ. §. 153. 609. σελ. 435. 405) = πάντως ποιεῖ. 404) = τοῦτο, Β. Σ. 118. 405) ἀντὶ εἶναι· Κ. §. 599.

406) ἀντὶ ἄτην. 407) Κ. §. 303. Α'. 2. 408) ἀντὶ τῆς δεικτικῆς οὐρας. Β. Σ. 132. 409) Κ. §. 526. ἢ. 410) Ἡ γενικὴ φανερώνει τὸ ἀντίτιμον, τὸ ὅποιον δίδομεν εἰς τὴν ἀντικαταλλαγὴν. Β. Σ. 353.

τὸ μὲν⁴¹¹ ἔμπροσθεν² αἰεὶ χρήματα δ' ἀνθρώπων⁴¹² ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. *Θεόγρδ.* — Ὁ τὴν ρίζαν παρασχὼν πανταχοῦ, οὗτος τῶν ἐξ αὐτῆς⁴¹³ φυομένων ἐστὶν αἴτιος. *Χρυσόστ.* — Τέκνα βδελυκτὰ γίνονται¹⁵⁰ τέκνα ἀμαρτωλῶν. *Σιράχ.*

Ὅστις δὲ τοὺς τεκόντας⁴¹⁴ ἐν βίῳ σέβει,
Ὁδὸς καὶ ζωῆς⁴¹⁵ καὶ θανάτου Θεοῦ φίλος.²
Ὁὐκ ἔστι παισὶ τούτου⁴¹⁶ κάλλιον γέρας,
Ἡ πατρὸς⁴¹⁷ ἐσθλοῦ καγαθοῦ πεφυκέναι,
Καὶ τοῖς τεκοῦσιν ἀξίαν τιμὴν νέμειν. *Εὐριπίδ.*

Γαμβροῦ⁴¹⁸ ὁ μὲν ἐπιτυχῶν, εὖρεν υἱόν· ὁ δ' ἀποτυχῶν ἀπώλεσε καὶ θυγατέρα. *Σόλων.*

§. 31. Μόνος ὁ νοῦς παλαιούμενος ἀνηθῆ, καὶ ὁ χρόνος τᾶλλα⁴¹⁹ ἀφαιρῶν τῷ γήρα προστίθησι τὴν ἐπιστήμην. — Τὸ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν τοῖς ἀγαθοῖς ἐστὶν ἀπχρέσκειν. — Μέγα τεκμήριον εὐφυΐας καὶ ἀρετῆς τὸ εὐλαβεῖσθαι τὴν ἀδοξίαν. — Φιλαύτου ἀνδρὸς καὶ οὐ φιλοκάλου⁴²⁰ τὸ παντὸς ἀεὶ βέλτιστον⁴²¹ ἑαυτὸν ἠγάθεισθαι. — Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπηρ, ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα⁴²² τὸ παιδίον ἀπέθανεν· ἀπεδόθη· τὸ χωρίον ἀφῆρθη· οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόθη. — Κακοῖς μὴ προσομίλει ἀνδράσιν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν ἔχου⁴²³. — Εὐκλείδης ὁ Σωκρατικός,⁴²⁴ ἀκούσας τοῦ ἀδελφοῦ λέγοντος, ἀπολοίμην εἰ μὴ

411) ἡ ἀρετὴ δηλονότι. 412) ἄλλος ἀνθρώπων. 413) τῆς ρίζης.

414) = γονεῖς. Τέκνω.

415) καὶ ἐν τῇ ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον. 416) διὰ τῆς γενικῆς ταύτης τοῦ παραθετικῆς κάλλιον προδιόλοι τὸ μέλλον ἐπιθέσθαι, πεφυκέναι κλπ. τὸ ὅποιον ἡμῶς ὡς νὰ μὴ προσδιδῶνται, ἀλλ' ὡς νὰ μὴ προηγεῖτο τὸ τούτου ἐπιφέρεται διὰ τοῦ συνήθους κατόπιν τῶν παραθετικῶν ἢ. 417) Κ. §. 548. α. 418) Β. Σ. 558. τὰ σημαίνοντα ἐπιτυχίαν λαμβάνουσι γενικῶν. 419) κράσις. Κ. §. 195. α. 420) ὕπεν. ἐστὶν ἴδιον. Β. Σ. 365. Κ. §. 548. Σημ. 421) βέλτιστον παντὸς ἀεὶ = ἐκάστου. 422) ἐπέστρεψα ὅ, τι ἔλαβον. 423) Β. Σ. 558. τὸ ἔχομαι συντάσσεται μὲ γενικῶν, ἐπειδὴ σημαίνει πιάνομαι ἀπὸ τι.

424) Ἦτο Μεγαρεὺς· ὑπῆρξε δὲ μαθητῆς τοῦ Σωκράτους, καὶ τοσοῦτον θερμὸς ζῆλωτής τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ, ὥστε διὰ νὰ ἀκούῃ τὸν σοφὸν τοῦτον διδάσκαλον, ἤρχετο καθ' ἑκάστην νύκτα ἐκ τῶν Μεγάρων εἰς Ἀθήνας, ἰνδεδυμένος γυναικεῖα φορέματα διὰ τὸν νόμον, τὸν ὅποιον ἐξίδωκαν οἱ Ἀθηναῖοι, Κάνεις τῶν Μεγαρέων

σε τιμωρησαίμην, ἐγὼ δὲ,⁴²⁵ εἶπεν, εἰ μὴ σε φιλεῖν ἡμᾶς πείσαιμι. — Εἴ τις τὸν τῆς εὐκλείας ἔρωτα ἐκβάλοι ἐκ τοῦ βίου, τί ἂν ἔτι⁴²⁶ ἀγαθὸν ἡμῖν γένοιτο, ἢ τίς ἂν τι λαμπρὸν ἐργάσασθαι ἐπιθυμήσει; — Χείλων,⁴²⁷ εἰς τῶν ἐπτὰ σοφῶν, προσέτατε γλώττης κρατεῖν, μὴ κακολογεῖν τοὺς πλησίον, γῆρας⁴²⁸ τιμᾶν, ζημίαν αἰρεῖσθαι μᾶλλον ἢ κέρδος αἰσχροῦν, ἀτυχοῦντε μὴ ἐπιγελαῖν, νόμοις πείθεσθαι. — Ξίφους πληγὴ κουφοτέρα² γλώσσης· τὸ μὲν γὰρ⁴²⁹ τὸ σῶμα, ἡ δὲ⁴³⁰ ψυχὴν τιτρώσκει. *Πυθαγόρ.*

Σὺ μὲν παραιεῖς ταῦτα, ὅσα σοὶ πρέπει·

Ἐμὲ δὲ τὸ καθῆκοι⁴³¹ ποιεῖν οὐχ ὁ σοὶς λόγος,

Ἐὖ ἴσθ' ἀκριβῶς,⁴³² οὐδ' ἴδιος πείθει τρόπος.

Οὐδεὶς ποτηρὸν πρᾶγμα χρηστὸς ὄν ποιεῖ. *Μεγάροδρ.*

— Οὔτε σίτον ἄριστον⁴³³ τὸν ἐκ⁴³⁴ τοῦ καλλίστου πεδίου κρίνομεν, ἀλλὰ τὸν εὐθετον πρὸς τὴν τροφήν· οὔτε ἄνδρα σπουδαῖον⁴³⁵ ἢ φίλον εὖνου⁴³⁶ τὸν ἐξ ἐπιφανοῦς ὄντα γένους, ἀλλὰ τὸν ὑπάρχοντα τῷ τρόπῳ⁴³⁷ κρείττονα. — Τοῖς εὐγενεῖσι μάλιστα καὶ καλοῖς κατεπείγει⁴³⁸ ἔχειν, κάλλος μὲν⁴³⁷ ἐπὶ τῆς δψευς, σωφροσύνην δὲ⁴³⁷ ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ἀνδρείαν δὲ⁴³⁷ ἐπ' ἀμφοτέρων τούτων, χάριν δὲ⁴³⁷ ἐπὶ τῶν λόγων. *Δημοσθ.*

Τροχός τις ἐστὶν ἀσιάτος πεπηγμένος,⁴³⁸

Ὁ μικρὸς οὔτος καὶ πολύτροπος βίος·

Ἄνω κινεῖται καὶ περισπᾶται κάτω.

ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς. Εὐσύστησε μετὰ ταῦτα τὴν περίφημον Μεγαρικὴν σχολήν. 425) ἀπολοίμην.

426) = οὐδὲν ἂν ἔτι. 427) Λακεδαιμόνιος, χρηματίας ἔφορος ἐν Σπάρτῃ.

428) ἀντὶ γέροντας, Μετ ω ν υ μ ῖ α. Κ. §. 729. Γ' 429) τὸ ξίφος.

430) ἡ δὲ γλώσσα. 431) Ἐμὲ δὲ τὸ καθῆκον πείθει καὶ οὐχὶ ὁ σοὶς λόγος (= τὰ ὑπὸ σοῦ λεγόμενα), οὔτε ἴδιος τρόπος (= ἰδιοτροπία).

432) Παρεμπόπτουσα πρότασις, χωρὶς νὰ (ἐπενεργῇ) διόλου εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἄλλων προτάσεων. 433) τὸ μὲν σίτον εἶναι ἡ πρώτη αἰτιατικὴ, τὸ δὲ ἄριστον ἡ δευτέρα. Β. Σ. 519. Κ. §. 552. β'. 434) Κ. §. 284. Β. Σ. 102. Ἐννοεῖται ἡ ὑπαρκτικὴ μετοχὴ, ἢ ἄλλη ἀνάλογος. 435) Κ. §. 560. γ'. 436) κατεπείγει = ὄν ἐστι. 437) ἔχειν. 438) πῆγμαμαι.

Οὐχ ἴσταται γάρ, κἄν δοκῇ πεπηγέσθαι.
 Φεύγων κρατεῖται, καὶ μένων ἀποτρέχει,
 Σκιρτᾷ δὲ πολλὰ καὶ τὸ φεύγειν οὐκ ἔχει.
 Ἐλκει, καθέλκει τῇ κινήσει τῆρ στάσιρ.
 Ὡς οὐδὲν εἶναι τὸν βίον διαγράφω,
 Ἡ⁴³⁹ κατὸν, ἢ ὄνειρον, ἢ ἄρθος χλόης. Θεολ.

Ἔρσετ' ἀληθὲς φίλτρον εὐγνώμων τρόπος.
 Τοῦτω⁴⁴⁰ κατακρατεῖρ ἀνδρὸς εἴωθεν γυνή. Μενάνδρ.

439) οὐδὲν ἢ οὐδὲν ἄλλο ἢ. 440) = διὰ τούτου τοῦ ἀληθοῦς φίλτρον, τοῦ
 εὐγνώμονος δηλονότι τρόπου.

Α΄. ΙΩΑΝ. ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ.

Ὁ ἅγιος Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξ Ἀντιοχείας ἤμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ δ' αἰῶ-
 νος. Ἐδιδάχθη δὲ τὴν μὲν ῥητορικὴν ὑπὸ Λιβανίου, τὴν δὲ φιλοσοφίαν ὑπὸ Ἀν-
 δραγάθου. Ἐπὶ δὲ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ εὐγλωττότατος πάντων τῶν τότε διαπρε-
 ψάντων ἁγίων πατέρων ἀναφανεὶς ἀνομάσθη ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Ἄλλ' ἐπειδὴ
 κατεφέρετο κατὰ τῶν καταχρήσεων καὶ τῆς πολυτελείας, ἐξωρίσθη κατ' ἀπόφα-
 σιν τοπικῆς συνόδου, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν ἐξορίαν ἐν Καμάνοις, ἐξηκοντούτης
 κατὰ τὸ 404 ἔτος Μ. Χ. Συνέγραψε δὲ πλεῖστα, καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων
 αὐτοῦ σώζονται 447 λόγοι καὶ 249 ἐπιστολαί.

Ἀμφοτέρων ἕνεκα¹ προσήκει τοὺς τοῦ Θεοῦ θεράποντας² μακα-

1) Καὶ διὰ τὰ δύο ἐφεξῆς, δηλαδή α) διότι αὐτοὶ ὀρθοφρονοῦντες ἠλπίζον τὴν
 σωτηρίαν ἑαυτῶν ἀπὸ τὰς ἀγίας προσευχάς, διὰ τὸ ὅποιον προσήκει ἴσως μᾶλλον
 νὰ τοὺς καλοτυχεύωμεν· καὶ β) διότι δὲν ἠρέστησαν μόνον εἰς τὸ νὰ ὠφελῶνται
 αὐτοὶ ἐκ τῶν ἁγίων εὐχῶν, ἀλλὰ προθυμῆθησαν νὰ γίνωσι καὶ εἰς τοὺς μεταγε-
 νεστέρους ὠφελίμαι μεταδίδοντες τὸν θησαυρὸν τοῦτον διὰ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων
 καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους, τὸ ὅποιον χαρακτηρίζει τὸν ὄντως ἐνάρετον καὶ φιλόανθρωπον,
 καὶ διὰ τὸ ὅποιον ὀφείλομεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην καὶ τὸν θαυμα-
 σμόν. Λέγει δὲ καὶ ὁ Δημοσθ. περὶ Στεφ. « καὶ οὐκ ἂν ἀμφοτέρα εἶχε, καὶ τὴν
 εἰρήνην καὶ τὰ χωρία ». 2) Τοὺς προφήτας καὶ μάλιστα τὸν Δαβὶδ, τοῦ
 ὅποιου οἱ ψαλμοὶ εἶναι κατὰ μέγα μέρος προσευχαί τινες, ἀναπεμπόμενοι πρὸς
 τὸν ὕψιστον ὑπὸ τοῦ προφητάναντος κατὰ διαφόρους δεινὰς περιστάσεις τοῦ ἑαυτοῦ
 βίου, καθ' ὅς μάλιστα ὁ γαλννότετος καὶ ἀσφαλέστατος τῶν χειμαζομένων λιμνῆ
 εἶναι αὐτὴ ἡ ἱερὰ θρησκεία, καὶ αἱ κατ' ἐπίγνωσιν πρὸς τὸν ἐν ταῖς οὐρανοῖς Πα-

ρίζειν, καὶ θαυμάζειν, ὅτι³ τὴν ἐλπίδα τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐν ταῖς ἀγίαις εἶχον εὐχαίς, καὶ ὅτι γραφῇ φυλαῶντες τοὺς ὕμνους καὶ τὰς λατρείας,⁴ ὡς τῷ Θεῷ σὺν χαρᾷ καὶ φόβῳ προσέφερον, καὶ εἰς ἡμᾶς διέδωκαν τὸν ἑαυτῶν θησαυρόν, ἵνα πρὸς τὸν οἰκτεῖον ζῆλον πᾶν τὸ ἐπιγιγνόμενον⁵ ἐπισπάσασθαι δυνηθῶσι. Διαβαίνειν γὰρ προσήκει τὸν τῶν διδασκάλων ἐπὶ τοὺς ὀμιλοῦντας⁶ τρόπον, καὶ τοὺς τῶν Προφητῶν μαθητὰς⁷ μιμητὰς [προσήκει] φαίνεσθαι τῆς ἐκεῖνων δικαιοσύνης,⁸ ἵνα πάντα τὸν χρόνον ταῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ καὶ μελέτῃ συζῶμεν, τοῦτο⁹ ζῶν, τοῦτο ὑγιεῖν καὶ πλοῦτον, τοῦτο πέρας ἀγαθῶν εἶναι νομίζοντες, τὸ προσεύχεσθαι τῷ Θεῷ μετὰ καθαρᾶς καὶ ἀδιαφθόρου ψυχῆς. Ὡς περ γὰρ τῷ σώματι φῶς ἥλιος, οὕτω ψυχῇ¹⁰ προσευχή. Εἰ οὖν τυφλῶ ζῆμία τὸ μὴ ὄραν τὸν ἥλιον, πόση ζῆμία χριστιανῶ τὸ μὴ προσεύχεσθαι συνεχῶς, καὶ διὰ τῆς εὐχῆς τὸ τοῦ Χριστοῦ φῶς εἰς τὴν ψυχὴν εἰσάγειν;

Καὶ τοι¹¹ τίς οὐκ ἂν ἐκπλαγείη καὶ θαυμάσειε τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ἣν εἰς ἡμᾶς ἐπιδείκνυται, τοσαύτην τιμὴν ἀνθρώποις χαριζόμενος, ὡς καὶ προσευχῆς ἀξιῶσαι καὶ ὀμιλίας τῆς ἐ-

τέρα ἀναπεμπόμενοι ἀγναὶ καὶ ἀναίμακτοι προσευχαί. Καθὼς δὲ οἱ Ἕλληνες ἔλεγον Ἄρκος θεράπωντας τοὺς πολεμιστὰς, καὶ Μουσάων θεράπωντας τοὺς ποιητὰς, οὕτως εὐστόχως καὶ ὁ θεὸς πατὴρ Θεοῦ θεράπωντας ὀνομάζει τοὺς προφήτας καὶ τοὺς ἄλλους ἱεροφάντας τοῦ ἐνὸς καὶ μόνοῦ Θεοῦ.

3) Ἐπιτέλῃσι τῶν δύο αἰτιῶν. 4) Λατρεία διαφέρει τοῦ ὕμνου, σημαίνουσα τὸ διὰ τελετῶν καὶ ἱεροπραξιῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἀπονεμόμενον σέβας.

5) ἀντὶ πάντας τοὺς ἐπιγιγνόμενους, τοὺς μεταγενεστέρους. ἐπισπᾶν, ὤμαι.

6) τοὺς ὀμιλητὰς, ὡς καὶ τὸ ζηνόντας. 7) τοὺς Χριστιανούς.

8) Δικαιοσύνη καὶ εὐσεβεῖαν ὡς ταυτόσημα ἐκλαμβάνει ὁ θεὸς πατὴρ· διότι δίκαιος ὁ Κύριος καὶ δικαιοσύνην ἠγάπησε, καὶ ὅστις λέγει ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, τὸν δὲ ἀδελφόν του μισεῖ, εἶναι ψεύστης, κατ' αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου· ἔλεγον δὲ καὶ οἱ πρόγονοι ἡμῶν. Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλυθθὴν πᾶτ' ἀρετὴ ἐστὶ. Τὸ δὲ συζῶμεν εἶναι σύνθετον ἐκ τῆς σὺν καὶ ζῶμεν Κ. §. 188. Σημ. Β. 162. 9) τοῦτο, τὸ ἐφεξῆς, δηλονότι τὸ προσεύχεσθαι, 10) φῶς ἐστὶν ἀριστα ὀνομάζει τὴν προσευχὴν φῶς τῆς ψυχῆς. διότι τῷ ὄντι ὁ κατ' ἐπίγνωσιν προσευχόμενος πρὸς πολλὰ φωταγωγεῖται, τελεσιουργοῦ πληρούμενος θάρρους.

11) ἀντὶ καὶ ὅμως, ἢ καὶ λοιπὸν, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ πράγματος· τὸ δὲ τίς οὐκ ἂν, ἐπὶ ἐρωτήσεως = τῷ πᾶς ἂν ἐπὶ καταφάσεως.

αυτοῦ; Θεῷ γὰρ ἀληθῶς λαλοῦμεν¹² τῷ καιρῷ¹³ τῆς προσευχῆς, δι' ἧς καὶ τοῖς Ἀγγέλοις συναπτόμεθα, καὶ τὴν πρὸς τὰ ἄλογα κοινωνίαν πολὺ φαινόμεθα διαφεύγοντες. Ἀγγέλων γὰρ ἔργον ἡ προσευχή, ὑπεραίρουσα¹⁴ καὶ τὴν ἐκείνων ἀξίαν, εἴπερ κρεῖττον ἐστὶ τῆς Ἀγγέλων ἀξίας τῷ Θεῷ διαλέγεσθαι. Καὶ ὅτι γε κρεῖττον ἐσιν, αὐτοὶ¹⁵ διδάσκουσιν ἡμᾶς, σὺν πολλῷ μὲν φόβῳ τὰς εὐχὰς προσφέροντες, παρέχοντες δὲ ἡμῖν εἰδέναι καὶ μανθάνειν, ὅτι προσήκει, τῷ Θεῷ προσιόντας, σὺν χαρᾷ καὶ φόβῳ τοῦτο¹⁶ ποιεῖν· φόβῳ μὲν, δεδαικτότας μὴ τῆς προσευχῆς ἀνάξιοι φανῶμεν· χαρᾶς δὲ μεσοὺς γινομένους ἐπὶ τῷ μεγεθεῖ τῆς τιμῆς, ὅτι¹⁷ τοσαύτης καὶ τοιαύτης προνοίας τὸ θνητὸν ἡξιώθη γένος,¹⁸ ὡς¹⁹ καὶ θείας ἀπολαύειν ὀμιλίας συνεχῶς, δι' ἧς καὶ τὸ θνητοὶ εἶναι καὶ πρόσκαιροι διαφεύγομεν, φύσει μὲν ὄντες θνητοὶ, τῇ δὲ πρὸς Θεὸν ὀμιλίᾳ πρὸς ἀθάνατον ζῶνι μεταβαίνοντες. Ἀνάγκη γὰρ τὸν ὀμιλοῦντα Θεῷ, καὶ κρεῖττονα γενέσθαι θανάτου καὶ πάσης διαφθορᾶς. Καὶ ὡς περ ἀνάγκη πᾶσα τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος ἀπολαύοντα διαφεύγειν τὸ σκότος· οὕτως ἀνάγκη πᾶσα, τὸν θείας ὀμιλίας ἀπολαύοντα μηκέτι εἶναι θνητόν. Αὐτὸ γὰρ τὸ τῆς τιμῆς μέγεθος πρὸς ἀθανασίαν ἡμᾶς μεθίστησιν. Εἰ γὰρ τοὺς βασιλεῖς διαλεγόμενους καὶ τῆς παρ' ἐκεῖνου τιμῆς ἀπολαύοντας, ἀμύχανον²⁰ εἶναι πένητας, πολλῷ μᾶλλον ἀδύνατον τοὺς τῷ Θεῷ προσευχομένους καὶ λαλοῦντας, θνητὰς ἔχειν ψυχὰς. Θάνατος γὰρ

12) Κατὰ χρῆσιν μεταγενεστέραν, διότι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις = φλυκῶ· λέγει δὲ καὶ ἡ συνθήκη τὸ μὲν λαλῶ ἐπὶ πτηνῶν καὶ ὀργάνων, τὸ δὲ ὀμιλῶ καὶ λέγω ἐπὶ ἀνθρώπων. 13) ἐν τῷ καιρῷ. 14) Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ κατὰ θεῶν ζῆλον, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀλήθεια· διότι καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους αὐτοὺς δὲν ἰδοῖται ὡς ἀντάξιον ἔργον τὸ δουλολογεῖν καὶ προσεύχεσθαι τῷ Θεῷ, ἀλλ' ὡς δῶρον κατ' ἀγαθότητα καὶ συγκατάθεσιν θείαν, διὸ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγγελοὶ ὡς συνειδότες, ἔτι ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἐπετρέπτησαν ἔργον, μετὰ φόβου αὐτὸ ἐκτελοῦσι.

15) Οἱ ἀγγελοὶ, ἀντὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, μόνοι. Β. Σ. 121.

16) Τοῦτο τὸ προσιέναι τῷ Θεῷ, τ. ε. τὸ προσεύχεσθαι.

17) Ἐπιτέλῃσι τοῦ τιμῆ. 18) οἱ θνητοὶ, οἱ ἄνθρωποι.

19) Τὸ ὡς καθὼς καὶ τὸ ὥστε διὰ τὰ προηγούμενα τοσαύτης καὶ τοιαύτης, δηλ. λίαν μεγάλης κατὰ τε ποσότητα καὶ ποιότητα Β. Σ. 223. τὸ δὲ ὀμιλίας = συναναστροφῆς, συνομιλίας κατορθουμένης διὰ τῆς προσευχῆς.

20) Δὲν εὐρίσκειται κάμμία μηχανὴ διὰ νὰ κατορθωθῇ, ὅθεν = ἀδύνατον.

ψυχῆς,² ἀσέβεια καὶ βίος παράνομος· οὐκοῦν καὶ ζωὴ ψυχῆς, ἡ τοῦ Θεοῦ λατρεία καὶ βίος ὁ αὐτῆς,²¹ πρέπων.

Βίον δὲ ὅσιον καὶ τῆ τοῦ Θεοῦ λατρεία πρέποντα προσευχῆ συνάγει καὶ θησαυρίζει θαυμασῶς ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς. Εἴτε²² γὰρ παρθενίας τις ἐραστῆς,²³ εἴτε τὴν ἐν γάμῳ σωφροσύνην τιμᾶν ἐσπουδακῶς, εἴτε κρατεῖν ὀργῆς, καὶ πραότητι συζῆν, εἴτε φθόνου καθαρεῖν, εἴτε ἄλλο τι τῶν προσηκόντων ποιεῖν, προσευχῆς ἡγουμένης καὶ προλαϊνούσης τὴν τοιαύτην ὁδὸν τοῦ βίου, εὐχερῆ τε καὶ ῥάδιον ἔξει²⁴ τὸν τῆς εὐσεβείας δρόμον. Οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστι²⁵ τοὺς αἰτοῦντας παρὰ τοῦ Θεοῦ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην καὶ πραότητα καὶ χρηστότητα, μὴ τυγχάνειν τῆς εὐχῆς. « Αἰτεῖτε γὰρ, φησὶ²⁶, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρησεται· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκε, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. » Καὶ ἀλλαχοῦ²⁷ πάλιν. « Τίς ἐστι, φησὶν, ἐξ ὑμῶν, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσῃ αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος δώσει Πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; » Τοιούτοις μὲν λόγοις καὶ τοιαύταις ἐλπίσιν ἐπὶ προσευχῆν παρεκάλει²⁸ ἡμᾶς ὁ τῶν ὅλων Κύριος. Ἡμᾶς²⁹ δὲ προσήκει, τῷ Θεῷ πειθόμενους, αἰεὶ ζῆν ἐν ὑμνοῖς καὶ προσευχαῖς, ἀκριβέστερον τῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας ἐχομένους, ἢ³⁰ τῆς ἐαυτῶν ψυχῆς. Οὕτω γὰρ ἡμῖν ὑπάρξειε ζῆν αἰεὶ τὴν πρέπουσαν ἀνθρώποις ζωὴν.

21) Τῆ λατρεία. Ἰδοὺ δὲ πάλιν σχεδὸν ταυτόσημα καὶ συνυπάρχοντα θεωρεῖ τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν, καὶ πάλιν τὴν εὐσεβίαν καὶ δικαιοσύνην.

22) Εἴτε — εἴτε, ἢ ἐάντε — ἐάντε, ἄντε — ἄντε, ἦντε — ἦντε. Τὰ μεταχειρίζονται ἢ μόνα, ἢ ἐπίστε μετὰ τὸν ὄν, ὅταν λέγωσιν ὑπεθετικῶς; δύο πράγματα, χωρὶς νὰ διδῆται χωριστῆ προτίμησις εἰς τὸ ἐν ἢ εἰς τὸ ἄλλο. Β. Σ. 256.

23) ὕπενν. ἐστὶ. 24) ὁ τοιοῦτος. 25) ἐπανάληψις πρὸς πλειοτέραν βεβαίωσιν.

26) Ὁ Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίῳ Ματθ. ζ'. 7. Λουκ. ια'. 9.

27) Ματθ. ζ'. 9. 11. Λουκ. ια'. 32, 15. 28) παρεκάλει, παρεκίνησεν.

29) ὁ μὲν τῶν ὅλων Κύριος παρεκάλει, ἡμᾶς δὲ. 30) Μᾶλλον δηλαδὴ φροντίζοντα, τοῦ προσεύχεσθαι Θεῷ ἢ τοῦ ζῆν, διότι τὸ ψυχὴ κατὰ μετωνυμίαν ἀντὶ τοῦ ζωῆ. Κ. §. 729. Γ'.

Ὅστις γὰρ³¹ οὐ προσεύχεται τῷ Θεῷ, οὐδὲ θείας ὁμιλίας ἀπολαβεῖν ἐπιθυμεῖ συνεχῶς, νεκρὸς ἐστὶ καὶ ἄψυχος, καὶ οὐ μετέχει τοῦ φρονεῖν.³² Αὐτὸ γὰρ τοῦτο³³ μέγιστον ἀφροσύνης σημεῖον, τὸ μὴ ἐπίστασθαι τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς, μηδὲ ἔρᾶν προσευχῆς, μηδὲ θάνατον ἡγεῖσθαι ψυχῆς τὸ μὴ προσκυνεῖν τῷ Θεῷ. Ὡς περ γὰρ,³⁴ οἴμαι, τὸ σῶμα τοῦτο τὸ ἡμέτερον, ψυχῆς μὴ παρούσης, νεκρὸν ἐστὶ καὶ δυσώδες· οὕτω ψυχὴ, μὴ κινουσα ἑαυτὴν εἰς προσευχὴν, νεκρὰ ἐστὶ καὶ ἀθλία καὶ δυσώδης. Ἀλλὰ μὴν³⁵ ὅτι γε θανάτου πικρὸς πικρότερον ἡγεῖσθαι προσήκει στερηθῆναι προσευχῆς, διδάσκει καλῶς ἡμᾶς Δανιὴλ ὁ μέγας προφήτης, μᾶλλον ἐλόμενος ἀποθνεῖν, ἢ τρεῖς ἡμέρας μόνος³⁶ στερηθῆναι προσευχῆς. [Ὁ γὰρ ἀσεβῆσκι τούτῳ προσέταξεν ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς, ἀλλὰ τὰς τρεῖς μόνον ἡμέρας σκοπούμενος εὐρεῖν].³⁷ Ἄνευ γὰρ τῆς θείας ῥοπῆς³⁸ οὐκ ἂν τι τῶν ἀγαθῶν εἰς τὰς ἡμετέρας ἔλθοι ψυχᾶς. Θεοῦ δὲ ῥοπή συνεφέπτεται τῶν πόνων ἡμῖν, καὶ τούτους ἐπικουφίζει καλῶς, ἂν ἴδῃ προσευχὴν ἀγαπῶντα,³⁹ καὶ συνεχῶς τοῦ Θεοῦ δεομένους, καὶ πάντα ἐκεῖθεν τὰ ἀγαθὰ καταβῆσθαι⁴⁰ προσδοκῶντας.

Ὅταν οὖν ἴδω τινὰ μὴ φιλοῦντα προσευχὴν, μηδὲ θερμὸν ἔρωτα ταύτης ἔχοντα καὶ σφοδρὸν, ἢ δὴ⁴¹ μοι οὕτος δὴλός⁴² ἐστὶν ὡς οὐ-

31) Αἰτιολογεῖ τὸ ἀκριβέστερον δεῖ ἔχασθαι, ἢ τὸ οὕτως ἡμῖν ὑπάρξειε, τὸ ὁποῖον μόνον τὸ δυνατόν καὶ ἐνδεχόμενον σημαίνει.

32) φρονήσεως. 33) προδηλοῖ τὸ μέλλον βηθήσεσθαι. 34) αἰτιολογεῖ τὸ θάνατον δεῖ ἡγεῖσθαι. 35) δὲν ἀρκεῖ, λέγει, τὸ βῆν, ἀλλὰ προβαίνων λέγει καὶ ὅτι πικρότερον δεῖ θανάτου ἡγεῖσθαι τὸ στερηθῆναι προσευχῆς.

36) Ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Δανιὴλ κεφ. σ'. 6. ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ βασιλέως ἐπεκτείνεται εἰς τριάκοντα ἡμέρας. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι καθ' ὑπερβολῆς σχῆμα μετεποίησεν ὁ θεὸς πατὴρ τὰς τριάκοντα εἰς τρεῖς μόνους ἡμέρας, ὡς νὰ ἤθελε νὰ εἴπῃ ὅτι ἀπὸ τὸν πρὸς τὴν προσευχὴν πόνον τοῦ προφήτου συνάγω, ὅτι οὐδὲ τρεῖς μόνους ἡμέρας ἤθελε δεχθῆ τὴν τῆς προσευχῆς στέρησιν.

37) Τὸ χωρίον φαίνεται ἐλλιπές, εἰς δὲ τὸ σκοπούμενος ἴσως ἐννοεῖται τὸ προσέταξεν. 38) συνεργείας. 39) ἡμᾶς. 40) ὅτι πᾶν δῶρημα τέλειον ἀνωθέν ἐστὶ καταβαῖνον « κατὰ τὸν βίον Ἀπόστολον.

41) ἢ δὴ, μετὰ τὸ ἰδεῖν δηλονότι μετέβαλε δὲ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου ἀπὸ πλάγιου εἰς ὀρθόν, ἀντὶ νὰ εἴπῃ ἢ δὴ τοῦτον ἡγοῦμαι. 42) Μεταβολὴ φράσεως, ἀπὸ τοῦ πράγματός εἰς τὸ πρόσωπον, ἀντὶ δὴλόν μαι ἴσθι.

δὲν γενναῖον ἐν τῇ ψυχῇ κέκτηται.⁴³ Ὄταν δὲ ἴδω⁴⁴ τινὰ τῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας ἀκορδέτως ἐχόμενον, καὶ τὸ μὴ προσεύχεσθαι συνεχῶς ἐν ταῖς μεγίσταις ἀριθμοῦντα ζημίαις, τεκμαίρομαι τὸν τοιοῦτον πάσης ἀρετῆς ἀσκητὴν εἶναι βέβαιον, καὶ τοῦ Θεοῦ ναόν. Εἰ γὰρ στολισμὸς ἀνδρὸς καὶ βῆμα ποδῶς καὶ γέλως ὀδόντων ἀναγγέλλει τὰ περὶ αὐτοῦ, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα,⁴⁵ πολλῶ μᾶλλον εὐχὴ καὶ λατρεία Θεοῦ σημεῖον ἐστὶ δικαιοσύνης ἀπάσης, στολὴ τις⁴⁶ οὔσα πνευματικὴ καὶ θεία, πολλὴν εὐμορφίαν καὶ κάλλος καταχέουσα ταῖς ἡμετέραις διανοαῖς, τὸν ἐκάστου ρυθμίζουσα⁴⁷ βίον, οὐκ ἐῶσα φαῦλον οὐδὲν οὐδὲ ἄτοπον τῆς διανοίας κρατεῖν, αἰδεῖσθαι πείθουσα τὸν Θεὸν καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ τιμὴν, πᾶσαν τοῦ πονηροῦ⁴⁸ γοητείαν ἀποπέμπεσαι παιδεύουσα, τοὺς αἰσχροὺς καὶ ἀτόπους ἐξελεύουσα λογισμοὺς, ἐν ὑπεροψίᾳ⁴⁹ τῆς ἡδονῆς καθιστῶσα τὴν ἐκάστου ψυχὴν. Αὕτη γὰρ ἢ ὑπερηφανία μόνη πρέπει⁵⁰ τῷ τῷ Χριστὸν σεβομένοις, τὸ μηδενὶ δουλεύειν⁵¹ αἰσχροῦ, ἀλλὰ τηρεῖν ἐν ἐλευθερίᾳ τὴν ψυχὴν, καὶ βίῳ κεκαθαρμένῳ.

Ὅτι μὲν οὖν παντελῶς ἀμήχανον ἄνευ προσευχῆς ἀρετὴ συζῆν, καὶ μετὰ ταύτης πορεύεσθαι τὸν βίον, οἶμαι ὄλον ἅπαντι εἶναι. Πῶς γὰρ ἂν τις ἀρετὴν ἀσκήσειε, μὴ προσίων καὶ προς-

43) ἀντὶ μηδὲν γενναῖον κεκτημένος, διότι τὸ προηγούμενον ἰσοδυναμεῖ καὶ μὲ τὸ ὄλον μοι. 44) ὡς νὰ προηγεῖτο, ὅταν μὲν οὖν ἴδω· ὁ δὲ προηγηθεὶς οὖν, δεικνύς ὅτι συνέπειά πως τῶν προρρηθέντων εἶναι τὰ ἐπόμενα, συνδέει ταῦτα μὲ ἐκεῖνα.

45) Σειράχ. 10', 30. 46) σχεδόν, κάποια, ὡσάν στολή· ὁμοίᾳ στολῆς.

47) Ὄταν τύχῃσι πολλοὶ μετοχαί, διάφορα ἔχουσαι ἀντικείμενα, διὰ μόνην ταύτην τὴν διαφορὰν καίτοι ταυτόσημοι ἐκφέρονται ἀσυνδέτως· οἷον « κυμαίνουσιν τὴν ψυχὴν ἔχων, συγκαλέσας τοὺς φίλους, ἡσυχὴ τοῦ σκίμποδος κουφίσας ἑαυτὸν, ἔλεξε τοιάδε· α ὁ συγγραφεὺς μεταβαίνει βραδέως ἀπὸ ἐν εἰς ἄλλο περιστατικόν. Βλέπε καὶ Β. Σ. 242.

48) τοῦ διαβόλου. 49) Μὲ γενικὴν συντάσσονται τὰ ὀνόματα, ὅσα παράγονται ἀπὸ ῥήματα γενικῆ συντασσόμενα· ἢ δὲ ἐν ἐκφράξει τὴν ἐπομένην στάσιν, σταθερότητα. 50) Εἶναι λοιπὸν καὶ ὑπερηφανία πρέπουσα· οἱ πρόγονοί μας τὴν ἔλεγον φρόνημα· ἐλήφθη δὲ καὶ ἐπὶ κακοῦ, διότι μόνον αἱ μεσοτέτες εἶναι ἀρεταί, αἱ δὲ ὑπερβασίαι ἀλεγείναι, ὡς κακίαι. Μὴ λησμονήσῃ ὁ διδάσκαλος νὰ ἀναφέρῃ ἐνταῦθα καὶ τινὰ ἀνάλογα παραδείγματα. 51) Ἐπιζητήσιος τοῦ αὐτῆ ἢ ὑπερηφανία.

πίπτων συνεχῶς τῷ ταύτης χορηγῶ καὶ δοτῆρι;⁵² πῶς δὲ⁵³ ἂν τις ἐπιθυμήσειεν εἶναι σώφρων καὶ δίκαιος, μὴ ὁμιλῶν⁵⁴ ἡδέως τῷ ταῦτά⁵⁵ τε καὶ πλείω⁵⁶ τούτων ἀπαιτοῦντι παρ' ἡμῶν;

Βούλομαι δὲ⁵⁷ ἐπιδειξάι δια βραχέων,⁵⁸ ὅτι κἀνάμαρτημάτων γέμοντας αἱ προσευχαὶ λάθωσιν⁵⁹ ἡμᾶς, ταχέως ἀποκαθαίρουσι. Καίτοι⁶⁰ τί μείζον γένοιτ' ἂν προσευχῆς, ἢ θεϊότερον, ὅταν ἀλεξιφάρμακον φανῇ τι οὔσα τοῖς τὰς ψυχὰς νοσοῦσιν; Οὐκοῦν πρῶτοι Νινευῖται φαίνονται διὰ προσευχῆς ἀναλυσάμενοι⁶¹ τὰς πολλὰς πρὸς Θεὸν ἁμαρτίας. Ἄμα τε γὰρ ἔλαθεν⁶² αὐτοὺς ἡ προσευχὴ, καὶ δικαίους ἐποίησε, καὶ πόλιν, εἰθισμένην ἀκολασία καὶ πονηρίᾳ καὶ παρανόμῳ βίῳ συζῆν, ἐπανώρθωσεν ὀζέως, παλαιᾶς συνηθείας μείζον ἰσχύσασα, τῶν οὐρανίων νόμων πλήρη πεποινηκυῖα τὴν πόλιν, συνεφελομένη μεθ' ἑαυτῆς καὶ σωφροσύνην καὶ φιλανθρωπίαν καὶ πραότητα καὶ πρόνοιαν πτωχῶν. Οὐ γὰρ ἀνεχεται⁶³ χωρὶς τούτων⁶⁴ ἐνδιδαιτᾶσθαι ψυχᾶς, ἀλλ' εἰς ἡν ἀνοικήση

52) χορηγὸς δοτῆρος διαφέρει. 53) = οὐδαμῶς δὲ, ὡς νὰ προηγεῖτο πῶς μὲν γὰρ ἂν τις.

54) = ἐὰν μὴ ὁμιλῇ. 55) ταῦτα, τὸ σώφρονα καὶ δίκαιον εἶναι, τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην. 56) καὶ πραότητα καὶ φιλανθρωπίαν κτλ.

57) Ἡ ἀπόδοσις τοῦ προηγηθέντος οἶμαι μὲν ὄλον ἅπαντι εἶναι.

58) Ἐλλειψὶς οὐσιαστικοῦ. Β. Σ. 92. Λέγει δὲ ἐπιδειξάι καὶ οὐχὶ ἀποδειξάι ἢ ἀπλῶς δεῖξαι προσφεύσαστα· διότι ἐκπληκτικῶς καὶ ἐπιδεικτικῶς πως κατασκευάζει τὸν λόγον διὰ παραδειγμάτων.

59) Εὐρέσιν· λέγει δὲ προσφεύσαστα πάλιν λάθωσι, διότι τρόπον τινὰ ἀρχόμενοι νὰ προσευχώμεθα παραδίδομεν, ἢ ἐγχειρίζομεν ἡμᾶς ἑαυτοὺς εἰς τὰς προσευχὰς, διὰ νὰ ἐκδομηθῶμεν, ἀποβαίνοντες κρείττους καὶ τελειότεροι ἢ πρὸ τῆς προσευχῆς, τὸ ὅποιον εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ μέγιστα εὐεργετήματα τῆς προσευχῆς.

60) ἐτοιμότητος σημαντικόν. 61) Λύττιν (ἄφασιν) αὐτῶν εὐράμενοι πρὸς Θεοῦ. Προσφεύσαστα δὲ λέγει πάλιν ἀναλυσάμενοι, μολοντί εἰς ἡμᾶς φαίνεται ἄτοπος ἢ ἔκφρασις, διότι ἐπικρατεῖ εἰς τὸν νοῦν μας ἡ ἐννοία τῆς ἐν τῇ συνηθείᾳ χητέως τοῦ ἀναλύω· ἔλεπε Ὀδυσσ. Β. 103. 109. Μ. 200. « Ἐμέτ' ἐκ δεσμῶν ἀνάλυσαν » καὶ Πίνδ. Ν. 10, 168. ὅθεν ἔλυσαν τὰς ἁμαρτίας των ἀφ' ἑαυτῶν ὡς δεσμά τινα, ἢ ἔλυσαν ἑαυτοὺς ὡς ἀπὸ δεσμῶ τὰς ἁμαρτίας.

62) Παρέλαθεν ἀφοσιωθέντας εἰς αὐτήν.

63) Ἡ προσευχή· δὲν κρατεῖται ἀπὸ τι, ἀφ' οὗ ἐξετάσῃ ἢ δὲν δύναται νὰ μὴν ὄρθιος καὶ νὰ μὴ καταβληθῇ ἀφ' οὗ ἐξετάσῃ, καὶ ἐντεῦθεν = δὲν ὑποφέρει.

64) τῆς δικαιοσύνης δλονότι, τῆς χρηστοτηθείας, τῶν οὐρανίων νόμων, καὶ ἰδίως τῆς σωφροσύνης, τῆς φιλανθρωπίας, τῆς πραότητος καὶ τῆς προνοίας τῶν

διάνοιαν, ⁶⁵ πλήρη ποιεί ⁶⁶ δικαιοσύνης πάσης, παιδοτριβούσα πρὸς ἀρετὴν, καὶ κακίαν ἐξορίζουσα. Καὶ δὴ καὶ τότε ⁶⁷ εἶ τις εἰσῆλθεν εἰς Νινευῆ τὴν πόλιν, καὶ πρότερον αὐτὴν ἀκριβῶς ἐπίσάμενος, ⁶⁸ οὐκ ἂν ἐπέγνω τὴν πόλιν. Οὕτως ἐξαίφνης ἀπὸ τοῦ φυλοτέρου βίου πρὸς εὐσέδειαν μετεπήδησεν. Ὡσπερ γὰρ ⁶⁹ γυναῖκα πτωχὴν βράκια φέρουσαν, μετὰ ταῦτα ⁷⁰ τις χρυσοῖς ἱματίοις κεκοσμημένην ἰδὼν, οὐκ ἂν ἐπιγνοίη τὸ γύναιον ⁷¹ οὕτως ὁ τὴν πόλιν ἐκείνην εἰδὼς πτωχεύουσαν πρότερον, καὶ τῶν πνευματικῶν ἔρημον οὖσαν θησαυρῶν, ἠγνόησεν ἂν ποία, ἢ τίς ἦν ἡ πόλις, ἦν τοσοῦτον ἴσχυσεν ⁷² εὐχὴ μεταβαλοῦσα καὶ τρόπον καὶ βίον ⁷³ πρὸς ἀρετὴν ἐπαναγαγεῖν. Καὶ γυνὴ δέ τις ⁷⁴ ἐν ἀκολασίᾳ καὶ πορνείᾳ πάντα βεδιωκυῖα τὸν χρόνον, ἅμα τε προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ, καὶ σωτηρίας ἔτυχεν.

Οὐ τοίνυν ἀποκαθαίρει μόνον ἀμαρτίας, ἀλλὰ καὶ κινδύνους ἀποκρούεται μεγάλους. Ὁ γέτοι βασιλεὺς ὁμοῦ τε καὶ Προφήτης ὁ θαυμάσιος Δαβὶδ, τοὺς πολλοὺς καὶ χαλεποὺς πολέμους τῇ προσευχῇ διέφυγε, τοῦτο μόνον τὸ ὄπλον τῆς στρατιᾶς προβαλλόμενος, ⁷⁵ καὶ παρέχων τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις καθ' ἡσυχίαν

πτωχῶν. Μὴ λησμονήσῃ δὲ πάλιν ὁ διδάσκων νὰ ἐπιδείξῃ, ὅτι νὰ προνοῶμ ἐν τῶν πτωχῶν καὶ οὐχὶ ἀπλῶς νὰ ἐλιώμεν καὶ μισθοδοτῶμεν ὀφειλομέν.

65) Το ὄνομα ἐλήφθη ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν εἰς τὴν ἀναφορικὴν. Κ. §. 423. 424. 426. 66) αὐτὴν, ὡς τις παιδοτρίβης.

67) Καὶ δὴ καὶ τότε ὡς προείρηται συνίθη. οὐκ ἂν ἐπέγνω τις εἰσέλθων.

68) Καὶ περ ἠπίστατο ὁ δὲ καὶ προσθετικὸς δι' ἔμφασιν, οὐ μόνον ἀκούων ἢ ἰδὼν μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ ἀκριβῶς ἐπιστάμενος.

69) Ἀναπτύσσει καὶ κατασκευάζει τὸ πρᾶγμα, διότι ἡδύνατο τις νὰ ἀπορήσῃ, πῶς ἄρα ἡ μεταβολὴ τῶν ἡθῶν μετέβαλε καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τῆς πόλεως. Καὶ τῶ ὄντι πολλὰ μεταβάλλεται καὶ τὸ ἐξωτερικὸν τῆς πόλεως, τῶν ἡθῶν μεταβαλλομένων· πολλὰ καταστήματα π. χ. ἀνεγείρονται εἰς αὐτὴν, ὅποια τις πρότερον οὐδὲ ἐφαντάζετο εἰς αὐτὴν.

70) μετὰ τὸ ἰδεῖν βρακίδυτον. 71) ὡς ἀνακόλουθον δι' ἔμφασιν δὲ τίνα προστίθεται. 72) ὡς ἡμεῖς οἴδαμεν. 73) αὐτῆς τῆς πόλεως Κ. §. 322. ὡς αὐτοφανοῦς οὕσης τῆς σχέσεως. 74) Ἡ ἀλείψασα τὸν Κύριον μύρον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου Λουκ. ζ', 37, 50. 75) Δὲν ἐννοεῖ ὅμως βέβαια ὁ θεὸς πατὴρ, ὅτι πρέπει διὰ τοῦτο νὰ μὴ ὀπλιζονται αἱ στρατιαὶ παρακατιῶν δὲ αὐτοῦ ἡμῖν ὄπλοι, ὅτι οὐ νομίζει τὴν προσευχὴν μόνην ἐξαρκεῖν πρὸς ἡμετέραν σωτηρίαν. Τινὲς ὅμως, μὴ παραβάλλοντες πρὸς ἄλλα χωρὶς διὰ νὰ κατανοήσωσιν ἀκριβῶς τὸν ἂν χεῖρας συγγραφεῖ, προσετίθεισιν εἰς αὐτοὺς ἄδικον ὄνομα.

καὶ ἄδειαν ἀπολαύειν τῆς νίκης. Ὡς ⁷⁶ οἱ μὲν ἄλλοι βασιλεῖς, ἐν τῇ τῶν στρατηγῶν ἐμπειρία καὶ τέχνῃ ⁷⁷ καὶ τοξόταις καὶ ὀπλίταις καὶ ἱππεῦσι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας εἶχον· ὁ δὲ μέγας Δαβὶδ ταῖς ἀγίαις εὐχαῖς τὴν στρατιὰν ἐτείχιζεν, οὐ βλέπων εἰς ὀφρὺν ⁷⁸ στρατηγῶν καὶ ταξιάρχων καὶ ἱπάρχων, οὐδὲ χρήματα συλλέγων, οὐδὲ ὄπλα κατασκευάζων, ἀλλὰ τὴν θεῖαν πανοπλίαν ἐξ Οὐρανοῦ καταφέρων. Πανοπλία γὰρ ὡς ἀληθῶς οὐράνιος ἡ θεῖα προσευχὴ, καὶ μόνη δύναται φυλάττειν βεβαίως τοὺς δεδιωκτοὺς ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ. Τὴν μὲν γὰρ τῶν ὀπλιτῶν ἰσχύν τε καὶ ἐπιστήμην, καὶ τοξοτῶν ἐμπειρίαν, καὶ προδοσίαν πολλὰκις ἀποφαίνει μάταιον, ⁷⁹ καὶ βλέμματα πολεμικά, ⁸⁰ καὶ ἀντιπάλων εὐψυχία, καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις. Προσευχὴ δὲ ἄμαχον ὄπλον καὶ ἀσφαλὲς φυλακτήριον, ὁμοίως μὲν στρατιωτῶν ἕνα, ὁμοίως δὲ καὶ πολλὰς ἀποκρουομένην μυριάδας. Ἐπεὶ καὶ Δαβὶδ ὁ θαυμάσιος τὸν Γολιάθ ἐκείνον, ⁸¹ ὥσπερ δαίμονά τινα φοβερόν ἐπερχόμενον, οὐχ ὄπλοις οὐδὲ ξίφεσιν, ἀλλ' εὐχαῖς ⁸² κατήνεγκεν. Οὕτως ἰσχυρόν μὲν βασιλευσιν ἐν μάχαις ὄπλον ἢ προσευχὴ, ἰσχυρόν δὲ καὶ ἡμῖν πρὸς δαίμονας. Οὕτω καὶ ὁ βασιλεὺς Ἔξεκίας ⁸³ περιγίγνεται τῷ πολέμῳ τῶν Περσῶν, στρατιὰν μὲν οὐχ ὀπλίτας, εὐχὰς δὲ μόνας ἀντιστήσας τῷ πλήθει τῶν ἀντιπάλων. Οὕτω καὶ θάνατον διέφυγε ⁸⁴ μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας τῷ Θεῷ προσπεσῶν, καὶ ἡ προσευχὴ μόνη δέδωκεν ἀναβιώσασθαι τῷ βασιλεῖ.

76) αἰτιολογικῶς ἀντὶ τοῦ οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι βασιλ. Περιέρρητος εἶναι καὶ ἡ σωζομένη (π. χ. ἐν Λέσβῳ) χρεῖς τοῦ πῶς, ἐπὶ αἰτιολογίας ἢ βεβαιώσεως π. χ. πῶς σοῦ ἔγραφα! = τὸ γνωρίζω, ἢ γνωρίζω τὸ χρέος μου διότι σοὶ ἔγραφα φάσκειται δὲ ὅτι ὑπενοοῖται προσηγηθεῖσα ἀρνητικὴ τις πρότασις τοῦ πρὸς ὑνέλεγμεν, εἰς τὴν ὅποιαν ἀπαντῶμεν συντόμως καὶ συνιπτνημένως π. χ. Δὲν μὲ γνωρίζεις δὲν γνωρίζεις τὸ χρέος σου.— Πῶς (λέγεις ὅτι δὲν σε γνωρίζω ἰδοὺ ἐγὼ) σοῦ ἔγραφα. 77) Ἐμπειρία στρατηγῶν τέχνης στρατηγῶν διαφέρει.

78) Ἐπαρσιν. Μετανουμία. Κ. §. 729. Γ'. 4. Ψαλμ. γ'. ἠ. κδ' καὶ Βασιλ. Β'. ε'. ἠ. καὶ Α'. ἠθ'. . . . κδ'.

79) Κ. §. 89. β'. 80) κατάσκοποι ἢ κατασκοπῆ τῶν ἐχθρῶν.

81) Βασιλ. Α'. εζ'. 4. . . . 52. 82) Ψαλμ. ρμδ'. κατέφερον, ἐκρήμνισεν, ἐνίκησεν, ἐφόνησεν. 83) Βασιλ. Δ', ἠθ. 17. καὶ ἠθ'.

84) Ὁ αὐτοῦ Ἐξεκίας Βασιλ. Δ', κ'.

(Ἐλλ. Ἐγκυκλ. Τόμος Α').

Και μὲν γε⁸⁵ ὅτι ψυχὴν ἡμαρτηκυῖαν ἢ προσευχὴν ῥαδίως ἀποκαθαίρει, διδάσκει ἡμᾶς ὁ Τελώνης,⁸⁶ δεηθεὶς τοῦ Θεοῦ τυχεῖν ἀφέσεως καὶ τυχῶν διδάσκει δὲ καὶ ὁ λεπρός,⁸⁷ ἅμα τε προσπύτων τῷ Θεῷ καὶ καθαρθεὶς εὐθέως. Εἰ δὲ σῶμα διεφθαρμένον ὁ Θεὸς ὀξέως ἴασατο, πολλῶν μᾶλλον ψυχὴν νεοσηκυῖαν θεραπεύσει φιλανθρωπῶς. Ὅσοι γὰρ τιμιωτέρα τοῦ σώματος ἢ ψυχὴ, τοσοῦτον μᾶλλον εἰκὸς περὶ ταύτην πλείονα σπουδὴν ἐπιδείκνυσθαι τὸν Θεόν. Καὶ μυρία ἄν τις ἔχει λέγειν καὶ παλαιὰ καὶ καινὰ,⁸⁸ εἰ πάντας ἐξαρθμεῖσθαι βούλοιο τοὺς διὰ προσευχῆς σεσωσμένους.

Ἰσως δὲ τις τῶν ῥαθυμοτέρων, καὶ οὐκ ἐθειλόντων ἐπιμελῶς προσεύχεσθαι καὶ σπουδαίως, ἐκεῖνα⁸⁹ τὰ ῥήματα φήσειεν ἂν εἰρηκέναι τὸν Θεόν, ὡς « Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν Οὐρανοῖς. » Ἐγὼ δὲ⁹⁰ εἰ μόνην ἐξαρκεῖν πρὸς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τὴν προσευχὴν ἐνόμιζον, εἰκότως ἄν τις τούτοις ἐκέχρητο τοῖς λόγοις. Ἐπεὶ δὲ κεφάλαιον εἶναι ἀγαθῶν τὴν προσευχὴν φημι, καὶ κρηπίδα καὶ ρίζαν τοῦ λυσιτελοῦντος⁹¹ βίου, μηδεὶς ἐπὶ προφάσει ῥαθυμίας ἐκείνοις κεχρήσθω⁹² τοῖς λόγοις. Οὐδὲ γὰρ σωφροσύνη μόνη δύναται σώζειν ἄνευ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, οὐδὲ πρόνοια πτωχῶν, οὐδὲ χρηστότης, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν σπουδαίων, ἀλλὰ δεῖ πάντα συνδραμεῖν εἰς τὰς ἡμετέρας ψυχάς. Προσευχὴ δὲ, ὡσπερ ρίζα καὶ κρηπίς, ὑπόκειται. Καὶ ὡσπερ πλοῖον καὶ οἰκίαν⁹³ τὰ ἀάωθεν⁹⁴ ἰσχυρὰ⁹⁵ ποιεῖ καὶ

85) Προσθετικὸς μετ' ἐμφάσεως. 86) τῆς παραβολῆς τοῦ Εὐαγγελίου. Λουκ. ε', 10, 14. 87) ὁ ἰαθεὶς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. Ματθ. ι', 2, 4.

88) Καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ ἐκ τῆς Καινῆς διαθήκης παραδείγματα, καὶ ἀρχαῖα καὶ νέα.

89) Τὰ ἐφεξῆς. Ματθ. ζ', 21. 90) Πρωτύστερον τὸ σῆμα. Κ. §. 723, 1B'. διότι ἡ τάξις ἀπαιτεῖ (Φήσειεν μὲν ἂν), εἰκότως δ' ἄν τις τούτοις ἐκέχρητο τοῖς λόγοις, εἰ ἐγὼ ἐνόμιζον, κτλ.

91) Τοῦ χριστιανικοῦ, τοῦ κατ' ἀρετὴν, διότι ὁ μὴ τοιοῦτος οὐ λυσιτελεῖ.

92) Νὰ μὴ γείνη τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ μὴ διαμμένη τοιοῦτον. Β. Σ. 139.

93) Παράβαλε Δημόσθ. Ὀλυμπ. Β. σελ. 73 τῆς ἀρίστης παρ' ἡμῖν ἐκδόσεως. ὑπὸ Κ. Ἡροκλείου. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶχε βέβαια κατὰ ναῦν καὶ ὁ θεὸς πατήρ.

94) Κάτωθεν δὲ μέρος τοῦ μὲν πλοίου ἢ τράπισ, τῆς δὲ οἰκίας τὰ θεμέλια.

95) Εἰς οὐδέτερον γένος, διότι τὸ πλοῖον καὶ ἡ οἰκία κατὰ σημασίαν εἶναι οὐδέτερου γένους.

συνέχει, οὕτω τὸν ἡμέτερον βίον αἰ προσευχῇ συγκρατοῦσιν. Ἄνευ δὲ ταύτης οὐδὲν ἂν ἡμῖν ἀγαθὸν οὐδὲ σωτήριον γένοιτο..

Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἔγκειται συνεχῶς ἡμῖν διακελευόμενος, καὶ λέγων: « Τῇ προσευχῇ⁹⁶ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. « Καὶ ἀλλοχρῶ⁹⁷ » ἀδικαλείπτως προσεύχεσθε, φησὶν, ἐν παντὶ εὐχαριστοῦντες· τοῦτο γὰρ ἐστὶ θέλημα Θεοῦ. » Καὶ ἐτέρωθι⁹⁸ πάλιν. « Προσεύχεσθε ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν Πνεύματι,⁹⁹ εἰς αὐτὸ¹⁰⁰ ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει.¹⁰¹ » Οὕτω πολλὰς καὶ θείας φωναῖς ἐπὶ προσευχὴν ἡμᾶς ἐκάλει συνεχῶς ὁ τῶν Ἀποστόλων ἡγεμῶν. Προσῆκει τοίνυν ὑπ' ἐκείνου παιδευομένους μετὰ προσευχῆς πορεύεσθαι τὸν βίον¹⁰² καὶ ταύτη¹⁰³ συνεχῶς τὴν διάνοιαν ἄρδειν. Χρηζομεν γὰρ οἱ πάντες¹⁰⁴ ἀνθρωποι ταύτης οὐχ ἥττον, ἢ τὰ δένδρα τῶν ὑδάτων. Οὔτε γὰρ ἐκεῖνα δύνανται ἐκφέρειν τοὺς καρπούς, μὴ πίνοντα διὰ τῶν ριζῶν· οὔτε ἡμεῖς τοῖς πολυτιμήτοις καρποῖς τῆς εὐσεβείας δυνησόμεθα βρῦειν,¹⁰⁵ μὴ ταῖς προσευχαῖς ἀρδόμενοι.

Διόπερ χρὴ καὶ τῆς κλίνης ἀπανισαμένου¹⁰⁶ φθάνειν¹⁰⁷ αἰεὶ τὸν ἥλιον τῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ, καὶ τραπέζης ἀπτομένου¹⁰⁸ καὶ κα-

96) Πρὸς Ῥώμ. 1B'. 12. καὶ πρὸς Κολοσσ. Δ', 2. 97) Πρὸς Θεσσαλ. Α'. 6.

98) Πρὸς Ἐφεσ. σ'. 81.

99) Ἐπικαλούμενοι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ « Βασιλεῦ Οὐράνης, Παράκλητε » προτάσσει συνήθως τῶν ἱερῶν προσευχῶν. Καὶ οὕτω μὲν ἐξηγεῖ τις, ἡμεῖς δὲ ἐπιχομεν νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἡ ἐκφρασις ἐν πνεύματι δύναται νὰ σημαίῃ τι ἀνάλογον μὲ τὸ ἀνωτέρω σπουδαίως προσεύχεσθαι. Βλ. Κατήχ. Πλάτ. Μέρ. Α. §. 11 Σημ. α.

100) Τὸ προσεύχεσθαι, 101) Μετὰ πολλῆς ἐπιμονῆς καὶ δεήσεως.

102) Ἄντι διαίτην, ζῆν· διότι τὸν βίον παρομοιάζει μὲ ὕδον τινα.

103) Διὰ ταύτης τῆς προσευχῆς. 104) Ἐπειδὴ σημαίνεται ἡ ὅλη ἡμῶν πασιότης Β. Σ. 96. Κ. §. 320 καὶ 326. γ. Β. Σ. 348. Τὸ πλῆθος καὶ βρῦμα καὶ μὲ δοτικῆν.

106) Ἡ μὲν ἀπὸ τὴν ἀπομάκρυνσιν, ἡ δὲ ἀνὰ τὴν ἀνόρθωσιν σημαίνει.

107) Προφθάνειν, προλαμβάνει τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἀρβρίζοντας εἰς προσευχὴν. 108) Ἐπειδὴ τὸ προηγούμενον « φθάνειν τὸν ἥλιον τῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ » ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ « πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς τῷ Θεῷ λατρεύειν » ἐνόησάν μοι ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐναυθᾶ τὸ « τῷ Θεῷ λατρεύειν » τὸ ὅποιον οὐδέως νέμειται εἶναι κακόζηλον ἢ ἐναντίον τῆς ἀκριθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου, ὡς ἰσημαίωσεν ὁ μακαρὶς Σ. Κομμητῆς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Κ. Ραγγαβῆς· καὶ μάλιστα ἐν ᾧ προηγήθη ὁ

θεύδειν μέλλοντας· μάλλον δὲ καὶ καθ' ἐκάστην ὥραν μίαν εὐ-
χὴν τῷ Θεῷ προσφέροντας, ἴσον τῇ ἡμέρᾳ δρόμον τρέχοντας.
Ἐν δὲ γε τῇ τοῦ χειμῶνος ὥρᾳ, καὶ τῆς νυκτὸς τὸ πλεῖστον μέ-
ρος εἰς προσευχὰς ἀναλίσκοντας, καὶ τὰ γόνατα κάμπτοντας,¹⁰⁹
σὺν πολλῶν τῷ φόβῳ τῇ δεήσει προσέχοντας, μακαρίζοντας ἑαυτοὺς
ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ.¹¹⁰ Εἰπέ μοι,¹¹¹ πῶς ὄψει τὸν ἥλιον, μὴ
προσκυνήσας τὸν πέμποντα τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς γλυκύτατον φῶς;
Πῶς ἀπολαύσεις τραπέζης, μὴ προσκυνήσας τῶν τοσοῦτων ἀ-
γαθῶν δοτῆρα καὶ χορηγόν; Μετὰ ποίας ἐλπίδος ἐπὶ τὸν τῆς
νυκτὸς ἤξεις καιρόν; Ποίους προσδοκᾷς ἐνεύρασιν ὀμιλῆσαι, μὴ τει-
χίσας σαυτὸν προσευχαῖς, ἀλλ' ἀφύλακτος ἐπὶ τὸν ὕπνον ἐλθῶν;¹¹²
Εὐκαταφρόνητος καὶ εὐάλωτος¹¹³ τοῖς πονηροτάτοις δαίμοσιν
ἔση, οἳ περιέρχονται συνεχῶς καιροφυλακτοῦντες¹¹⁴ ἡμᾶς, τίνα

πρὸ τῆς κ. λ. ἰ. ν. κ. προσθετικῶς καὶ. Λέγει λοιπὸν ὁ θεὸς πατὴρ, ὅτι χρὴ καὶ
τῆς κλινῆς ἀπανισταμένους πρὶν ἢ ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον τῷ Θεῷ λατρεύειν, καὶ
τραπέζης ἀπτομένους, καὶ καθυθεῖν μέλλοντας. Πόσας δὲ τοιαύτας συντάξεις
πρὸς τὸ σημεινόμενον, πρὸς τὴν ἀντιστοιχοῦσαν φράσιν, πρὸς τὸ ἐμπεριεχόμενον
ἐν τῇ συνθείᾳ οὐσιαστικῶν, ἢ πρὸς τὸ ὄνομα, ἀπὸ τοῦ ὅποιον σχηματίζεται τὸ
προκείμενον, δὲν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τοὺς δοκιμωτάτους Ἕλληνας συγγραφεῖς!
Β. Σ. 83. ἀλλ' εἰς ἐκείνους μόνον οἳ τὰ κατὰ γραμματικὰ διδραχθέντες ἐνόμιζον
τὰς τοιαύτας συντάξεις σολοικισμούς. Ἄς προσέχωμεν λοιπὸν μὴ γινώμεθα καὶ ἡ-
μεῖς ἔνοχοι τῶν αὐτῶν ἁμαρτημάτων, βραδύως καὶ εὐχερῶς κακοζῆλον ἀποκαλοῦν-
τες πᾶν ὅ,τι καινοφανές καὶ καινότερον ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς ἱερούς τῆς Ἐκκλησίας
ἡμῶν συγγραφεῖς.

109) Ἴδου καὶ ἄλλη ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ὁ θεὸς πατὴρ ὑπεννοεῖ ἀπὸ κοινοῦ τὸ
τῷ Θεῷ λατρεύειν, καὶ οὐχὶ τὸ προσεύχεσθαι, διότι τὸ κάμπτεν τὰ γόνα-
τα εἶναι κυρίως λατρεία τοῦ θεοῦ καὶ οὐχὶ προσευχή.

110) Ὡς νὰ ἤθειεν ὁ θεὸς πατὴρ νὰ μᾶς καθοδηγήσῃ εἰς τὴν εὐφραδέστεραν
κατανόησιν τοῦ χωρίου, ἐπανελάβην ἐνταῦθα τὸ τῆ τοῦ Θεοῦ λατρεία.

111) Μὲ πόσον ζωπρότητα, μὲ ποῖον θερμὸν καὶ ἐνδόμυχον αἶσθημα ἐκτελεῖ ἐν-
ταῦθα δι' ἀποστροφῆς ὁ θεὸς Πατὴρ τὴν πρὸς προσευχὴν προτροπὴν, ἀποδει-
κνύων τὸ χρῆσιμον αὐτῆς καὶ ἀπαραίτητον!

112) Ποτὲ βίβαια στρατόπεδον ἐν καιρῷ νυκτὸς δὲν μένει ἐκτὸς τῶν τειχῶν
χωρὶς φυλακᾶς, τῶν πολεμίων ἐφορμώντων. 113) Τὰ παθητικὰ βηματικὰ μὲ
δοτικ. συντάσσονται. Κ. §. 540. εἰ.

114) Ἄντι καιροφυλακτοῦσι περιερχόμενοι· τὸ δὲ ἡμᾶς ἢ μάλλον εἰς τὸ περι-
έρχονται, ἢ καὶ εἰς τὸ καιροφυλακτοῦντες ἀποδοτέον, καὶ τότε τὸ τίνα λαβόντες
ἀναρπάσαιεν εἶναι ἐπιπένησις.

λαβόντες γυμνὸν¹¹⁵ προσευχῆς ἀναρπάσαιεν¹¹⁶ ὁξέως. Ἄν μὲν οὖν
ἔδωσιν ἡμᾶς πεφραγμένους ταῖς προσευχαῖς, ἀποπηδῶσιν¹¹⁷
εὐθέως, ὥσπερ λησταιὶ καὶ κακούργοι, πρὸς τῇ κεφαλῇ τοῦ στρα-
τιώτου ξίφος ὀρώντες κρεμάμενον.¹¹⁸ Ἄν δ' ἄρα¹¹⁹ συμβῇ τινὰ
γυμνὸν εἶναι προσευχῆς, οὗτος ἀνάσπατος¹²⁰ ὑπὸ τῶν δαιμόνων
φέρεται, εἰς ἁμαρτίας ὠθούμενος καὶ συμφορὰς καὶ κακά.

Ταῦτα δὴ πάντα φοβουμένους ἡμᾶς, προσευχαῖς καὶ ὕμνοις ἀεὶ
τειγίζειν ἑαυτοὺς,¹²¹ ἵνα πάντας ὁ Θεὸς ἐλεήσας ἄξιους ἀπερ-
γάσῃται τῆς τῶν Οὐρανῶν βασιλείας διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ
Υἱοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων
Ἀμήν.

115) Γυμνὸν εἶπε διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ στρατοπέδου· καὶ ὡς στερητικὸν δὲ
μὲ γενικ. συντάσσεται. 116) τὸ ἀναρπάξω διαφέρει τοῦ ἀρπάξω.

117) Ἀποπηδῶσιν ἐπειδὴν ἔρωσιν, ἢ διὰ τὸ ἔρᾶν.

118) Ζωπρότατη ἔκφρασις ἐν παραβολῇ· τίνες δὲ οἱ ἔρωντες; οἱ δαίμονες, ἢ οἱ
λησταὶ καὶ κακούργοι; ἐγὼ νομίζω τὸ δεύτερον.

119) Ὁ ἄρα σημαίνει ἐνταῦθα ἴσως. Κ. §. 463. σελ. 312· μάλλον δὲ τὸ ἀ-
νάσπατος τῆς τοιαύτης συνεπείας· ὡς νὰ ἐλεγεν· ἀφ' ὅσα εἶπομεν περὶ τῆς προ-
σευχῆς δυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν, ὅτι κανεὶς δὲν θέλει εὐρεθῆ γυμνὸς προσευ-
χῆς· ἂν ἡμῶς μολκαταῦτα λοιπὸν συμβῇ νὰ εὐρεθῇ καὶ τοιοῦτος.

120) Ἀρπάζεται δηλονότι καὶ ὠθεῖται ὑπὸ τῶν δαιμόνων.

121) Ἄντι ἡμᾶς αὐτοῦ· διότι μεταχειρίζονται τὴν ἑαυτοῦ γενικώτερον καὶ ἐπ
τῶν τριῶν προσώπων. Κ. §. 503. σημ. γ'.

Γ. ΚΕΒΗΤΟΣ ΘΗΒΑΙΟΥ

ΠΙΝΑΞ.

Κεῖνος ἐκ Θεῶν ἦν μακρῆς ἐπιστήθιος τοῦ Σωκράτους, διδασκῆς καὶ ὑπὸ τοῦ φιλολάου καὶ ἀροισθηθεὶς ὅπως εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν ἀσκήσιν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας. Ἐγραφε δὲ τρεῖς διαλόγους ἠθικούς, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἐπεγράφητο ΠΙΝΑΞ. Ὁ ἐπιόμενος διάλογος εἶναι ἀλληγορική τις παράστασις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου· καὶ ἀμφιβάλλουσι μὲν εἰ κριτικοὶ ἂν ἦναι γνήσιον τοῦ Κέβητος σύγγραμμα, ἀλλ' οἱ πλείστοι τὸ παραδέχονται ὡς τοιοῦτον.

ΞΕΝΟΣ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΗΣ.

ΞΕΝ. **Ε**τυγχάνομεν περιπατοῦντες¹ ἐν τῷ τοῦ Κρόνου ἱερῷ,² ἐν ᾧ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἀναθήματα³ ἐθεωροῦμεν· ἀνέκειτο⁴ δὲ καὶ Πίναξ τις ἐμπροσθεν τοῦ νεῶ,⁵ ἐν ᾧ ἦν γραφῆ⁶ τις ξένη,⁷ καὶ μύθος⁸ ἔχουσα ἰδίους·⁹ οὗς σὺν ἡδονᾷ μεθὰ συμβάλεῖν,¹⁰ τίνες καὶ

1) Ἐτυχε νὰ περιπατῶμεν, περιπατοῦμεν κατὰ τύχην· Β. Σ. 258. ιδ' καὶ 241. Κ. §. 452. ἐκ. Βλ. καὶ σελ. 9. Σημ. 144. 2) Ἰποτίθεται ναὸς τις τοῦ Κρόνου. 3) ἀφιερῶματα, διότι ἐτίθεντο ἢ ἐκρεμῶντο ἐπὶ ὑψηλῶν θέσεων διὰ τὸ φαίνονται. 4) ἦν ἀναθεθειμένος.

5) ναὸς κοινῶς καὶ νεῶς Ἀττικῶς· ἡ γενική τοῦ νεῶ. Κ. §. 13. Β. 23. 24. Σημειῶσαι δὲ ὅτι προσιπῶν ἱερῶν τὸ ὅλον ἐδήλωσε· νῦν δὲ νεῶν εἰπὼν, μέρος ἐμφαίνει ἐνδότερον. Ναὸς γὰρ ἀπὸ τοῦ ναίειν, καὶ σημαίνει ἐνθα ὁ Θεὸς οἰκεῖ, ἡ ἐνθα τὸ ἀγάλμα τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἰδρυμένον. 6) Ἰχνογραφία, ζωγραφία, εἰκὼν. Ἡ πρώτη καὶ κυρία σημασία τοῦ γράφω εἶναι ξύω, ξέω, χαράσσω, ἐγχαράσσω.

7) παράδοξις. 8) μῦθος λέγεται ἡ ὑπόθεσις ἢ διήγησις παραδόξων καὶ σκοτεινῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια χρῆξουσιν ἐνίστη ἀλληγορικῆς ἐξηγήσεως, ἔπειτα δὲ καὶ πᾶς πλαστός λόγος, παντὸς δράματος ἢ καὶ πάσης μυθιστορίας ἢ ὑπόθεσις.

9) Ἰδίως εἰς αὐτὴν ἀνέκοντας. 10) ἐννοῆσαι.

πῶτ' ἦσαν.¹¹ Οὔτε γὰρ πόλις ἐδόκει ἡμῖν εἶναι τὸ γεγραμμένον, οὔτε στρατόπεδον· ἀλλὰ περίβολος ἦν, ἐν αὐτῷ ἔχων ἐτέρους περιβάλους δύο, τὸν μὲν μείζω τὸν δὲ ἐλάττω. Ἦν δὲ καὶ πύλη ἐπὶ τοῦ πρώτου περιβάλου· πρὸς δὲ τῇ πύλῃ ὄχλος ἐδόκει ἡμῖν πολὺς ἐφεστάναι. Καὶ ἔνδον δὲ, ἐν τῷ περιβόλῳ, πλήθος τι γυναικῶν ἐωρᾶτο. Ἐπὶ δὲ τῆς εἰσόδου τοῦ πρώτου πυλῶνος καὶ περιβάλου γέρωντις ἐστὼς, ἔμφρασιν ἐποίησε,¹² ὡς προστάττων τι τῷ εἰσιόντι ὄχλῳ. Ἀπορούντων οὖν ἡμῶν περὶ τῆς μυθολογίας πρὸς ἀλλήλους πολὺν χρόνον, πρεσβύτης τις παρεστὼς,

ΠΡ. Οὐδὲν δεῖνὸν πάσχετε,¹³ ὦ Ξένοι, (ἔφη), ἀπορούντες περὶ τῆς γραφῆς ταύτης· οὐδὲ γὰρ τῶν ἐπιχωρίων πολλοὶ ἴσασι, τί ποτε αὕτη ἡ μυθολογία δύναίτο·¹⁴ οὐδὲ γὰρ ἐστὶ πολιτικὸν¹⁵ τὸ ἀνάθημα· ἀλλὰ ξένος τις πάλαι ποτὲ ἀφίκετο δεῦρο,¹⁶ ἀνὴρ ἔμφρων, καὶ δεῖνος περὶ σοφίαν, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ Πυθαγόρειόν τινα καὶ Παρμενίδειον¹⁷ ἐζήλωκώς βίον, ὃς τό τε ἱερὸν τοῦτο, καὶ τὴν γραφὴν ἀνέθηκε τῷ Κρόνῳ.

11) Τίνες ποτὲ, ὅποιοι ἄραγε. Τὸ ποτὲ ἀνετίθετο τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν, διότι ἀπέβαλε τὸ φωνῆν τῆς ληγουσῆς. 12) Περιήρασις ἀντὶ ἐδείκνυε, ἐφαίνετο.

13) Δὲν πάσχετε τι παράδοξον, δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ἀπορεῖτε.

14) Τί τάχα ἐννοεῖ. 15) Τῆς ἡμετέρας πόλεως ἢ τινὸς τῶν πολιτῶν.

16) Τὸ δεῦρο εὐρίσκεται μὲ κινήσεως πάντοτε σημαντικὰ ῥήματα.

17) Κατὰ Πυθαγόραν ἢ Παρμενίδην· Κ. §. 203. ἀ. Β. 185. Ἦσαν δὲ ἀμφοτέρω φιλόσοφοι περιφημοὶ διὰ τὰς σοφὰς καὶ αὐστηρὰς ἠθικάς τινον ἀρχάς, καὶ ὁ μὲν Πυθαγόρας, γεννηθεὶς ἐν Σάμῳ, καὶ ἀποδημῆσας (διότι καὶ τότε ὡς τὴν σήμερον ἀπεδήμουν ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς ξένας χώρας, ὅσοι ἤθελον νὰ αὐξήσωσι τὰς γνώσεις των) εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἀσίας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον, ἐνθα διέτριψεν 22 ἔτη μνηθεὶς καὶ τὰ μυστήρια καὶ τὰς γνώσεις τῶν ἱερῶν τῆς Αἰγύπτου διὰ συνεργείας τοῦ τότε βασιλευσῶτος Ἀμάσιδος, μετέβη καὶ εἰς τὴν Ἰνδίαν πρὸς τοὺς αὐτοὺς Βραχμῶνας ἢ Γυμνοσοφιστὰς, καὶ τελευταῖον εἰς ἠλικίαν⁴⁰ ἐτῶν ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὴ δυνάμενος νὰ διαμείνῃ εἰς τὴν πατρίδα του Σάμον τυραννομένην τότε ὑπὸ τοῦ Πολυκράτους, μετέβη εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν ἢ μεγάλην Ἑλλάδα, καὶ ἔζησε τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν πόλιν Κρότωνα μετὰ πολλῆς φήμης καὶ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπαίνου τῶν ἀκρωμένων τὰς διδασκαλίας του. Πρῶτος εἰσήγαγε τὰς ἀρχὰς τῆς Πρακτικῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ σπαρτῶν κανόνων τῶν ἀμοιβαίων χρεῶν καὶ τῆς ἠθικῆς προσδοπιῶν τὸν ἀληθῆ προσδιορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, διὸ καὶ συνετέλεσε μεγάλως διὰ τῆς διδασκαλίας του εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ μέλλουσαν εὐδαιμονίαν πολλῶν πόλεων τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, ἀπὸ τῆς ἀπὸ τοῦδε κατεβλήθη ἀπὸ τὰ κακὰ τῆς τυραν-

ΕΞΝ. Πόττερον¹⁸ οὖν (ἔφην ἐγώ), καὶ αὐτὸν τὸν ἄνδρα γιγνώσκεις ἐωρακώς;¹⁹

ΠΡ. Καὶ ἐθαύμασά γε²⁰ (ἔφην) αὐτὸν πολλὸν χρόνον νεώτερος ὢν. Ἠλλά γὰρ καὶ σπουδαία²¹ διελέγετο· καὶ περὶ ταύτης δὲ τῆς μυθολογίας πολλάκις αὐτοῦ ἠκηκόειν διεξιόντος.²²

ΕΞΝ. Πρὸς Διὸς²³ τοίνυν (ἔφην ἐγώ), εἰμὴ τις μεγάλη ἀσχολία τυγχάνει οὗτα, διήγησαι ἡμῖν· πάνυ γὰρ ἐπιθυμοῦμεν ἀκοῦσαι, τί ποτ' ἐστὶν ὁ μῦθος.

ΠΡ. Οὐδεὶς φθόνος,²⁴ ὦ Ξένοι (ἔφην). Ἀλλὰ τουτὶ πρῶτον δεῖ ὑμᾶς ἀκοῦσαι, ὅτι ἐπικίνδυνόν τι ἔχει ἡ ἐξήγησις.

ΕΞΝ. Οἷον τί;²⁵ (ἔφην ἐγώ);

ΠΡ. Ὅτι, εἰ μὲν προσέξετε (ἔφην), καὶ συνήσετε²⁶ τὰ λεγόμενα, φρόνιμοι καὶ εὐδαίμονες ἔσεσθε· εἰ δὲ μὴ,²⁷ ἄφρονες καὶ κακοδαίμονες, καὶ πικροὶ, καὶ ἀμαθεῖς γενόμενοι, κακῶς βιώσεσθε.²⁸ Ἔς· γὰρ ἡ ἐξήγησις ἐοικυῖα τῷ τῆς Σφιγγὸς²⁹ αἰνίγματι, ἧ ἐκεῖ-

τῶν στάσεων καὶ τῆς ἀναρχίας· Ἰππῆρε δὲ καθιδρυτῆς τῆς περιφέρειας Πυθαγόρου ἐστὶν ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ δὲ Παρμενίδης 80 περίπου ἔτη νεώτερος τοῦ Πυθαγόρου, ἦτορ ἐπὶ τῆς πόλεως Ἑλληνικῆς ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ἐθαυμάσθη διὰ τὴν ὑπέροχον σοφίαν καὶ ἀρετὴν του, καὶ ἐξαιρέτως διὰ τὴν φιλόανθρωπον νομοθεσίαν, τὴν ὅποιαν ἐδίδασκεν εἰς τοὺς συμπολίτας του Ἑλεάτας. Ἐγραψε δὲ ὅλα τὰ φιλοσοφικά του βιβλία εἰς ἕξιμετρον λόγον, εἰς ἃν ὀλίγα μόνον λείψανα ἐσώθησαν ἐσπαρμένα παρ' ἄλλοις συγγραφεῦσιν. Ἐξῆσε δὲ ἰκανὸν χρόνον ἐν Ἀθήναις, ἐνθα τὸν ἐγνώρισεν καὶ ὁ Σωκράτης προθεβηκότα ἤδη τὴν ἡλικίαν.

18) Ἐνταῦθα λαμβάνεται τὸ πόττερον ἀντὶ τοῦ ἀράγε ἐπὶ ἐνὸς μόνου πράγματος· ἄλλ. ἔννοεῖται καὶ τὸ, ἢ οὐ γινώσκεις. Καὶ τί; τί ἐκ τῶν δύο; τὸν γνωρίζεις προσωπικῶς ἢ ὄχι;

19) Τὸν εἶδες καὶ τὸν γνωρίζεις; τὸν γνωρίζεις προσωπικῶς;

20) Ὁ καὶ προσθετικός, ὁ δὲ γέ δι' ἔμφασιν. Καὶ τὸν ἐγνώρισεν καὶ τὸν ἐθαύμασα μάλιστα ἐπὶ πολλὸν χρόνον.

21) Αἰτιολογεῖ τὸ ἐθαύμασα· Β. Σ. 89. Δ. Κ. § 269. 22) Κ. §. 347. α. 432. Ζ'. γ'. Β. Σ. 254. 23) Πρὸς χάριν τοῦ Διὸς, διὰ τὸν Δία· διὰ τὸν Θεόν.

24) Οὐδεὶς ἐστὶ μοι τούτου φθόνος, οὐδὲως φθόνῳ ἡμῖν τούτου ἢ τούτου πρόβλημα. 25) Ἠὸν τί· Κ. §. 474. ε'. Τὸ δὲ πλήρες ἤθελεν εἶσθαι, τί ἐστὶν ἐκεῖνο, ὃ ἐστὶ τοιούτου, οἷον ἐστὶ τὸ ἐπικίνδυνον, ὃ λέγεις καὶ περὶ οὗ ἐρωτῶ.

26) συνήμι. 27) Εἶδὲ μὴ προσέξετε· Κ. §. 436. Σημ. γ'.

28) Βίωθ, ὦ. Κ. §. 139. δ'. 29) Ἡ Σφιγὴς ἦτο τέρας παρακαθίσαν ἐπὶ τῆς ἑσπέρης ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνα, τὸ μὲν πρόσωπον γυνή, τὸ δὲ λοιπὸν λέων, καὶ ὄρει-

νη προῦβάλλετο τοῖς ἀνθρώποις. Εἰ μὲν οὖν αὐτὸ συνίη³⁰ τις, ἐσώζετο· εἰ δὲ μὴ συνίη, ἀπόλλυτο ὑπὸ τῆς Σφιγγός. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐξηγήσεως ἔχει ταύτης. Ἡ γὰρ ἀφροσύνη τοῖς ἀνθρώποις Σφιγὴς³¹ ἐστίν. Αἰνίττεται³² δὲ τάδε· τί ἀγαθόν, τί κακόν, τί οὔτε ἀγαθόν οὔτε κακόν ἐστὶν ἐν τῷ βίῳ. Ταῦτ' οὖν ἐὰν μὲν τις μὴ συνίη, ἀπόλλυται ὑπ' αὐτῆς·³³ οὐκ εἰσάπαξ,³⁴ ὡσπερ ὁ ὑπὸ τῆς Σφιγγός καταβρωθεὶς³⁵ ἀπέβηθησκεν· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἐν ὄλω τῷ βίῳ καταφθείρεται, καθάπερ τῇ Τιμωρίᾳ³⁶ παραδιδόμενος. Ἐὰν δὲ τις γινῶ, ἀνάπαλιν,³⁷ ἡ μὲν ἀφροσύνη ἀπόλλυται, αὐτὸς δὲ σώζεται, καὶ μακάριος καὶ εὐδαίμων γίγνεται ἐν παντὶ τῷ βίῳ. Ὑμεῖς οὖν προσέχετε, καὶ μὴ παρακούετε.

ΕΞΝ. Ἡ Ἡράκλεις,³⁸ ὡς εἰς μεγάλην τινα³⁹ ἐπιθυμίαν ἐμβέβληκας ἡμᾶς, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει·

ΠΡ. Ἄλλ' ἐστὶν (ἔφην) οὕτως ἔχοντα.⁴⁰

ΕΞΝ. Οὐκ ἂν φθάνοις τοίνυν διηγοῦμενος,⁴¹ ὡς ἡμῶν προσεξόντων⁴² οὐ παρέργως, ἐπεὶ περ καὶ τὸ ἐπιτίμιον τοιοῦτόν ἐστιν.

Ἀναλαβῶν οὖν ῥάβδον τινα, καὶ ἐκτείνας πρὸς τὴν γραφὴν,

ΠΡ. Ὄρατε (ἔφην) τὸν περίβολον τοῦτον;

ΕΞΝ. Ὁρῶμεν.

ΠΡ. Τοῦτο πρῶτον δεῖ εἰδέναι ὑμᾶς, ὅτι καλεῖται ὁ τόπος οὗτος Βίος·⁴³ καὶ ὁ ὄχλος ὁ πολλὸς, ὁ παρὰ τὴν πύλην ἐφροσῶς, οἱ μέλλοντες εἰσπορεύεσθαι τὸν βίον, οὗτοί εἰσιν.⁴⁴ Ὁ δὲ γέρον, ὁ ἄνω ἐστηκώς, ἔχων χάρτην τινα ἐν τῇ χειρὶ, καὶ τῇ ἐτέρᾳ

πίτερυγας ἔχουσα. Προτείνουσα δὲ αἰνίγμα, Τί δίπουν, τρίπουν καὶ τετράπουν, ἐσπάρτατον ἔλους, ἔσοι δὲν ἠδύναντο νὰ τὸ λύσωσιν. Ἄλλ' ὁ Οἰδίπους τὸ ἔλυσε, καὶ ἡ Σφιγὴς ἐφρονεῖθη. 30) γ'. ἐνικ. πρόσωπον τοῦ παρὰ τῆς ὄρεισ. συνήμι.

31) Εἶνα· ὅποια ἦτον ἡ σφιγὴ, 32) προτείνει ὡς αἰνίγμα. 33) Τῆς ἀφροσύνης. 34) διὰ μιᾶς. 35) καταβρωσάσκω, ομαι. 36) Τῇ Θεᾷ τῆς τιμωρίας, τῇ τιμωρῷ Θεᾷ. 37) γίνεταί, συμβαίνει. 38) Θαυμαστικὸν ἐπιφώνημα.

39) Καὶ ἀντὶ εἰς ὡς μεγάλην. 40) περιφρασεὶ πρὸς ἐπιτιμώσασιν = πάντως οὕτως ἔχουσι· ὁ δὲ ἄλλα ἐτίθη, ἔννοουμένου ἐξωθεν οὐκ ἔχει ἄλλως ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου. 41) Εἰ οὕτως ἔχει οὐκ ἂν φθάνοις (τὴν ἡμῶν προθυμίαν, ἀνυπομονησίαν) διηγοῦμενος· δηλ. σπεῦτον, διηγήσου ταχέως, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιφέρεται γυνικ. μετοχῆς μὲ τὸν ὡς.

42) Κ. §. 439. Σημ. δ'. Β. Σ. 233. 43) Ὁλη ἡ εἰκὼν εἶναι ἀλληγορία τοῦ βίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. 44) ὁ ὄχλος ὁ πολλὸς· οὗτοι (ἀντὶ οὗτος ἐστὶν πρὸς τὸ σημαίνον) εἰσιν οἱ μέλλοντες εἰσπορεύεσθαι.

ὡσπερ δεικνύοντι, οὗτος Δαίμων⁴⁵ καλεῖται· προσάττει δὲ τοῖς εἰσπορευομένοις, τί δεῖ αὐτοὺς ποιεῖν, ὡς ἂν⁴⁶ εἰσελθῶσιν εἰς τὸν βίον· καὶ δεικνύει ποίαν ὁδὸν αὐτοὺς δεῖ βαδίζειν, εἰ σώζεσθαι μέλλουσιν⁴⁷ ἐν τῷ βίῳ.

ΞΕΝ. Ποίαν οὖν ὁδὸν κελεύει βαδίζειν, ἢ πῶς (ἔφην ἐγώ);

ΠΡ. Ὁρᾶς (εἶπε) παρὰ τὴν πύλην θρόνον τινὰ κείμενον κατὰ τὸν τόπον τοῦτον, καθ' ὃν εἰσπορεύεται ὁ ὄχλος, ἐφ' οὗ κἀθιέται γυνὴ πεπλασμένη τῷ ἦθει,⁴⁸ καὶ πιθανὴ φαινομένη,⁴⁹ καὶ ἐν τῇ χειρὶ ἔχουσα ποτήριόν τι;

ΞΕΝ. Ὁρῶ. Ἀλλὰ τίς ἐστὶν αὕτη (ἔφην ἐγώ);

ΠΡ. Ἀπάτη καλεῖται (φησὶν) ἡ πάντας τοὺς ἀνθρώπους πλανῶσα.

ΞΕΝ. Εἶτα⁵⁰ τί πράττει αὕτη;

ΠΡ. Τοὺς εἰσπορευομένους εἰς τὸν βίον ποτίζει τῇ ἑαυτῆς δυνάμει.⁵¹

ΞΕΝ. Τοῦτο δὲ τί ἐστὶ τὸ ποτόν;

ΠΡ. Πλάνος⁵² (ἔφη), καὶ ἄγνοια.

ΞΕΝ. Εἶτα τί,⁵³

ΠΡ. Πιόντες τοῦτο, πορεύονται εἰς τὸν βίον.

ΞΕΝ. Ἡότερον οὖν, πάντες πίνουσι τὸν πλάνον, ἢ οὐ;

ΠΡ. Πάντες πίνουσιν (ἔφη)· ἀλλ' οἱ μὲν πλείον,⁵⁴ οἱ δὲ ἥττον. Ἔτι δὲ οὐχ ὄρᾶς ἔνδον τῆς πύλης πλῆθος τι γυναικῶν ἑταιρῶν, παντοδαπὰς μορφὰς ἔχουσῶν;

ΞΕΝ. Ὁρῶ.

ΠΡ. Αὐταὶ τοίνυν Δόξαι⁵⁵ καὶ Ἐπιθυμίαι, καὶ Ἡδοναὶ καλοῦν-

45) Θεός, τὸ ἀγαθὸν πνεῦμα. 46) ἄμα, εὐθύς ὁποῦ. 47) ἂν πρίην, ἂν θέλωσιν, ἂν ἔχωσι σκοπόν. ἴδε Σχμ. 48) ἔχουσα ἦθος πλαστόν, προσποιημένον.

49) Φαινομένη μετὰ τοῦτους τρόπους, ὥστε νὰ πείθῃ, νὰ ἐμπιέῃ ἐμπιστοσύνην.

50) Ἐμφανίζει ἀπατίαν, ὡς νὰ εἴλεγεν ἂν οὐ εἴματα ὅτι εἶναι ἡ Ἀπάτη καὶ πλανᾷ τοὺς ἀνθρώπους, πρέπει μετὰ τοῦτο νὰ ἀπορῶ, νὰ ἐκπλήττωμαι βλέπων πολλοὺς περὶ αὐτὴν ἱσταμένους καὶ πίνοντας ἀπὸ τοῦ ὑποῖον τοῖς προσφέρει ποτόν.

51) Δύναμις παρὰ τοῖς ἰατροῖς ἐστὶν αἰμαίνον ποτόν, ἰατρικόν· ὡς τὴν δὴ δύναμις τοῦ εἰς ὕδατος γίνεσθαι φάρμακον· καθαρτικὴ δὴ δύναμις, τὸ καθάρσιον.

52) = Πλάνη. 53) γίνεται, συμβαίνει. 54) ἐξ αὐτοῦ. 55) δοξασίαι γινώματι.

ται. Ὅταν οὖν εἰσπορεύεται ὁ ὄχλος, ἀναπηδῶσιν αὐταὶ καὶ περιπλέκονται⁵⁶ πρὸς ἕκαστον, εἶτα ἀπάγουσι.

ΞΕΝ. Ποῦ δὲ ἀπάγουσιν αὐτούς;

ΠΡ. Αἱ μὲν εἰς τὸ σώζεσθαι⁵⁷ (ἔφη), αἱ δὲ εἰς τὸ ἀπόλλυσθαι διὰ τὴν ἀπάτην.

ΞΕΝ. Ἦ δαιμόνιε, ὡς χαλεπὸν τὸ πόμα⁵⁸ λέγεις!

ΠΡ. Καὶ πάσαι γε (ἔφη) ἐπαγγέλλονται ὡς ἐπὶ τὰ βέλτιστα ἄξουσαι, καὶ εἰς βίον εὐδαίμονα καὶ λυσιτελῆ. Οἱ δὲ, διὰ τὴν ἄγνοιαν, καὶ τὸν πλάνον, ὃν πεπόκασι παρὰ τῆς Ἀπάτης, οὐχ εὐρίσκουσι ποία ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ ὁδὸς ἢ ἐν τῷ βίῳ, ἀλλὰ πλανῶνται εἰκῆ⁵⁹ ὡσπερ ὄρᾶς καὶ τοὺς πρότερον εἰσπορευομένους, ὡς περιάγοντας⁶⁰ ὅπῃ ἂν τύχῃ.

ΞΕΝ. Ὁρῶ τοῦτους (ἔφη). Ἡ δὲ γυνὴ ἐκείνη τίς ἐστὶν, ἢ ὡσπερ τυφλὴ καὶ μαινομαίνη τις⁶¹ εἶναι δοκοῦσα καὶ ἐστηκυῖα ἐπὶ λίθου τινὸς στρογγύλου;

ΠΡ. Καλεῖται μὲν (ἔφη) Τύχη· ἐστὶ δὲ οὐ μόνον τυφλὴ, ἀλλὰ καὶ μαινομένη, καὶ κωφῆ.

ΞΕΝ. Αὕτη οὖν τί ἔργον ἔχει;

ΠΡ. Περιπορεύεται πανταχοῦ (ἔφη)· καὶ παρ' ὧν⁶² μὲν ἀρπάζει τὰ ὑπάρχοντα, καὶ ἐτέροις δίδωσι· παρὰ δὲ τῶν αὐτῶν⁶³ πάλιν ἀφαιρεῖται παραχρημα ἃ ἔδωκε, καὶ ἄλλοις δίδωσιν εἰκῆ καὶ ἀβεβαίως. Διὸ καὶ τὸ σημεῖον καλῶς μνησθεὶς τὴν φύσιν αὐτῆς.

ΞΕΝ. Ποῖον τοῦτο⁶⁴ (ἔφην ἐγώ);

ΠΡ. Ὅτι ἐπὶ στρογγύλου λίθου ἐστήκε.

ΞΕΝ. Εἶτα τί τοῦτο σημαίνει;

ΠΡ. Ὅτι οὐκ ἀσφαλῆς, οὐδὲ βεβαία ἐστὶν ἡ παρ' αὐτῆς δύσις. Ἐκπτώσεις⁶⁵ γὰρ μεγάλαι καὶ σιληραὶ γίνονται, ὅταν τις αὐτῇ πιστεύσῃ.

56) τὸν ἐνάγκαλίζονται, τὸν περισφίγγουσι.

57) Ὀνομαστικὸν ἀπκρίμφ. εἰς τὴν σωτηρίαν ἢ εἰς τὴν ἀπόλειπν.

58) ὡς χαλεπὸν ἐστὶ τὸ πόμα, ὡς λέγεις. Β. Σ. 97. 111. ἔνχρητον οὐσιαστικὸν κατόπιον ἀνάχρητον ἐπιθέτου. 59) ὅπως τύχῃ· διότι τὰ ὅπως τύχῃ καὶ ἀπροσδιόριστα νὰ ἐκίσωμεν μόνον δυνάμεθα.

60) ὡσάν περιφερόμεναι, ὡσάν περιπλανώμενοι. 61) Β. Σ. 158.

62) Κ. Σ. 294. παρὰ τινῶν μὲν. 63) οἷς ἔδωκε. 64) Β. Σ. 111.

65) ἔξπισμαί, ἀνατροπαὶ· τύχης, καταστροφαί.

ΞΕΝ. Ὁ δὲ ὄχλος τῶν ἀνθρώπων, ὁ πολλὸς οὗτος περὶ αὐτὴν ἐστηκώς, τί βούλεται; καὶ τίνες καλοῦνται;^{65*}

ΠΡ. Καλοῦνται μὲν οὗτοι Ἀπροβούλευτοι· αἰτούσι δὲ ἕκαστος αὐτῶν ἃ ρίπτει.⁶⁶

ΞΕΝ. Πῶς οὖν οὐχ ὁμοίαν ἔχουσι τὴν μορφήν, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν δοκοῦσι χαίρειν, οἱ δὲ ἀθυμοῦσιν, ἐκτετακότες;⁶⁷ τὰς χεῖρας;

ΠΡ. Οἱ μὲν δοκοῦντες (ἔφη) χαίρειν καὶ γελᾶν αὐτῶν,⁶⁸ οἱ εἰληφρότες τι παρὰ τῆς τύχης εἰσίν· οὗτοι δὲ καὶ Ἀγαθὴν Τύχην αὐτὴν καλοῦσιν. Οἱ δὲ δοκοῦντες κλαίειν, καὶ τὰς χεῖρας ἐκτετακότες, εἰσι παρ' ὧν⁶⁹ ἀφείλετο⁷⁰ ἃ δέδωκε πρότερον αὐτοῖς. Οὗτοι δὲ πάλιν Κακὴν Τύχην αὐτὴν καλοῦσι.

ΞΕΝ. Τίνα οὖν ἐστίν⁷¹ ἃ δίδωσιν αὐτοῖς, ὅτι οὕτως⁷² οἱ μὲν λαμβάνοντες χαίρουσιν, οἱ δὲ ἀποβάλλοντες⁷³ κλαίουσι;

ΠΡ. Ταῦτα (ἔφη), ἃ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις δοκεῖ εἶναι ἀγαθὰ.

ΞΕΝ. Ταῦτα οὖν τίνα ἐστί;

ΠΡ. Πλοῦτος, δηλαδὴ, καὶ Δόξα, καὶ Εὐγένεια, καὶ Τέχνα, καὶ Τυραννίδες, καὶ Βασιλείαι, καὶ τᾶλλα⁷⁴ ὅσα τούτοις παραπλήσια.

ΞΕΝ. Ταῦτα οὖν πῶς οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ;

ΠΡ. Περὶ μὲν τούτων (ἔφη) καὶ αὐθις ἐκποιήσει⁷⁵ διαλέγεσθαι. Νῦν δὲ περὶ τὴν μυθολογίαν γενώμεθα.⁷⁶

ΞΕΝ. Ἔστω οὕτως.

ΠΡ. Ὁρᾶς οὖν, ὡς ἀν⁴⁶ παρέλθοις τὴν πύλην ταύτην, ἀνώτερον ἄλλον περίβολον, καὶ γυναικας ἕξω τοῦ περιβόλου ἐστηκυίας, κεκοσμημένας ὥσπερ [αἱ] ἐταῖραι εἰώθασι;⁷⁷

65* Τὸ μὲν βούλεται ὁ ὄχλος πρὸς τὴν φωνὴν, τὸ δὲ ὁ ὄχλος καλοῦνται πρὸς τὸ συμπληρωμένον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κατηγορούμενον τίνες. 66) αὐτὴ, ἡ τύχη.

67) Ἐκτείνω. 68) γεν. διακρ. ἐξ αὐτῶν. Β. Σ. 79. Κ. §. 273.

69) Ἐκείνοι, παρ' ὧν. 70) ἀφαιρέω, ὦ, οὐμαι. 71) Τί πράγματα εἶναι εἰκάζειν, τὰ ἅποια δίδει; Κ. §. 237. Β. Σ. 62. Α'. 72) τοσούτων.

73) Χάνοντες, ἀποστεροῦμενοι. 74) τᾶλλα. Κ. §. 193. α.

75) Ἐξίσταται, θέλει εἶσθαι καιρῶς. Α. Σ. ἐκποιῶ. 76) Θίλει εἶσθαι καιρῶς καὶ ἐπιλήσειν καὶ πάλιν, καὶ δευτέραν φοράν, καὶ κατωτέρω, περὶ τὸ τέλος διαλαβὴ τῷ λόγῳ τούτου. 76) ἃς ἀσχληπώμεν. Β. Σ. 200. 77) κοσμηθῆναι.

ΞΕΝ. Καὶ μάλα.

ΠΡ. Αὐταὶ τοίνυν ἢ μὲν Ἀκρασία καλεῖται, ἢ δὲ Ἀσωτία, ἢ δὲ Ἀπληστία, ἢ δὲ Κολακεία.

ΞΕΝ. Τί⁷⁸ οὖν ὧδε ἐστήκασιν αὐταί;

ΠΡ. Παρατηροῦσιν (ἔφη) τοὺς εἰληφρότας τι παρὰ τῆς Τύχης.

ΞΕΝ. Εἶτα τί;⁷⁹

ΠΡ. Ἀναπηδῶσι, καὶ συμπλέκονται αὐτοῖς καὶ κολακεύουσι, καὶ ἀξιοῦσι παρ' αὐτοῖς μένειν, λέγουσαι, ὅτι βίον ἔξουσιν⁸⁰ ἡδὺν καὶ ἄπονον, καὶ κακοπάθειαν ἔχοντα οὐδεμίαν. Ἐάν οὖν τις πεισθῇ ὑπ' αὐτῶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἡδυπαθειαν, μέχρι μὲν τινος ἡδεῖα δοκεῖ εἶναι ἢ διατριβή, ἕως ἀν⁸¹ γαργαλίξῃ τὸν ἀνθρώπον· εἴτ' οὐκ ἔτι.⁸² Ὅταν γὰρ ἀνανήψῃ,⁸³ κίσθάνεται ὅτι οὐκ ἤσθιεν,⁸⁴ ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς⁸⁵ κατησθίετο, καὶ ὑβρίζετο. Διὸ καὶ, ὅταν ἀναλώσῃ⁸⁶ πάντα, ὅσα ἔλαθε παρὰ τῆς Τύχης, ἀναγκάζεται ταύταις ταῖς γυναιξὶ δουλεύειν, καὶ πάνθ' ὑπομένειν, καὶ ἀσχημονεῖν, καὶ ποιεῖν ἕνεκεν τούτων,⁸⁷ ὅσα ἐστὶ βλαβερὰ, οἷον ἀποσερεῖν,⁸⁸ ἱεροσυλεῖν, ἐπιτορκεῖν, προδιδόναι, ληΐζεσθαι,⁸⁹ καὶ πάνθ' ὅσα τούτοις παραπλήσια. Ὅταν οὖν πάντα αὐτοῖς ἐπιλίπη,⁹⁰ παραδίδονται⁹¹ τῇ Τιμωρίᾳ.

ΞΕΝ. Ποία δ' ἔστιν αὕτη;

ΠΡ. Ὁρᾶς ὀπίσω τι αὐτῶν⁹² (ἔφη), ὥσπερ θυρίον⁹³ μικρὸν, καὶ τόπον στενόν τινα, καὶ σκοτεινόν;

ΞΕΝ. Καὶ μάλα.⁹⁴

ΠΡ. Οὐκοῦν καὶ γυναῖκες αἰσχραὶ,⁹⁵ καὶ ῥυπαραὶ, καὶ βράκη ἡμφιεσμένα δοκοῦσι συνεῖναι;

78) Διὰ τί; Β. Σ. 141. 79) τί γίγνεται; τί πράττουσι; Β. Σ. 73. Η.

80) Ἐκείνοι οἷς συμπλέκονται καὶ οἷς κολακεύουσιν αὐταί. 81) ἐν ὅσῳ σημάει τὴν στιγμὴν μέχρι τῆς ὁποίας θέλει διαμείνει ἢ πράξῃς. Β. Σ. 204.

82) Δοκεῖ εἶναι ἡδεῖα. 83) Ὅταν ἐξυπνήσῃ ἀπὸ τῆς μέθης ὁ ἀνθρώπος.

84) Ὅτι δὲν ἔτρωγεν αὐτὸς εἰς τὴν εὐωχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν προσεκάλου.

85) Τῆς ἡδυπαθείας. 86) Β. Σ. 205. 205. διότι ὁ λόγος παριστάνει πρᾶ-

ξιν ἀναφορὴν εἰς τὸ μέλλον ὄχι ἀποφαντικῶς, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν χρονικὴν ἀπροσδιόριστον. 87) τῶν γυναικῶν. 88) κλέπτειν. 89) ληλατεῖν.

90) ἀμεταβ. σωθῆσι. 91) αὐτοὶ οἱ ἀνθρώποι. Ἐννοεῖται ἀπὸ τοῦ προηγουμένου αὐτοῖς. 92) τῶν γυναικῶν. 93) μικρὰν θύραν. 94) ὀρῶ. 95) ἀσχημοί.

ΞΕΝ. Καὶ μάλα.

ΠΡ. Αὐταὶ τοίνυν (ἔφη), ἡ μὲν τὴν μᾶστιγα ἔχουσα, καλεῖται Τιμωρία· ἡ δὲ τὴν κεφαλὴν ἐν τοῖς γόνασιν ἔχουσα, Λύπη· ἡ δὲ τὰς τρίχας τίλλουσα ἑαυτῆς, Ὀδύνη.

ΞΕΝ. Ὁ δ' ἄλλος οὗτος ὁ παρεστηκώς αὐταῖς δυσειδής τις καὶ λεπτός, καὶ γυμνός, καὶ μετ' αὐτοῦ τις ὁμοία αὐτῷ, αἰσχρά, καὶ λεπτή, τίνες εἰσὶ;

ΠΡ. Ὁ μὲν, Ὀδυρμὸς καλεῖται (ἔφη)· ἡ δὲ, ἀδελφὴ αὐτοῦ, Ἀθυμία. Τούτους οὖν παραδίδοται⁹⁶ καὶ μετὰ τούτων συμβίῳ τιμωρούμενος. Εἶτα ἐνταῦθα πάλιν εἰς τὸν ἕτερον οἶκον ρίπτεται, εἰς τὴν Κακοδαίμονίαν, καὶ ὧδε⁹⁷ τὸν λοιπὸν βίον καταστρέφει⁹⁸ ἐν πάσῃ κακοπραγίᾳ, ἂν μὴ ἡ Μετάνοια αὐτῷ τύχῃ συναντήσασα.

ΞΕΝ. Εἶτα τί γίγνεται, ἐὰν ἡ μετάνοια αὐτῷ συναντήσῃ;

ΠΡ. Ἐξάγει⁹⁹ αὐτὸν ἐκ τῶν κακῶν, καὶ συνίστησιν¹⁰⁰ αὐτῷ ἑτέραν Δόξαν καὶ Ἐπιθυμίαν, τὴν εἰς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν ἀγούσαν, ἅμα δὲ καὶ τὴν εἰς τὴν Ψευδοπαιδείαν καλουμένην.

ΞΕΝ. Εἶτα τί γίγνεται;

ΠΡ. Ἐὰν μὲν (φῆσι) τὴν Δόξαν ταύτην προσδεξῆται, τὴν ἀξουσάν¹⁰¹ αὐτὸν εἰς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν, καθαρθεὶς ὑπ' αὐτῆς σώζεται, καὶ μακάριος καὶ εὐδαίμων γίγνεται ἐν παντὶ τῷ βίῳ· εἰ δὲ μὴ, πάλιν πλανᾶται ὑπὸ τῆς Ψευδοδοξίας.¹⁰²

ΞΕΝ. Ἡ Ἡράκλεις, ὡς μέγας ὁ κίνδυνος ἄλλος οὗτος.¹⁰³ Ἡ δὲ Ψευδοπαιδεία, ποία ἐστὶν (ἔφη) ἐγώ;

ΠΡ. Οὐχ ὄρα· τὸν ἕτερον περίβολον ἐκεῖνον;

ΞΕΝ. Καὶ μάλα (ἔφη) ἐγώ.

ΠΡ. Οὐκοῦν ἔξω τοῦ περιβόλου παρὰ τὴν εἴσοδον γυνή τις ἔστηκεν, ἧ δοκεῖ πάνυ καθάριος¹⁰⁴ καὶ εὐταχτος εἶναι;

96) Συνεχῶς μεταβαίνει ἀπὸ ἐνικοῦ εἰς πληθυντικόν, ἐννοῶν ὅτι μὲν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι δὲ τὸν πεισθέντα εἰς αὐτὰς ἀνθρώπων. 97) ἡ ἐνταῦθα, ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

98) τελειώνει. 99) ἐπαίρει, τὸν ἀφαιρεῖ, τὸν λυτρώνει. 100) τῷ συσταίνει, ἢ ἐμπνέει εἰς αὐτόν. 101) Β. Σ. 161. ἥτις εἶναι ἀξία, ἐπιτήδειος καὶ τὸν φέρῃ. 102) τῆς ψευδοῦς δοξαίας, τῆς φερομένης αὐτὸν εἰς τὴν ψευδῆ παιδείαν.

103) δεύτερος, νέος. 104) Κ. §. 89. 6.

ΞΕΝ. Καὶ μάλα.

ΠΡ. Ταύτην τοίνυν οἱ πολλοὶ καὶ εἰκαῖοι¹⁰⁵ τῶν ἀνθρώπων, Παιδείαν καλοῦσιν οὐκ ἔστι δε¹⁰⁶, ἀλλὰ Ψευδοπαιδεία (ἔφη). Οἱ μὲν τοι σωζόμενοι, ὅπου τιν βούλωνται εἰς τὴν ἀληθινὴν παιδείαν ἐλθεῖν, ὧδε πρῶτον παραγίγνονται.

ΞΕΝ. Πότερον οὖν ἄλλη ὁδὸς οὐκ ἔστιν, ἐπὶ τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν ἀγούσα;

ΠΡ. Ἔστιν (ἔφη).

ΞΕΝ. Οὗτοι δὲ οἱ ἀνθρώποι, οἱ ἔσω τοῦ περιβόλου ἀνακκίπτοντες¹⁰⁷, τίνες εἰσὶν;

ΠΡ. Οἱ τῆς ψευδοπαιδείας (ἔφη) ἐρασταί, ἠπατημένοι, καὶ οἰόμενοι μετὰ τῆς ἀληθινῆς παιδείας συναμιλεῖν.

ΞΕΝ. Τίνες οὖν καλοῦνται οὗτοι;

ΠΡ. Οἱ μὲν, Ποιηταὶ (ἔφη), οἱ δὲ, Ῥήτορες, οἱ δὲ, Διαλεκτικοί¹⁰⁸, οἱ δὲ, Μουσικοὶ, οἱ δὲ, Ἀριθμητικοὶ, οἱ δὲ, Γεωμέτραι, οἱ δὲ, Ἀστρολόγοι, οἱ δὲ, Ἡδονικοὶ,¹⁰⁹ οἱ δὲ, Περιπατητικοί,¹¹⁰ οἱ δὲ, Κριτικοί,¹¹¹ καὶ ὅσοι ἄλλοι τούτοις εἰσὶ παραπλήσιοι.

ΞΕΝ. Αἱ δὲ γυναῖκες ἐκεῖναι, αἱ δοκούσαι περιτρέχειν, ὁμοίαι ταῖς πρώταις, ἐν αἷς ἔρης εἶναι τὴν Ἀκρασίαν, καὶ αἱ ἄλλαι αἱ μετ' αὐτῶν, τίνες εἰσὶν;

ΠΡ. Αὐταὶ ἐκεῖναι¹¹² εἰσὶν (ἔφη).

ΞΕΝ. Πότερον οὖν καὶ ὧδε εἰσπορεύονται;

ΠΡ. Νῆ Δία καὶ ὧδε· σπανίως δὲ, καὶ οὐχί ὥσπερ ἐν τῷ πρώτῳ περιβόλῳ.

ΞΕΝ. Πότερον οὖν καὶ αἱ Δόξαι;¹¹³

105) οἱ κοῖνοι καὶ ἀστόχαστοι. 106) παιδεία. 107) περιπατοῦντες, περιφερόμενοι. 108) οἱ περὶ τὴν λόγικὴν ἀσχολούμενοι. 109) καὶ Ἐπικούρειοι, ἀνήκοντες εἰς τὴν σχολὴν τὴν πρεσβεύουσαν, ὅτι ἡ ἡδονὴ εἶναι τὸ ἀγαθόν, ἥτοι ὁ τῆς ζωῆς σκοπός.

110) Περιπ. ἰδίως λέγονται οἱ Ἀριστοτελικοὶ φιλόσοφοι· ἀλλ' ὁ Κέβητος ἦτο ἀρχαιότερος τοῦ Ἀριστοτέλους· διὰ τοῦτο λοιπὸν, καὶ δι' ἄλλα τινὰ ἐνομίσθη ὅτι ὁ διάλογος οὗτος ἐσφαλμένως ἀποδίδεται εἰς τὸν Κέβητα. Πιθανὸν ὅμως καὶ πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους νὰ ὑπῆρχον φιλόσοφοι, καλούμενοι περιπατητικοί, ὡς ἐν περιπάτῳ φιλοσοφούντες. πρὸς Σημ. Κοραῆ. 111) οἱ μετέπειτα ὀνομασθέντες Γραμματικοί. 112) αἱ ἰδίαι, αἱ πρώται. 113) εἰσπορεύονται, ἢ οὐ;

ΠΡ. Ναί (ἔφη). Μένει γὰρ καὶ ἐν τούτοις¹¹⁴ τὸ πόμα, θ' ἔπιον παρὰ τῆς Ἀπάτης, καὶ ἡ Ἄγνοια μένει καὶ ἐν τούτοις, νῆ Δία, καὶ μετ' αὐτῆς γε ἡ Ἀφροσύνη· καὶ οὐ μὴ ἀπέλθῃ¹¹⁵ ἀπ' αὐτῶν οὐθ' ἡ Δόξα, οὐθ' ἡ λοιπὴ κακία, μέχρις ἂν ἀπογνόντες τῆς Ψευδοπαιδείας εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ἀληθινὴν ὁδὸν, καὶ πῖωσι τὰς τούτων¹¹⁶ καθαρτικὰς δυνάμεις.¹¹⁷ Εἶτα, ὅταν καθαρθῶσι, καὶ ἐκβάλωσι τὰ κακὰ πάνθ' ὅσ' ἂν ἔχωσι, καὶ τὰς Δόξας, καὶ τὴν Ἄγνοιαν, καὶ τὴν λοιπὴν Κακίαν πᾶσαν, τότε ἂν¹¹⁸ οὕτω σωθῆσονται. Ἰδὲ δὲ μένοντες παρὰ τῆ Ψευδοπαιδείας, οὐδέποτε ἀπολυθήσονται,¹¹⁹ οὐδὲ ἐλλείψει αὐτοῦς κακὸν οὐδὲν¹²⁰ ἕνεκα τούτων τῶν μαθημάτων¹²¹.

ΞΕΝ. Ποία οὖν ἔστιν αὕτη ἡ ὁδὸς, ἡ φέρουσα ἐπὶ τὴν ἀληθινὴν παιδείαν (ἔφη);

ΠΡ. Ὅραξ ἄνω (ἔφη) τόπον τινὰ ἐκεῖνον, ὅπου οὐδεὶς ἐπικατοικεῖ, ἀλλ' ἔρημος δοκεῖ εἶναι;

ΞΕΝ. Ὅρῳ.

ΠΡ. Οὐκοῦν καὶ θύραν τινὰ μικράν, καὶ ὁδὸν τινὰ πρὸ τῆς θύρας, ἥτις οὐ πολὺ ὀχλεῖται,¹²² ἀλλ' ὀλίγοι πάνυ πορεύονται, ὡσπερ ἀνοδίας¹²³ τινὸς καὶ τραχείας καὶ πετρώδους εἶναι δοκούσης;

ΞΕΝ. Καὶ μάλα (ἔφη).

ΠΡ. Οὐκοῦν καὶ βουνὸς τις ὑψηλὸς δοκεῖ εἶναι, καὶ ἀνάβασις στενὴ πάνυ, καὶ κρημνοὺς ἔχουσα ἐνθεν καὶ ἐνθεν¹²⁴ βαθεῖς;

ΞΕΝ. Ὅρῳ.

114) τοῖς ἐν τούτῳ τῷ περιθώρῳ. 115) οὐκ ἔστι θεὸς μὴ ἀπέλθῃ, οὐ χρεῖα προνοίας μὴ ἀπέλθῃ πάντας οὐκ ἀπελεύσεται. Κ. §. 402. 486. α.

116) ἀπὸ τούτων, τῆς ἀγνοίας, τῆς ἀφροσύνης, τῆς δόξης καὶ τῆς λοιπῆς κακίας. 117) τὰ ἱερικὰ τὰ καθαίροντα. 118) τότε δυνατὸν (νὰ εἰπωμεν δικλὰδῆ) κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θέλουσιν σωθῆ. 119) δὲν θέλουσιν ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τῆς ψευδοπαιδείας. 120) δύο ἀρνήσεις, ἐπιτείνουσαι ἢ μία τὴν ἄλλην. Κ. §. 458. 121) ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν μαθημάτων. Β. Σ. 308.

122) ἐπισκίπτεται ὑπὸ τοῦ ὄχλου. συχάζεται.

123) Κακοστρατία, ἐλλείψις ὁδοῦ· τὸ κατηγορούμενον λοιπὸν εἶναι οὐσίας.

124) καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη.

ἢΡ. Αὕτη τοῖνον ἔστιν ἡ ὁδὸς (ἔφη), ἡ ἄγουσα πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν.

ΞΕΝ. Καὶ μάλα γε χαλεπὴ¹²⁵ προσιδεῖν.

ΠΡ. Οὐκοῦν καὶ ἄνω ἐπὶ τοῦ βουνοῦ ὄραξ πέτρων τινὰ μεγάλην καὶ ὑψηλὴν καὶ κύκλω ἀπόκρημον;

ΞΕΝ. Ὅρῳ (ἔφη).

ΠΡ. Ὅραξ οὖν καὶ γυναῖκας δύο ἐστηκυίας ἐπὶ τῇ πέτρᾳ λιπαράς,¹²⁶ καὶ εὐεκτούσας,¹²⁷ τῷ σώματι, ὡς ἐκτετάκασι¹²⁸ τὰς χεῖρας προθύμως.

ΞΕΝ. Ὅρῳ. Ἀλλὰ τίνες καλοῦνται (ἔφη) αὗται;

ΠΡ. Ἡ μὲν, Ἐγκράτεια καλεῖται (ἔφη)· ἡ δὲ Καρτερία· εἰσὶ δὲ ἀδελφαί.

ΞΕΝ. Τι¹²⁹ οὖν τὰς χεῖρας ἐκτετάκασιν οὕτω προθύμως;

ΠΡ. Πρακκαλοῦσιν (ἔφη) τοὺς παραγιγνομένους ἐπὶ τὸν τόπον θάρρειν, καὶ μὴ ἀποδειλιᾶν, λέγουσαι, ὅτι βραχὺ ἔτι δεῖ καρτερῆσαι αὐτοὺς, εἶτα ἤξουσιν εἰς ὁδὸν καλήν.

ΞΕΝ. Ὅταν οὖν παραγένωνται ἐπὶ τὴν πέτρην, πῶς ἀναβαίνουσιν; Ὅρῳ γὰρ ὁδὸν φέρουσαν οὐδεμίαν ἐπ' αὐτήν.

ΠΡ. Αὗται ἀπὸ τοῦ κρημοῦ προκαταβαίνουσι, καὶ ἔλκουσιν αὐτοὺς ἄνω πρὸς αὐτάς. Εἶτα κελεύουσιν αὐτοὺς διαναπαύσασθαι¹³⁰ καὶ μετὰ μικρὸν διαδιδόασιν ἰσχύον καὶ Θάρσος, καὶ ἐπαγγέλλονται αὐτοὺς καταστήσειν¹³¹ πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν, καὶ δεικνύουσιν αὐτοῖς τὴν ὁδὸν ὡς ἔστι¹²⁸ καλή τε, καὶ ὁμαλὴ, καὶ εὐπόρευτος, καὶ καθαρὰ παντὸς κακοῦ, ὡσπερ ὄραξ.

ΞΕΝ. Ἐμφαίνει,¹³² νῆ Δία.

ΠΡ. Ὅραξ οὖν (ἔφη) ἔμπροσθεν τοῦ ἄλσους¹³³ ἐκείνου καὶ

125) Κ. §. 414. 359. α. 126) εὐρώστους, φαιδράς. 127) εὐεκτέω, ὡ· ἐκ τοῦ εὐ ἔχω· μὲ εὐεξάν. 128) ἐκτείνω· τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἐκτετάκασιν ἔγεινεν ἀντικείμενον τοῦ ὄραξ. Β. Σ. 70. Μεταβολὴ τῆς ὀνομαστικῆς Κ. §. 474.

129) διατί; Β. Σ. 441. 130) Κ. §. 371. Μέσον εἰς ἀπλήν σημασίαν, χωρὶς νὰ σημαίνεται ἐπιστροφὴ εἰς τὸν ἐνεργούντα. 131) νὰ τοὺς φέρωσι. 132) οὕτω φαίνεται· οὐχὶ διαφαίνει, ἀλλ' ἐμφαίνει· ἄρα, καθαρῶτα φαίνεται, καθὼς διαφέρουσι καὶ τὸ ἐμφανῆς καὶ διαφανῆς. 133) ἱεροῦ δάσους· διότι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐσυνήθισαν νὰ καθιερώνοσι δάσην τινὰ εἰς τοὺς ναοὺς, καὶ πρὸς εὐπρέπειαν καὶ διὰ νὰ διασώζονται· τὰ τοσοῦτον ἀναγκαῖα εἰς τὸ ἅλμα ἡμῶν μάλιστα δάση.

τόπον τινά, ὅς δοκεῖ καλός τε εἶναι, καὶ λειμωνοειδής,¹⁵⁴ καὶ φωτὶ πολλῶ καταλαμπόμενος;

ΞΕΝ. Καὶ μάλα.

ΠΡ. Κατανοεῖς οὖν καὶ ἐν μέσῳ τῷ λειμῶνι περίβολον ἕτερον, καὶ πύλην ἑτέραν;

ΞΕΝ. Ἔστιν οὕτως. Ἀλλὰ τίς καλεῖται ὁ τόπος οὗτος;

ΠΡ. *Eὐδαιμόνων οικητήριον*· (ἔφη)· ὧδε γὰρ διατρίβουσιν αἱ Ἀρεταὶ πᾶσαι καὶ ἡ Εὐδαιμονία.

ΞΕΝ. Εἴεν¹³⁵ (ἔφη ἐγώ)· ὡς¹⁵⁶ καλὸν λέγεις τὸν τόπον εἶναι.

ΠΡ. Οὐκοῦν παρὰ τὴν πύλην ὄρα; (ἔφη), ὅτι γυνή τις ἐστὶ, καλὴ καὶ καθεστηκυῖα¹⁵⁷ τὸ πρόσωπον, μέση δὲ καὶ κεκριμένη ἦδη τῇ ἡλικίᾳ,¹⁵⁸ στολὴν δ' ἔχουσα ἀπλῆν τε καὶ ἀκαλλώπιστον; ἔστηκε δὲ οὐκ ἐπὶ στρογγύλου λίθου, ἀλλ' ἐπὶ τετραγώνου ἀσφαλῶς κειμένου. Καὶ μετ' αὐτῆς ἄλλαι δύο εἰσὶ, θυγατέρες τινὲς δοκοῦσαι εἶναι.

ΞΕΝ. Ἐμφαίνει¹³² οὕτως ἔχειν.

ΠΡ. Τούτων τοίνυν ἡ μὲν ἐν τῷ μέσῳ, Παιδεία ἐστίν· ἡ δὲ, Ἀλήθεια· ἡ δὲ, Πιεθῶ.

ΞΕΝ. Τί δὲ ἔστηκεν ἐπὶ λίθου τετραγώνου αὕτη;

ΠΡ. Σημεῖον¹³⁹ (ἔφη), ὅτι ἀσφαλῆς τε καὶ βεβαία ἡ πρὸς αὐτὴν ὁδός· ἐστὶ τοῖς ἀφικνουμένοις, καὶ τῶν διδομένων ἀσφαλῆς ἡ δόσις τοῖς λαμβάνουσι¹⁴⁰.

ΞΕΝ. Καὶ τίνα ἐστίν, ἃ δίδωσιν αὕτη;

ΠΡ. Θάρσος¹⁴¹, καὶ Ἀφοβία (ἔφη ἐκεῖνος).

ΞΕΝ. Ταῦτα δὲ τίνα¹⁴² ἐστί;

ΠΡ. Ἐπιστήμη¹⁴⁵ (ἔφη) τοῦ μηδὲν ἄν¹⁴⁴ ποτε δεινὸν παθεῖν ἐν τῷ βίῳ.

154) ὡς ἂν λειμῶν, ὡς ἂν λιβάδι· γλυκὴς ἢ ἀνθηρὸς καὶ κάθιδρος. 155) καλῶς. ἢ χαυμαστ. ὦ! 156) πόσον καλὸς εἶναι ὁ τόπος, τὸν ὅποιον λέγεις.

157) σεμνὸν, ὡραῖον ἔχοντα τὸ πρόσωπον. 158) μεσόκοπη. 139) ἐστὶ τοῦτο. 140) καὶ ὅτι τοῖς λαμβάνουσιν ἀσφαλῆς ἐστὶν ἡ δόσις τῶν διδομένων. ὅτι τὰ διδόμενα ὑπ' αὐτῆς μένουσιν ἀσφαλῶς εἰς τοὺς λαμβάνοντας αὐτά.

141) ἄττικ. ἀντὶ θάρσος. 142) τὸ τίνα εἶναι κατηγορούμενον, ὅθεν = ὅποια τινος; 143) ταῦτά εἰσιν ἡ ἐπιστήμη κτλ. 144) τοῦ ὅτι οὐδὲν ἂν πάθωμεν δεινὸν. Β. Σ. 217.

ΞΕΝ. Ὁ Ηράκλεις, ὡς καλὰ (ἔφη) τὰ δῶρα! Ἀλλὰ τίνος ἐνεκεν οὕτως ἐξῶ τοῦ περιβόλου ἔστηκε;

ΠΡ. Ὅπως τοὺς παραγινομένους (ἔφη) θεραπεύη¹⁴³, καὶ πορίζη τὴν καθαρτικὴν δύναμιν¹⁴¹. Εἴθ' ὅταν καθαρθῶσιν, οὕτως¹⁴⁶ αὐτοὺς εἰσάγη πρὸς τὰς Ἀρετάς.

ΞΕΝ. Πῶς τοῦτο¹⁴⁷ (ἔφη ἐγώ); Οὐ γὰρ¹⁴⁸ συνίημι.

ΠΡ. Ἀλλὰ συνήσεις (ἔφη). Ὡς ἂν, εἴτις φιλόθοινος¹⁴⁹ κάμων ἐτύγχανε,¹⁵⁰ πρὸς ἱατρὸν ἂν¹⁵¹ δήπου γενόμενος, πρότερον καθαρτικοῖς ἐξέβαλε¹⁵² τὰ νοσοποιοῦντα¹⁵³ εἶτα οὕτως ἂν αὐτὸν ὁ ἱατρὸς¹⁵⁴ εἰς ἀνάληψιν¹⁵⁵ καὶ ὑγίειαν κατέστησεν. Εἰ δὲ μὴ ἐπέιθετο¹⁵⁶ οἷς ἐπέταττεν, εὐλόγως ἂν δήπου ἀπωσθεῖς¹⁵⁷ ἐξώλετο ὑπὸ τῆς νόσου.

ΞΕΝ. Ταῦτα μὲν συνίημι (ἔφη ἐγώ).

ΠΡ. Τὸν αὐτὸν τοίνυν τρόπον¹⁵⁸ (ἔφη), καὶ πρὸς τὴν Παιδείαν ὅταν τις παραγίγηται, θεραπεύει¹⁵⁹ αὐτὸν, καὶ ποτίζει τῇ αὐτῆς δυνάμει, ὅπως ἐκκαθάρη πρῶτον καὶ ἐκβάλῃ τὰ κακὰ, ὅσα ἔχων ἦλθε.

ΞΕΝ. Ποῖα ταῦτα;¹⁶⁰

ΠΡ. Τὴν Ἄγνοιαν, καὶ τὸν Πλانون, ἃ παρὰ τῆς Ἀπάτης ἐπέπώκει, καὶ τὴν Ἀλαζονείαν, καὶ τὴν Ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν Ἀκρασίαν, καὶ τὸν Θυμὸν, καὶ τὴν Φιλργυρίαν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὧν ἐνεπλήσθη ἐν τῷ πρώτῳ περιβόλῳ.

ΞΕΝ. Ὅπως οὖν καθαρθῆ, ποῦ αὐτὸν ἀποστέλλει;

ΠΡ. Ἐνδόν (ἔφη) πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, καὶ πρὸς τὰς ἄλλας Ἀρετάς.

ΞΕΝ. Ποίας ταύτας;¹⁶¹

143) ἢ ἵνα θεραπεύη. 146) ἐπειδὴν καθαρθῶσι, καθαρθέντας. 147) ποιεῖ, ἢ γίνεται, ἢ λέγεις. 148) αἰτιολογεῖ τὸ ἐρωτῶ, διὰ τοῦτο ἐρωτῶ, διότι δὲν ἐννοῶ. 149) λαίμαργος, ἀγαπῶν τὰς τραπέζας.

150) ἡσθένει. 151) ὁ ἂν πρὸς τὸ ἐξέβαλε. 152) ὁ κάμων δηλονότι.

153) τὰς ὕλας ὅσαι ἀποτελοῦσι τὴν νόσον του. 154) διὰ τοῦτο ἐτίθη τὸ ὁ ἱατρὸς, διότι εἰς τὸ ἐξέβαλεν, ἐννοεῖται ὁ κάμων. 155) ἀνάρρωσιν ἐκ τοῦ ἀναλαμβάνου. 156) ἐκεῖνος ἃ ἐπέταττεν. 157) ἀποθῶμαι. ἀποθληθεῖς, παραιτηθεῖς ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ. 158) γίνεται, συμβαίνει.

159) ἢ παιδεία. 160) Β. Σ. 111. ποῖα ταῦτα ἐκβάλῃ; 161) πρὸς ποῖα ταύτας; Β. Σ. 298.

ΠΡ. Οὐχ ὄρᾳς (ἔφη) ἔσω τῆς πύλης χορὸν γυναικῶν· ὡς εὖει-
δεῖς δοκοῦσιν εἶναι, καὶ εὐτακτοὶ, καὶ στολὴν ἀτρίψερων¹⁶² καὶ
ἀπλὴν ἔχουσιν· ἐτι τε ὡς ἀπλαστοί εἰσι, καὶ οὐδαμῶς κεκαλλω-
πισμένοι, καθάπερ αἱ ἄλλαι;

ΞΕΝ. Ὅρῳ (ἔφη). Ἄλλὰ τίνες αὐταὶ καλοῦνται;

ΠΡ. Ἡ μὲν πρώτη, Ἐπιστήμη (ἔφη) καλεῖται· αἱ δὲ ἄλλαι,
ταύτης ἀδελφαί, Ἄνδρεια, Δικαιοσύνη, Καλοκἀγαθία, Σωφροσύ-
νη, Εὐταξία, Ἐλευθερία, Ἐγκράτεια, Πραότης.

ΞΕΝ. ᾧ κάλλισται (ἔφη ἐγώ)! ὡς ἐν μεγάλῃ ἐλπίδι ἐ-
σμέν!¹⁶³

ΠΡ. Ἐὰν συνῆτε (ἔφη), καὶ ἕξιν περιποτήσασθε¹⁶⁴ ὧν ἀκούε-
τε¹⁶⁵. —ΞΕΝ. Ἄλλὰ προσέξομεν ὡς μάλιστα (ἔφη ἐγώ).

ΠΡ. Τοιγαροῦν (ἔφη) σωθήσεσθε.

ΞΕΝ. Ὅταν οὖν παραλάβωσιν αὐτὸν αὐταὶ, ποῦ ἀπάγουσι;

ΠΡ. Πρὸς τὴν μητέρα ἔφη.

ΞΕΝ. Αὕτη δὲ τίς ἐστίν; — ΠΡ. Εὐδαιμονία ἔφη.

ΞΕΝ. Ποία δὲ ἐστίν αὕτη;

ΠΡ. Ὅρᾳς τὴν ὁδὸν ἐκείνην, τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖ-
νη, ὃ ἐστὶν ἀκρόπολις τῶν περιβύλων πάντων; — ΞΕΝ. Ὅρῳ.

ΠΡ. Οὐκοῦν ἐπὶ τοῦ προπυλαίου γυνὴ καθεστηκυῖα¹³⁷ εὐειδέης
τις κάθηται ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ, κεκοσμημένη ἐλευθέρως,¹⁶⁶ καὶ
ἀπεριέργως,¹⁶⁷ καὶ ἐστεφανωμένη στεφάνῳ εὐανθεῖ¹⁶⁸ πάνυ καὶ
ποικίλῳ; — ΞΕΝ. Ἐμφαίνει οὕτω.

ΠΡ. Αὕτη τοίνυν ἐστὶν ἡ Εὐδαιμονία (ἔφη).

ΞΕΝ. Ὅταν οὖν ᾧδέ τις παραγένηται, τί ποιεῖ;

ΠΡ. Στεφανοῖ αὐτὸν (ἔφη) τῇ ἑαυτῆς δυνάμει¹⁶⁹ ἢ τε Εὐδαι-
μονία, καὶ αἱ ἄλλαι Ἄρεταὶ πᾶσαι, ὡσπερ νενικηκότα τοὺς μεγί-
στους ἀγῶνας¹⁷⁰.

162) μὴ τρυφήν. 163) ὑπόσον μεγάλας ἐλπίδας ἔχομεν, ἂν δηλ. φθάσω-
μεν μέχρις αὐτῶν. 164) καὶ παραδεχθῆτε, ἀποκτήσατε.

165) ἐκείνων, ἃ ἀκούετε· 166) εὐγενῶς. 167) ἀπεριέργως, ἀνεπιτηδεύτως.

168) ὁ ἔχων πολλὰ καὶ ὄρατα ἄνθη. 169) μετὰ τὴν δυνάμιν της. Τὴν λέξιν
δύναμιν ἀνωτέρω μετεχειρίσθη εἰς τὴν σημασίαν τοῦ φάρμακον, ἰατρικόν· ἐνταῦθα
δὲ σημαίνει, ὡς φαίνεται, (ὡς καὶ κατωτέρω, τίς, ἢ δ. τοῦ στεφάνου;) τὴν ἐπιβροχὴν,
ἢ αὐτὸν τὸν εὐανθεῖ στεφάνον. 170) οἱ εἰς τοὺς ἀγῶνας νικῶντες ἐστεφανοῦντο·
οἱ δὲ μέγιστα ἀγῶνας ἦσαν τὰ Ὀλύμπια, Νέμεια, Ἴσθμια. Πύθια, Κ. §. 387.

ΞΕΝ. Καὶ ποίους ἀγῶνας νενίκηκεν αὐτὸς (ἔφη ἐγώ);

ΠΡ. Τοὺς μεγίστους (ἔφη) καὶ τὰ μέγιστα θηρία, ἃ πρότερον
αὐτὸν κατήσθει, καὶ ἐκόλαζε, καὶ ἐποίει δούλον, ταῦτα πάντα
νενίκηκε, καὶ ἀπέρριψεν ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ κεκράτηκεν ἑαυτοῦ,¹⁷¹
ὡς ἐκεῖνα νῦν τούτῳ δουλεύουσι, καθάπερ οὗτος ἐκεῖνοις πρότερον.

ΞΕΝ. Ποῖα ταῦτα λέγεις θηρία; πάνυ γὰρ ἐπιποθῶ ἀκούσαι.

ΠΡ. Πρῶτον μὲν (ἔφη) τὴν Ἄγνοιαν καὶ τὸν Πλάνον. Ἡ οὐ
δοκεῖ σοι θηρία ταῦτα εἶναι;

ΞΕΝ. Καὶ πονηρά γε¹⁷² (ἔφη ἐγώ).

ΠΡ. Εἶτα τὴν Λύπην, καὶ τὸν Ὀδυρμόν, καὶ τὴν Ὑπερηφά-
νειαν, καὶ τὴν Φιλαργυρίαν, καὶ τὴν Ἀκρασίαν καὶ τὴν λοιπὴν
ἅπασαν κακίαν. Πάντων τούτων κρατεῖ, καὶ οὐ κρατεῖται, ὡ-
σπερ τὸ πρότερον.

ΞΕΝ. ᾧ καλῶν ἔργων¹⁷³ (ἔφη ἐγώ), καὶ καλλίστης νίκης!
Ἄλλ' ἐκεῖνο ἐτι μοι εἰπέ· τίς ἡ δύναμις¹⁶⁹ τοῦ στεφάνου, ᾧ ἔφη
στεφανοῦσθαι αὐτόν;

ΠΡ. Εὐδαιμονική¹⁷⁴, ᾧ νεανίσκα. Ὁ γὰρ στεφανωθεὶς ταύτη
τῇ δυνάμει, εὐδαίμων γίγνεται καὶ μακάριος, καὶ ἔχει οὐκ ἐν
ἐτέροις τὰς ἐλπίδας τῆς εὐδαιμονίας, ἀλλ' ἐν αὐτῷ.

ΞΕΝ. Ὡς καλὸν τὸ νίκημα λέγεις! Ὅταν δὲ στεφανωθῇ, τί
ποιεῖ, ἢ ποῖ βαδίζει;

ΠΡ. Ἄγουσιν αὐτὸν ὑπολαβοῦσαι¹⁷⁵ αἱ Ἄρεταὶ πρὸς τὸν τό-
πον ἐκεῖνον, ὅθεν ἦλθε πρῶτον, καὶ δεικνύουσιν αὐτῷ τοὺς ἐκεῖ
διατρίβοντας, ὡς κακῶς καὶ ἀθλίως ζῶσι, καὶ ὡς ναυαγοῦσιν
ἐν τῷ βίῳ, καὶ πλανῶνται, καὶ ἄγονται κατακεκρατημένοι ὡ-
σπερ ὑπὸ πολεμίων, οἱ μὲν ὑπ' Ἀκρασίας, οἱ δὲ ὑπ' Ἀλαζονείας,
οἱ δὲ ὑπὸ Φιλαργυρίας, ἕτεροι δὲ ὑπὸ Κενοδοξίας· ἕτεροι δὲ
ὑπ' ἐτέρων κακῶν· ἐξ ὧν οὐ δύνανται ἐκλῦσαι ἑαυτοὺς τῶν δει-
νῶν¹⁷⁶, οἳ δέδενται, ὥστε σωθῆναι, καὶ ἀφικέσθαι ὧδε· ἀλλὰ

171) αὐτὸς ἑαυτοῦ κεκράτηκεν. 172) δοκεῖ μοι εἶναι ἢ εἰσίν.

173) Κ. §. 449. ἢ. 174) ἀνήκουσα εἰς εὐδαιμονίαν, προξενούσα εὐδαι-
μονίαν. 175) παραλαβοῦσαι, λαβοῦσαι ὑπὸ τὴν ἰδηγίαν, ἐπιτήρησιν των.

176) ἢ διὰ ταῦτα οὐ δύνανται ἐκλ. ἰαυ. τῶν δεινῶν, ἢ ἐξ ὧν δεινῶν οἳς δ.
οὐ δ. ἐκλ. ἰαυ. καὶ τότε τὸ μὲν τῶν δεινῶν εἶναι ἐπιτήρησις, τὸ δὲ οἳς δέδεν-
ται προσδιορισμὸς τοῦ δεινῶν.

ταράττονται διὰ πικρῶς τοῦ βίου. Τοῦτο δὲ πάσχουσι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὴν ἐνθάδε ὁδὸν εὐρεῖν· ἐπελάθοντο γὰρ τὸ παρὰ τοῦ Διαιμονίου πρόσταγμα¹⁷⁶.

ΞΕΝ. Ὁρθῶς μοι δοκεῖς λέγειν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο πάλιν ἀπορῶ, δικτὶ δεικνύουσιν αὐτῷ τὸν τόπον ἐκεῖνον αἱ Ἄρσται, ὅθεν ἦκει τὸ πρότερον;

ΠΡ. Οὐκ ἀκριβῶς ᾔδει¹⁷⁷, οὐδὲ ἠπίστατο (ἔφη) οὐδὲν τῶν ἐκεῖ· ἀλλ' ἐνεδοίαζε¹⁷⁸ καὶ διὰ τὴν Ἄγνοιαν, καὶ τὸν Πλάνον ἠνδρὴ ἐπεπώκει, τὰ μὴ ὄντα ἀγαθὰ ἐνόμιζεν ἀγαθὰ εἶναι, καὶ τὰ μὴ ὄντα κακὰ, κακὰ. Διὸ καὶ εἶχε κακῶς, ὡσπερ οἱ ἄλλοι οἱ ἐκεῖ διατρίβοντες. Νῦν δὲ, ἀνειληθῶς¹⁷⁹ τὴν ἐπιστήμην τῶν συμφερόντων, αὐτὸς τε καλῶς ζῆ, καὶ τούτους θεωρεῖ ὡς κακῶς πράσσουσι.¹⁸⁰

ΞΕΝ. Ἐπειδὴν οὖν θεωρήσῃ πάντα, τί ποιεῖ, ἢ ποῖ βαδίζει;

ΠΡ. Ὅποι ἂν βούλεται (ἔφη)· πανταχοῦ γὰρ ἐστὶν αὐτῷ ἀσφάλεια, ὡσπερ τῷ τὸ κηρύκειον¹⁸¹ ἔχοντι. Καὶ πανταχοῦ οὐ¹⁸² ἂν ἀφίκηται, πάντα¹⁸³ καλῶς βιώσεται μετὰ πάσης ἀσφαλείας. Ὑποδέχονται γὰρ αὐτὸν ἀσμένως πάντες, καθάπερ τὸν ἰατρὸν οἱ πάσχοντες.

ΞΕΝ. Πότερον οὖν κάκεινας τὰς γυναῖκας, ἢ ἔφησθε θηρία εἶναι, οὐκ ἔτι φοβεῖται, μὴ τι πάθῃ ὑπ' αὐτῶν;

ΠΡ. Νῆ Δία, οὐδὲν¹⁸⁴ οὐ μὴ διοχληθήσεται, οὔτε ὑπὸ Ὀδύνης, οὔτε ὑπὸ Λύπης, οὔτε ὑπ' Ἀκρασίας, οὔτε ὑπὸ Φιλαργυρίας, οὔτε ὑπὸ Πενίας, οὔτε ὑπ' ἄλλου κακοῦ οὐδενός. Ἀπάντων γὰρ κυριεύει, καὶ ἐπάνω¹⁸⁵ πάντων ἐστὶ τῶν πρότερον αὐτὸν λυπούντων, καθάπερ οἱ ἐχιολέκται.¹⁸⁶ Τὰ γὰρ θηρία δήπου, τὰ

176) βλ. σελ. 50 καὶ 64. ἢν δὲ τὸ πρόσταγμα· τί δεῖ ποιεῖν εἰσελθόντας εἰς τὸν βίον, καὶ ποῖαν ὁδὸν δεῖ βαδίζειν τοὺς σώζεσθαι βουλομένους. 177) εἶχε μάθει. 178) ἀμφίβαλλε, 179) ἀναλαβῶν, μαθῶν.

180) Δυστυχῶσι. 181) οἱ κήρυκες κρατοῦντες τὴν βίβλον των διτρήγοντο ἀσφαλῶς διὰ τῶν ἐχθρῶν. 182) ὅπου καὶ ἂν. 183) θέλει ζῆσαι ἕλην τὴν ζῶν καλῶς. 184) Κατ' οὐδὲν, ἐπίτκαις τῆς ἀποφάσεως διὰ τοῦ πλεονασμοῦ τῶν ἀπορατικῶν μορίων· βλέπ. Ἀσωπ. Ν. Συγτ. σελ. 558. §. 70.

185) Ὑπεράνω, ἀνώτερος. 186) Οἱ συλλέγοντες καὶ ἐξημεροῦντες τὰς ἐχίδνας.

πάντας τοὺς ἄλλους κακοποιούντα μέχρι θανάτου, ἐκείνους οὐ λυπεῖ, διὰ τὸ ἔχειν ἀντιφάρμακον αὐτοῦς. Οὕτω καὶ τοῦτον οὐκέτι οὐθὲν λυπεῖ, διὰ τὸ ἔχειν¹⁸⁷ τὸ ἀντιφάρμακον.

ΞΕΝ. Καλῶς ἐμοὶ δοκεῖς λέγειν. Ἀλλ' ἔτι τοῦτό μοι εἰπέ· τίνες εἰσὶν οὗτοι οἱ δοκοῦντες ἐκείθεν ἀπὸ τοῦ βουνοῦ παραγίγνεσθαι; καὶ οἱ μὲν αὐτῶν, ἐστεφανωμένοι, ἔμφρασιν ποιοῦσιν εὐφροσύνης τινός· οἱ δὲ, ἀστεφάνωτοι, λύπης καὶ ταραχῆς· καὶ τὰς κνήμας [δὲ] καὶ τὰς κεφαλὰς δοκοῦσι τετρίφθαι.¹⁸⁸ κατέχονται δὲ ὑπὸ γυναικῶν τιῶν.

ΠΡ. Οἱ μὲν ἐστεφανωμένοι, οἱ σεσωσμένοι εἰσὶ πρὸς τὴν Παιδείαν,¹⁸⁹ καὶ εὐφραίνονται, τετυχηκότες αὐτῆς· οἱ δὲ ἀστεφάνωτοι, οἱ μὲν, ἀπεγνωσμένοι¹⁹⁰ ὑπὸ τῆς Παιδείας ἀνακάμπτους, κακῶς καὶ ἀθλιῶς διακείμενοι· οἱ δὲ, ἀποδεδειλιακότες,¹⁹¹ καὶ ἀναβεθηκότες πρὸς τὴν Καρτερίαν, πάλιν ἀνακάμπτους, καὶ πλανῶνται ἀνοδία.¹⁹²

ΞΕΝ. Αἱ δὲ γυναῖκες, αἱ μετ' αὐτῶν ἀκολουθοῦσαι, τίνες εἰσὶν αὐταί;—ΠΡ. Λύπαι (ἔφη), καὶ Ὀδύнай, καὶ Ἀθυμίαι, καὶ Ἀδοξίαι, καὶ Ἄγνοιαι.

ΞΕΝ. Πάντα κακὰ λέγεις αὐτοῖς ἀκολουθεῖν.

ΠΡ. Νῆ Δία, πάντα (ἔφη) καὶ ἐπακολουθοῦσιν. Οὗτοι δὲ, ὅταν παραγένωνται εἰς τὸν πρῶτον περίβολον πρὸς τὴν Ἠδυπάθειαν καὶ τὴν Ἀκρασίαν, οὐχ ἑαυτοὺς αἰτιῶνται, ἀλλ' εὐθὺς κακῶς λέγουσι¹⁹³ καὶ τὴν Παιδείαν, καὶ τοὺς ἐκεῖσε βαδίζοντας, ὡς ταλαίπωροι καὶ ἄθλιοι εἰσὶ¹⁹⁴ καὶ κακοδαίμονες, οἱ¹⁹⁵ τὸν βίον τὸν παρ' αὐτοῖς καταλιπόντες, κακῶς ζῶσι, καὶ οὐκ ἀπολαύουσι τῶν παρ' αὐτοῖς ἀγαθῶν.

ΞΕΝ. Ποῖα δὲ καὶ λέγουσιν ἀγαθὰ εἶναι;

ΠΡ. Τὴν Ἀσωτίαν, καὶ τὴν Ἀκρασίαν, ὡς εἶποι ἂν τις ἐπὶ κε-

187) Κ. §. 416. 188) τρίβω, ὁμαι. ὅτι ἔχουσι ἀπυθμημένας, κατασυντετριμμένας τὰς κνήμας. 189) ὅσοι διασωθέντες ἔφθασαν εἰς τὴν παιδείαν.

190) ἀποδοκιμασθέντες· ἀντὶ τῶν ἀστεφ. οἱ μὲν, οἱ δὲ Κ. §. 295.

191) Ἀποδεδειλιάω, ὤ. 192) εἰς μέρος ὅπου ὁδὸς δὲν ὑπάρχει, εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε. 193) κακολογοῦσι. 194) λέγουσιν ὡς εἰσὶν οἱ βαδίζοντες. Β. Σ. 70 Μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ὀνόμαστικῆς. 195) διότι οὗτοι οἱ βαδίζοντες. Κ. §. 518. Σημ. Β. Σ. 127. γ'.

φιλκίου¹⁹⁶. Τὸ γὰρ εὐωχεῖσθαι βροσκημάτων τρόπον¹⁹⁷, καὶ ἀπολαύειν¹⁹⁸ μέγιστον ἀγαθὸν ἡγοῦνται εἶναι.

ΞΕΝ. Αἱ δὲ ἐκείθεν παραγιγνόμεναι ἑτεραι γυναῖκες, ἰλαραὶ τε καὶ γελῶσαι, τίνες καλοῦνται;

ΠΡ. Δόξαι¹⁹⁹ (ἔφη)· καὶ ἀγαγοῦσαι πρὸς τὴν Παιδείαν τοὺς εἰσελθόντας πρὸς τὰς Ἀρετὰς, ἀνακάμπουσι, ὅπως ἐτέρους ἀγάγωσι, καὶ ἀναγγείλωσι, ὅτι εὐδαίμονες ἤδη γεγονάσιν, οὐδὲ²⁰⁰ τότε ἀπήγαγον.

ΞΕΝ. Πότερον οὖν (ἔφη ἐγὼ), αὐταὶ εἶσω πρὸς τὰς Ἀρετὰς εἰσπορεύονται;

ΠΡ. (ἔφη) Οὐ. Οὐ γὰρ Θέμις Δόξαν εἰσπορεύεσθαι πρὸς τὴν Ἐπιστήμην, ἀλλὰ τῇ Παιδείᾳ παραδιδόσιν αὐτούς²⁰¹. Εἶτα, ὅταν ἡ Παιδεία παραλάβῃ, ἀνακάμπουσι αὐταὶ πάλιν, ἄλλους ἀξουσαι²⁰². ὥσπερ αἱ νῆες, τὰ φορτία ἐξελόμεναι, πάλιν ἀνακάμπουσι, καὶ ἄλλων τινῶν γεμίζονται.

ΞΕΝ. Ταῦτα μὲν δὴ καλῶς μοι δοκεῖς (ἔφη) ἐξηγεῖσθαι. Ἀλλ' ἐκείνο οὐδέπω ἡμῖν δεδήλωκας, τί προσαττάει τὸ Δαιμόνιον τοῖς εἰσπορευομένοις εἰς τὸν βίον ποιεῖν;

ΠΡ. Θαρρῆν (ἔφη). Διὸ καὶ ἡμεῖς θαρρῶμεν· πάντα γὰρ ὑμῖν ἐξηγήσομαι, καὶ οὐδὲν ἀποκρύψω.

Ξ. Καλῶς λέγεις (ἔφη ἐγὼ).— Ἐκτείνας οὖν²⁰³ τὴν χεῖρα πάλιν,

ΠΡ. Ὅρατε (ἔφη) τὴν γυναῖκα ἐκείνην, ἣ δοκεῖ τυρλὴ τις εἶναι καὶ ἐπὶ λίθου στρογγύλου ἐστάναι, ἣν²⁰⁴ καὶ ἄρτι ὑμῖν εἶπον ὅτι Τύχη καλεῖται;

ΞΕΝ. Ὅρωμεν. — ΠΡ. Ταύτη²⁰⁵ κελεύει (ἔφη) μὴ πιστεύειν καὶ βέβαιον μηδὲν πιστεύειν μηδὲ ἀσφαλὲς ἔχειν,²⁰⁶ ὅτι ἂν παρ' αὐτῆς λάβῃ τις, μηδὲ ὡς ἴδια ἡγεῖσθαι²⁰⁷. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, ταῦτα πάλιν ἀφελέσθαι²⁰⁸, καὶ ἐτέρῳ διδόναι· πολ-

196) καθὼς ἡδύνατό τις νὰ εἶπῃ, ἢ διὰ νὰ εἶπῃ τις συντόμως. 197) κατὰ τὸν τρόπον, ὡς ἐν βροσκήματι, κτίνην. Κ. §. 448. Σημ. 6'.

198) ἀμεταβτ. — τρυφᾶν ἔστι ἀπολαυστικός βίος, ἢ ἀνθρώπος, ὁ τρυφῆλος καὶ φιλόδοξος. 199) δοξασίαι. 200) ἐκείνοι, οὐς. Κ. §. 427. καὶ 423.

201) Διότι τὰς δοξασίας ἡ παιδεία μόνη προάγει εἰς ἐπιστήμην. 202) Μετοχὴ τελικὴ. Κ. §. 452. στ. 203) ὁ πρῶτος. 204) Β. Σ. 70.

205) Κελεύει τοῖς εἰσπορευομένοις μὴ πιστεύειν ταύτῃ, τῇ Τύχῃ. 206) Καὶ μὴ πιστεύειν ἔχειν τι βέβαιον ἢ ἀσφαλές, ἀντὶ βεβαίως ἢ ἀσφαλῶς.

207) ὅσα ἂν λάβῃ τις παρ' αὐτῆς. 208) νὰ μᾶς τὰ ἀφαιρήσῃ πάλιν.

λάκις γὰρ τοῦτο εἴωθε²⁰⁹ ποιεῖν. Καὶ διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν κελεύει²¹⁰ πρὸς τὰς παρ' αὐτῆς δόσεις ἀηττήτους²¹¹ γίγνεσθαι, καὶ μήτε χαίρειν ὅταν διδῶ,²¹² μήτε ἀθυμεῖν ὅταν ἀφέληται, καὶ μήτε ψέγειν αὐτήν, μήτε ἐπαινεῖν. Οὐδὲν γὰρ ποιεῖ μετὰ λογισμοῦ, ἀλλ' εἰκῆ²¹³ καὶ ὡς ἔτυχε πάντα, ὥσπερ πρότερον ὑμῖν ἔλεξα. Διὰ τοῦτο οὖν τὸ Δαιμόνιον κελεύει μὴ θαυμάζειν, ὅτι ἂν πράττῃ αὐτῇ, μηδὲ γίγνεσθαι ὁμοίους τοῖς κακοῖς τραπεζίταις. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, ὅταν μὲν λάβωσι τὸ ἀργύριον παρὰ τῶν ἀνθρώπων, χαίρουσι, καὶ ἴδιον νομίζουσιν εἶναι. Ὅταν δὲ²¹⁴ ἀπαιτῶνται, ἀγανακτοῦσι, καὶ δεινὰ οἴονται πεπονηθῆναι, οὐ μνημονεύοντες, ὅτι ἐπὶ τούτῳ ἔλαβον τὰ θέματα²¹⁵, ἐφ' ᾧ²¹⁶ οὐδὲν κωλύει τὸν θέμενον πάλιν κομίσασθαι²¹⁷. Ὡσαύτως τοῖνον κελεύει ἔχειν τὸ Δαιμόνιον καὶ πρὸς τὴν παρ' αὐτῆς δόσιν²¹⁸ καὶ μνημονεύειν, ὅτι τοιαύτην ἔχει φύσιν ἡ Τύχη, ὥστε ἂ δέδωκεν, ἀφελέσθαι²¹⁹, καὶ ταχέως πάλιν δοῦναι πολλαπλάσια, αὐθις δὲ ἀφελέσθαι ἂ δέδωκεν· οὐ μόνον δὲ,²²⁰ ἀλλὰ καὶ τὰ προὔπάρχοντα· Ἄ γοῦν ἂν διδῶ²²¹, κελεύει²²² λαμβάνειν παρ' αὐτῆς, καὶ συντόμως ἀπελθεῖν ἔχοντας πρὸς τὴν βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ δόσιν²²³.

ΞΕΝ. Ποῖαν ταύτην (ἔφη ἐγὼ);

ΠΡ. Ἦν λήφονται παρὰ τῆς παιδείας, ἣν²²⁴ διασωθῶσιν ἐκεῖ.

ΞΕΝ. Αὕτη²²⁵ οὖν τίς ἐστίν;

ΠΡ. Ἡ ἀληθὴς Ἐπιστήμη (ἔφη) τῶν συμφερόντων, καὶ ἀσφαλῆς δόσις, καὶ βεβαία καὶ ἀμετάβλητος. Φεύγειν οὖν κελεύει συντόμως πρὸς ταύτην· καὶ ὅταν ἔλθωσι πρὸς τὰς γυναῖκας ἐκείνας,

209) Παρακ. ἀντὶ ἐνεστ, ἐκ τοῦ ἀρχ. ἔθω. 210) τὸ δαιμόνιον.

211) ἀνηττήτους, ἀδιαφόρους. 212) αὕτη ἡ Τύχη. 213) ὅπως τύχῃ, ἀπειρισκέπτως. 214) ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων αὐτὸ τὸ ἀργύριον ἀπαιτῶνται οἱ τρ. Κ. §. 566. 215) τὰς παρακαταθήκας. 216) Ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅτι οὐδὲν κωλύει.

217) Νὰ τὰ λάβῃ ἡπίσω. 218) νὰ ἔχωσι τοιαύτην διάθεσιν, νὰ ἴναι τοιοῦτοι καὶ ὡς πρὸς τὰ δῶρα τῆς Τύχης. 219) Κ. §. 463. ὥστε· Β. Σ. 223.

220) Οὐ μόνον δὲ ταῦτα ἀφελέσθαι, ἂ δέδωκεν, ἀλλὰ καὶ τὰ προὔπάρχοντα ἀφελέσθαι πρὶν ἢ δῶ ἕτερα. 221) ἡ Τύχη. 222) τὸ δαιμόνιον.

223) Καὶ ἔχοντας ἂ ἂν διδῶ ἀπελθεῖν συντόμως πρὸς. 224) ἴαν. 225) Ἡ ἀσφαλῆς δόσις.

ἄς πρότερον εἶπον ὅτι Ἀκρασία, καὶ Ἡδυπάθεια καλοῦνται, καὶ ἐντεῦθεν²²⁶ κελεύει συντόμως ἀπαλλάττεσθαι²²⁷, καὶ μὴ πιεσύνειν μηδὲ ταύταις μηδέν²²⁸. Ὡς²²⁹ δ' ἂν πρὸς τὴν Ψευδοπαιδείαν ἀφίκωνται, κελεύει αὐτοῖς χρόνον τινὰ ἐνδιατρίψαι, καὶ λαβεῖν ὅ,τι ἂν βούλωνται παρ' αὐτῆς, ὡσπερ ἐφόδιον²⁵⁰. εἶτα ἐντεῦθεν ἀπιέναι πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν συντόμως. Ταῦτ' ἐστίν, ἃ προστάσσει τὸ Δαιμόνιον. Ὅστις τοίνυν παρ' αὐτά τι ποιεῖ²³¹ ἢ παρακούει, ἀπόλλυται κακὸς κακῶς. Ὁ μὲν δὴ μῦθος, ὧ Ξένοι, ὁ ἐν τῷ πίνακι, τοιοῦτος ὑμῖν ἐστίν²³². Εἰ δὲ δεῖ τι προσπιθέσθαι²³³ περὶ ἐκάστου τούτων, οὐδεὶς φθόνος²³⁴. Ἐγὼ γὰρ ὑμῖν φράσω.

ΞΕΝ. Καλῶς λέγεις (ἔφη ἐγώ). Ἀλλὰ τί κελεύει αὐτοὺς τὸ Δαιμόνιον λαβεῖν παρὰ τῆς Ψευδοπαιδείας;

ΠΡ. Ταῦθ' ἃ δοκεῖ εὐχρηστα εἶναι.

ΞΕΝ. Ταῦτ' οὖν τίνα ἐστί;

ΠΡ. Γράμματα (ἔφη), καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἃ καὶ Πλάτων²³⁵ φησὶν, ὡσανεὶ²³⁶ χαλινῶν τινος δύναμιν ἔχειν, τοῖς νέοις²³⁷ ἵνα μὴ εἰς ἕτερα περισπῶνται.²³⁸

ΞΕΝ. Πότερον δὲ, ἀνάγκη ταῦτα λαβεῖν, εἰ μέλλοι τις ἤξειν²³⁹ πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν, ἢ οὐ;

ΠΡ. Ἀνάγκη μὲν οὐδεμία (ἔφη), χρήσιμα μέντοι ἐστί. Πρὸς δὲ τὸ βελτίους γενέσθαι οὐδὲν συμβάλλεται ταῦτα.²⁴⁰

226) ἀπὸ τούτων τῶν γυναικῶν. 227) ἀναχωρεῖν. Μέσον εἰς τὴν ἀπλὴν σημασίαν. Κ. § 571. 228) κατὰ μηδέν. Βλ. καὶ σημ. 184. ἀνωτέρω.

229) ὅταν καθὼς φάσασιν ὡσάν ἢ ὡσαν φάσασιν.

230) ἢ ψευδοπαιδεία δύναται νὰ χρηγητῆσθαι πολλὰ ἐφόδια καὶ κοσμήματα τοῦ βίου, ὡς ῥητορείαν, μουσικὴν, κτλ. ὅχι ὅμως καὶ τὴν ἀληθῆ παιδείαν, ἥτις εἶναι ἡ φιλοσοφία. 231) ἐκείνος, ὅστις ἴσως ποῖων. 232) Β. Σ. 542. 233) νὰ ἐρωτήσῃτε τι πρὸς τούτους, περισσώτερον. 234) ἴσως ἴσως. Βλ. ἀνωτέρω Σημ. 24.

235) Καὶ ἐν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἐκείνῃ, ἢ καὶ Πλάτων φησὶν ἔχειν ὡσαν χαλινῶν δύναμιν. (ἐν τῷ Ζ'. περὶ νόμων). Καὶ τοῦτο ἀπόδειξις ὅτι ὁ παρῶν διάλογος δὲν εἶναι τοῦ Κεβήτου, διότι δὲν ἤθελεν ἀναφέρειν χωρίον τοῦ συμμαθητοῦ τοῦ Πλάτωνος. 236) ὡς ἂν εἴη εἰ εἴποιμεν.

237) ὡς πρὸς τοὺς νέους, διὰ τοὺς νέους. Β. Σ. 540. 238) χαλινῶνται οἱ νέοι ἵνα μὴ. 239) ἂν ἢ ὅταν μέλλῃ τις (ἔχη σκοπὸν, θέλῃ) νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἀληθινὴν παιδείαν. Β. Σ. 133. 240) ταῦτα δὲν συντελοῦσι τίποτε εἰς τὸ νὰ γίνωσιν οἱ ἄνθρωποι καλλήτεροι.

ΞΕΝ. Οὐδὲν ἄρα λέγεις ταῦτα χρήσιμα εἶναι πρὸς τὸ βελτίους γενέσθαι ἄνδρας;

ΠΡ. Οὐδέν. Ἔστι²⁴¹ γὰρ καὶ ἄνευ τούτων βελτίους γενέσθαι ὅμως δὲ οὐκ ἄχρηστα κακείνῃ ἐστίν. Ὡς γὰρ²⁴² δι' ἐρμηνείας συμβάλλομεν²⁴³ τὰ λεγόμενά τε ποτὲ, ὅμως μέντοι γε οὐκ ἄχρηστον ἦν²⁴⁴ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς τὴν φωνὴν²⁴⁵ ἀκριβεστέραν ἔχειν,²⁴⁶ ἂν τι συνήκαμεν²⁴⁷ οὕτω καὶ ἄνευ τούτων τῶν μαθημάτων οὐδὲν κωλύσει γενέσθαι.²⁴⁸

ΞΕΝ. Πότερον οὐδὲν προέχουσι οὗτοι οἱ μαθηματικοί,²⁴⁹ πρὸς τὸ βελτίους γενέσθαι, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων;

ΠΡ. Πῶς μέλλουσι²⁵⁰ προέχειν, ἐπειδὴν φαίνονται ἡπατημένοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν,²⁵¹ ὡσπερ καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ἐτι κα-

241) εἶναι δυνατόν, ἔστι. Κ. § 463. 242) ὡς γὰρ συμβάλλομεν, οὐκ ἄχρηστον μέντοι ἦν. 243) ἐννοοῦμεν.

244) τὸ ἔχειν. 245) τὴν ξένην γλῶσσαν. 246) νὰ γνωρίζωμεν ἀκριβεστέρων. 247) ἂν τι ἐννοήσαμεν καὶ πρὸ τῆς μεταρράσεως τοῦ ἐρμηνείας μᾶς ἐχρησίμευσαι, καὶ συνετέλεσεν εἰς τοῦτο (τὸ ἐννοῆσαι) μόνον τὸ γνωρίσκωμεν καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀκριβεστέρων πρὸς τὴν ξένην διάλεκτον. 248) γενέσθαι βελτίους. Ἐνταῦθα δὲν κατανοῶ διὰ τί ὅ,τε σοφὸς Κοραῆς καὶ ὁ Κ. Ῥαγγαθῆς θεωροῦσι τὸ συμπέρασμα ἐναντίον τῆς προτάσεως, καὶ θέλει ὁ σοφὸς Κοραῆς νὰ διορθώσῃ γεύεσθαι. Ποία ἦτο ἡ πρότασις; Οὐδὲν ταῦτα λέγω χρήσιμα εἶναι πρὸς τὸ βελτίους γενέσθαι ἄνδρας, καὶ πρὸς δὲ τὸ βελτίους γενέσθαι οὐδὲν συμβάλλεται ταῦτα, ἢ ὡσπερ καὶ δι' ἐρμηνείας συμβάλλομεν τὰ λεγόμενα, καὶ ἂν συνήκαμεν αὐτὰ οὐδὲν τι πλεονεκτήματα ἔχειν, ὅμως μέντοιγε οὐκ ἂν ἦν ἄχρηστον. Εἰς ταῦτα λοιπὸν τὴν πρότασιν, πῶς ἤθελεν εἶσθαι ἐναντίον τὸ συμπέρασμα, καὶ ἄνευ τούτων τῶν μαθημάτων οὐδὲν κωλύσει γενέσθαι βελτίους, ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν ἐννοῶ. Θέλει λοιπὸν νὰ εἴπῃ ἐνταῦθα ὅτι καθὼς καὶ μὴ γνωρίζοντες ξένας διαλέκτους κατορθώσαμεν ὅμως τὸν σκοπὸν μας ἀπ' οὗ ἐννοήσαμεν τὰ λεγόμενα διὰ τοῦ ἐρμηνείας, οὕτω καὶ χωρὶς τούτων τῶν μαθημάτων δύναμεθα νὰ γίνωμεν βελτίους καθὼς ὅμως πάλιν ὡς χαλινῶς τις τοῦ ἐρμηνείας διὰ τὸ μὴ περισπᾶται εἰς ἕτερα δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τὸ νὰ γνωρίζωμεν καὶ ἡμεῖς ὅπως οὐκ ἀκριβῶς τὴν ξένην διάλεκτον, οὕτω καὶ τὰ μαθήματα ταῦτα εἶναι μὲν χρήσιμα, ὡς προεῖπον, οὐκ ὅμως ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα, ὥστε καὶ ἄνευ τούτων λοιπὸν τῶν μαθημάτων οὐδὲν κωλύσει γενέσθαι βελτίους. 249) οἱ πεπαιδευμένοι (γραμματισμένοι) καὶ οὐδὲν προέχουσι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. πρὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. 250) Β. Σ. 133. 251) περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἀγαθόν, καὶ τί κακόν.

τεχόμενοι ὑπὸ πάσης κακίας; οὐδὲν γὰρ κωλύει, εἰδέναι μὲν γράμματα, καὶ κατέχειν τὰ μαθήματα πάντα, ὁμοίως²⁵² δὲ μέθυσον καὶ ἀκρατὴ εἶναι, καὶ φιλάργυρον καὶ ἄδικον, καὶ πρόδοτον, καὶ τὸ πέρας²⁵³ ἄφρονα.

ΞΕΝ. Ἀμέλει²⁵⁴ πολλοὺς τοιούτους ἐστὶν ἰδεῖν.

ΠΡ. Πῶς οὖν οὗτοι προέχουσιν (ἔφη) εἰς τὸ βελτίους ἀνδρας γενέσθαι, ἔνεκα τούτων τῶν μαθημάτων;

ΞΕΝ. Οὐδαμῶς φαίνεται ἐκ τούτου τοῦ λόγου²⁵⁵. Ἀλλὰ τί ἐστὶν (ἔφην ἐγὼ) τὸ αἷτιον, ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ περιβόλῳ διατρίβουσιν, ὡσπερ ἐγγίζοντες πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν;

ΠΡ. Καὶ τί τοῦτο ὠφελεῖ αὐτοὺς (ἔφη), ὅτε πολλάκις ἐστὶν ἰδεῖν παραγιγνομένους ἐκ τοῦ πρώτου περιβόλου ἀπὸ τῆς Ἀκρασίας καὶ τῆς ἄλλης κακίας, εἰς τὸν τρίτον περιβόλον, πρὸς τὴν Παιδείαν τὴν ἀληθινὴν, οἱ²⁵⁶ τούτους τοὺς μαθηματικούς παραλλάττουσιν²⁵⁷. Ὡστε πῶς ἐτι προέχουσιν; ἄρα ἢ ἀκινήτεροι²⁵⁸, ἢ δυσμαθέστεροί εἰσι.

ΞΕΝ. Πῶς τοῦτ'²⁵⁹ (ἔφην ἐγὼ);

ΠΡ. Ὅτι οἱ ἐν τῷ δευτέρῳ περιβόλῳ, εἰ μὴδὲν ἄλλο²⁶⁰ προσποιουνταὶ γὰρ ἐπίστασθαι ἢ οὐκ οἶδασιν. Ἔως δ' ἂν ἔχωσι ταύτην τὴν δόξαν, ἀκινήτους αὐτοὺς ἀνάγκη εἶναι πρὸς τὸ ὄρμη²⁶¹ πρὸς τὴν ἀληθινὴν Παιδείαν. Εἶτα τὸ ἕτερον οὐχ ὄρας, ὅτι καὶ αἱ Δόξαι ἐκ τοῦ πρώτου περιβόλου εἰσπορεύονται πρὸς αὐτοὺς ὁμοίως; Ὡστε οὐθὲν οὗτοι ἐκείνων²⁶² βελτίους εἰσίν, ἐὰν μὴ καὶ τούτοις συνῆ²⁶³ Μεταμέλεια, καὶ πεισθῶσιν, ὅτι οὐ Παιδείαν

252) Ὁμοίως δὲ ὡς καὶ εἰ μὴ ᾔδει γράμματα ἢ οὐχ ᾔπτον, ἐπίσης. Ἰποκείμενον δὲ ἐννοεῖται τὸ τινα, ἀποσιωπώμενον, διότι ὁ λόγος εἶναι γενικὸς καὶ ἀρμῶζει εἰς πάντα ἄνθρωπον. Β. Σ. 70 σ'. 253) ἐκεῖνο ὃ ἐστὶ πέρας· τέλος πάντων. 254) Μὴ σε μέλλη καὶ ἡμπορεῖ τις; νὰ ἴδῃ τις πολλοὺς τοιούτους, ἦγουν βεβαίως ἡμπορεῖ. Κ. §. 463. σελ. 356. 255) κατὰ τούτον τὸν λόγον ἵπου εἶπες. 256) ἐστὶν ἰδεῖν παραγιγνομένους (τινάς) οἱ.

257) ξεπερνῶσιν, ἀφίνουσιν ὀπίσω. 258) ἢ ὀλιγώτερον ἐπιδεκτικοὶ κινήσεως καὶ προσόδου, ἢ ὀλιγώτερον ἐπιδεκτικοὶ ἀληθοῦς μαθήσεως.

259) ἔστιν, γίνεταί, συμβαίνει. 260) ποιοῦσι· εἰ μὴδὲν ἄλλο ἐστί.

261) δὲν κάμνουσιν οὐδὲ ἐν βῆμα εἰς τὸ νὰ ὀρμησῶσιν, ὥστε νὰ ὀρμησῶσιν.

262) τῶν ἐν τῷ πρώτῳ περιβόλῳ. 263) συνέμει.

ἔχουσιν, ἀλλὰ Ψευδοπαιδείαν, δι' ἣν ἀπατῶνται. Οὕτω δὲ διακείμενοι, οὐκ ἂν ποτε σωθῆεν. Καὶ ὑμεῖς τοίνυν, ὦ Ξενοί²⁶⁴ (ἔφη), ἐὰν μὴ οὕτω ποιῆτε, καὶ ἐνδιατρίβητε²⁶⁵ τοῖς λεγομένοις, μέχρις ἂν ἐξίν λαβεῖν²⁶⁶. Ἀλλὰ περὶ τῶν αὐτῶν πολλάκις δεῖ ἐπισκοπεῖν, καὶ μὴ διαλείπειν²⁶⁷. τὰ δὲ ἄλλα πάρεργα ἠγήσασθαι. Εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν ὄφελος ἔσται ὑμῖν ὧν²⁶⁸ νῦν ἀκούετε.

ΞΕΝ. Ποιήσομεν. Τοῦτο δὲ ἐξήγησαι, πῶς οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ, ὅσα λαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι παρὰ τῆς Τύχης; οἷον τὸ ζῆν²⁶⁹ τὸ ὑγιαίνειν, τὸ πλουτεῖν, τὸ εὐδοξεῖν, τὸ τέκνα ἔχειν, τὸ νικᾶν, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα τούτοις παραπλήσια; ἢ πάλιν τὰ ἐναντία πῶς οὐκ ἔστι κακὰ; Πάνυ γὰρ ἡμῖν παράδοξον καὶ ἄπιστον δοκεῖ τὸ λεγόμενον.

ΠΡ. Ἄγε τοίνυν, πειρῶ²⁷⁰ (ἔφη) ἀποκρίνασθαι τὸ φαινόμενον²⁷¹ περὶ ὧν ἂν σε ἐρωτῶ.

ΞΕΝ. Ἀλλὰ ποιήσω τοῦτο (ἔφην ἐγὼ).

ΠΡ. Πότερον οὖν, κἂν κακῶς τις ζῆ, ἀγαθὸν ἐκείνῳ τὸ ζῆν²⁷²;

ΞΕΝ. Οὐ μοι δοκεῖ, ἀλλὰ κακὸν (ἔφην ἐγὼ).

ΠΡ. Πῶς οὖν ἀγαθὸν ἐστὶ τὸ ζῆν (ἔφη), εἴπερ τοῦτό ἐστι κακόν;

ΞΕΝ. Ὅτι²⁷³ τοῖς μὲν κακῶς ζῶσι, κακὸν μοι δοκεῖ εἶναι· τοῖς δὲ καλῶς, ἀγαθόν.

ΠΡ. Καὶ κακὸν ἄρα λέγεις τὸ ζῆν, καὶ ἀγαθὸν εἶναι;

ΞΕΝ. Ἐγώ γε²⁷⁴.

ΠΡ. Μὴ οὖν ἀπιθάνως λέγε²⁷⁵. Ἀδύνατον γὰρ²⁷⁶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ κακὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι. Οὕτω γὰρ καὶ ὠφέλιμον καὶ βλαβερὸν ἂν εἴη, καὶ αἰρετὸν²⁷⁶ καὶ φευκτὸν ἅμα²⁷⁷ αἰεῖ.

264) οὐκ ἂν ποτε σωθῆναιτε. 265) καὶ ἐὰν μὴ ἐνδιατρίβητε. 266) μέχρις οὗ τὰ καταστήσῃτε ὡς ἰδίαι σας πεποιθήσεις. 267) νὰ μὴ διακόπτετε τὴν μελέτην σας. 268) ἐκείνων, ἃ νῦν ἀκούετε. 269) ἀντὶ ἡ ζωῆ, ἢ ὑγείας, ὁ πλοῦτος κτλ. Κ. §. 290. 410. Β. Σ. 216.

270) Κ. §. 463. σελ. 311. εἴα κύτταζε, προσπάθει. 271) τί σοι φαίνεται, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δοξάζεις. 272) τὸ ζῆν εἶναι ἀγαθὸν εἰς ἄνθρωπον ἂν ζῆ κακῶς.

273) Διότι, ἀποκρίνεται εἰς τὸ Πῶς. 274) Μάλιστα Κ. §. 463. σελ. 314 καὶ §. 298. Σημ. α. 275) Κ. §. 433. μὴ ὀμιλῆς μὲ τρόπον ἀπιθάνων μὴ λέγε ἀπιθάνων. 276) ἀξίον ἐκλογῆς, ἐπιθυμητόν. 277) συγχρόνως.

ΞΕΝ. Ἀπίθανον μὲν²⁷⁸· ἀλλὰ πῶς οὐκ, εἰ τὸ κακῶς ζῆν, ᾧ ἂν ὑπάρχοι, κακὸν τι ὑπάρχει αὐτῷ, κακὸν αὐτῷ τὸ ζῆν ἔστιν²⁷⁹.

ΠΡ. Ἄλλ' οὐ τὸ αὐτὸ (ἔφη) ὑπάρχει τὸ ζῆν τῷ κακῶς ζῆν²⁸⁰, ἢ οὐ σοι φαίνεται;

ΞΕΝ. Ἀμέλει²⁸⁴ οὐδ' ἐμοὶ δοκεῖ τὸ αὐτὸ εἶναι.

ΠΡ. Τὸ κακῶς τοίνυν ζῆν, κακὸν ἔστι· τὸ δὲ ζῆν, οὐ κακὸν ἔστιν· ἐπεὶ, εἰ ἦν κακὸν, τοῖς ζῶσι καλῶς κακὸν δὴ ὑπῆρχεν²⁸¹, ἐπεὶ τὸ ζῆν αὐτοῖς ὑπῆρχεν²⁸² ὅπερ ἔστι κακὸν.

ΞΕΝ. Ἀληθῆ μοι δοκεῖς λέγειν.

ΠΡ. Ἐπεὶ τοίνυν ἀμφοτέρους συμβαίνει τὸ ζῆν, καὶ τοῖς κακῶς ζῶσι καὶ τοῖς καλῶς, οὐκ ἂν εἴη οὔτε ἀγαθὸν εἶναι²⁸⁵ τὸ ζῆν, οὔτε κακὸν· ὡσπερ οὐδὲ τὸ τέμνειν καὶ καίειν ἐν τοῖς ἀρρώστωσιν ἔστι νοσερὸν καὶ ὑγιεινόν²⁸⁴· οὐκοῦν οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ζῆν.

ΞΕΝ. Ἔστι ταῦτα.

ΠΡ. Σὺ τοίνυν οὕτω θεώρησον. Πότερον ἂν βούλοιο, ζῆν κακῶς ἢ ἀποθανεῖν καλῶς καὶ ἀνδρείως;

ΞΕΝ. Ἀποθανεῖν ἔγωγε²⁸⁵ καλῶς.

ΠΡ. Οὐκοῦν οὐδὲ τὸ ἀποθανεῖν κακὸν ἔστιν, εἴπερ αἰρετώτερον ἔστι πολλάκις τὸ ἀποθανεῖν τοῦ ζῆν.

ΞΕΝ. Ἔστι ταῦτα.

ΠΡ. Οὐκοῦν ὁ αὐτὸς λόγος²⁸⁶ καὶ περὶ τοῦ ὑγιαίνειν καὶ νοσεῖν. Πολλάκις γὰρ οὐ συμφέρει ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τούνακτίον, ὅταν ἢ περίστας τοιαύτη.

ΞΕΝ. Ἀληθῆ λέγεις.

278) Ἀπίθανον μὲν εἶναι τοῦτο, τὸ νὰ ἦναι δηλαδὴ συγχρόνως τὸ αὐτὸ πρᾶγμα αἰρετὸν καὶ φευκτόν. 279) ἄλλ' ἀνίσως τὸ κακῶς ζῆν εἰς ὅποιον ἤθελεν ὑπάρχει εἶναι κακὸν τι εἰς αὐτὸν, πῶς δὲν εἶναι εἰς αὐτὸν κακὸν πρᾶγμα ἢ ζωὴ, εἶναι δὲ ἡ φράσις περιπεπλεγμένη καὶ περινενοημένη κατὰ σοφιστικὸν τρόπον.

280) Ἄλλο εἶναι τὸ ζῆν καὶ ἄλλο τὸ κακῶς ζῆν. 281) ἂν τὸ ζῆν ἦτον κακὸν ἤθελεν ἐνυπάρχει κακὸν καὶ εἰς τοὺς καλῶς ζῶντας. 282) διότι ἐνυπάρχει εἰς αὐτοὺς τὸ ζῆν. Μεταχειρίζεται δὲ τὸν παρατατικόν, ἐπειδὴ ὑποτίθεται ὅτι ἐξετάσθησαν, παρετηρήθησαν τινες καλῶς ζῶντες. 283) πλεονάζει τὸ εἶναι, ἢ ὑπενν. τὸ δυνατόν ὡς κατηγορούμενον τοῦ εἶναι. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἦναι τὸ ζῆν οὔτε καλὸν οὔτε κακόν. 284) ὄχι· αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δηλ. ἀλλὰ κατὰ τὰς περιστάσεις τῆς ἀνθεσίνας. 285) βεβαιοῦς Κ. §. 298 σημ. α. καὶ §. 463. σελ. 514.

286) τὸ αὐτὸ λέγομεν, τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἰπομεν.

ΠΡ. Ἄγε δὴ, σκεψόμεθα καὶ περὶ τοῦ πλουτεῖν οὕτως²⁸⁷, εἴ γε²⁸⁸ θεωρεῖν ἔστιν²⁸⁹ (ὡς πολλάκις ἔστιν ἰδεῖν²⁹⁰) ὑπάρχοντα τινι πλοῦτον, κακῶς δὲ ζῶντα τοῦτον²⁹¹ καὶ ἀθλίως.

ΞΕΝ. Νὴ Δία, πολλοὺς γε.

ΠΡ. Οὐκοῦν οὐδὲν τούτοις ὁ πλοῦτος βοηθεῖ εἰς τὸ ζῆν καλῶς;

ΞΕΝ. Φαίνεται· αὐτοὶ γὰρ φαυλοὶ εἰσιν.

ΠΡ. Οὐκοῦν τὸ σπουδαίους εἶναι, οὐχ ὁ πλοῦτος ποιεῖ, ἀλλ' ἡ Παιδεία.

ΞΕΝ. Εἰκόσ γε, ἐκ τούτου ἄρα τοῦ λόγου.

ΠΡ. Ποῦ δὲ ὁ πλοῦτος ἀγαθὸν ἔστιν, εἴπερ οὐ βοηθεῖ τοῖς ἔχουσιν αὐτὸν, εἰς τὸ βελτίους εἶναι;

ΞΕΝ. Φαίνεται²⁹².

ΠΡ. Οὕτως οὐδὲ συμφέρει ἄρα ἐνίοις πλουτεῖν, ὅταν μὴ ἐπίστωνται τῷ πλούτῳ χρῆσθαι.

ΞΕΝ. Δοκεῖ μοι.

ΠΡ. Πῶς οὖν τοῦτο ἄν τις κρίνειεν ἀγαθὸν εἶναι ὃ πολλάκις οὐ συμφέρει ὑπάρχειν;

ΞΕΝ. Οὐδαμῶς.

ΠΡ. Οὐκοῦν εἰ μὲν τις ἐπίσταται πλούτῳ χρῆσθαι καλῶς καὶ ἐμπείρως, εὖ βιώσεται· εἰ δὲ μὴ, κακῶς.

ΞΕΝ. Ἀληθέστατά μοι δοκεῖς τοῦτο λέγειν.

ΠΡ. Καὶ τὸ σύνολον δὲ²⁹³, τὸ τιμᾶν ταῦτα²⁹⁴, ὡς ἀγαθὰ ὄντα, ἢ ἀτιμάζειν ὡς κακὰ, τοῦτο²⁹⁵ δ' ἔστι τὸ ταράττον τοὺς ἀνθρώπους καὶ βλάπτον, ὅταν τιμῶνται²⁹⁶ τε καὶ οἴωνται²⁹⁷ διὰ τούτων²⁹⁸ μόνων εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν· καὶ πάνθ' ἐπομένως πράττωσιν ἕνεκα τούτων, καὶ τὰ ἀσεβέστατα δοκοῦντα εἶναι. Ταῦτα

287) κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς ἐσκέφθημεν περὶ τῶν ἄλλων.

288) εἴ γε ἔστιν, ἀντικείμενον τοῦ σκεψόμεθα. Β. Σ. 211.

289) ἂν ἦναι δυνατόν. 290) τὸ ἰδεῖν διαφέρει τοῦ θεωρεῖν, ὀλιγώτερον τοῦτου σημαίνει. 291) ἐκεῖνος, εἰς ὃν ὑπάρχει ὁ πλοῦτος.

292) φαίνεται, ὅτι οὐδαμῶς (= οὐδὲν ὡς) ἀγαθὸν ἔστιν.

293) ἐν γένει δὲ, τὸ κεφάλαιον, μὲ ἕνα λόγον, ὃ σύνολόν ἐστι.

294) Τὸ πλουτεῖν, ὑγιαίνειν, νοσεῖν, ζῆν. 295) ἀντὶ τοῦτο ταράττει· ὃ δὲ πλεονάζει δι' ἔμφασιν τοῦτο τὸ τιμᾶν ἢ ἀτιμάζειν. 296) ἢ ταῦτα, ἢ αἱ ἀνθρώποι διὰ ταῦτα. 297) οἱ ἄνθρωποι, 298) διὰ τούτων, πλοῦτου, ὑγείας κτλ.

δὲ πάσχουσι διὰ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἀγνοίαν. Ἄγνοοῦσι γάρ, ὅτι οὐ γίνεται ἐκ κακῶν ἀγαθόν. Πλοῦτον δὲ ἐστὶ πολλοὺς κτησαμένους ἰδεῖν ἐκ κακῶν καὶ αἰσχυρῶν ἔργων, ὅσον λέγω ἐκ τοῦ προδιδόναι καὶ ληΐζεσθαι, καὶ ἀνδροφονεῖν, καὶ συκοφαντεῖν, καὶ ἀποσερεῖν, καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν καὶ μοχθηρῶν.

ΞΕΝ. Ἔστι ταῦτα.

ΠΡ. Εἰ τοῖνυν γίνεται ἐκ κακοῦ ἀγαθόν μὴθὲν²⁹⁹, ὥσπερ εἰκός³⁰⁰. πλοῦτος δὲ γίνεται ἐκ κακῶν ἔργων· ἀνάγκη μὴ εἶναι ἀγαθόν τὸν πλοῦτον.

ΞΕΝ. Συμβαίνει³⁰¹ οὕτως ἐκ τούτου τοῦ λόγου.

ΠΡ. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ φρονεῖν³⁰² γε, οὐδὲ δικαιοπραγεῖν³⁰³ οὐκ ἐστὶ κτήσασθαι ἐκ κακῶν ἔργων· ὡσαύτως δὲ οὐδὲ τὸ ἀδικεῖν καὶ ἀφρονεῖν, ἐκ καλῶν ἔργων· οὐδὲ ὑπάρχειν ἅμα τῷ αὐτῷ³⁰⁴ δύνανται. Πλοῦτον δὲ καὶ δόξαν, καὶ τὸ νικᾶν³⁰⁵, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα τούτοις παραπλήσια,² οὐδὲν κωλύει ὑπάρχειν τινὶ ἅμα μετὰ κακίας πολλῆς. Ὡστε οὐκ ἂν εἴη ταῦτα ἀγαθὰ οὐδὲ κακὰ· ἀλλὰ τὸ φρονεῖν μόνον ἀγαθόν,² τὸ δὲ ἀφρονεῖν κακόν.

ΞΕΝ. Ἰκανῶς³⁰⁶ μοι δοκεῖς λέγειν (ἔφην).

299) εἰ μὴθὲν γίνεται, ὁ δὲ πλοῦτος γίνεται, ἄρα ἀνάγκη ἐστὶ μὴ εἶναι ἀγαθόν τὸν πλοῦτον. 300) ὥσπερ εἰκός ἐστὶ μὴθὲν γίνεσθαι.

301) ἐπιταί ὅτι ὁ πλ. δὲν εἶναι ἀγ. 302) ἔχειν φρόνησιν.

303) πράττειν δίκαια ἔργα. 304) ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ

305) τὴν νίκην. Κ. §. 290. 410. Β. Σ. 216. 306) ὥστε νὰ μᾶς πείσης· ἢ ὀρθῶς.

Δ'. ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, ἤκμαζε κατὰ τὸ δ' ἔτος τῆς 94ης Ὀλυμπιάδος. Ὀνομάσθη δὲ καὶ Ἀττικὴ μέλιττα διὰ τὴν γλυκύτητα τοῦ ὕφους. Παρτακοῦθησε δὲ μετ' ἄλλων Ἑλλήνων τὸν νεώτερον Κύρον ἕν ἔτος πρὸ τῆς τελευταίας τοῦ διδασκάλου του Σωκράτους, εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἄρταξέρξου, βασιλείας τῆς Περσίας, ἐκστρατεῖαν, καὶ ἀφ' οὗ ὁ Κύρος ἐφρονεῖσθαι καὶ διὰ προδοσίας ἐθανατώθησαν καὶ οἱ στρατηγὸι τῶν Ἑλλήνων, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἡγεσίαν τῶν ὑπολοίπων δεκακισχιλίων συμπατριωτῶν του, καὶ διὰ μυρίων κινδύνων καὶ ἀγώνων τοὺς ἐπανήγαγε σώους εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τιμηθεὶς δὲ καὶ ἀνταμειφθεὶς πλουσίως ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων ἐγκατεβίβασεν εἰς ἕν κτήμα, τὸ ὅποιον ἠγόρασεν εἰς Σελινούντα τῆς Ἡλίδος, καὶ ἐκεῖ ἔγραψε διάφορα φιλολογικὰ καὶ ἱστορικὰ συγγραμμάτα, πλήρη ἀφειλείας καὶ χάριτος, καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἠθικῆς προτιθέμενα. Ἀριθμοῦνται δὲ περὶ τὰ τεσσαράκοντα, καὶ τὰ πρώτιστα αὐτῶν εἶναι α) ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ τοῦ διδασκάλου του Σωκράτους, εἰς τὰ ὅποια δεικνύει ὅποιος ἦτο καὶ λόγος καὶ ἔργον ὁ θαυμάσιος οὗτος τῆς ἠθικῆς διδάσκαλος, ὑπερασπιζῶν αὐτὸν κατὰ τῶν ἀδίκων συκοφαντιῶν· β) Η ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ, δηλ. ἡ διήγησις τῆς μετὰ τοῦ Κύρου συνεκστρατείας του καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐπανάδου· γ) Η ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ, μυθιστορηματικὴ ἀντικείμενον ἔχον τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἀρχαίου Κύρου· δ) Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, ἀφ' ὅπου παύει ὁ Θουκυδίδης μέχρι τῶν ἡμερῶν του· καὶ ε) Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ, περὶ τοῦ ὅποιου λέγομεν κατωτέρω.

ΒΙΒΛΙΟΝ Α'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Λέξω δὲ πρῶτον, ἃ ποτε αὐτοῦ ἤκουσα περὶ τοῦ δαιμονίου διελλεγμένου πρὸς Ἀριστόδημον τὸν Μικρὸν ἐπικαλούμενον. Καταμαθὼν γὰρ αὐτόν· οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς, οὔτ' εὐχόμενον,

1) Ἀριστόδημον τὸν Μικρὸν ἐπικαλούμενον. Πλάτ. ἐν Συμποσ.

οὔτε μαντικῆ χρώμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα κατα-
 γελῶντα· Βίπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀριστόδημε, ἔστιν οὕστινας² ἀνθρώ-
 πων τεθαύμακας ἐπὶ σοφίᾳ;³ — Ἐγὼ γ', ἔφη. — Καὶ δε⁴ λέξον
 ἡμῖν, ἔφη, τὰ ὀνόματα αὐτῶν. — Ἐπὶ μὲν τοίνυν⁵ ἔπων ποιήσει
 Ὀμηρον ἔγωγες μάλιστα τεθαύμακα, ἐπὶ δὲ διθυράμβῳ Μελανιπ-
 πίδην,⁶ ἐπὶ δὲ τραγωδίᾳ Σοφοκλέα, ἐπὶ δὲ ἀνδριαντοποιίᾳ Πο-
 λύκλειτον,⁷ ἐπὶ δὲ ζωγραφίᾳ Ζεῦξιν.⁸ — Πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ
 ἀπεργαζόμενοι εἰδῶλα ἄφρονά τε καὶ ἀκίνητα ἀξιοθαυμαστό-
 τεροι εἶναι ἢ οἱ ζῶα ἔμφρονά τε καὶ ἐνεργά; — Πολύ,⁹ νῆ Δία,
 οἱ ζῶα, εἴπερ γε¹⁰ μὴ τύχη τινί, ἀλλὰ ὑπὸ γνώμης¹¹ ταῦτα γε-
 γήνηται. — Τῶν δὲ ἀτεκμάρτως ἐχόντων, ὅτου ἐνεκά ἐστι, καὶ
 τῶν φανερώς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντων, πότερα τύχης καὶ πότερα γνώ-
 μης ἔργα κρίνεις; — Πρέπει μὲν¹² τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ γιγνόμενα
 γνώμης εἶναι ἔργα. — Οὐκοῦν δοκεῖ σοι ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν¹³ ἀν-
 θρώπου ἐπ' ὠφελείᾳ¹⁴ προσθεῖναι αὐτοῖς, δι' ὧν αἰσθάνονται
 ἕκαστα,¹⁵ ὀφθαλμοὺς μὲν, ὥστε¹⁶ ὄρῃν τὰ ὄρατά, ὧτα δὲ, ὥστε
 ἀκούειν τὰ ἀκουστά; Ὀσμῶν γε μὴν¹⁷, εἰ μὴ ῥίνες προσετέθησαν,
 τί ἂν ἡμῖν ὄφελος ἦν¹⁸; τίς δ' ἂν αἰσθησῆς ἦν γλυκεῶν καὶ δρι-

2) Β. Σ. 69. Γ. καὶ 70. Δ'. 3) Κ. §. 351. Σημ. α. 361. α. Β. Σ. 503. καὶ
 333. 334. 4) Καὶ αὐτός. Β. Σ. 152. Κ. §. 296. 5) Μεταβατικός, διότι ὁ
 λέγων ἐκδεχόμενος τὸν λόγον τοῦ προηληθάντος ἀπαντᾷ διχ' ἀναβολῆς. Κ. §.
 463. σελ. 332. 6) Ἐγεννήθη εἰς Μῆλον καὶ ἔκμασεν ἐν Ἀθήναις τὸ 820 Π. Χ.
 7) ἐκ Σικυῶνος, ἔκμασε τὸ 450 Π. Χ. 8) ἐξ Ἡρακλείας ἐν Ἰταλίᾳ ἢ ἐξ Ἐπί-
 σου, ἔκμασε τὸ 470 Π. Χ.

9) πολλὸ ἀξιοθαυμαστότεροι δοκοῦσι μοι εἶναι οἱ ζῶα ἀπεργαζόμενοι. Πῶς λοι-
 πόν ἐν τῷ τιμῶμεν καὶ θαυμάζομεν τὸν Ὀμηρον διὰ τὴν Ἰλιάδα, νὰ μὴ θαυμάζω-
 μεν καὶ λατρεύομεν τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὸν κόσμον;

10) ὁ γε ἐπιταίνει τὴν σημασίαν τοῦ εἴπερ—ἐν μόνον. 11) ὑπὸ γνώμης·
 διότι σημαίνει τὸ ἐνεργεῖν πρόσωπον, τὸ δημιουργεῖν· ἐνῶ διὰ τοῦ τύχης ση-
 μαινέται μόνον τὸ ὄργανον, ὁ τρόπος καθ' ὃν γίνεται τι.

12) ὁ μὲν ἐπὶ ἀπαντήσεων—μὴν, καὶ εἶναι βεβαιωτικός. Β. Σ. 235.

13) ὁ ποιῶν τὴν ἀρχὴν καὶ μέχρι τοῦ νῦν ποιῶν αὐτοῦ γὰρ γένος ἐσμῆν.

14) Διὰ ὠφελείαν. 15) τὰ αἰσθητήρια, ἕκαστον τῶν αἰσθητηρίων.

16) Β. Σ. 224. ὁ ὥστε φανερῶς ἀπλῶς τὸ τέλος καὶ τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἐδό-
 θησαν οἱ ὀφθαλμοί. 17) Διὰ τῶν γε μὴν γίνεται μετάβασις σύντομος εἰς νέον τε
 πρόημα, ἀξιοσημειώτης ἕως διὰ τοῦ γε τῆς σημασίας τῆς προηγουμένης λέξεως.

18) = οὐδὲν ἂν ἡμῖν ὄφελος ἦν. Β. Σ. 340.

θρώπου δὲ γνώμην, ἡδύνατ' ἂν πράττειν ἢ ἐβούλετο, οὐθ' ὅσα
 χεῖρας ἔχει, ἄφρονα δ' ἐστὶ, πλεον οὐδὲν ἔχει. Σὺ δὲ ἀμφοτέ-
 ρων⁶⁸ τῶν πλείστου ἀξίων τετυχηκώς, οὐκ οἶε σοῦ θεοῦ ἐπιμε-
 λεισθαι, ἀλλ', ὅταν τί ποιήσῃς⁶⁹, νομίεις αὐτοὺς σοῦ φρονιζέιν·
 — Ὅταν πέμπωσιν (ὡς περ σοὶ φῆς πέμπειν αὐτοὺς) συμβού-
 λους⁷⁰, ὅτι χρὴ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν. — Ὅταν δὲ Ἀθηναίους, ἔφη,
 πυθθανομένους τι διὰ μαντικῆς φράζωσιν, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς
 φράζειν αὐτούς; οὐδ' ὅταν τοῖς Ἕλλησι τέρατα πέμποντες προ-
 σημαίνωσιν⁷¹, οὐδ', ὅταν πᾶσιν ἀνθρώποις; ἀλλὰ μόνον σὲ ἐξαί-
 ροῦντες ἐν ἀμελείᾳ κατατίθενται⁷²; Οἶε δ' ἂν τοὺς θεοὺς τοῖς
 ἀνθρώποις δόξαν ἐμφῶσαι, ὡς ἱκανοὶ εἰσιν εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν,
 εἰμὴ δυνατοὶ ἦσαν⁷³, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐξαπατωμένους⁷⁴ τὸν
 πάντα χρόνον οὐδέ ποτ' ἂν⁷⁵ αἰσθῆσθαι; Οὐχ' ὄρας, ὅτι τὰ πο-
 λυχρονώτατα καὶ σοφώτατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ ἔθνη
 θεοσεβέστατά ἐστι, καὶ αἱ φρονιμώταται ἡλικίαι θεῶν ἐπιμελέ-
 σταται; Ὡ γὰρ⁷⁶, ἔφη, κατάμαθε, ὅτι καὶ ὁ σὸς νοῦς ἐνὼν⁷⁷
 τὸ σὸν σῶμα, ὅπως βούλεται, μεταχειρίζεται. Οἶσθαι οὖν χρὴ
 καὶ τὴν ἐν τῷ παντὶ φρόνησιν τὰ πάντα, ὅπως ἂν αὐτῇ ἡδὺ ἦ,
 οὕτω τίθεσθαι⁷⁸, καὶ μὴ⁷⁹ τὸ σὸν μὲν ὄμμα δύνασθαι ἐπὶ πολλὰ

68) Καὶ σώματος, καὶ ψυχῆς. 69) φρονήσεως. 69) Β. Σ. 141. Κ. §.
 474 ε. = τί εἶναι ἄρα γε ἐκεῖνο, τὸ ὃν ἂν κάμωσι, θέλεις νομίσει κτλ.; δη-
 λονότι ἡ παρεμπιπτούσα πρότασις, ἐπισημασμένη ἐξαίφνης, μεταβαίνει εἰς ὀρθὴν
 ἢ κυρίαν ἐρωτηματικὴν πρότασιν, διατηρουμένης τῆς ἐν ἀρχῇ συντάξεως.

70) Ἐκεῖνου δὲ ἢ λέγοντας τί χρὴ ποιεῖν. 71) Ἡμεῖς δὲ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν
 καὶ, ὅταν εἰς τὸν Ἰσραὴλ τοσούτους προφῆτας καὶ διδασκάλους ἐπιμψε, καὶ τέ-
 λος καὶ τὸ εἶς ἀποκαλύψωσιν φῶς, καὶ τὸν μονογενῆ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοὺς ἀποστόλους
 καὶ τοὺς θεοφόρους πάντας πατέρας. 72) Ὁ πλάγιος λόγος εἰς ὀρθὸν μεταβάλλ-
 λεται. 73) Ἕλλ. εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν. 74) Ἕλλ. τῇ δόξῃ, ὡς οἱ θεοὶ ἱκανοὶ
 εἰσιν εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν. 75) Κ. §. 409. Β. Σ. 210. 76) Κ. §. 198. γ.
 Β. 170. Εἶναι δὲ τὸ ὡ ἀγαθὴ φιλικὴ τις πρόσκλησις μετὰ τινος λεπτῆς ἐπιπλή-
 ξεως, νοηθεῖσας ἢ προτροπῆς· προσετέθη δὲ καὶ τὸ ἔφη, μολονότι δὲν ἤλλαξε τὸ
 πρόσωπον, διὰ νὰ προσελκύσῃ κάλλιον τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὴν
 προτροπὴν, 77) Ἕλλ. ἐν τῷ σώματι· διότι πολλάκις εἰς τὴν μετοχὴν ἐνοεῖ-
 ται τὸ ἀντικείμενον ἀπὸ τῆς ἐπομένης λέξεως. ὡς α καλέσας παρεκκελεύετο τοῖς
 Ἕλλησι » ἀντί καλ. τοὺς Ἕλληνας παρεκκελεύετο αὐτοῖς.

78) Νὰ διαθέτῃ, νὰ βάλλῃ εἰς τάξιν. 79) Ἕλλ. οἶσθαι.

στάδια ἐξικνεῖσθαι, τὸν δὲ τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν ἀδύνατον εἶναι ἅμα πάντα ὄραν· μηδὲ, τὴν σὴν μὲν ψυχὴν καὶ περὶ τῶν ἐνθάδε καὶ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Σικελίᾳ⁸⁰ δύνασθαι φροντίζειν, τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ φρόνησιν μὴ ἱκανὴν εἶναι ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι. Ἦν μέντοι⁸¹, ὡς περ ἀνθρώπους θεραπεύων, γινώσκεις τοὺς ἀντιθεραπεύειν ἐβέλουςτας, καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀντιχαριζομένους, καὶ συμβουλευόμενος καταμανθάνεις τοὺς φρονίμους, οὕτω καὶ τῶν θεῶν πείραν λαμβάνης θεραπεύων, εἴ τι σοι θελήσουσι⁸² περὶ τῶν ἀδήλων ἀνθρώποις συμβουλευεῖν, γνώση τὸ θεῖον⁸³ ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστιν, ὡς ἅμα πάντα ὄραν, καὶ πάντα ἀκούειν, καὶ πανταχοῦ παρῆναι, καὶ ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι αὐτούς. Ἐμοὶ μὲν ταῦτα λέγων οὐ μόνον τοὺς συνόντας ἐδόκει ποιεῖν, ὅποτε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὄρωντο,⁸⁴ ἀπέχεσθαι τῶν ἀνοσίων τε καὶ ἀδίκων καὶ αἰσχυρῶν, ἀλλὰ καὶ ὅποτε ἐν ἐρημίᾳ εἶεν⁸⁴, ἐπεὶ περ ἡγήσαιντο μηδὲν ἄν⁸⁵ ποτε, ὧν πράττειεν, θεοὺς διαλαθεῖν.

80) Ἄντι· καὶ περὶ τῶν ἐν Σικ. δὲν ἐπαναλαμβάνεται δὲ ἡ πρόθεσις μετὰ τοῦ ἄρθρου, διότι τὰ ἐν Σικ. καὶ τὰ ἐν Αἰγ. ἑμῶ ἀντιτίθενται εἰς τὰ ἐνθάδε. Β. Σ. 298. 81) Ἄν τῷ ὄντι· ὁ μὲν τοι ἔχει δύνειμιν βεβαιωτικῆν. Πολλὰκις μεταχειρίζομεθα τὸν μὲν τοι, ὅταν μὲ τόνον καὶ ἔμφασιν προστίθεται ἄλλη τις πρότασις, οὕτως ὥστε μὴ προσέχοντες πλέον διὰ τῶν τὰ προειρημένα ἐπιβάλλομεν πᾶσαν ἔμφασιν, καὶ ὅλην ἡμῶν τὴν προσοχὴν ἐπὶ αὐτὴν τὴν νέαν πρότασιν προσηλοῦμεν.

82) Πειρώμαι τίνος εἰ θελήσει = πειρῶμαι νὰ ἴδω εἰ θελήσει. 83) Β. Σ. 71. Κ. §. 471. 84) Β. Σ. 203. Κ. §. 409. Σημ. γ'. εὐκτική διότι σημαίνει πρᾶξιν ἐπαναλαμβανομένην πολλάκις ἐπὶ τοῦ παρελθόντος. = Ὅσάκις ἤθελον βλέπεσθαι, ὅσάκις ἤθελον εἶσθαι εἰς ἐρημίαν· ἐν ᾧ ἂν ἐλεγεν: ὅποτε ἐν ἐρημίᾳ ἦσαν, ἤθελε θεωρεῖ προσδιωρισμένον πῶς τὸ πότε καὶ τὸ ποσάκις. Ἄσωπ. Ν. Σ. Κεφ. ΙΕ'. §. 148: ἄ. 85) Διαλαθεῖν ἄν, ὅτι διαλάθει ἄν. Β. Σ. 210. Κ. §. 403. ε'.

ἀναδελφῶν, καὶ ἤττον τούτοις ἐπιτίθενται. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἄλλ' εἰ μὲν, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἴη τὸ διάφορον, ἴσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφόν, καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα φεύγειν· ἀγαθὸν γάρ, ὡς περ καὶ σὺ λέγεις, ἀδελφός, ὧν οἶον δεῖ· ὅποτε μέντοι παντὸς ἐνδέοι¹³, καὶ πᾶν τὸ ἐναντιώτατον εἴη, τί ἄν τις ἐπιχειροῖη τοῖς ἀδυνάτοις;¹⁴ Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Πότερα δὲ, ὦ Χαιρέκρατες, οὐδενὶ ἀρέσκει δύναιται Χαιρεφῶν, ὡς περ οὐδὲ σοὶ, ἢ ἔστιν οἷς καὶ πάνυ ἀρέσκει; Διὰ τοῦτο γάρ¹⁵ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀξίον ἐστὶν ἐμὲ μισεῖν αὐτὸν, ὅτι ἄλλοις μὲν ἀρέσκειν δύναιται, ἐμοὶ δὲ, ὅπου ἂν παρῆ, πανταχοῦ καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ζημία μᾶλλον ἢ ὠφέλειά¹⁶ ἐστίν.

Ἄρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς περ ἵππος τῷ ἀνεπιστήμονι μὲν¹⁷, ἐγγειροῦντι δὲ χρῆσθαι ζημία ἐστίν, οὕτω καὶ ἀδελφός, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ἐπιστάμενος ἐγγειρῆ χρῆσθαι, ζημία ἐστὶ; Πῶς δ' ἂν ἐγὼ, ἔφη, ὁ Χαιρεκράτης, ἀνεπιστήμων εἶην ἀδελφῷ χρῆσθαι, ἐπιστάμενός γε καὶ εὐ λέγειν τὸν εὐ λέγοντα, καὶ εὐ ποιεῖν τὸν εὐ ποιοῦντα; τὸν μέντοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ¹⁸ πειρώμενον ἐμὲ ἀνίσχ, οὐκ ἂν δυναίμην οὐτ' εὐ λέγειν, οὐτ' εὐ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ¹⁹ πειράσομαι. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Οὐκ ἀσπλάγχα λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, εἰ²⁰ κύνα μὲν, εἴ σοι ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτήδειος, καὶ τοὺς μὲν ποιμένας ἡσπάζετο, σοὶ δὲ προσιόντι ἐχαλέπκινεν, ἀμελήσας ἂν τοῦ ὀργίζεσθαι ἐπειρῶ εὐ ποιήσας παραύνει αὐτόν· τὸν δὲ ἀδελφὸν φῆς μὲν μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶναι, ὄντα πρὸς σὲ οἶον

13) Ἦσπερ τὸν ἀδελφὸν τοιοῦτον εἶναι, ἢ ὥστε μὴ μέγα εἶναι τὸ διάφορον. ὅταν ἕως πρὸς τοῦτο ἀπείρας πολὺ λείπῃ, ὅταν ἦναι ὅλον τὸ ἐναντίον.

14) Νὰ ἐνώσῃ τὰ ἐναντιώτατα. 15) Ὁμολογεῖ σιωπηλῶς διὰ τῆς ἐλλείψεως, καὶ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ βεβαιωτικῆ γάρ τὸ ἐστὶν οἷς, καὶ πάνυ ἀρέσκει. Ὁ δὲ τὸ ἐπιτίθει τὸν γάρ. 16) Ἐντονώτερον, ἀντὶ ἐπιζήμιος ἢ ὠφέλιμος. Κ. §. 353. ἄ. 17) μὲν — δὲ = μολοντί — μολοντοῦτο. 18) Περιεργὸν ὅτι ἐπάνα μὲν εἶπε καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ, ἐνταῦθα δὲ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἔρως ἕως διότι προτίθεται τὸ πλείονος σχετικῶς ἔχον ἔμφασιν. ἡ ἔργῳ ζημία εἶναι δεινότερα. τὸ δὲ καὶ λόγῳ ἀνίσχ πάλιν δεινότερον, διότι οἱ ἤττον κακοὶ ἀνωστὶ μὲν ἔργῳ, οὐκ ὁμολογοῦσιν ὅμως. 19) Καὶ οὐχὶ μόνον οὐκ ἂν δ. εἰ πειραθείην, ἀλλ' οὐδὲ πειρ. 20) Εἰ (= ὅτι) κύνα μὲν . . . ἐπειρῶ, τὸν δὲ ἀδελφὸν . . . οὐκ ἐπιχειρεῖ· παρατηρητέα δὲ ἡ χάρις καὶ δύνειμιν τῶν παρεμπιπτότων μὲν — δι. Β. Σ. 235. τὸ δὲ αὐτὸν πλεονάζει· διὰ σαφένειαν· τὸ δὲ ὄντα πρὸς σὲ = ἴαν ἢ ἔταν ἢ πρὸς σέ.

δει, ἐπίστασθαι δὲ ὁμολογῶν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ λέγειν, οὐκ ἐπιχειρεῖς μηχανᾶσθαι, ὅπως σοι ᾧς βέλτιστος ἔσται; — Καὶ ὁ Χαιρεκράτης, Δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ οὐκ ἔχω ἐγὼ τοσαύτην σοφίαν, ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι πρὸς ἐμὲ οἷον δεῖ. Καὶ μὴν οὐδέν γε ποικίλον²¹, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ κοινὸν δεῖ ἐπ' αὐτόν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μηχανᾶσθαι· οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι αὐτός, οἶμαι ἂν αὐτὸν ἀλόντα²² περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαί σε.

— Οὐκ ἂν φθάνεις, ἔφη, λέγων²³, εἴ τι ἤσθησάιμε φίλτρον ἐπιτάμενον, ὃ ἐγὼ εἰδῶς λήληθα ἐμαυτόν. — Λέγε δὴ²⁴ μοι, ἔφη, εἴ τινα τῶν γνωρῆμων βούλοιο κατεργάσασθαι,²⁵ ὅποτε θύοι, καλεῖν σε ἐπὶ δεῖπνον, τί ἂν ποιοίης; — Δῆλον, ὅτι κατάρχοιμι ἂν τοῦ αὐτοῦ, ὅτε θύοιμι, καλεῖν ἐκείνον. — Εἰ δὲ βούλοιο τῶν φίλων τινὰ προτρέψασθαι, ὅποτε ἀποδημοίης, ἐπιμελεῖσθαι τῶν σῶν, τί ἂν ποιοίης; — Δῆλον, ὅτι πρότερος ἂν ἐγχειροῖην ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐκείνου, ὅποτε ἀποδημοίη. — Εἰ δὲ βούλοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτὸν, ὅποτε ἔλθοις εἰς τὴν ἐκείνου,²⁶ τί ἂν ποιοίης; — Δῆλον, ὅτι καὶ τοῦτον πρότερος ὑποδεχοίμην ἂν, ὅποτε ἔλθοι Ἀθήναζε. Καὶ εἴ γε βουλοίμην αὐτὸν προθυμεῖσθαι διαπράττειν μοι, ἐφ' ᾧ²⁷ ἤκοιμι, δῆλον ὅτι καὶ τοῦτο δεῖ αὐτὸν πρότερον αὐτόν²⁸ ἐκείνῳ ποιεῖν.

— Πάντ' ἄρα σὺ γε τὰ ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ἐπιστάμενος πάλα ἀπεκρύπτου. Ἢ²⁹ ὄκνεῖς, ἔφη, ἄρξῃ, μὴ αἰσχροῦς φανῆς, ἐάν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιῆς; καὶ μὴν πλεῖστόν γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαίνου ἀξίος εἶναι, ὅς ἂν φθάνῃ³⁰ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιοῦν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετῶν. Εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν

21) Ἐντεχνον, λίαν ἐσκεμμένον, πανούργον. 22) Κατὰ ἐφέλλυσιν καὶ μετὰθεσιν, ἀντὶ τοῦ, οἶμαι δὲ ὅτι ἀλοῦς αὐτός τούτοις, ἃ καὶ σὺ εἶ, αὐτός, περὶ πολλοῦ ἂν σε πλοῖτο. 23) Δὲν ἤθελες τὸ εἰπεῖ ἀρκετὰ ὀγλίγωρα, τοσαῦτον ἐπιθυμῶ νὰ τὸ ἀκούσω, λέγε το πάραυτα. Β. Σ. 240. 24) Ὁ δὲ ἔχει δύναμιν ἐπιταχύνουσαν, προτρέπουσαν ἀλλὰ καὶ συμπερασματικὴν, ὡς νὰ ἔλεγεν· ἐπειδὴ τοσαῦτον ποθεῖς ἀκοῦσαι, ἀπόκριναι τοῖνυν.

25) Νὰ τὸν καταφέρῃς. 26) Ὑπενν. πόλιν. 27) Ἐκεῖνα, ἐφ' ᾧ = δι' ᾧ. τελικὸν αἷτιον. 28) Ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ διαπράττω εἰς αὐτὸν ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὅποια ἤθελεν εἶθε. 29) Ὑπενν. ἢ ἄρα· ἀπεκρύπτου. (ἢ ὄκνεῖς).

30) Πρότερος, ἢ προλαμβάνη.

ἡγεμονικώτερος εἶναι³¹ σοῦ πρὸς τὴν φύσιν ταύτην, ἐκείνον ἂν ἐπιειρώμην πείθειν πρότερον ἐγχειρεῖν τῷ σε φίλον ποιεῖσθαι· νῦν δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγούμενος μᾶλλον ἂν ἐξεργάσασθαι τοῦτο. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης· εἶπεν· Ἄτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ³², ὅς γε κελύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καὶ τοι τοῦτου γε³³ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τάναντία νομίζεται³⁴, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι^{34*} παντός καὶ ἔργου καὶ λόγου. — Πῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρήσαιο³⁵ τὸν νεώτερον τῷ πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντι πανταχοῦ νομίζεται; καὶ καθήμενον ὑπαναστῆναι³⁵, καὶ κοίτη μαλακῇ τιμῆσαι, καὶ λόγων ὑπεῖξαι; ὦ γὰρ θε, μὴ ὄκνει, ἔφη, ἀλλ' ἐγχειρεῖ τὸν ἀνδρα³⁶ καταπραΰνειν· καὶ πάνυ ταχύ σοι ὑπακούσεται· οὐχ ὄρξῃ ὡς φιλότιμός ἐστι καὶ ἐλευθέριος; τὰ μὲν γὰρ³⁷ πονηρὰ ἀνθρώπια οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἔλοις, ἢ εἰ διδοίης τι· τοὺς δὲ καλοὺς κάγαθοὺς ἀνθρώπους προσφιλῶς χρώμενος³⁸ μάλιστα ἂν κατεργάσαιο.

Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἐάν οὖν, ἐμοῦ ταῦτα ποιοῦντος, ἐκεῖνος μὴδὲν βελτίων γίγνηται; Τί γὰρ ἄλλο³⁹, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις ἐπιδειξαι, σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶναι⁴⁰, ἐκεῖνος δὲ⁴¹ φαυλός τε καὶ οὐκ ἀξίος εὐεργεσίας; Ἀλλ'

31) Θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Χαιρεκρ. ὡς νεώτερος εἶναι μᾶλλον ἡγεμονικός, ἀνὴρ μᾶλλον νὰ προσηγηθῆ πρὸς τὴν φύσιν ταύτην, πρὸς τοῦτο τὸ φυσικόν, τοῦτον τὸν χαρακτήρα, νὰ εὐεργετήσῃ πρῶτος τὸν ἀδελφόν· τὸ ὅποιον ἐνόησας ὁ Χαιρκ. εἶπεν Ἄτοπα λέγεις, κλπ. ὁ δὲ Σ. πάλιν τοῦ τὸ ἀποδεικνύει, λέγων Πῶς οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ, κλπ.

32) Ἰδίῳ σοῦ, ἄξιον σοῦ: 33) Ὁ σὺ ποιεῖς κελύων τὸν νεώτρ. καθηγ.

34) *Ἐστὶ νόμιμον, ἔθιμον. 34*) Ἐπιειρήσεις τοῦ τάναντία. 35) Ὑπαναστῆναι, παραχωρεῖν, ὑπέκειναι συντάσσονται μὲ δοτικ. τοῦ προσπ. καὶ γενικ. τοῦ πράγματος. Παρβλ. Ὀμρ. Ἰλ. 1. 618. ἐνθα ὁ Ἄχιλλεὺς πρὸς τὸν Φοῖνικα «σὺ δ' αὐτόθι λέξο μίμνον Εὐνῆ ἐνὶ μαλακῇ.» καὶ 639. ὁ αὐτὸς προστάσσει τοὺς ὑπηρέτας «Φοῖνικι στορέσαι πυκινὸν λέχος ὅ,τι τάχιστα.» καὶ Ὀδυσσ. Ω. 254. «εὐδέμεναι μαλακῶς· ἢ γὰρ δίκη ἐστὶ γερόντων.» Ἰέρ. Ζ'. 9. «τοῖς πρεσβυτέροις καὶ ὁδοῦν καὶ θάλασσαν καὶ λόγων ὑπέκειναι.» Κύρου Χαϊδ. Η. ζ'. 10.

36) Ἐντονώτερον, ἀντὶ ἐκείνου· ὡς ἀντιπαραβάλλων τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν τοῦ Χαιρεφ. πρὸς τὴν νεανικὴν τοῦ Χαιρεκρ. 37) Αἰτιολογεῖ τὸ πάνυ ταχύ σοι ὑπακούσεται. 38) αὐτοῖς. 39) *Ἐστὶ. — οὐδὲν ἄλλο ἔσται, ἢ κινδυνεύσεις.

40) Ἀπαρέμφ. διὰ τὴν ἐνόησιν τοῦ διδάξαι, καὶ ὡς ἀντικείμενον τοῦ ἐπιδειξαι.

41) Κινδυνεύεις ἐπιδειξαι.

οὐδὲν οἶμαι τούτων ἔσεσθαι· νομίζω γὰρ αὐτὸν, ἐπειδὴν αἴσθη-
ταις περικλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, πᾶν φιλο-
νεικήσειν⁴², ὅπως περιγένηται σου λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ ποιῶν. Νῦν
μὲν γὰρ οὕτως, ἔφη, δικάσειθον, ὡς περ εἰ τῶ χειρὶ^{42*}, ἃς ὁ θεὸς
ἐπὶ τῷ συλλαμβάνειν ἀλλήλων ἐποίησεν, ἀφαιμένῳ τούτου⁴³
τράπιντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλων· ἢ εἰ τὸ πόδε, θεῖα μύρα
πεποιημένῳ πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλων, ἀμελήσαντε τούτου⁴⁴
ἐμποδίζοιεν ἀλλήλων.

Οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία⁴⁵, τοῖς ἐπ' ὠφε-
λεῖα πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρησθῆαι. Καὶ μὴν ἀδελφῶ γε, ὡς
ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλων, ἢ
χειρῆτε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμῶ καὶ τάλλα, ὅσα ἀδελφῶ⁴⁶ ἔφου-
σεν ἀνθρώποις. Χεῖρες μὲν γὰρ, εἰ δέοι αὐτὰς τὰ πλέον ὀργυῖας
διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιτο· πόδες δὲ οὐδ' ἂν ἐπὶ
τὰ ὀργυῖαν διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα· ὀφθαλμοὶ δὲ, οἱ καὶ δοκοῦν-
τες ἐπὶ πλείστον ἐξικνεῖσθαι, οὐδ' ἂν τῶν ἐπι ἐγγυτέρῳ ὄντων⁴⁷
τὰ ἔμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ ὀπισθεν ἰδεῖν δύναιτο· ἀδελφῶ δὲ,
φίλῳ ὄντε, καὶ πολὺ δισσώτε, πράττετον ἅμα⁴⁸ καὶ ἐπ' ὠφε-
λεῖα ἀλλήλων.

ΒΙΒΛ. Β'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Καὶ μὴν τὰς ἀπορίας γε τῶν φίλων τὰς μὲν¹ δι' ἀγνοίαν ἐ-
πειράτο γνώμη ἀκείσθαι, τὰς δὲ δι' ἔνδειαν, διδάσκων κατὰ δύ-
ναμιν ἀλλήλοις ἐπαρκεῖν.² Ἐρῶ δὲ καὶ ἐν τούτοις ἃ συνοῖδα
αὐτῶ.³ Ἀρίσταρχον γὰρ ποτε ὀρθὸν σκυθρωπῶς ἔχοντα, Ἔουκας,
ἔφη, ὦ Ἀρίσταρχε, βαρέως φέρειν τι· χεῖρ δὲ τοῦ βάρους μετα-

42) Ἐπὶ καλοῦ, ὡς καὶ τὸ προφητικὸν φιλότιμος. 42*) Τῶ χειρὶ. Β. Σ. 84.

43) Τοῦ συλλαμβάνειν. 44) Τοῦ συνεργεῖν.

45) Οὐσιαστικ. πρὸς πλείστον ἔμφρασι. 46) Ζευγάρι, διπλᾶ ὄμοια.

47) Γενν. διαίρεσις. 48) Ὁρθῶς = ἐνοῦσι τὰς δυνάμεις τῶν ἐν τῷ πράττειν, ἐνεργεῖσιν ἡμῶν, καὶ μάλιστα πρὸς ἀμοιβαίαν ὠφελείαν.

1) Ἀπὸ τῶν ἀποριῶν τὰς μὲν . . . τὰς δὲ Κ. §. 205. 2) Τοῦς φίλους δηλο-
γεῖται ἀλλ. ἐπ. 3) Ἢ; μάρτυς, πρὸν δηλ. αὐτῷ διαλεγόμενον.

διδόναί τοις φίλοις· ἴσως γὰρ ἂν τί σε καὶ ἡμεῖς⁴ κουφίσαιμεν.
Καὶ ὁ Ἀρίσταρχος· Ἀλλὰ μὴ⁵, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐν πολλῇ
γε εἰμὶ ἀπορία· ἐπεὶ γὰρ ἐστκσίσαεν ἡ πόλις,⁶ πολλῶν φυγόν-
των εἰς τὸν Πειραιᾶ,⁷ συνελθὶθήσασιν ὡς ἐμὲ καταλειμμένῳ ἀ-
δελφαί τε καὶ ἀδελφιδαί καὶ ἀνεψιαὶ τσαυταί, ὥστ' εἶναι ἐν τῇ⁸
οἰκίᾳ τσσαρρακαίδεκα τῶν⁹ ἐλευθέρων· λαμβάνομεν¹⁰ δὲ οὔτε
ἐκ τῆς γῆς οὐδὲν· οἱ γὰρ ἐναντίοι κρατοῦσιν αὐτῆς, οὔτε ἀπὸ
τῶν οἰκίῶν¹¹· ὀλιγὴν ἄνθρωπι γὰρ ἐν τῷ ἄστει γέγονε· τὰ ἐπι-
πλα δὲ οὐδεὶς ὠνεῖται, οὔτε δανείσασθαι· οὐδαμῶθεν ἐστὶν ἀρ-
γύριον, ἀλλὰ πρότερον ἂν¹² τίς μοι δοκεῖ ἐν τῇ ὑδρῷ ζιτῶν εὐ-
ρεῖν, ἢ δανειζόμενος λαβεῖν. Χαλεπὸν μὲν οὐ· ἐστὶν, ὦ Σώκρατες,
τοὺς οἰκίους περιορᾶν ἀπολλυμένους, ἀδύνατον δὲ τοσοῦτους
τρέφειν ἐν τοιούτοις πράγμασιν¹³.

Ἀκούσας οὖν ταῦτα ὁ Σωκράτης· τί ποτέ ἐστιν, ἔφη, ὅτι
ὁ Κεράμων¹⁴ μὲν πολλοὺς τρέφω, οὐ μόνον ἑαυτῶ τε καὶ τούτοις
τὰ ἐπιτηδεῖα δύναται παρέχειν, ἀλλὰ καὶ περιποιεῖται τσαυταί,
ὥστε καὶ πλουτεῖν· σὺ δὲ πολλοὺς τρέφω δέδοικας, μὴ δι' ἔν-
δειαν τῶν ἐπιτηδεῖων ἅπαντες ἀπώλησθε. — Ὅτι¹⁵ νῆ Δί', ἔφη, ὁ
μὲν δούλους τρέφει, ἐγὼ δὲ ἐλευθέρους. — Καὶ πρότερον, ἔφη,
τοὺς παρὰ σοὶ ἐλευθέρους οἶοι βελτίους εἶναι, ἢ¹⁶ τοὺς παρὰ Κε-
ράμωνι δούλους; — Ἐγὼ μὲν¹⁷ οἶμαι, ἔφη, τοὺς παρὰ ἐμοὶ ἐλευ-

4) Διὰ μετρίφροσύνην ἀπὸ ἐγῶ, ὅταν τις νομίζων ἀλαζονεῖαν τὸ νὰ ἀποδώσῃ
τι εἰς ἑαυτὸν ἕνα ὄντα, ἐπαυξάνει τὸν ἀριθμὸν διὰ τὰ φανῆ τὸ πρᾶγμα μετρώ-
τερον. 5) Ἐχρον δύναιεν ἐναντιωματικὴν μετὰ βεβαιώσεως ἐλπίζεις μὲν δύ-
νασθαι κουφίσαι, ἀλλ' ὅμοι.

6) Ἐπὶ Ὀρακτοῦ καὶ τῶν τριάκοντα τυράννων. Σενφ. Ἑλλ. Β. 4. 7) Ὁρθῶς,
τὸ δὲ ὡς μόνον ἐπὶ προσώπων, καὶ χωρῶν δὲ καὶ πλείων ὅταν ἀπὸ τῶν ἐν αὐ-
ταῖς οἰκίῶντων λαμβάνονται. 8) Τὸ ἄρθρον = τῇ ἐμῇ. 9) Ἐνέθρως· διότι ἴσταν
καὶ δούλοι, τῶν ἰσπίων δὲν γίνεται ἐπαριθμοῦσι. 10) ἀπολαμβάνομεν, καρπού-
μεθα. 11) Ἀπὸ οἰκίῶν. Πλείστοι δὲ εἶχον φρουρῆν ὑπὸ τῶν τριάκοντα, πολλοὶ
ἂν. 12) Εἰς ταυτάς (δεινάς) περιστάσεις· εἰς ταυτὴν κατάστασιν τῶν πραγ-
μάτων. 13) Δὲν μὲν· εἶναι ἀλλοτρίων γωστός· ἔχει δὲ τὸ ἄρθρον δύναιεν δι-
καικῆν, ἐνῶ κατωτέρω λαμβάνεται πλείον ἀνθρώπων. 14) Διὰ τοῦτο δὲ μὲν δύ-
ναται παρέχειν, ἐγὼ δὲ δέδοικα. 15) Ἢ οἶοι βελτίους εἶναι. 16) Ἐκφέρει μόνον
τὴν γνώμην του, ἀφίμων τῶς ἄλλου; νὰ στοχάζονται ἕπο; θέλουσιν· ἔχει λατῶν
δὲ μὲν βεβαιωτικὴν δύναντα.

θέρους.—Ούκοῦν, ἔφη, αἰσχρόν τὸν μὲν ἀπὸ τῶν πονηροτέρων εὐπορεῖν, σὲ δὲ πολλῶ βελτίους ἔχοντα ἐν ἀπορίαις εἶναι;—
 Νῆ Δί',¹⁸ ἔφη· ὁ μὲν γὰρ τεχνίτας τρέφει, ἐγὼ δὲ ἐλευθερίως πεπαιδευμένους.

—Ἄρ' οὖν, ἔφη, τεχνίται εἰσιν οἱ χρήσιμόν τι ποιεῖν ἐπιστάμενοι;—Μάλιστα γ', ἔφη.—Ούκοῦν χρήσιμά γ' ἄλφιτα;—Σφόδρα γε.—Τί δὲ ἄρτοι;—Οὐδὲν ἦττον.—Τί γάρ; ἔφη, ἱμάτιά τε ἀνδρῆα καὶ γυναικεῖα, καὶ χιτωνίσκοι, καὶ χλαμύδες καὶ ἐξωμίδες;—Σφόδρα γ', ἔφη, καὶ πάντα ταῦτα χρήσιμα.—Ἔπειτα, ἔφη, οἱ παρὰ σοὶ τούτων οὐδὲν ἐπίστανται ποιεῖν;—Πάντα μὲν οὖν, [ἔφη], ὡς ἐγώ μαι.—Εἴτ' οὐκ οἶσθα, ὅτι ἀρ' ἐνὸς μὲν τούτων, ἄλφιτοποιίτας, Νουσικίδης οὐ μόνον ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς οἰκέτας τρέφει, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ὕς πολλὰς καὶ βοῦς, καὶ περιποιεῖται¹⁹ τσαῦτα, ὥστε καὶ τῆ πόλει πολλάκις λειτουργεῖν, ἀπὸ δὲ ἀρτοποιίας Κύρηθος τὴν τε οἰκίαν πᾶσαν διατρέφει, καὶ ζῆ δαψιλῶς, Δημέας δὲ ὁ Κολυττεύς ἀπὸ χλαμυδουργίας, Μένων δ' ἀπὸ χλανιδουποιίας, Μεγαρέων δὲ οἱ πλεῖστοι, ἔφη, ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας διατρέφονται;—Νῆ Δί', ἔφη· οὗτοι μὲν γὰρ ἠνούμενοι βαρβάρους ἀνθρώπους ἔχουσιν, ὥστε²⁰ ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι, ἃ καλῶς ἔχει, ἐγὼ δ' ἐλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς.

—Ἔπειτ', ἔφη, ὅτι ἐλευθέροι τ' εἰσὶ καὶ συγγενεῖς σοι, οἷε χρῆνα αὐτοὺς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν, ἢ ἐσθίειν καὶ καθεύδειν; πότερον καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων τοὺς οὕτω ζῶντας ἄμεινον διάγοντας ὄρξαι, καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις ἢ τοὺς, ἃ ἐπίστανται χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, τούτων ἐπιμελουμένους; ἢ τὴν μὲν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν αἰσθάνη τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τε τὸ μαθεῖν, ἃ προσήκει ἐπίστασθαι, καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν, ἃ ἂν μάθωσι,

18) Ὁ Ἀρίσταρχος μὴ ἐνοήσας τί σκοπεῖ ἢ ἐρώτησις τοῦ Σ. ἀπαντᾷ. Κατὰ πολλὰ αἰσχρόν καὶ ἀποπον, καὶ λύπησ ἀξίον εἶναι ἐγὼ νὰ ἡμαί ἐν ἀπορίαις καὶ στενωχαρίσ. ἐν ᾧ πρέπει νὰ τρέφω ἐλευθέρους, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ ζῶσιν ἀναπαιτικώτερον ἢ οἱ δούλοι· ἢ κάλλιον· Ναι, ἔχεις δίκαιον· βίβλια οὕτω συμβαίνει, τὸν μὲν (δουλονότι) ἀπὸ τῶν πονηρ. εὐπορ. ἐμέ δ. π. β. ἔχ. ἐ. ἀ. εἶναι. διότι ὁ μὲν τεχνίτας (ἐργάτας, ἀνθρώπους τῆς δουλιᾶς) τρ. ἐ. δ. ἐ. π. ὁ δὲ Σ. ἐπιμελῶν θέλει ἀποδείξει, ὅτι αἰσχρόν ἐστὶ τοῦτο. 19) περιστεύει, βάλλει κατὰ μέρος.

20) Μὲ τοσούτον σκοπόν, τοιαύτην γνώμην, συνθήκην.

καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι, καὶ πρὸς τὸ κτήσασθαι τε καὶ σώζειν τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ὠφέλιμα ὄντα.²¹ τὴν δὲ ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν οὐδὲν χρήσιμα;²¹—Ἐμαθον δ' ἃ φῆς αὐτάς²² ἐπίστασθαι πότερον ὡς οὔτε χρήσιμα ὄντα²³ πρὸς τὸν βίον, οὔτε ποιήσουςαι αὐτῶν οὐδὲν, ἢ τῶν ἀντιῶν, ὡς καὶ ἐπιμεληθησόμεναί τούτων, καὶ ὠφελθησόμεναί ἀπ' αὐτῶν; ποτέρως γὰρ ἂν μᾶλλον ἄνθρωποι σωφρονοῖεν, ἀργοῦντες, ἢ τῶν χρησίμων ἐπιμελούμενοι; ποτέρως δ' ἂν δικαιότεροι εἶεν, εἰ ἐργάζονται, ἢ εἰ ἀργοῦντες βουλευόμενοι περὶ τῶν ἐπιτηδείων;

Ἀλλὰ καὶ²⁴ νῦν μὲν, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὔτε σὺ ἐκεῖνας φιλεῖς, οὔτε ἐκεῖναί σε· σὺ μὲν, ἠγούμενος αὐτάς ἐπιζημίους εἶναι σεαυτῶ, ἐκεῖναί δὲ, σὲ ὀρώσαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυταῖς. Ἐκ δὲ τούτων κίνδυνος, μείζω τε ἀπέχθειαν γίνεσθαι,²⁵ καὶ τὴν προγεγονυῖαν χάριν μειοῦσθαι. Ἐὰν δὲ προστατήσης, ὅπως ἐνεργοὶ ὦσι, σὺ μὲν ἐκεῖνας φιλήσεις, ὀρών²⁶ ὠφελίμους σεαυτῶ οὔσας, ἐκεῖναί δὲ σὲ ἀγαπήσουσιν, αἰσθόμεναί²⁶ χαίροντά σε αὐταῖς, τῶν δὲ προγεγονυῖων εὐεργεσιῶν ἥδιον μεμνημένοι²⁷, τὴν ἀπ' ἐκείνων²⁸ χάριν αὐθήσετε, καὶ ἐκ τούτων φιλικώτερον τε καὶ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἔξετε.

Εἰ μὲν τοίνυν αἰσχρόν τι ἐμελλον ἐργάσασθαι, θάνατον ἀντ' αὐτοῦ προαιρετέον ἦν²⁹. νῦν δὲ, ἃ μὲν δοκεῖ κάλλιστα καὶ πρεπωδέστερα³⁰ γυναικεῖ εἶναι, ἐπίστανται, ὡς εἴκοι· πάντες δὲ ἃ ἐπίστανται, βῆσά τε καὶ τάχιστα καὶ κάλλιστα καὶ ἥδιστα ἐργάζονται. Μὴ οὖν ὄκνει, ἔφη, ταῦτα εἰσρηγεῖσθαι αὐταῖς, ἃ

21) Τὴν ἀργίαν ἢ τὴν ἀμέλειαν. . . ὠφέλιμα ὄντα· τὴν ἐργ. καὶ τὴν ἐπιμ. . . χρήσιμα Β. Σ. 87 οὐδέτερα ἐπίθετα συντάσσ. μὲ οὐσιαστ. θηλυκὰ μὲν κατὰ φωνήν, οὐδέτερα δὲ κατὰ σημασίαν. ἄς ἐξηγήτη δι' ὁ διδασκων καὶ τὴν δούναμιν τῶν χρόνων μαθεῖν, μνημονεύειν, ὑγιαίνειν, ἰσχύειν, κτήσασθαι· καὶ σώζειν

22) Τὰς ἀδελφάς, ἀδελφιδᾶς καὶ ἀν. ψιδᾶς. 23) ἠγούμενα· οὔτε χρήσιμα εἶναι. Β. Σ. 232. 24) Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καί.

25) Συνθήκας κατόπιν τοῦ κίνδυνος ἐπέτα· ὑποτακτικὴ ἢ εὐκτ. μετὰ τοῦ μή. 26) ὀρών αἰσθόμενα· χωρὶς λόγον δὲν ἠλλαξε τοὺς χρόνους.

27) σὺ καὶ αὐταί, ἐπικρατέστερον δὲ τὸ ἄρσεν κόν'. 28) βηλ. εὐεργεσιῶν.

29) Ἔπρεπε (χωρὶς τὸν ἂν, ὅ ὅτι ἀπολύτως ἐπρ.) νὰ ἐκλ. ἔωσιν ἀντ' αὐτοῦ τοῦ αἰσχροῦ δηλ. ἢ τοῦ ἐργ. αἰσχρόν τε. 30) Ὅχι χωρὶς λόγον ἐτέθη συγκρ. τὸ δεύτερον· μᾶλλον πρέποντα δηλ. ἢ πᾶσα ἄλλη τέχνη.

σοί τε λυπιτελήσει κακείνας, και, ως ειχός, ἡδέως ὑπακούουσινται.
— Ἀλλὰ νῦν τοὺς θεοὺς, ἔφη ὁ Ἀρίσταρχος, οὕτω μοι δοκεῖς κα-
λῶς λέγειν, ὡς Σώκρατες, ὥστε πρόσθεν μὲν οὐ προσιέμεν³¹
θανείσασθαι, εἰδὼς ὅτι, ἀναλώσας ὅτι ἂν λάβω, οὐχ ἔξω ἀπο-
δοῦναι· νῦν δὲ μοι δοκῶ εἰς ἔργων ἀφορμὴν ὑπομένειν αὐτὸ
ποιῆσαι³².

Ἐκ τούτων δὲ ἐπορίσθη μὲν ἀφορμὴ, ἐωνήθη δὲ ἔρια· και ἐρ-
γαζόμεναι³³ μὲν ἡρίστων ἐργασάμεναι³³ δὲ ἐδείκνουν, Ἰλαραὶ δὲ
ἀντὶ σκυθρωπῶν³⁴ ἦσαν, και ἀντὶ ὑφορωμένων ἐκυστὰς ἡδέως ἀλλή-
λας ἐῶρων. Και αἱ μὲν ὡς κηδεμόνα ἐφίλου, ὁ δὲ ὡς ὠφελίμους
ἠγάπα. Τελος δὲ ἐλλῶν π. δ. τὸν Σωκράτην, χαίρων διεγείτο ταυτά
τε, και ὅτι αἰτιῶνται αὐτὸν μόνον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀργῶν ἐσθίειν.

Και ὁ Σωκράτης ἔφη· Εἶτα οὐ λέγεις αὐταῖς τὸν τοῦ κυ-
νὸς λόγον³⁵ φασι γάρ, ὅτε φωνήεντα ἦν τὰ ζῶα, τὴν εἶν πρὸς
τὸν δεσπότην εἰπεῖν· Θαυμαστὸν ποιεῖς, θ. ³⁶ ἤμην μὲν ταί. ³⁷
και ἐριά σοι και ἄρνας και τυρὸν παρεχούσαις οὐδὲν δίδως, ὅ τι
ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν· τῷ δὲ κυνὶ, θ. οὐδὲν τοιούτῳ σοι
παρέχει, μεταδίδως εὐπερ αὐτὸς ἔχει σίτου. Τὸν κύνα οὖν ἀ-
κούσαντα εἰπεῖν· Ναὶ μά Δία³⁸· ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ και ὑμᾶς αὐτάς³⁹
σώζων, ὥστε μῆτ' ὑπ' ἀνθρώπων κλέπτεσθαι, μήτε ὑπὸ λύκων
ἀρπάζεσθαι· ἐπεὶ ὑμεῖς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττωμι ὑμᾶς, οὐδ'
ἂν νέμεσθαι δύναισθε, φοβούμεναι μὴ ἀπόλησθε. Οὕτω δὲ λέ-
γεται και τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι, τὸν κύνα προτιμάσθαι.
Και σὺ οὖν ἐκείνας λέγε, ὅτι ἀντὶ κυνὸς εἰ φύλαξ και ἐπιμε-

31) Δὲν ἄφρηνα νὰ μὲ πλησιάσῃ. Δὲν ἐτόλμων, τὸ ἀπέφειγον, τὸ ἀπεστρεφόμεν.

32) Δοκῶ ὑπομένειν αὐτὸ θανεῖσθαι ποῆται εἰς ἔργων ἀφορμὴν. Ἄφορ-
μὴ δὲ σημα. Πᾶν τὸ ἀφ' οὗτος ὀρμάται διὰ νὰ κατορθώσῃ τι. ὅθεν λέγεται και
ἀντὶ τοῦ πᾶν ὁ οὗτος δύναιται νὰ κατορθώσῃ τι. = ὄργανον, μέτρον. ὅθεν τὰ
ἀναγκαῖα εἰς ἐπιχειρήσει τινὲς ἔργου χρήματα.

33) Χωρὶς λόγον δὲν μεταβάλλει τοὺς χρόνους. 34) καθὼς δηλ. πρότερον

35) ἢ θ. ε. παν ὁ κυνὸς ἢ θ. λέγεται περὶ τοῦ κυνός.

36) = ὅτι Β. Σ. 127. Γ. 37) ἔχει δυνάμειν τὸ πρὸ τῆς μετοχ. ἄρθρον =
εἰς ἡμᾶς λέγω, οἱ ἐποῖται. 38) Καταφατικῶς β. β. θ. ὁ κύων τὴν εἰδαν του,
ὅτι, καλῶς πράττει ὁ δεσπότης. = Ναὶ μά Δία· καλῶς ποιεῖ ὁ δεσπότης, πρῶτο-
των ταῦτα ἢ σὺ λέγεις θαυμαστὰ εἶναι. 39) οὐχὶ δηλ. μόνον τὰς τροφὰς,
τὴν περιουσίαν τοῦ δεσπότη, τὰ ἔρια, τοὺς ἄρνας, τὸν τυρὸν τὸν δεσπότη αὐτὸ ν.

λητής, και διὰ σὲ οὐδ' ὑπ' ἐνός⁴⁰ ἀδικούμεναι ἀτρεκλῶς τε και
ἡδέως ἐργαζόμεναι ζῶσιν.

ΒΙΒΛ. Γ'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ἐπιγέννη¹ δὲ τῶν ζυόντων τινά, νέον τε ὄντα και τὸ σῶμα
κακῶς ἔχοντα, ἰδὼν, ὡς ἰδιωτικῶς,² ἔφη, τὸ σῶμα ἔχεις, ὡς Ἐ-
πίγενας! Και θ. ³ ἰδιώτης μὲν, ⁴ ἔφη, εἰμι, ὡς Σώκρατες. — Οὐ-
δέν γε μάλλον, ⁵ ἔφη, τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ μελλόντων ἀγωνίζεσθαι.
Ἢ δοκεῖ σοι μικρὸς εἶναι, ὁ περὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τοὺς πολεμίους,
ἀγὼν, ὃν Ἀθηναῖοι ἠέσουσιν, ἔταν τύχῳσι,⁶ Και μὴν οὐκ
ὀλίγοι μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν ἀποθνήσκουσι τε ἐν
τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις, και αἰσχροῶς σώζονται⁷ πολλοὶ δὲ δι'
αὐτὸ τοῦτο⁸ ζῶντες ἀλίσκονται, και ἀλόντες ἦτοι δουλεύουσι
τὸν λοιπὸν βίον ἐὰν οὕτω τύχῳσι τὴν χαλεπωτάτην δουλείαν, ἢ,
εἰς τὰς ἀνάγκας τὰς ἀλγεινοτάτας ἐμπροσθέντες και ἐκτίσαντες
ἐνίστη πλείῳ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς, τὸν λοιπὸν βίον ἐνδεεῖς
τῶν ἀναγκαίων ὄντες, και κακοπαθοῦντες διαζῶσι· πολλοὶ δὲ δό-
ξαν αἰσχροῶν κτῶνται, διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀδυναμίαν δοκοῦντες
ἀποδειλιᾶν. Ἢ καταφρονεῖς τῶν ἐπιτιμιῶν⁹ τῆς καχεξίας τοῦ-

40) Ἐντονώτεροι παρά ἐάν ἔλεγεν, ὑπ' οὐδενός.

1) Τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιφῶτος Πλάτ. Φα δ. 2) Δὲν ἔχεις ἀθλητικὸν σῶμα,
τ. ε. ἔχεις σῶμα ἀδύνατον διὰ τὴν παραμέλησιν τῶν σωματικῶν γυμνασῶν.
Οἱ ἰδιῶται ἐν β. β. Γ. ζ. 7. ἀντιτιθενται εἰς τοὺς ἀσκητὰς = τοὺς ἰθλητὰς. ὅθεν
ἰδιώτης ὁ παραμελῶν τὰς τοῦ σώματος ἀσκήσεις. Και αὐτὸς δὲ ὁ Σ. δὲν πα-
ρημέλει τὴν ἀσκήσιν τοῦ σώματος (β. β. Α'. κεφ. 6. 4.) ὡς πρόξενον τῆς σωμα-
εὐξίας (περὶ β. β. Γ', ε. 13). 3) = και εἷτος.

4) Ὁ μὲν, ἀπόλυτος = εἰς μὲν τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν δὲν ἀσχολοῦμαι, εἰς
τὴν τῆς ψυχῆς ὁμοῦς και. 5) ἔλλ. ἰδιώτης εἶ. τοῦτέστιν οὐχ ἦτον ἢ ἐπί-
σης εἰ ἀθλητῆς θέλει νὰ εἶπῃ Ἀηλαδὴ. ὅτι ὡς πολίτης ὄφειλε νὰ πολεμη-
σας ὑπὲρ πατρὸς, ἂν τὸ καλῆται ἢ χρεῖα· διατί λοιπὸν οἱ μὲν μέλλοντες περὶ
δ. β. μόνον ἀγωνισθῶσιν εἰς τὰ ἰδιώματα γυμναζέουσι τὸ σῶμα, σὺ δὲ τὸ ἀ-
μαλγῆς και τοῖς μέλλων περὶ ζωῆς κα ἀγωνισθῆς.

6) ἀγῶνα θέντες ἀθλοῦται. 7) διὰ τοῦ τε- και συθέουσι, ὁδὸι ἀμφοτέρα
δ. καχεξίαν σώματος ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν συμπερνοῦσι. 8) τὴν σωμα καχεξίαν.

9) Βλῆθαι ζημία, αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦσι τὴν παραμέλησιν τοῦ σώματος, δηλ.
θᾶνατος, αἰσχος, δουλεία, ἐνδεῖα, κακοπίθεια, ἀτιμία.

των, καὶ βραδύως ἂν οἶσι φέρειν¹⁰ τὰ τοιαῦτα; καὶ μὴν οἰμαί γε πολλῶ βραῦ καὶ ἡδῖα τούτων εἶναι,¹¹ ἃ δεῖ ὑπομένειν τὸν ἐπιμελούμενον τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας; ἢ ὑγιεινότερόν τε καὶ εἰς τὰλλα χρησιμώτερον νομίζεις εἶναι τὴν καχεξίαν τῆς εὐεξίας, ἢ τῶν διὰ τὴν εὐεξίαν γιγνομένων καταφρονεῖς;

Καὶ μὴν πάντα γε τάναντία συμβαίνει τοῖς εὖ τὰ σώματα ἔχουσιν ἢ¹² τοῖς κακῶς. Καὶ γὰρ ὑγιαίνουν οἱ τὰ σώματα εὖ ἔχοντες, καὶ ἰσχύουσι. Καὶ πολλοὶ μὲν διὰ τοῦτο ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀγῶνων σώζονται τε εὐσχημόνως, καὶ τὰ δεινὰ πάντα διαφεύγουσι· πολλοὶ δὲ φίλοις τε βοηθοῦσι καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετοῦσι, καὶ διὰ ταῦτα χάριτός τε ἀξιοῦνται, καὶ δόξαν μεγάλην κτῶνται, καὶ τιμῶν καλλίστων τυγχάνουσι· καὶ διὰ ταῦτα τὸν τε¹³ λοιπὸν βίον ἡδῖον καὶ κάλλιον διαζῶσι, καὶ τοῖς ἐκυτῶν πικρὰ καλλίους ἀφορμάς¹⁴ εἰς τὸν βίον καταλείπουσιν. Οὐ τοι χρῆ, ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἀτκεῖ δημοσίᾳ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον,¹⁵ διὰ τοῦτο καὶ ἰδίᾳ ἀμελεῖν¹⁶, ἀλλὰ μηδὲν ἦττον ἐπιμελεῖσθαι. Εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι οὐδὲ ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἀγῶνι, οὐδὲ ἐν πράξει οὐδεμιᾶ μείον ἐξεῖς, διὰ τὸ βέλτιον τὸ σῶμα παρεσκευάσθαι· πρὸς πάντα γάρ, ὅσα πράττουσιν ἄνθρωποι, χρήσιμον τὸ σῶμα ἐστίν· ἐν πάσαις δὲ ταῖς τοῦ σώματος χρείαις πολὺ διαφέρει ὡς βέλτιον τὸ σῶμα ἔχειν.¹⁷ Ἐπεὶ¹⁸ καὶ, ἐν ᾧ δοκεῖ, ἐλαχίστην σώματος χρείαν εἶναι, ἐν τῷ διανοεῖσθαι, τίς οὐκ οἶδεν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ πολλοὶ μεγάλα σφάλλονται, διὰ τὸ μὴ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα; Καὶ λήθη δὲ καὶ ἀθυμία καὶ δυσκολία καὶ μανία πολλάκις πολλοῖς διὰ

10) Ὅτι φέροις ἂν. 11) Ἐκεῖνα ἃ δεῖ ὑπομένειν. 12) τάναντία—ἢ. Σημειωτέα ἢ ὅμοια τῇ τῶν συγκρητικῶν σύνταξις τοῦ ἐναντίας. 13) ἦτοι αὐτοὶ πρὸς τοὺς παῖδας, ἢ ὁ τῇ ζωῆς χρόνος πρὸς τὸν μετὰ θάνατον ἀντιτίθεται.

14) Βοηθήματα, ἀνὰ αἶα τοῦ βίου, πλοῦτος, περιουσία. 15) τὰ πρὸς τὸν πόλεμον—τὰς τέχνας καὶ τὰ γυμνάσματα τῶν ἀθλητῶν. Ἦτέρι δὲ Ξενοφῶν τοῦς Ἀθηναίους μὲ σιωπηλῶν ἔπικνοι τῶν ἀπεδαιμονίων. Πα. 68 Γ' ς, 13.

16) Ἦταν δηλ. ἐς Ἀθήνας καὶ εἰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις οἱ λεγόμενοι δ π λ ο μ ἄ χ ο ι, ἢ δ δίσκαλοι τῆς ὀπλομαχίας, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἤθλοντο νὰ δ.δίσκωνται τὰ πολεμικὰ ὅσοι ἠθέλοντο προπαρασκευάσαι τὸ ἑαυτῶν σῶμα πρὸς τὴν ἐπιτυχὴ ἐκτέλεσιν τῶν ἐν πολέμῳ καθηκόντων τοῦ τῆς πατρίδος προμάχου.

17) Μὲ ἀποσιώπησαν τῆς ἐναντίας ἐνωσίας κα. ὡς κάκ. στα. 18) Ὡς νὰ ἔμελλε νὰ ἐπ.ἄργη πάγτες ἴσασιν.

τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπίπτουσιν οὕτως, ὥστε καὶ τὰς ἐπισημὰς ἐκβάλλειν. Τοῖς δὲ τὰ σώματα εὖ ἔχουσι πολλὴ ἀσφάλεια καὶ οὐδεὶς κίνδυνος διὰ γε τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν τοιοῦτόν τι παθεῖν. Εἰκὸς δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ ἐναντία τῶν διὰ τὴν καχεξίαν γιγνομένων καὶ¹⁹ τὴν εὐεξίαν χρήσιμον εἶναι. Καίτοι τῶν γε τοῖς εἰρημένους ἐναντιῶν ἕνεκα τί οὐκ ἄν τις νοῦν ἔχων ὑπομείνειεν;

Αἰσχρὸν δὲ καὶ τὸ διὰ τὴν ἀμέλειαν γηράσαι,²⁰ πρὶν ἰδεῖν ἑαυτὸν, ποῖος ἂν κάλλιστος καὶ κράτιστος τῷ σώματι γένοιτο. Ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελοῦντα· οὐ γὰρ ἐθέλει²¹ αὐτόματα γίγνεσθαι.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἐτεκμαίρετο δὲ τὰς ἀγαθὰς φύσεις ἐκ τοῦ ταχύτε μανθάνειν οἷς προσέχοιεν, καὶ μνημονεύειν ἃ ἂν μάθοιεν, καὶ ἐπιθυμεῖν τῶν μαθημάτων πάντων, δι' ὧν ἐστίν¹ οἰκίαντε καλῶς οἰκεῖν² καὶ πόλιν, καὶ τὸ ὅλον ἀνθρώποις τε καὶ ἀνθρωπίνοις πράγμασιν εὖ χρῆσθαι. Τοὺς γὰρ τοιοῦτους³ ἠγεῖτο παιδευθέντας⁴ οὐκ ἂν μόνον αὐτούς τε εὐδαίμονας εἶναι καὶ τοὺς ἑαυτῶν οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πόλεις δύνασθαι εὐδαίμονας ποιεῖν. Οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπὶ πάντας ἔχει,⁵ ἀλλὰ τοὺς μὲν οἰομένους φύσει ἀγαθοὺς εἶναι, μαθήσεως δὲ καταφρονούντας, ἐδίδασκεν, ὅτι κί ἀρισται δοκοῦσαι εἶναι φύσεις μάλιστα παιδείας δέονται· ἐπιδεικνύων τῶν τε ἵππων τοὺς εὐφυστάτους,

19) κατὰ τινες, τὴν εὐεξ. χρήσιμ. εἶναι καὶ πρὸς τὰ ἐναντία. ἀλλὰ κάλλιον ἀφ' οὗ δὲ τὴν καχεξίαν τοσαῦτα δεινὰ ἀκολουθοῦσι, διὰ τὴν εὐεξίαν δ.ν. κινδυνεύουσα νὰ πάθῃ ταῦτα, ἀλλὰ πολὺ πιθανώτερον εἶναι οὐχὶ μόνον νὰ μὴ πάθ. ταῦτα, ἀλλὰ νὰ ὠφελῆθῃσιν ἀπ' αὐτὴν πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἐναντιῶν, δηλ. μνήτης, εὐθυμίας, φρονήσεως κ. τ. τ. 20) ὑπενν. τ. νὰ Β. Σ. 70. ς'. 21) =εἴθε.

1) εἶναι δυνατόν, κατορθοῦται, ἐπιτυγχάνεται. 2) κυβερνᾶν, διακεῖν.

3) τοὺς ἔχοντας τοιαύτας ἀγαθὰς φύσεις. 4) =εἰ παιδευθεῖεν, ἢν παιδευθῶσι.

5) Δὲν προσεφέρετο ὁμοίως πρὸς ὄλους, δὲν προσήρχετο.

θυμοειδεις τε και σφοδρους οντας, ει μὲν ἐκ νέων δαμασθεϊεν, εὐχρηστοτάτους και ἀρίστους γιγνομένους, ει δὲ ἀδάμαστοι γέ-
νοιεντο, δυσκαθεκτοτάτους και φαυλοτάτους* και τῶν κυνῶν τῶν
εὐφυεστάτων, φιλοπόνων τε οὐσῶν και ἐπιθετικῶν τοῖς θηρίοις,
τὰς μὲν καλῶς ἀγθείσας,⁶ ἀρίστας γίγνεσθαι⁷ πρὸς τὰς θήρας και
χρησιμωτάτας, ἀναγώγους δὲ γιγνομένας⁸ ματαίους τε και μανιώ-
δεις και δυσπειθεστάτας. Ὀμοίως δὲ και τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐφυσ-
τάτους, ἐρρωμενεστάτους τε καὶ ψυχὰς ὄντας και ἐξεργασικωτά-
τους, ὧν⁹ ἀνεγχειρῶσι, παιδευθέντας μὲν και μαθόντας, ἃ δεῖ πράτ-
τειν, ἀρίστους τε και ὠφελιμωτάτους γίγνεσθαι (πλεῖστα γὰρ και
μέγιστα ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι),¹⁰ ἀπαιδευτοὺς δὲ και ἀμαθεῖς γε-
νομένους κακίστους τε και βλαβερωτάτους γίγνεσθαι· κρίνειν¹¹
γὰρ οὐκ ἐπισταμένους ἃ δεῖ πράττειν πολλὰκις πονηροὶ ἐπιχει-
ρεῖν πράγμασι, μεγαλείους¹² δὲ και σφοδρούς ὄντας δυσκαθέ-
κτους τε και δυσασπυτρέπτους εἶναι· διὸ πλεῖστα και μέγιστα
κακὰ ἐργάζονται.

Τοὺς δὲ ἐπὶ πλούτῳ μέγα φρονούντας,¹³ και νομίζοντας οὐδὲν
προσδεῖσθαι¹⁴ παιδείας, ἐξορκέσειν δὲ σφισι τὸν πλοῦτον οἰο-
μένους πρὸς τὸ διαπράττεσθαι τε ὃ τι ἂν βούλωνται, και τιμᾶ-
σθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐφρένου¹⁵ λέγων, ὅτι μωρὸς μὲν εἶναι,
εἴ τις οἶεται μὴ μαθῶν τὰ τε ὠφέλιμα και τὰ βλαβερά τῶν
πραγμάτων διαγνώσεσθαι· μωρὸς δ', εἴ τις μὴ διαγιγνώσκων μὲν
ταῦτα, διὰ δὲ τὸν πλοῦτον ὃ τι ἂν βούληται ποριζόμενος οἶε-
ται δυνήτεσθαι και¹⁶ τὰ συμφέροντα πράττειν· ἡλίθιος δ', εἴ τις
μὴ δυνάμενος τὰ συμφέροντα πράττειν, εὐτε¹⁷ πράττειν οἶε-
ται και τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτοῦ ἢ καλῶς ἢ ἱκανῶς,¹⁸ παρεσκευά-

6) ἰγωνὴν λαθροσίτας, ἀνατραφεύσας· κυρτολεκτικῶς ἐπὶ τῶν θηρευτικῶν
κυνῶν. 7) οὐχὶ χωρὶς λόγον μετέθετο ἐνταῦθα εἰς ἀπαρεμφατικὴν μορφήν.

8) ἀναγώγους γιγνομένας δηλονότι. 9) ἀντὶ ἐκείνων οἷς ἂν.

10) Ἔλεγε δηλονότι, ἐπιδείκνυς, ἴσμεν. K. §. 463. σελ. 314. 11) κρί-
νειν, διακρίνειν, γινώσκειν τίνα δεῖ πράττειν. 12) μεγαλόβουρος. 13) μεγα-
λοφρονούντας, ὑπερηφανεομένους. 14) ὅτι κατ' οὐδὲν προσδέονται. 15) ἐποίει
φρονίμως, ἐσφρονίζεν, ἐνουθέτει, τοὺς ἐβαλε φρένας.

16) Καὶ τὸ πράττειν τὰ συμφέροντα, ὡς περὶ τὸ πορίζεσθαι ὃ τι ἂν βούληται.

17) καλῶς πράττειν. ἢ εὐτυχεῖν. 18) καλῶς ὡς πρὸς τὴν δοξαν, ἱκανῶς
ὡς πρὸς τὴν σωτηρίαν.

θη· ἡλίθιος δὲ και, εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλοῦτον¹⁸ μηδὲν ἐπι-
στάμενος¹⁹ δόξειν τι ἀγαθὸς εἶναι, ἢ μηδὲν ἀγαθὸς εἶναι δοκῶν
εὐδοκιμήσειν.

ΒΙΒΛ. Δ'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Καὶ ὁ Σωκράτης, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, εἰς Δελφῶν δὲ
ἦδη πρόποτε ἀφίκου; — Καὶ δὲς γε, νῆ Δία, ἔφη. — Κατέμαθες¹
οὐκ πρὸς τῶν κατὰ που γεγραμμένων τὸ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ; — Ἐγώ γε.
— Πότερον οὐκ οὐδὲν σοι τοῦ γράμματος ἐμέλησεν, ἢ προσέσχες
τε και ἐπειχέρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν, ὅστις εἶης; — Μὰ Δι'
οὐ δῆτα, ἔφη. Καὶ γὰρ δὴ πάνυ τοῦτό γε^{1*} ᾧ μὴν εἰδέναι· σχολῆ^{1**}
γὰρ ἂν ἄλλο τι ἦδαι, εἴγε μὴδ' ἑμαυτὸν ἐγίγνωσκον. — Πότε-
ρα δὲ σοι δοκεῖ γινώσκειν ἑαυτὸν, ὅστις τοῦνομα τὸ ἑαυτοῦ
μόνον οἶδεν, ἢ ὅστις, ὡς περὶ οἱ τοὺς ἵππους ὠνούμενοι, οὐ πρό-
τερον οἶονται γινώσκειν, θν ἂν βούλωνται γινῶναι, πρὶν ἂν ἐπι-
σκεψόμενοι, πότερον εὐπειθὴς ἐστὶν ἢ δυσπειθὴς, και πότερον
ἰσχυρὸς ἐστὶν ἢ ἀσθενὴς, και πότερον ταχὺς ἢ βραδύς, και τᾶλλ-
λα τὰ πρὸς τὴν τοῦ ἵππου χρεῖαν ἐπιτήδεά τε και ἀνεπιτήδεα
ὅπως ἔχει, οὕτως ὁ ἑαυτὸν ἐπισκεψόμενος², ὁποῖός ἐστι πρὸς τὴν
ἀνθρωπίνην χρεῖαν, ἔγνωκε τὴν αὐτοῦ δύναμιν; — Οὕτως ἔμοιγε
δοκεῖ, ἔφη, ὁ μὴ εἰδὼς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀγνοεῖν ἑαυτὸν.

— Ἐκεῖνο δὲ οὐ φανερόν, ἔφη, ὅτι διὰ μὲν τὸ εἰδέναι ἑαυτοὺς
πλεῖστα ἀγαθὰ πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι, διὰ δὲ τὸ ψεῦδεσθαι ἑαυτῶν
πλεῖστα κακὰ; οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτοὺς τὰ τε ἐπιτίδεια ἑαυ-
τοῖς ἴσασιν, και διαγιγνώσκουσιν ἅ τε δύνανται και ἃ μὴ και ἃ
μὲν ἐπίστανται πράττοντες,⁴ πορίζονται τε⁵ ὧν δέονται, και εὖ
πράττουσιν· ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται ἀπεχόμενοι,⁶ ἀναμάρτητοι

19) δὲ τὸν πλοῦτον δόξειν.

1) Παρετήρησε, εἶδες. 1*) ἑμαυτὸν δηλ. ὅστις εἶην. 1**) δυσκόλως,
μόλις ἢ οὐδὲως δὲν ἰδύναμην νὰ γνωρίζω ἄλλο τι. 2) μοιλονότι προηγεῖ-
ται τὸ ὅστις, τίθεται ὅμως ἐνάρθρως ἢ μετοχή ὡς ἐπανόληψις τοῦ ὑποκειμένου
διὰ τὰ περιπεσόντα. 3) μὴ εἰδέναι ἑαυτοῦς. 4) και πρᾶττοντες μὲν εἰσπί-
στανται. 5) ἐκεῖνα ὧν δέονται. 6) ἀπεχ. δι' ἐκείνων, ἃ μὴ ἐπ.

γίνονται, και διαφεύγουσι τὸ κακῶς πράττειν· διὰ τοῦτο δὲ⁷ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δυνάμενοι δοκιμάζειν καὶ διὰ τῆς τῶν ἄλλων χρείας τὰ τε ἀγαθὰ πορίζονται καὶ τὰ κακὰ φυλάττονται. Οἱ δὲ μὴ εἰδότες,⁸ ἀλλὰ διεψευσμένοι τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως πρὸς τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τὰλλα ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοίως⁹ διακρίνονται· καὶ οὔτε ὧν¹⁰ δέονται ἴσασιν, οὔτε ὅτι πράττουσιν, οὔτε οἷς χρωῶνται, ἀλλὰ πάντων τούτων διαμαρτάνοντες, τῶν τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι, καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτουσι.¹¹

Καὶ οἱ μὲν εἰδότες ὅτι ποιοῦσιν, ἐπιτυγχάνοντες ὧν πράττουσιν, εὐδοξοῖ τε καὶ τίμιοι γίνονται· καὶ οἷτε ὅμοιοι¹² τούτοις ἡδέως χρωῶνται,¹² οἷτε ἀποτυγχάνοντες τῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦσι τούτους¹³ ὑπὲρ αὐτῶν βουλευέσθαι, καὶ πρῆστασθαί τε ἑαυτῶν τούτους,¹⁴ καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι, καὶ διὰ πάντα ταῦτα πάντων μάλιστα τούτους ἀγαπῶσιν. Οἱ δὲ μὴ εἰδότες ὅτι ποιοῦσι, κακῶς τε αἰρούμενοι.¹⁵ καὶ οἷς ἂν¹⁶ ἐπιχειρήσωσιν ἀποτυγχάνοντες, οὐ μόνον ἐν αὐτοῖς τούτοις ζημιουνοῦνται τε καὶ κολάζονται,¹⁷ ἀλλὰ καὶ ἀδοξοῦσι διὰ ταῦτα, καὶ καταγέλαστοι γίνονται, καὶ καταφρονούμενοι καὶ ἀτιμαζόμενοι¹⁸ ζῶσιν. Ὅρξ δὲ καὶ τῶν πόλεων¹⁹ ὅτι ὅσαι ἂν ἀγνοήσασαι²⁰ τὴν ἑαυτῶν δύνανται κρείττοσι πολεμήσωσιν, αἱ

7) Τὸ ἑαυτοὺς γινώσκειν, δυνάμενοι δοκ. καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρ. καὶ διὰ τῆς (οὐ μόνον δηλ. δ' ἑαυτῶν ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς παρ' ἄλλων ὠφελείας) τῶν ἄλλ. χρ. καὶ τὰ ἀγ. πορ. καὶ τὰ κ. φ. 8) ἑαυτοὺς ἢ τὴν ἑαυτῶν δύνανται.

9) Ἀμαθῶς, ἀνεπιστημόνως δηλ. ὡς περ ἑαυτοὺς, οὕτως οὐδὲ τοὺς ἄλλ. ἀνθρ. καὶ τὰλλ. ἀνθρ. κρ. ἴσασιν. 10) — οὔτε τίνων δ. Β. Σ. 156. 11) εἰς τὰ κακὰ βυθίζονται. 12) οἱ ὅμοιοι, ὅσοι τοὺς ὁμοιάζουσι εἰς τὴν φρόνησιν συναναστρέφονται εὐχαρίστως μὲ αὐτοὺς (τ ο ὔ τ ο ι ς χ ρ. δηλ. καὶ οὐ τ ο ὔ τ ο ι ς ὁ μ.)

13) τούτους, τοὺς εἰδότες ὅτι ποιοῦσι. 14) ἐνν. βούλονται. 15) πολλῶν προκειμένων πραγμάτων, ἤτοι πρακτέων ἢ φευκτέων, καλῶν ἢ δυστυχῆ ποιούμενοι ἐκλογῆν (δὲ τὸ ἑαυτοὺς ἢ τὴν ἑαυτῶν δύνανται μὴ εἰδέναι) ὅτι δὲ ἐνταῦθα λέγεται περὶ ἀτομῶν, ταῦτα δὲ τῶν ὄρξ δὲ καὶ τῶν πόλεων κλπ. ἀποδίδονται καὶ εἰς ὁλοκλήρους πόλεις. 16) ἢ ἐν ἐκείνοις οἷς ἢ ἐκείνων οἷς ἀνέπιχ.

17) Τὸ μὲν χρηματικῶς, τὸ δὲ σωματικῶς καὶ ψυχικῶς, μὲ λόγους, πληγὰς, κλπ. 18) ἐν καταφρονήσει καὶ ἀτιμίᾳ. 19) δι' ἐμφασιν ἀντιθέσεως πρὸς τοὺς ἰσώτας πραγμῆθη ἢ γενκ. πόλεων πρὸ τοῦ συλλήσμου ὅτι. 20) δὲ τὸ ἀγνοήσαι.

μὲν ἀνάστατοι γίνονται, αἱ δὲ ἐξ ἐλευθέρων δοῦλαι. Καὶ ὁ Εὐθύδημος· Ὡς πάντοι δοκοῦν,²¹ ὦ Σώκρατες, ἔφη, περὶ πολλοῦ ποιητέον εἶναι τὸ ἑαυτὸν γινώσκειν, οὕτως ἴσθι· ὁπόθεν δὲ χρῆ ἄρξασθαι ἐπισκοπεῖν ἑαυτὸν, τοῦτο πρὸς σὲ ἀποβλέπω²² εἴ μοι ἐβελήσῃς ἂν ἐξηγήσασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ὁποῖά ἐστι, πάντως που γινώσκεις,²³ — Νῆ Δι', ἔφη· εἰ γὰρ μὴδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τῶν ἀνδραπόδων φουλότερος ἂν εἴην²⁴. — Ἴθι δὴ, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ἐξηγήσαι αὐτά· — Ἄλλ' οὐ χαλεπὸν, ἔφη· πρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν ἀγαθὸν εἶναι νομίζω, τὸ δὲ νοσεῖν κακόν· ἔπειτα τὰ αἷτια ἑκατέρου αὐτῶν καὶ ποτὰ καὶ βρωτὰ καὶ ἐπιτηδεύματα, τὰ μὲν²⁵ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν φέροντα ἀγαθὰ, τὰ δὲ πρὸς τὸ νοσεῖν κακὰ²⁶.

— Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν, ὅταν μὲν ἀγαθοῦτινος αἷτια γίνηται, ἀγαθὰ ἂν εἴη, ὅταν δὲ κακοῦ, κακὰ. — Πότε δ' ἂν, ἔφη, τὸ μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἷτιον γένοιτο, τὸ δὲ νοσεῖν ἀγαθοῦ; — Ὅταν, νῆ Δι', ἔφη, στρατείας τε αἰσχυρᾶς,²⁶ καὶ ναυτιλίας βλαβεραῶς²⁷ καὶ ἄλλων πολλῶν τοιοῦτων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετασχόντες ἀπόλωνται, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολείφθεντες σωθῶσιν. — Ἀληθῆ λέγεις· ἀλλ' ὄρξ, ἔφη, ὅτι καὶ τῶν ὠφελίμων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετέχουσιν, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολείπονται. — Ταῦτα οὖν, ἔφη, ποτὲ μὲν ὠφελούντα ποτὲ δὲ βλάπτοντα μᾶλλον ἀγαθὰ ἢ κακὰ ἐστί; — Οὐδὲν,²⁷ μὰ Δία, φαίνεται κατὰ γε τοῦτον τὸν λόγον. Ἄλλ' ἢ γε τοι σοφία,²⁸

21) δὲν εἶναι αἷτια ἀπόλυτος, ἀλλ' ἀντικείμενον τοῦ ἐπομέου ῥήματος οὕτως ἴσθι (ὡς τε σχεδὸν = ἴσθι δοκεῖν μοι) εἶναι ὅμως σπανιωτέρα ἢ τοιαύτη σύνταξις· διότι εἰς τὰ ῥήματα οἷδα, ἐπίσταμαι, νοῶ, ἔχω γνώμη, κ. τ. τ. ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔπεται γενκ. ἀπόλυτος μὲ προηγούμενον ὡς. Β. Σ. 233. ὅπου ὅμως δὲν γίνεται ἡ ἀνωτέρα διάκρισις τῆς σπανιωτέρας συντάξεως. 22) εἰς σὲ ἔχω τὰς ἐλπίδας μου, ἀπὸ σὲ περιμένω βοήθειαν.

23) βέλεια, νομίζω, γινώσκεις. 24) Β. Σ. 207. 25) Κ. Σ. 295.

26) νομίζω εἶναι. 26*) οἷα εἰσιν ἄπιστοι, πλὴν τῶν γινόμενων ὑπὲρ τοῦ κτᾶσθαι ἢ σώζειν τὴν πατρίδα τὴν ἐλευθερίαν. 27) οἷα εἰσι, αἱ τῶν πειρατῶν, τῶν ἀνδραποδοκαπήλων, τῶν τὰ ἐπιτήθεια τοῖς πολιορκουμένοις τυράννοις εἰσαγόντων. 27*) οἷς τὴν ἐρώτησιν α μᾶλλον ἀγαθὰ ἢ κακὰ ἐστί; = ἢ δυνατόν ἐξ ἀπαντήσεως καὶ οὐδὲν κατ' οὐδὲν μᾶλλον δηλονότι.

28) ἀλλ' ἢ σοφία βέλεια τούλχιτον. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐνταῦθα εἰρωνικῶς

ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως ἀγαθόν ἐστιν. ποῖον γὰρ ἄν τις πρᾶγμα οὐ βέλτιον πράττει σοφῆς ὢν, ἢ ἀμαθῆς; — Τί δαί, 29 τὸν Δαΐδλον, 30, ἔφη, οὐκ ἀκήκοας, ὅτι ληφθεὶς ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν σοφίαν, ἠναγκάζετο ἐκείνῳ δουλεύειν, καὶ τῆς τε πατρίδος ἅμα καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐστερήθη, καὶ ἐπιχειρῶν ἀποδιδράσκειν μετὰ τοῦ υἱοῦ τὸν τε παῖδα ἀπόλασε καὶ αὐτὸς οὐκ ἠδυνήθη σωθῆναι, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς τοὺς βραχάρους, 30' πάλιν ἐκεῖ ἐδούλευε; — Λέγεται νῆ Δί', ἔφη, ταῦτα. — Τὰ δὲ Παλαμῆδους οὐκ ἀκήκοας πάθῃ; τοῦτον γὰρ δὴ πάντες, 31 ὕμνουσιν, ὡς διὰ σοφίαν φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεῶς ἀπόλυται. — Λέγεται καὶ ταῦτα, ἔφη. — Ἄλλους δὲ πόσους οἶσι διὰ σοφίαν, 32 ἀνκράστους πρὸς βασιλέα, 33 γεγενῆσθαι, καὶ ἐκεῖ δουλεύειν;

— Κινδυνεύει, 34 ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀναμφιλογώτατον ἀγα-

πως σιγήσει ὁ Σ. διότι ἀλλαγῶ ἔνθα ὁμιλεῖ σπουδίζων, ὀνομάζει τὴν σοφίαν τὸ μέγιστον ἀγαθόν (βλ. Δ. κεφ. ἡ. 6.) καὶ πάλιν (Γ. κεφ. Θ'. 5) τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην πάντων ἀρετὴν σοφίαν εἶναι λέγει· ἐν ταῦθα ὁμοῦς ἐννοεῖ τὴν ψευδολίαν καὶ καταχρηστικῶς λεγομένην σοφίαν, οὗσαν δὲ πανουργίαν.

29) ἐντονώτερον τοῦ τί θεῖ, εἶναι δὲ μεταβατικόν, καὶ τὸ μεταχειριζόμεθα ὅταν ὁ λόγος μὲ ἔμπροσθεν θαυμασμοῦ ἐξείρητος μεταβαίνει εἰς πρᾶγμα τι νέον καὶ ἀπροσδόκητος — ἀλλὰ τί τόχος 30) Μεταβολὴ ὀνομαστικῆ; Β. Σ. 70. Ἦτο δὲ ὁ Δαΐδλος ἐξ Ἀθηῶν, περιφημοῦ ἀγαλακτοποιοῦ καὶ μηχανικοῦ κατασκευασε δὲ ἐν Κρήτῃ τὴν περίφημον Λαβύρινθον, ἔνθα κλεισθεὶς ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Μίνως ἐφύγε· ἐκεῖθεν, κατασκευάσας ξύλινα πτερά καὶ κολλήσας αὐτὰ μὲ κηρὸν ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐπιτάμενος ὑπεράνω τῆς θαλάσσης ἔφθασεν εἰς Σικελίαν. ἐταξιδίωσε λοιπὸν ὡς ἐπὶ ἀεροπλοίου ἢ ἀεροστατικῆς μηχανῆς. ἔδὲ υἱὸς τοῦ Ἰκάρου, παρακούσας τὰς ὁδηγίας τοῦ πατρὸς καὶ ὑψηθεὶς ὑπὲρ τὸ θεῖον, κατέπεσε καὶ ἐπέγη εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ κληθὲν Ἰκάριον πέλαγος. Ἀπέθανε δὲ ὁ Δ. ἐν Σικελίᾳ, ἔνθα λέγεται ὅτι κατασκευάσει τὰ τεῖχη τῆς πόλεως Ἐρμῆκος καὶ ἔκτισε τὸν αὐτὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης.

31) Εἰς τὴν ἐν Σικελίᾳ δυναστεύοντα Κώκαλον (Διόδ. Σικ. Δ. 79. Πυρρὸν. Σ. 4. 31) πάντες οἱ ποιηταὶ ὕμνουσιν ὅτι αὐτὸς ἀπόλυται, ἐνεστῶς, διότι ὁ λόγος περὶ πρᾶγματος εὐρσκομένου εἰς ποιήματα, τὰ ἐποῦα ἦσαν πολὺ γνωστά εἰς τὴν Σ., καὶ εἰς τὸν Εὐρ. ἔθμον.

32) τὸ σοφίαν, ἐν γένει τὴν σοφίαν σημαίνει· τὴν σοφίαν δὲ λέγων ἐννοεῖ ἰδιώτην εἰς τι πρόσωπον. 33) Βασιλεὺς κατ' ἐξοχὴν ὀνομάζετο ὁ τῶν Περσῶν, ὅθεν καὶ ὠνάει κίριον ὄνομα ἀνδρῶνος εὐρίσκειται. Βλ. Ἡροδ. γ'. 129. περὶ τοῦ Δημοκρίτου, Κροτωνιάτου ἰατροῦ, ἀναχθέντος πρὸς Δαρεῖον.

34) Ἐπειδὴ ἄρα τὰ ἄλλα, ὡς ἐπρότερον, τὰ ἀπειδίνας ἀμφιβολαί.

θὸν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν. — Εἴ γε 35 μὴ τις αὐτὸ, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἐξ ἀμφιλόγων ἀγαθῶν συντιθεῖται. — Τί δ' ἂν, ἔφη, τῶν εὐδαιμονικῶν ἀμφιλόγων εἶη; — Οὐδὲν, ἔφη, εἴ γε μὴ προσθήσομεν αὐτῷ 36 κάλλος, ἢ ἰσχὺν, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ καὶ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. — Ἀλλὰ, νῆ Δία, προσθήσομεν, ἔφη· πῶς γὰρ ἂν τις ἄνευ τούτων εὐδαιμονοίη; — Νῆ Δί', ἔφη, προσθήσομεν ἄρα, ἐξ ὧν 37 πολλὰ καὶ χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις· πολλοὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν ἐπὶ τοῖς ὠραιοῖς 38 παρακεκνηκότων 39 διαφθείρονται· πολλοὶ δὲ διὰ τὴν ἰσχὺν μείζουσιν ἔργοις ἐπιχειροῦντες οὐ μικροὺς κακοὺς περιπίπτουσι· πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦτον διαθρυπτόμενοί 40 τε καὶ ἐπιβουλεύμενοι ἀπόλλυνται· πολλοὶ δὲ διὰ τὴν δόξαν καὶ πολιτικὴν δύνάμιν μεγάλα κακὰ πεπόνθασι. 41

— Ἀλλὰ μὴν, ἔφη, εἴ γε μὴδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐπαινῶν ὀρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μὴδὲ, ὅτι πρὸς τοὺς θεοὺς εὐχεσθαι χρὴ, εἰδέναι. — Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἴσως διὰ τὸ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναι οὐδ' ἔσκεψαι· ἐπεὶ δὲ πόλεως δημοκρατουμένης παρασκευάζῃ προστάται, δῆλον ὅτι δημοκρατίαν γε 42 οἴσθα τί ἐστι. — Πάντως δῆπου, ἔφη. — Δοκεῖ οὖν σοι δυνατὸν εἶναι, δημοκρατίαν εἰδέναι, μὴ εἰδότα δῆμον; — Μα Δί', οὐκ ἔμοιγε. — Καὶ τί νομίζεις δῆμον εἶναι; — Τοῦς πένητας τῶν πολιτῶν ἔγωγε. — Καὶ τοὺς πένητας ἄρα οἴσθα; — Πῶς γὰρ οὐ; — Ἄρ' οὖν καὶ τοὺς πλουσίους οἴσθα; — Οὐδέν γε ἦττον ἢ καὶ τοὺς πένητας. — Ποίους δὲ πένητας καὶ ποίους πλουσίους καλεῖς; — Τοὺς μὲν, οἶμαι, μὴ ἱκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τελεῖν, 43 πένητας, τοὺς δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν, πλουσίους.

35) Ναι, ἂν μὴ ἐξ ἀμφιβολῶν. 36) αὐτῷ, τῷ εὐδαιμονεῖν, ἢ τῷ εὐδαιμονικῷ ἀγαθῷ. 37) τοιαῦτα, ἢ ἐκεῖνα, ἐξ ὧν ὥστε δὲν εἶναι πλεον. ἀμ. (λίγα ἀγαθὰ, ἀλλὰ μᾶλλον ἴσως κακὰ ἢ ἀγαθὰ. περὶ τοῦ καὶ μεταξὺ δ. ο. ἐπιθ. βλ. Β. Σ. 89, Δ').

38) Ὁραῖος, ὁ ἔχων τὴν νεανικὴν ὠραιότητα καὶ εὐρωστίαν. 39) ἀπ' ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι εἶναι τρελλαμένοι ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς ὠραιότητος. Τὸ παρακινῶ ἑμεῖς. σημαίνει· ξεβιδῶ, μοῦ σαλεύει ὁ νοῦς, παραφρονῶ.

40) Ἐχαστούμενοι, ἐκνευρίζόμενοι, ἐντροπῶντες. 41) ἔπαθον καὶ μένουσι, δυστυχεῖς καὶ ἀθλοῖ. 42) Β. Σ. 70, 43) ἐξουθεῖν, πληρόναι.

(Ἐ. ἑ. Ἐγκυκλ. Τόμ. Α'.)

— Καταμεμάθηκας οὖν, ὅτι ἐνίοις μὲν πάνυ ὀλίγα ἔχουσιν οὐ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ περιποιούνται⁴⁴ ἀπ' αὐτῶν, ἐνίοις δὲ πάνυ πολλὰ οὐχ ἱκανὰ ἐστί; — Καὶ, νῆ Δί', ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὀρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις⁴⁵, οἶδα γὰρ καὶ τυράννους τινάς, οἳ δι' ἐνδείκην, ὡσπερ οἱ ἀπορώτατοι, ἀναγκάζονται ἀδικεῖν. Οὐκ οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴ γε ταῦτα οὕτως ἔχει, τοὺς μὲν τυράννους εἰς τὸν δῆμον θήσομεν⁴⁶, τοὺς δὲ ὀλίγα κεκτημένους, ἐὰν οἰκονομικοὶ ᾖσιν, εἰς τοὺς πλουσίους; Καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔφη, ἀναγκάζει με καὶ ταῦτα ὁμολογεῖν δηλονότι ἢ ἐμὴ φαυλότης· καὶ φροντίζω⁴⁷, μὴ κράτιστον ἡμοὶ σιγᾶν· κινδυνεύω γὰρ ἀπλῶς⁴⁸ οὐδὲν εἰδέναί.

BIBL. Δ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὸ μὲν οὖν λεκτικὸς¹ καὶ πρακτικὸς² καὶ μηχανικὸς³ γίνεσθαι τοὺς συνόντας οὐκ ἐσπευδεν, ἀλλὰ πρότερον τούτων ψεῖτο χρῆναι σωφροσύνην αὐτοῖς ἐγγενέσθαι. Τοὺς γὰρ ἄνευ τοῦ σωφρονεῖν ταῦτα δυναμένους, ἀδικιωτέρους τε καὶ δυνατωτέρους κακοῦργεῖν ἐνόμιζεν⁵ εἶναι.

44) Βάλλουσι κατὰ μέρος, ἀποταμιεύουσι, περισσεύουσι. 45) ὡς παρένθεσις, ὃ δὲ δεύτερος γὰρ (οἶδα γὰρ) κατασκευάζει τὴν παρένθεσιν, ἀντὶ τῆς εἰρημίας νῆ Δί', ἔφη ὁ Εὐθ., οἶδα (ὀρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις) καὶ τυράννους.

46) Θέλουμεν συγκαταριθμῆσαι. 47) σκέπτομαι, φοβοῦμαι μήπως. 48) ἀπλῶς εἰπεῖν, μὲ ἓνα λόγον, ὅλως διόλου.

1) Τοῦ λέγειν ἐμπειρὸς, ἐπιτηθεῖος εἰς τὸ λέγειν. 2) Ἐπιχειρηματικὸς, ἔχοντας πράξιν, ἐμπειρίαν. Ἐμπειρὸς εἰς τὸ πράττειν. πῶς δὲ ὁ Σ. ἔταξε τοὺς μαθητὰς τοῦ πρακτικοῦ, βλέπομεν κατωτέρω εἰς τὸ ε', κεφ. πῶς δὲ μηχανικὸς εἰς τὸ Ζ'. κεφ. 3) Ἐπιτηθεῖος εἰς τὸ νὰ ἐφευρισκῶσι μηχανὰς, τρίπους ἐφευρετικὸς. 4) Τὰ μὲ ἀπλοῦν ἀπαρέμφ. συντασσόμενα ῥήματα τὰ συντάσσουσι οἱ Ἕλληνας συγνάκις καὶ μὲ αἰτιατ. τοῦ ἄρθρου καὶ ἀπαρέμφατον, καὶ μάλιστα προηγῆται πολλὰκις τὸ ἔναρθρον ἀπαρέμφ. πρὸς πλειοτέραν ἔμφασιν.

5) Ἄριστα, διότι χωρὶς σώφρονος καὶ χριστιανικῆς ἀγωγῆς ὁ μὲν λεκτικὸς γίνεται σοφιστής, πλάγιος, ἀπειθῶν καὶ σαρπηδόνος ὁ δὲ πρακτικὸς πολιπράγμων, καὶ κακοποιὸς καὶ κακοῦργος ὁ δὲ μηχανικὸς, πανούργος καὶ ἀπίθουλός καὶ ὀλιθηρός. οἱ πλείους ὅμως ἐπινοοῦμεν τοὺς λεγομένους ἀξιολογῶντες ἀνθρώπους, χωρὶς νὰ πολιωξιετάζωμεν ἂν εἰς τὸ καλὸν, ἢ εἰς τὸ κακὸν εἶναι ἄξιον.

Πρῶτον μὲν δὴ περὶ θεοῦ ἐπιεράτο σώφρονος⁶ ποιεῖν τοὺς συνόντας. Ἄλλοι μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἄλλους οὕτως⁷ ὁμιλοῦντι παραγενόμενοι διηγοῦντο⁸ ἐγὼ δὲ, ὅτε πρὸς Εὐθύδημον τοιαῦτά ἐδιελέγετο, παρεγενόμην. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτέ σοι ἐπῆλθεν⁹ ἐνθυμηθῆναι, ὡς ἐπιμελῶς οἱ θεοὶ, ὧν¹⁰ οἱ ἀνθρώποι δέονται, κατεσκευάσασιν; Καὶ ὁ, Μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. — Ἀλλ' οἴσθ' ἄγε, ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι; — Νῆ Δί', ἔφη, ὅ γ' εἰ μὴ εἶχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν, ἕνεκά γε¹¹ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. — Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεόμενοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι, κάλλιστον ἀναπαυτήριον.¹² — Πάνυ γ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος¹³ ἄξιον.

— Οὐκ οὖν¹⁴ καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὧν τὰς τε ὥρας¹⁵ τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τὰλλα πάντα σαφηνίζει, ἢ δὲ νύξ διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι ἀσαφεστέρα ἐστίν¹⁶, ἄστρα ἐν τῇ νυκτὶ

6, ἐσθηθῆσμεν νὰ ἐκλαμβάνωμεν τὰ σώφρων καὶ σωφροσύνη μόνον εἰς τὴν μερικωτέραν καὶ στενὴν σημασίαν, ἐννοοῦντες διὰ τῆς σωφροσύνης τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἡθῶν καὶ ἐπιθυμιῶν· ἀλλ' ἡ σωφροσύνη εἰς τὴν γενικωτέραν αὐτῆς σημασίαν συμπεριλαμβάνει ὅλας τὰς ἀρετὰς, καὶ κατὰ τὸν Φαῦρινον, αὐτὴ σωφροσύνη ἐστὶ καθολικὴ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐπωνυμία ὃ. Σωφροσύνη λοιπὸν ἡ ἀρετή, τὸ σώμα ἐν παντὶ τὰς φρένας ἔχειν, οὕτω δὲ φρονεῖν καὶ πράττειν ὡς προτρεῖται, ὡς εἶναι καθῆκον ἀνθρώπου, ὅστις ἔχει τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν ἐλεύθερα ἀπὸ παν ψυχικῶν πάθων, ἀπὸ πᾶσαν ἐπομένως ἀπάτην, ἀκρασίαν καὶ τύφλωσιν.

7) ὡς τε δηλ. σώφρονος (ὀρθοφρονούντας, ἐναρέτους) ποιεῖν τοὺς συνόντας.

8) ἐμοί. 9) σοὶ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ συλλογισθῆς, νὰ σκεφθῆς.

10) ἐκεῖνα, ὧν δέονται. 11) μὲ ὅλον ὅτι ἔχομεν τοὺς ὀφθαλμούς μας, ἢ ἄσπον κρέματα ἀπὸ τοῦ ὄφθ. ἡμῶν. 12) ἡ ὁποία εἶναι κάλλ. ἀναπ.

13) εὐγνωμοσύνης. 14) δὲν οἷ φαίνεται λοιπὸν καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον, τὸ ὅτι ἄστρα ἀνέφηναν; 15) τ. ε. ὁ ἥλιον, μεσημβρίαν, δεξιῶν, ἑσπέραν. Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ξενοφῶντος ἡ ὥρα δὲν ἦτο τὸ εἰκοστὸν τέταρτον μέρος τῆς ἡμέρας· μόνον δὲ ὑπὸ τῶν μεταγενέστερων Ἑλλήνων ὀνομάζονται ὥραι ὡς παρ' ἡμῖν, ὡς Σουθας « ἄβρα, τὸ δωδέκατον τῆς ἡμέρας ». Τὴν δὲ σήμερον λεγομένην ὥραν οἱ ἀρχαῖοι: « Ἕλληνας ἔχοντας ἀντὶ ὠρολογίου τοὺς σκιαθῆρας γνώμωνας ὠνομάζον διὰ τοῦτο σημεῖον, σοιχ εἶον. Αἰ δὲ τῆς νυκτὸς ὥραι διακρίνοντο διὰ τῶν τριῶν φυλακῶν, τῶν ὁποίων ἐπιστημοτέρα ἦτον τὸ μεσονύκτιον. Ἐν δὲ β βλ. Δ, 7, 4, ὥραι μὲν ὅς λέγονται τὰ ἐναυτῶα τοῦ μὲν ὅς μέρη λεγόμενα, δηλ. Ἰσσημένου, μεσοῦνος καὶ φθίνοντες. Οἱ δὲ καιροὶ τοῦ χρόνου λέγονται ὥραι ἐναυτῶα, καὶ ἀπλῶς ὥραι.

16) ἢ νύξ διὰ τὸ σκοτὸς εἶναι ἀσαφεστέρα, παρὰ ὡς τε νὰ διακρίνωμεν τὰ μέρη αὐτῆς.

ἀνέφνηαν, ἀ ἡμῖν τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ἐμφανίζει, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ¹⁷ ὧν δεόμεθα πράττομεν; — Ἔστι ταῦτα ἔφη. — Ἀλλὰ μὴν ἦ γε σελήνη οὐ μόνον τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη φανερά ἡμῖν ποιεῖ. — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

— Τὸ δ' ¹⁸ ἐπεὶ τροφή; δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι¹⁹, καὶ ὥρας ἀρμοττοῦσας πρὸς τοῦτο παρέχειν,²⁰ αἱ ἡμῖν οὐ μόνον ὧν δεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς²¹ εὐφραίνόμεθα; — Πάνυ, ἔφη, καὶ ταῦτα²² φιλιανθρώπα. — Τὸ δὲ¹⁹ καὶ ὕδωρ ἡμῖν παρέχειν²⁰ οὕτω πολλοῦ ἄξιον, ὥστε καὶ φυτεύειν τε καὶ συναύξειν²⁵ τῇ γῇ καὶ ταῖς ὥραις πάντα τὰ χρήσιμα ἡμῖν, συντρέφειν δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς, καὶ μιγνύμενον πᾶσιν τοῖς τρέφουσιν ἡμᾶς, εὐκατεργαστότερα τε καὶ ὠφελιμώτερα καὶ ἡδῖω ποιεῖν αὐτά· καὶ, ἐπειδὴ πλείους δεόμεθα τούτου, ἀφθονέστατον αὐτὸ παρέχειν ἡμῖν; — Καὶ τοῦτο, ἔφη, προνοητικόν.²⁴ — Τὸ δὲ καὶ τὸ πῦρ πορίσαι ἡμῖν, ἐπίκουρον²⁵ μὲν ψυχῆς, ἐπίκουρον δὲ σκότους, συνεργὸν δὲ πρὸς πᾶσαν τέχνην καὶ πάντα ὅσα ὠφελείας ἕνεκα ἀνθρώποι κατασκευάζονται; ὡς γὰρ συνελόντι εἰπεῖν²⁶ οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἀνθρώποι τῶν πρὸς τὸν βίον χρήσιμων κατασκευάζονται. — Ὑπερβάλλει,²⁷ ἔφη, καὶ τοῦτο φιλιανθρώπιον. — Τὸ δὲ²⁸ καὶ ἀέρα ἡμῖν ἀφθόνως οὕτω πανταχοῦ διαχύσαι, οὐ μόνον πρόμαχον καὶ σύντροπον ζωῆς, ἀλλὰ καὶ πελάγη περᾶν δι' αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἄλλους ἀλλαχόθι καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ στελλομένους πορίζεσθαι, πῶς οὐχ ὑπὲρ λόγον; — Ἀνέκφραστον.

— Τὸ δὲ¹⁹ τὸν ἥλιον, ἐπειδὴ ἐν χειμῶνι τράπηται, προσιέναι²⁰ τὰ μὲν ἀδρύνοντα,²⁹ τὰ δὲ ξηραίνοντα, ὧν καιρὸς διεληλυθεῖ³⁰ καὶ ταῦτα διαπραξάμενον μηκέτι ἐγγυτέρω προσιέναι,

17) πορίζειν, πλοῦν, φυλακῆν. 18) ἀναφώνησις καὶ ζωηρὰ ἐρώτησις. Κ. Σ. 421. Στμ. γ'. 19) τοὺς θεοὺς. 20) ἐνεστώς, διότι καὶ οὖν γίνονται.

21) ἐκεῖνα οἷς εὐφρ.—τὰ εὐφρῶσιν. 22) δὲν ἔχει ἀναφορὰν πρὸς τὸ ἄφθονον τὸ, ἀλλὰ πρὸς ἕλα τὰ μνημονευθέντα ἀγαθὰ.

23) διότι εἰς αὐξήσιν συνεργοῦσιν ὕδωρ γῆ καὶ ὥραι. 24) ἀνηκον εἰς προνοητὴν κηδεμόνα, ἐπιτήδειον εἰς τὸ προνοεῖν. 25) προφυλακτὸν ἀπὸ τοῦ ψυχῆς. 26) Β. Σ. 224. Κ. Σ. 468, σελ. 333.

27) τὰ λοιπὰ, ὑπερβάλλον ἐστὶ. Β. Σ. 356. 28) ὑποπτον καὶ ξένον τοῦ Ξενφ. κρῖνεται τὸ χριόν τοῦτο. 29) ὠρμάζοντα. 30) ἔφθασαν ἦδη εἰς τὴν ὠριμότητα.

ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι²⁰ φυλαττόμενον μὴ τι ἡμᾶς; μάλλον τοῦ δέοντος θερμαίνων βλάβη· καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀπίων, γέννηται ἔνθα καὶ ἡμῖν δηλὸν ἐστίν, ὅτι εἰ προσωτέρω³¹ ἄπεισιν, ἀποπαγησόμεθα ὑπὸ τοῦ ψυχῆς, πάλιν αὖ τρέπεσθαι καὶ προσχωρεῖν, καὶ ἐνταῦθα τοῦ οὐρανοῦ ἀναστρέφεσθαι,³² ἔνθα ὧν μάλιστα ἡμᾶς ὠφελοῖ; — Νῆ τὸν Δί', ἔφη, καὶ ταῦτα παντάπασι εἰσικεν ἀνθρώπων ἕνεκα γιγνόμενα.³³ — Τὸ δ' αὖ, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο φανερόν ἐστι οὐκ ἂν ὑπενέγκαιμεν³⁴ οὔτε τὸ καῦμα οὔτε τὸ ψυχῆς, εἰ ἐξαπίνης γίγνοιτο, οὕτω μὲν κατὰ μικρὸν προσιέναι τὸν ἥλιον, οὕτω δὲ κατὰ μικρὸν ἀπιέναι, ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς³⁵ εἰς ἑκάτερα τὰ ἰσχυρότατα³⁶ καθισταμένους; — Ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ἦδη³⁷ τοῦτο σκοπῶ, εἰ ἄρα τι ἐστὶ τοῖς θεοῖς ἔργον³⁸ ἢ ἀνθρώπους θεραπεύειν· ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐμποδίζει με,³⁹ ὅτι καὶ τὰλλα ζῶα τούτων μετέχει.

— Οὐ γὰρ⁴⁰ καὶ τοῦτ', ἔφη ὁ Σωκράτης, φανερόν, ὅτι καὶ ταῦτα ἀνθρώπων ἕνεκα γίγνεται τε καὶ ἀνατρέφεται; τί γὰρ ἄλλο ζῶον αἰγῶν τε καὶ ὄων καὶ ἵππων, καὶ βοῶν καὶ ὄνων καὶ τῶν ἄλλων ζῶων τοσαῦτα ἀγαθὰ ἀπολαύει⁴¹, ὅσα ἀνθρώποι; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ πλείω⁴² τῶν φυτῶν τρέφονται γοῦν καὶ χρηματίζονται οὐδὲν ἧττον ἀπὸ τούτων ἢ ἀπ' ἐκείνων⁴³. πολὺ δὲ γέ-

31) πλέον ἐμπροσθὰ, πλέον μακρὰν. 32) νὰ διατρέθῃ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ οὐρανοῦ. 33) φαίνονται, ὁμοιάζουσι ὅτι γίνονται. 34) δὲν ἠθέλωμεν ὑποφέρειν. 35) χωρὶς νὰ τὸ ἐνοήσωμεν. 36) καὶ τὸ καῦμα καὶ τὸ ὑπερβολικὸν ψυχῆς. Μὲ πόσην δὲ σαφήνειαν καὶ γλυκύτητα περιγράφει καὶ παρασταίνει ταῦτα!

37) τῶρα πλέον δηλ. τοιαύτη μεταβολὴ ἔγεινεν εἰς ἐμὲ, ὥστε τῶρα πλέον. 38) ἀνίσως τάχα ἔχουσιν ἄλλο ἔργον, καταγίνονται εἰς ἄλλο τι οἱ θεοί. — δὲν καταγίνονται. Μὲ πόσην δὲ εὐγενῆ καὶ περισσευμένην εὐχέριαν ἐκφράζεται! 39) μὲ στενοχωρεῖ, μὲ ἐμποδίζει τοῦ νὰ φρονήσω ὅτι μόνον εἰς τοῦτο οἱ θεοὶ καταγίνονται, εἰς τὸ νὰ φρονήσω; δηλ. διὰ τοὺς ἀνθρώπους. 40) ὁ γὰρ ἐπὶ ἐρωτήσεων εἶναι συλλογιστικὸς, καθὼς καὶ ὁ ἄρα συλλογιστικὸς κατήνησε νὰ γείνῃ ἄρα ἐρωτηματικόν.

41) ἡ μὲν γενικ. φανερώνει τὸ ὅλον, τὸ ἐξ οὗ, ἐκεῖνο ἀπὸ τοῦ ὅποιον πηγάζει ἢ ἀπολαύει· ἡ δὲ αἰτ. τὴν ἀπόλαυσιν, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀπολαμβάνομεν. Β. Σ. 336. 42) χωρὶς τοῦ ἦ, διότι τὸ φυτῶν κρέματα ἀπὸ τὸ ἀπολαύειν. Οἱ ἀνθρώποι ἀπολαύειν πλείω ἀγαθὰ ἀπὸ τὰ ζῶα παρὰ ἀπὸ τὰ φυτὰ.

43) ἀπὸ τούτων τῶν ζῶων· ἢ ἀπ' ἐκείνων, τῶν φυτῶν· διότι πολλάκις ἐπὶ

νος ανθρώπων τοῖς μὲν ἐκ τῆς γῆς φυομένοις εἰς τροφήν οὐ χρω-
μαται·⁴¹ ἀπὸ δὲ βοσκημάτων γάλακτι καὶ τυρῷ καὶ κρέατι τρε-
φόμενοι ζῶσι· πάντες δὲ τιθαστεύοντες καὶ θαμάζοντες τὰ χρή-
ματα τῶν ζώων, εἰς τὸ πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ συνεργοὶς
χρῶνται. — Ὀμογενωμονῶ σοι καὶ τοῦτ', ἔφη· ὁρῶ γὰρ αὐτῶν
καὶ τὰ πολλὰ ἰσχυρότερα ἡμῶν οὕτως ὑποχείρια γιγνόμενα τοῖς
ἀνθρώποις, ὥστε χρῆσθαι αὐτοῖς ὅ τι ἂν βούλωνται⁴².

— Τὸ δ', ἐπειδὴ πολλὰ μὲν καλὰ καὶ ὠφέλιμα, διαφέρον-
τα δὲ ἀλλήλων ἐστί, προσθεῖναι τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις ἀρμυ-
ταύσας πρὸς ἕκαστα, δι' ὧν ἀπολαύμεν⁴³ πάντων τῶν ἀγα-
θῶν· Τὸ δὲ καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῦσαι, ᾧ, περὶ ὧν⁴⁴ αἰσθανό-
μεθα, λογιζόμενά τε καὶ μνημονεύοντες καταμνησάνμεν, ὅπῃ
ἕκαστα συμφέρει, καὶ πολλὰ μηχανώμεθα, δι' ὧν τῶν τε ἀγα-
θῶν ἀπολαύμεν καὶ τὰ κακὰ ἀλεξόμεθα,⁴⁵ Τὸ δὲ καὶ ἐρμη-
νεύειν⁴⁶ δοῦναι, δι' ἧς πάντων τῶν ἀγαθῶν μεταδιδόμεν τε ἀλλή-
λοις διδάσκοντες καὶ κοινωνοῦμεν, καὶ νόμους τιθέμεθα, καὶ πο-
λιτευόμεθα· — Παντάπασιν εἰοικασιν, ᾧ Σώκρατες, οἱ θεοὶ πολ-
λὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι. — Τὸ δὲ καί, εἰ ἀ-
δυνατοῦμεν τὰ συμφέροντα προνοεῖσθαι ὑπὲρ⁴⁷ τῶν μελλόντων,
ταύτη⁴⁸ αὐτοῦς ἡμῖν συνεργεῖν, διὰ μαντικῆς τοῖς πυνθανομένοις
φράζοντας τὰ ἀποθησόμενα, καὶ διδάσκοντας ἢ ἂν ἄριστα γί-
γνοιτο; — Σοὶ δ',⁴⁹ ἔφη, ᾧ Σώκρατες, εἰοικασιν ἔτι φιλικώτε-
ρον ἢ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι, εἴγε μηδὲ ἐπερωτώμενοι ὑπὸ σοῦ προ-
σημαίνουσί σοι,⁵⁰ ἅ τε χρῆ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ.

— Ὅτι δὲ γε ἀληθῆ λέγω, καὶ σὺ, ᾧ Εὐθύδημε, γινώσκῃ⁵¹,

ἀ αἰσθήσεων ἢ μὲν οὕτως οὐχὶ τὸ πληετέριον ἀλλὰ τὸ μεγαλήτερον, ἀξιο-
λογώτερον ἀντικειμεν, περὶ οὗ μάλιστα γίνεται λόγος· ἢ δὲ ἐκεῖνος οὐχὶ
τὸ ἀπώτερον, ἀλλὰ τὸ μικρότερον δεῖκνύει. 44) διότι τὸ ὑποκειμένον = πολ-
λοὶ γὰρ ἄνθρωποι. 45) ἔλλα γρηθῆναι. 46) ἐνταῦθα ἐπὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ
Εὐθ. δήμου θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα πρὸς ἐναρτητέραν κατάληξιν τῶν δὲ τῶν αἰ-
σθησίων ὠφελιμάτων. 47) περὶ ἐκεῖνα, ᾧ αἰσθ. 48) ἀποτρέπομεν, ἀπο-
μακρυνόμεν. 49) ἔκφρασι, προφορικῶν λόγων. 50) σχεδὸν ἀντὶ τῆς περὶ
τοῦ δὲ ἐπιπέδη ὅτι. 51) = κατὰ τοῦτο. Β. Σ. 112. 52) ἵππεν. Πᾶσι μὲν
φράζονται καὶ δὲ σκοποῖ. 53) ἵππεν τὸν λόγον καὶ μὲ εὐγενῆ ἀπὸ ὀνητα.

54, ὁ Σ. ἐπιλαβομένης τῆς δαιμόνης τοῦ Εὐθ. δ. ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξῃ,

ἔν μὴ ἀναμμένης. ἔως ἂν τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξα-
κῆ σοι, τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι σέβασθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεούς.
Ὑννοεῖ δὲ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ὑποδεικνύουσιν· οἳ τε γὰρ
ἄλλοι ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ διδόντες, οὐδὲν τούτων εἰς τοῦμφανὲς ἰ-
ντες διδῶσιν, καὶ ὁ τὸν ὅλον κόσμον συντάττων τε καὶ συνέ-
χων⁵⁵, ἐν ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ⁵⁶ ἐστί, καὶ αἰεὶ μὲν χρωμέ-
νοις ἀτριβῆ τε καὶ ὑγιᾶ καὶ ἀγήρατα⁵⁷ παρέχων, θάττον δὲ
νοήματος ἀναμαρτήτως ὑπηρετοῦντα⁵⁸, οὕτως τὰ μέγιστα μὲν
πράττων ὁράται, τάδε δὲ⁵⁹ οἰκονομῶν ἀόρατος ἡμῖν ἐστίν.

Ὑννοεῖ δὲ, ὅτι καὶ ὁ πᾶσι φανερός δοκῶν εἶναι ἥλιος οὐκ ἐπι-
τρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν, ἀλλ', ἐάν τις αὐτὸν
ἀναιδῶς ἐγχειρῆ θεᾶσθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. Καὶ τοὺς ὑπη-
ρέτας δὲ⁶⁰ τῶν θεῶν εὐρήσεις ἀφανεῖς ὄντας· κεραυνός τε γάρ ὅτι
μὲν ἄνωθεν ἀφίεται δῆλον, καὶ ὅτι οἷς ἂν ἐντύχη πάντων κρα-
τεῖ, ὁράται δ' οὐτ' ἐπιὼν οὔτε κατασκήψας,⁶¹ οὔτε ἀπιών· καὶ
ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ' ὁρῶνται, ἀ δὲ ποιοῦσι φανερά ἡμῖν ἐστί,
καὶ προσιόντων αὐτῶν αἰσθανόμεθα. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀνθρώπου
γε ψυχῆ,⁶² ἢ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων, τοῦ θεοῦ με-
τέχει· ὅτι μὲν βασιλεύει ἐν ἡμῖν, φανερόν, ὁράται δὲ οὐδ' αὐτή.
Ἄ χρῆ⁶³ κατανοοῦντα μὴ καταφρονεῖν τῶν ἀοράτων, ἀλλ' ἐκ

ἔτι οὐχὶ μόνον εἰς αὐτὸν ἀλλ' εἰς πάντας προσημαίνει τὸ δαιμόνιον· ἀλλ' οἱ
ἄλλοι δὲν πιστεύουσι τὴν ὑπαρξίν του, διότι περιμένουσι νὰ τὸ ἴδωσι μὲ τοὺς ὀ-
φθαλμούς των, καὶ ἔπειτα νὰ πιστεύσωσι. καὶ μόνον εἰς τὰ διὰ τῆς μαντικῆς
προσημαινόμενα δίδουσι πίστιν.

55) ὁ Σ. καὶ οἱ μετ' αὐτὸν, Πλάτων, Στωϊκοὶ καὶ Εἰκέρων πλη, ἐνὸς ἑ-
κρου καὶ κορυφαίου θεοῦ ἔδογματίζον ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι θεοὶ, πολλῶ μὲν
κατώτεροι ἀλλ' ὅμως ἀθάνατοι, τοὺς ὁποίους ὡς τινας ὑπουργοὺς μεταχειρίζεται
ὁ κορυφαῖος θεὸς εἰς τὴν τοῦ κόσμου διοίκησιν.

56) σχεδὸν τὸ ὅτι λίαν κελὰ τῆς Γραφῆς, διὰ τὸ ὅποιον καὶ κόσμος ὡνο-
μάσθη τὸ σύμπαν. 57) πάντα τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ. 58) αὐτὰ τὰ καλὰ καὶ
ἀγαθὰ, ὡς σελήνη, ἥλιος, ὕδωρ, ἀήρ. 59) τὰ πρὸ ὀφθαλμῶν κείμενα· ἔλλα
τὰ μέγιστα. 60) πρὸς τούτους, ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους. Καὶ τὰ ἱερά δὲ β. β. β. β. β.
ὑπαιργῆς καὶ ὑπηρετάς τοῦ θεοῦ λέγουσι τοὺς κεραυνούς καὶ τοὺς ἀνέμους.

61) καταπεσῶν. 62) ἀνάρρωτος, διότι ἢ ἐπομένῃ ἀναφορικῆ ἀντανακλῆ εἰς
αὐτὴν τοῦ ἄρθρου τὴν δύναμιν. 63) χωρὶς συλλογιστικῶν συνδέσμων, διότι εἶναι
ὡς ἀνακεφαλαιώσας τῶν ὅσων εἶπεν ὁ Σ. διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οὐ χρῆ καταφρο-
νεῖν τῶν ἀοράτων.

τῶν γιγνομένων τὴν δύναμιν αὐτῶν καταμαθόντα, τιμᾶν τὸ δαιμόνιον. — Ἐγὼ μὲν,⁶⁴ ὃ Σώκρατες, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὅτι μὲν οὐδὲ μικρὸν ἀμελήσω τοῦ δαιμονίου, σαφῶς οἶδα· ἐκείνο⁶⁵ δὲ ἀθυμῶ, ὅτι μοι δοκεῖ τὰς τῶν θεῶν εὐεργεσίας οὐδ' ἂν εἶ,⁶⁶ ποτε ἀνθρώπων ἀξίας χάρισιν ἀμείβεσθαι.

Ἀλλὰ μὴ τοῦτο ἀθύρει, ἔφη, ὃ Εὐθύδημος· ὄρα γὰρ, ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς, θεός, ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ, πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται, *Νόμῳ πάλεως*. Νόμος δὲ δήπου πανταχοῦ ἐστὶ, κατὰ δύναμιν ἱεροῦ θεοῦ ἀρέσκεσθαι.⁶⁷ Πῶς οὖν ἂν τις κἀλλιον καὶ εὐσεβέστερον τιμῶη θεοῦς, ἢ ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω ποιῶν; Ἀλλὰ χρὴ τῆς μὲν⁶⁸ δυνάμεως μηδὲν ὑφίστασθαι· ὅταν γὰρ τις τοῦτο ποιῇ, φανερόν ἐστι δήπου ὅτι τότε οὐ τιμῶν θεοῦς. Χρὴ οὖν, μηδὲν ἐλλείποντα,⁶⁹ κατὰ δύναμιν τιμᾶν τοὺς θεοῦς, θαρρῆναι τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα ἀγαθὰ· οὐ γὰρ παρ' ἄλλων γ' ἂν τις μείζω ἐλπίζων σωφρονοῖη,⁷⁰ ἢ παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ὠφελῆν δυναμένων, οὐδ' ἂν ἄλλως μᾶλλον,⁷¹ ἢ εἰ τοῦτοις⁷² ἀρέσκοι. Ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον, ἢ εἰ ὡς μάλιστα πείθοιτο αὐτοῖς; Τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων τε καὶ αὐτὸς ποιῶν⁷³ εὐσεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς συνόντας παρεσκεύαζεν.

64) γὰρ ἀπέδωκεν καὶ ἀπόλυτος ὁ μὲν. ὡς καὶ σελ. 103. 65) = περὶ ἐκείνου. 66) = ὅτι οὐδ' ἂν εἶς ἀμείβοιτο· ἐντονώτερον τοῦ οὐδεὶς ἂν ἀμ. 67) διὰ θυσιῶν νὰ φιλοπρονώμεν, εὐαρεστῶμεν. εὐνοῦς καὶ εὐμενεῖς ἡμῖν ποιεῖν αὐτούς.

68) ὁ μὲν δεῖκνύει, ὅτι ὁ Σ. ἐάν δὲν ἐπρόκρινε νὰ παρενθέσῃ ἄλλα ἤθελεν ἐξακολουθήσει τὸν λόγον τοῦ σχεδὸν ὡς ἐφεξῆς: τιμῶντα δὲ οὕτω τοὺς θεοῦς θαρρῆναι τε καὶ ἐλπίζειν.

69) μετὰ τινα παρεμπροσθέντα γίνεται συγνάξις ἐπὶ τῆς ἐννοίας σχεδὸν διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων = σχεδὸν τῶ α τῆς δυνάμεως μηδὲν ὑφίστασθαι. • Πρέπει λαοπὸν μὴ δεῖκνύναι κάμειαν ἐλλείψιν εἰς τὸ κατὰ δυνάμιν τιμᾶν τοὺς θεοῦς γὰρ ἔχει τις θάρρος καὶ νὰ ἐλπ. τὰ μ. ἀγ. Λέγομεν ὅμως συνηθέστερον, α οὐδὲν ἐλλείπει τιμῶν = μεταχθῆ δηλ. συντίστοντες. ἐν ταῦθα ὅμως ἴσως δὲ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀσάφειαν τῆς ἐπισωρεύσεως τῶν μετοχῶν μετεχειρίσθη τὸ ἀπαρέμφατον τιμᾶν.

70) = οὐ γὰρ ἂν τις σωφρονοῖη, εἰ παρ' ἄλλων μείζω ἐλπίζει. 71) σωφρονοῖη, ἢ ἐλπίζει; 72) τοῖς τ. μ. ὡφ. θ. ν. 73) = οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ, παραδείγματι παρεσκεύαζεν εὐσεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους.

ΒΙΒΛ. Δ'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τί δέ; ὃ Ἰπίπια, ἔφη, οὐκ ἤσθησαι, ὅτι ἐγὼ, ἃ δοκεῖ μοι δίκαια εἶναι, οὐδὲν¹ παύσομαι ἀποδεικνύμενος; — Καὶ ποῖος δή σοι, ἔφη, οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; — Εἰ δὲ μὴ λόγῳ, ἔφη, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνύμαι· ἢ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιοτεκμαρτότερον τοῦ λόγου τὸ ἔργον εἶναι; — Πολύ γε νῆ Δί', ἔφη· δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ ἀδίκῃ ποιοῦσι, δίκαια δὲ πράττων οὐδ' ἂν εἶ;² ἀδικος εἶη.

— Ἦσθησαι οὖν πρόποτέ μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος, ἢ συκοφαντοῦντος, ἢ φίλους ἢ πόλιν εἰς στάσιν ἐμβάλλοντος, ἢ ἄλλο τι ἀδικὸν πράττοντος; — Οὐκ ἔγωγε, ἔφη. — Τὸ δὲ τῶν ἀδίκων ἀπέχεσθαι οὐ δίκαιον ἡγή; — Δῆλος εἶ, ἔφη, ὃ Σώκρατες, καὶ νῦν διαφεύγειν ἐγχειρῶν τὸ ἀποδείκνυσθαι γνώμην, ὅτι νομίζεις τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ ἃ πράττουσιν οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἃ μὴ πράττουσι, ταῦτα λέγεις. — Ἀλλ' ὦμην ἔγωγε, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ μὴ θέλειν ἀδικεῖν, ἱκανὸν δικαιοσύνης ἐπίδειγμα εἶναι. Εἰ δὲ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι, ἐάν τὸδε σοι³ μᾶλλον ἀρέσκη· φημί γὰρ³ ἐγὼ τὸ νόμιμον δίκαιον εἶναι. — Ἄρα τὸ αὐτὸ λέγεις, ὃ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι; — Ἐγωγε, ἔφη. — Οὐ γὰρ⁴ αἰσθάνομαι σου, ὅποῖον⁵ νόμιμον ἢ ποῖον⁶ δίκαιον λέγεις. — Νόμους δὲ πάλεως, ἔφη, γιγνώσκεις;⁷ — Ἐγωγε, ἔφη. — Καὶ τίνας τούτους νομίζεις; — Ἄ οἱ πολῖται, ἔφη, συνθέμενοι, ἃ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ὧν ἀπέχεσθαι, ἐγράψαντο. — Οὐκ οὖν, ἔφη, νόμιμος μὲν ἂν εἶη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτευόμενος, ἄνομος δὲ ὁ ταῦτα παραβαίων; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. — Οὐκ οὖν καὶ δίκαια μὲν ἂν πράττοι ὁ τούτοις πειθόμενος, ἀδίκῃ δ' ὁ τούτοις ἀπειθῶν; — Πάνυ μὲν οὖν. — Οὐκ οὖν ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων, δίκαιος; ὁ δὲ τὰ ἀδίκῃ ἀδικος; — Πῶς γὰρ οὐ; — Ὁ μὲν ἄρα νόμιμος, δίκαιός ἐστιν, ὁ δὲ ἄνομος, ἀδικος.

Καὶ ὁ Ἰπίπιας· Νόμους δ', ἔφη, ὃ Σώκρατες, πῶς ἂν τις

1) ἐντονώτερον τοῦ ἀπλοῦ οὐ δὲν παύω πάντοτε νὰ ἀποδεικνύω.

2) ἐντονώτερον τοῦ οὐδεὶς ἂν. 3) προδήλωσις ὁ δὲ γὰρ ἀρκητικὸς λόγος.

4) ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ τὴν προηγηθεῖσαν ἐρώτησιν· ἐρωτῶ, διότι ἢ τὸ ὑπερνοούμενον, ἂν ἐννοῦ τοὺς λόγους σου. 5) πλαγίᾳ ἐρώτησις.

6) εὐθείᾳ ἐρώτ. 7) = γνωρίζεις ἤδη.

ἡγήσατο σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι ἢ τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, οὓς γε⁸ πολλάκις αὐτοὶ οἱ θέμενοι ἀποδοκιμάσαντες μετατίθενται; — Καὶ γὰρ⁹ πόλεμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, πολλάκις ἀράμεναι αἱ πόλεις, πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται. — Καὶ μάλα, ἔφη. — Διάφορον οὖν τι οἶσι ποιεῖν, ἔφη, τοὺς τοῖς νόμοις πειθομένους φαυλίζων, ὅτι καταλυθεῖεν ἂν οἱ νόμοι, ἢ εἰ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις εὐτακτοῦντας ψέγοις, ὅτι γένοιτ' ἂν εἰρήνη¹⁰, ἢ καὶ¹¹ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ταῖς πατρίσι προθύμως βοηθοῦντας μέμφῃ; — Μὰ Δι' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. — Λυκοῦργον¹² δὲ τὸν Λακεδαιμόνιον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καταμεμύθηκας, ὅτι οὐδὲν ἂν διάφορον¹³ τῶν ἄλλων πόλειον τὴν Σπάρτην ἐποίησεν, εἰ μὴ τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις μάλιστα ἐνεργάσατο αὐτῇ;¹⁴ τῶν δὲ ἀρχόντων¹⁵ ἐν ταῖς πόλεσιν οὐκ οἶσθα, ὅτι, οἵτινες ἂν τοῖς πολίταις αἰτιώτατοι¹⁶ ᾧσι τοῦ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, οὗτοι ἄριστοί εἰσι; καὶ πόλις, ἐν ἣ μάλιστα οἱ πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἄριστα διάγει καὶ ἐν πολέμῳ ἀνυπόστατός ἐστιν.¹⁷ Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμόνοια γέ¹⁸ μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι, καὶ πλει-

8) ἐν ᾧ αὐτοῖς, ἢ διότι αὐτοῖς. 9) ὁ γὰρ αἰτιολογεῖ τὸ ὑπενουόμενον: ἐκεῖνο ὅπου εἶπες δὲν εἶναι δικαιολόγημα εἰς τὸ νὰ μὴ πειθώμεθα εἰς τοὺς νόμους διότι καὶ πόλεμον ὁ καὶ συναπτεῖς μὲ τὸν πόλεμον. Εἶναι ὅμως καταφανές ὅτι ἡ ἴδεια τοῦ δικαίου δὲν πρέπει νὰ λαμβάνηται ἀπὸ τοὺς νόμους ἀλλὰ πρὸς ἐκείνην νὰ τίθεται οὕτως καὶ νὰ ἐπιβιώνεται οἱ ὑπάρχοντες ἐνταῦθα ὅμως ὁ Σ. μεταβαλὼν τὸ ἀντικείμενον τῆς συζητήσεως ἐπαινεῖ τοὺς νόμους μέχρι τοῦ § 18 μὴ παρακολουθῶν τὴν ἀληθινὴν σημασίαν τῆς δικαιοσύνης.

10) καθὼς λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ λέγωμεν δὲν πολεμοῦμεν, καὶ νὰ ἀπειθώμεν εἰς τὴν πατρίδα καὶ νὰ ἀτακῶμεν, διότι μέλλει καταλίσασθαι πάλιν τὸν ὅποιον ἀνελθεῖ πόλεμον νὰ ἀσκηθῇ τῇ εἰρήνῃ· οὕτω καὶ εἰς δὲ τὸ διάφορον ἐν ἀνυποκρίπτεισιν συγχρητικῆς ἐννοίας. — προκρίτωτερον.

11) ἢ κάλλεις καὶ τοῦτο, μέμψαι: δηλ. καὶ τοῖς. 12) Β. Σ. 70.

13) κατ' οὐδὲν προκρίτωτερον, κρείττω. 14) τοῖς πολίταις δηλ.

15) ἢ προηγῆθαι διὰ τὴν ἐμφανῆ καὶ εἶναι δικαιοκρῆ τὸ οἵτινες. ἢ βλ. Β. Σ. 73 ἢ κατ' ἄλλοις τῆς περὶ. 16) μᾶλλον ἢ ὅλοι οἱ ἄλλοι: ἢ εἰς τὸν ἐνώτατον βαθμὸν αἰτίου.

17) φεβρᾶ, ἀκατανίκητος: εἰς τὴν ὅποιαν δὲν δύναται τις νὰ ἀντισταθῇ· τῷ ὅντι δὲ πολλὴν ἰσχυρὴν ἐμποεῖ ἢ εἰς τοὺς νόμους πειθαρχία καὶ ὁμόνοια· τότε δικαίωτος εἶναι ὁ νόμος ὅμοιοι δὲ κατὰ τοῦτο τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν λέγονται ὅτι εἶναι σήμερον οἱ Ἄγγλοι.

18) καὶ ἡ ὁμόνοια δὲ, λέγει, τὸ μέγιστον οὕσα ἀγαθὸν εἰς πόλιν τινὰ, ὥστε

στάκις ἐν αὐταῖς αἴτε γερούσια· καὶ οἱ ἄριστοι ἄνδρες παρακλυθῶνται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν, καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κείται, τοὺς πολίτας ὁμνῶντι ὁμονοεῖν, καὶ πανταχοῦ ὁμνῶσιν τὸν ὅρκον τοῦτον. Οἶμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίγνεσθαι, οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χοροὺς κρίνωσιν¹⁹ οἱ πολῖται, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς αὐλητὰς ἐπαινώσιν, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητὰς αἰρῶνται,²⁰ οὐδ' ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἡδῶνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. Τούτοις²¹ γὰρ τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταται τε καὶ εὐδαιμονέσταται γίνονται· ἀνευδὲ ὁμονοίας²² οὐτ' ἂν πόλις εὐ πολιτευθεῖη, οὐτ' οἶκος καλῶς οἰκηθεῖη.²³

Ἰδίᾳ δὲ πῶς μὲν ἂν τις ἦτον ὑπὸ πόλεως ζημιώτο,²⁴ πῶς δ' ἂν μᾶλλον τιμῶτο, ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο; πῶς δ' ἂν ἦτον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἡττώτο; ἢ πῶς ἂν μᾶλλον νικῶη; Τίνι²⁵ δ' ἂν τις μᾶλλον πιστεύσειε παρακαταθέσθαι ἢ χρήματα ἢ υἱοὺς ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἡ πόλις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἡγήσατο τοῦ νομίμου; παρὰ τίνας δ' ἂν μᾶλλον τῶν δικαίων τύχοιεν ἢ γονεῖς ἢ οἰκεῖοι ἢ οἰκέται ἢ φίλοι ἢ πολῖται ἢ ξένοι; τίνοι δ' ἂν μᾶλλον πολέμοι πιστεύσειαν²⁶ ἢ ἀνοχὰς ἢ σπονδὰς ἢ συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίνοι δ' ἂν μᾶλλον ἢ τῷ νομίμῳ σύμμαχοι ἐθέλοισιν

καὶ γερούσια καὶ οἱ ἄρ. καὶ ὁ νόμ. καὶ ὁ ὅρκος τὴν ἀπαιτοῦσαι) δὲν εἶναι τι ἄλλο εἰμὴ σύμφορος εἰς τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις.

19) εἰς τοὺς αὐτοὺς ὅλοι ἀποδῶσαι τῇ νίκῃ, τὸ αὐτὸ κρίνωσιν, ἐγκρίνωσιν, λέγομεν δὲ καὶ ἡμεῖς: Οὕτω τὸ ἐκρίνα = ἐκρίνω. 20) ἐκλεκτοὺς νομίζουσιν, εἰς τοὺς αὐτοὺς ἀποδῶσαι ἀριστεία κατὰ τοὺς τῷ Βάκχῳ ἱεροῦς σκηνηκοῦς ἀγῶνας. 21) ἢ εἰς ταῦτα ἢ λέγω προτρέπων εἰς ὁμόνοιαν, ἢ κάλλιον εἰς τοὺς νόμους.

22) ἐπιδη κατὰ τὸν Σ. ἡ ὁμόνοια παρατηρεῖται εἰς τὸ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, τὸ ἢ ἀνευδὲ ὁμονοίας = ἀντιτίθεται ἄρα εἰς τὸ τοῖς νόμοις (τοῖς νόμοις) τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων.

23) ὁ ἂν ἐν. ἀπὸ κοινοῦ ἐκ τῶν ἀνωτέρω. 24) καταδικάζεσθαι εἰς χρεμ. κινῆς. 25) ἢ ὅτι. τίνοι ἀνήκει εἰς τὸ παρακαταθέσθαι.

26) καθὼς νικῶ ἀγῶνα, νικῶ Ὀλύμπια, στεφανοῦμαι Πύθια Κ. §. 337. ἀντὶ νίκῃ ἐν ἀγῶνι, στεφανοῦμαι Πυθονίκου οὕτω καὶ ἐνταῦθα κατ' ἀναλογίαν αἰσιμῶς ἀνοχὰς ἀντὶ πιστεύω πίστιν ἐν ταῖς ἀνοχὰς ὅτι δὲν θέλει νὰ εἴπῃ: ἔθε αν ἐμπ. σ. ε. θ. εἰς αὐτὸν νὰ κάμῃ τὰς ἀνοχὰς κλπ. ἀλλὰ νὰ κάμῃ μὲ αὐτὴν ἀνοχὰς κλπ. Διότι ἀλλῆ εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ πιστεύω τινί (ἐμπ. σ. καὶ τὸ δ. ε. ω. τὸ ἐμπ. σ. ε. ω. μ. εἰς αὐτὸν, ὡς κατωτέρω ἐν τῷ ἡ ἡ γ. ἢ φ. ἢ πόλει)

γίνεσθαι; τῷ δ' ἂν μάλλον οἱ σύμμαχοι πιστεύσειαν ἢ ἡγεμονίαν ἢ φρουραρχίαν ἢ πόλεις; τίνα δ' ἄντις εὐεργετήσας ὑπολάβοι χάριν κομίσεσθαι μάλλον ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μάλλον ἄντις εὐεργετήσειεν, ἢ παρ' οὗ²⁷ χάριν ἀπολήψεσθαι νομίζει; τῷ δ' ἄντις βούλοιο μάλλον φίλος εἶναι ἢ τῷ²⁸ ἦττον ἐχθρὸς, ἢ τῷ τοιούτῳ; τῷ δ' ἄντις ἦττον πολεμήσειεν, ἢ ὧ ἂν μάλιστα μὲν φίλος εἶναι βούλοιο²⁹, ἥκιστα δὲ ἐχθρὸς, καὶ ὧ πλείστοι μὲν φίλοι καὶ σύμμαχοι βούλοιντο³⁰ εἶναι, ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι;

Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ἰππίας, τὸ αὐτὸ ἀποδείκνυμαι νόμιμόντε καὶ δίκαιον εἶναι· σὺ δ', εἰ τάναντία γινώσκεις, δίδασθε. Καὶ ὁ Ἰππίας, Ἀλλὰ, μὰ τὸν Δία, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐμοὶ δοκῶ τάναντία γινώσκειν οἷς εἶρηκας περὶ τοῦ δικαίου. — Ἀγράφου; δέ τις οἶσθα, ἔφη, ὦ Ἰππίας, νόμους; — Τούτους γ' ³¹ ἐν πάσῃ, ἔφη, χώρα κατὰ ταυτὰ νομιζομένους. — Ἐχοὺς ἂν οὖν εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτούς ἐθεντο;³² — Καὶ πῶς ἂν; ἔφη, οἷ γε³³ οὕτε συναλεθεῖν ἅπαντες ἂν δυναθεῖεν, οὔτε ὁμόφωνοί εἰσι.³⁴ — Τίνας οὖν, ἔφη, νομίζεις; τεθεικέναι.³² τοὺς νόμους τούτους; — Ἐγὼ μὲν, ἔφη, θεοὺς οἶμαι τοὺς νόμους τούτους τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι.³² καὶ γὰρ³³ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις πρῶτον νομίζεται θεοὺς σέβειν.

27 ἢ ἐκεῖνον παρ' οὗ. 28) ἀντί τίνος; Β. Σ. 141. 29) ὡς προείπομεν.

30) ἐνόησον ἐκ τῶν προηγουμένων ἀπὸ κοινοῦ τὸν ἄν. 31) ἀφύκτως ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κτλ. 32) παρατήρησον, ὅτι οἱ καλοὶ συγγραφεῖς διακρίνουν τὰ διακοτέα· περὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἔθεντο λέγει, διότι διὰ τὴν ὑπεκωσιν αὐτοὶ πάλιν εἰς αὐτούς δ' ἑαυτούς ἐνομοθέτησαν. περὶ δὲ τῶν θεῶν θεῖναι λέγει. Κ. §. 573. Σημ. 33) ἐν ὧ αὐτοί.

34) διότι διὰ τὴν ὑπάρχον βίβαια το αὐτῆ συμφωνία τῶν νόμων τούτων (ἐν πάσῃ χώρῃ κατὰ ταυτὰ νομιζομένων) ἔπρεπε βίβαια ἂν τοὺς ἔθετον ἄνθρωποι νὰ ἦναι οὗτοι ὁμόγλωσσοι, καὶ νὰ συνέλθωσιν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ διὰ τὴν συμφωνήσασιν περὶ τούτων. ἐννοεῖται λοιπὸν, ὅτι ἡ τοιαύτη συμφωνία εἶναι συνέπεια τῶν ἐν ἡμῖν ἐμφύτων ἰδεῶν, τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὅστις εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους πρὶν τὰ ἐκ τῆς κατῆς ἀγωγῆς πάθη τοὺς τυφλώσασιν, καὶ καυτηριάσασιν τὴν συνείδησιν ἐπιπύων.

35) τὸ ὅποιον πράττουσιν οἱ ἄνθρωποι ἀποδοεῖ ὁ χρηστὸς σοφιστῆς Ἰππίας εὐεργετῶν καὶ εἰς τοὺς θεοὺς, ἐκ τῶν οἰκείων τὰ ἀλλότρια κρίνων. καὶ οἱ θεοὶ δηλ. ἐφρόνιζαν, κατ' αὐτὸν, πρῶτον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ τῶν· ὁ δὲ Σ. παραδέχόμενος τὴν ὁμολογίαν τοῦ σοφιστοῦ, ὅτι οἱ θεοὶ τοὺς ἐνομοθέτησαν, παρατρέ-

— Οὐκ οὖν καὶ γονέας τιμᾶν πανταχοῦ νομίζεται; — Καὶ τοῦτο, ἔφη, ἀλλ' αἰσθάνομαι τίνας παραβαίνοντάς γε αὐτόν.³⁶ — Καὶ γὰρ ἄλλα πολλά, ἔφη, παρανομοῦσιν· ἀλλ' οὖν δίκην γέ τοι διδόναι οἱ παραβαίνοντες τοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν κειμένους νόμους, ἦν οὐδενὶ τρόπῳ δυνατὸν ἀνθρώπῳ διαφυγεῖν, ὡσπερ τοὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἐνιοὶ παραβαίνοντες διαφεύγουσι τὸ δίκην διδόναι, οἱ μὲν λανθάνοντες, οἱ δὲ βιαζόμενοι. — Καὶ ποῖαν, ἔφη, δίκην, ὦ Σώκρατες, οὐ δύνανται διαφεύγειν; — Τὴν μεγίστην νῆ Δί', ἔφη. — Τί δέ; τοὺς εὖ ποιοῦντας ἀντευεργετῆν οὐ πανταχοῦ νόμιμόν ἐστι; — Νόμιμον, ἔφη· παραβαίνεται δὲ καὶ τοῦτο. — Οὐκ οὖν καὶ οἱ τοῦτο παραβαίνοντες δίκην διδόναι, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἔρημοι γιγνόμενοι, τοὺς δὲ μισοῦντας ἑαυτούς;³⁷ ἀνιχνυζόμενοι διώκειν; ἢ οὐχ οἱ μὲν εὖ ποιοῦντες τοὺς χρωμένους;³⁸ ἑαυτοῖς, ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν, οἱ δὲ μὴ ἀντευεργετοῦντες τοὺς τοιούτους, διὰ μὲν τὴν ἀχαριστίαν μισοῦνται ὑπ' αὐτῶν, διὰ δὲ τὸ μάλιστα λυσιτελεῖν τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι, τούτους, μάλιστα διώκουσι; — Νῆ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἔφη,

χει μὲ ὀλιγοῖαν τὸ ὅποιον ἐκεῖνος ἔφερε τεκμήριον, μάλλον δὲ τὸ ἀναιρεῖται πωπλητῶς πως, ἐπιφέρων τὸ οὐκ οὖν καὶ γονέας, κλπ. μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι δὲν προσθέτει τὸ πρῶτον.

36) τὸν νόμον δηλ. ἐκρίνα δὲ πολὺ συμφέρον νὰ μὴ στερηθῇ ὁ διδάσκων τὴν ἀρίστην εὐκαιρίαν, τοῦ νὰ ἐντυπώσῃ ζωηρῶς δι' ἀποδείξασιν εἰς τὰς τρυφεράς τῶν μαθητευομένων καρδίας τὴν αἰωνίαν καὶ κοινωφελεστάτην ταύτην ἀλήθειαν, ἕτι ἡ ἀμαρτία συνεπιφέρει ἐν ἑαυτῇ τὴν τιμωρίαν, καὶ ὅτι καὶ ἂν κατορθώσωμεν νὰ ἀποφεύγωμεν πολλὰκίς τὴν ἀπὸ τὰ ἐνταῦθα δικαστήρια τιμωρίαν, ποτὲ ἕμῶς δὲν θίλομεν κατορθώσει νὰ ἀποφύγωμεν (πρὶν τῆς εὐκρινούς μετανοίας, ἥτις εἶναι τὸ ἐκ βαθέων τῆς καρδίας καὶ κατὰ ἔλλογον πεποιθῆσιν μισῆσαι καὶ βδελύεσθαι καὶ ἀποστραφῆναι τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ἀποζημιώσαι τὸν ἀδικηθέντα καὶ παθόντα διὰ τὴν ἡμετέραν ἀνομίαν) τὴν κατὰ τὸ δόξαν τῆ τοῦ θεοῦ δικαιοσύνη παρακολουθοῦσαν τῇ ἀμαρτίᾳ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ κόλασιν. Βλ. καὶ σελ. 14. τὸ τοῦ Θεολόγου παράδειγμα. 37) ἢ ἀντ'. ἑαυτοῦς κείται κατὰ τὸν κανόνα Κ. §. 505. ἐπὶ ἀντιμεταβάσεως· διότι αὐτοὶ μισοῦνται καὶ οἱ αὐτοὶ ἀναγκ. νὰ τρέχωσι κατόπιν, νὰ ζητῶσι μετ' ἐπιμονῆς, νὰ ἀπαιτῶσι τὴν φιλίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τοὺς μισοῦν ἢ φεύγουν τὴν σχέσιν αὐτῶν, διότι τοὺς ἐγνώρισαν ἀχαριστοὺς.

38) τοὺς συναναστρεφόμενους. Κατασκευάζει δὲ ἕδῃ ὅσα προεῖπε. 39) ὅλα ταῦτα δεικνύουν Θεοῦ. δηλ. ὅλα ταῦτα δεικνύουν, ὅτι Θεοὶ ἐθέλων τοὺς νόμους τούτους· ὡς προεῖπε. §. 19. Θεοὺς οἶμαι τοὺς νόμους τούτους θεῖναι. εἶναι δὲ ζωηρὰ ἔκφρασις, καθὼς ὅταν εἶπω μὲ ἐπιμύην ὁ βασιλεὺς, καὶ μοὶ ἀπαντήσωσι: τὸ πρόσωπόν σου ἢ τὸ εἶνά σου δὲν ἡμαίξει· ἢ δὲν δείχνει βασιλεῖα.

θεοῖς ταῦτα πάντα εἰκοις³⁹ τὸ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοῦς⁴⁰ τοῖς παραβαίνουσι τὰς τιμωρίας ἔχειν⁴¹ βελτίονος ἢ κατ' ἀνθρώπον νομοθέτου⁴² δοκεῖ μοι εἶναι. — Πότερον οὖν, ὦ Ἰππίκ, τοὺς θεοὺς ἡγῆ τὰ δίκαια νομοθετεῖν, ἢ ἄλλα τῶν δικαίων;⁴³ — Οὐκ ἄλλα, μὰ Δί, ἔφη· σχολῆ γὰρ⁴⁴ ἂν ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσεν εἰ μὴ θεός. — Καὶ τοῖς θεοῖς ἄρα, ὦ Ἰππίκ, τὸ αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νόμιμον εἶναι ἀρέσκει.⁴⁵

Τοιαῦτα λέγων τε καὶ πράττων δικαιοτέρους ἐποίησε τοὺς πλησιάζοντας.

ΒΙΒΛ. Δ'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ὡς δὲ καὶ πρακτικώτερος ἐποίησε τοὺς συνόντας ἑαυτῷ, νῦν αὖ τοῦτο λέξω. Νομίζων γὰρ ἐγκράτειαν ὑπάρχειν¹ ἀγαθὸν εἶναι τῷ μέλλοντι καλὸν τε πράξαι, πρῶτον μὲν αὐτὸς φανερός ἦν τοῖς συνοῦσιν ἡσκηκώς² αὐτὸν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων· ἔπειτα διαλεγόμενος προετρέπετο πάντων μάλιστα³ τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν. Αἰεὶ μὲν οὖν περὶ⁴ τῶν πρὸς ἀρετὴν χρησίμων αὐτό; τε διετέλει μεμνημένος καὶ τοὺς συνόντας πάντας ὑπομνήσκων, οἷδ' αὖ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Εὐθύδημον περὶ ἐγκρατείας τοιαύτης διαλεχθέντα· — Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄρα καλὸν καὶ μεγαλειον⁵ νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα ἐλευθερίαν; — Ὡς οἶόν τέ γε⁶ μάλιστα, ἔφη. — Ὅστις οὖν ἄρχεται ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν, καὶ διὰ ταύτας μὴ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι; — Ἥκιστα, ἔφη. —

40) οἱ ἴδιοι νόμοι. 41) προσηνεῖν, ἐπάγειν. 42) ἴδιον, ἢ ἔργον. 43) διαφορικῶς ἀπὸ τὰ δίκαια, οὐχὶ τὰ δίκαια· φεύγει τὸ νὰ εἴπῃ ἄδικοι.

44) Βλ. σελ. 109. σημ. 1.* 45) Καὶ οἱ θεοὶ συμφωνοῦσι μὲ τὴν γνώμην μου καὶ εἰς τοὺς θεοὺς φαίνεται ἀρεστὴ ἡ γνώμη μου, ὅτι τὸ δίκαιον δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὸ νόμιμον. (εἰς τοὺς θεοὺς βεβαίαι νόμους.)

1) νομίζων ἀγαθὸν εἶναι ὑπάρχειν ἐγκράτειαν, νὰ ᾖναι πρόχειρος, παρούσα.

2) τὴν ἐγκράτειαν. 3) ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα. 4) ἡ περὶ εἶναι ἀναγκαῖα, ὅτι θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι ἡμίλει, ἀνέφερε. 5) μεγαλοπρεπές. 6) ὁ γε ἐπιτείνει, = καὶ μάλιστα ὅσον δυνατόν περισσώτερον.

Ἰσως γὰρ ἐλεύθερον φαίνεται σοὶ τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα, εἴτα⁷ τὸ ἔχειν τοὺς κωλύοντας τὸ ταῦτα ποιεῖν, ἀνελεύθερον νομίζεις; — Παντάσασί γε, ἔφη. — Παντάπασιν ἄρα σοὶ δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς ἀνελεύθεροι εἶναι. — Νῆ τὸν Δί, ἔφη, εἰκότως. — Πότερον δέ σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς κωλύεσθαι μόνον τὰ κάλλιστα πράττειν, ἢ καὶ ἀναγκάζεσθαι τὰ αἰσχίστα ποιεῖν; — Οὐδὲν ἦττον ἔμοιγ', ἔφη, δοκοῦσι ταῦτα⁸ ἀναγκάζεσθαι, ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι.

— Ποίους δέ τινας δεσπότας ἡγῆ τοὺς τὰ μὲν ἄριστα κωλύοντας, τὰ δὲ κάκιστα ἀναγκάζοντας;⁹ — Ὡς δυνατὸν, νῆ Δί, ἔφη, κακίστους. — Δουλείαν δὲ ποῖαν κακίστην νομίζεις εἶναι; — Ἐγὼ μὲν, ἔφη, τὴν παρὰ τοῖς κακίστοις δεσπόταις. — Τὴν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσιν. — Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. — Σοφίαν δὲ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν οὐ δοκεῖ σοὶ ἀπειρογούσα τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀκρασία εἰς τὸναντίον αὐτοῦς ἐμβόλλειν; ἢ οὐ δοκεῖ σοὶ προσέχειν¹¹ τε τοῖς ὠφελουσι καὶ κατὰ μανθάνειν αὐτὰ κωλύειν, ἀφέλκουσα¹² ἐπὶ τὰ ἡδέα, καὶ πολλὰς αἰσθηνομένους τῶν ἀγαθῶν τε καὶ τῶν κακῶν ἐκπλήττειν¹³ ποιεῖν τὸ χειρὸν ἀντὶ τοῦ βελτίονος¹⁴ αἰρεῖσθαι; — Γίγνεται τοῦτο, ἔφη. — Σωφροσύνης δὲ, ὦ Εὐθύδημε, τίμη ἂν φαίμεν ἦττον ἢ τῷ ἀκρατεῖ προσήκειν¹⁵; αὐτὰ γὰρ δήπου τὰ ἐναντία¹⁶ σωφροσύνης καὶ ἀκρασίας ἔργα ἐστίν. — Ὁμολογῶ καὶ τοῦτο, ἔφη. — Τοῦ δ' ἐπιμελεῖσθαι, ὧν προσήκει, οἷσι τι κωλυτικώτερον ἀκρασίας εἶναι; — Οὐκ οὐκ, ἔφη. — Τοῦ δὲ ἀντὶ τῶν ὠφελούντων τὰ βλάπτοντα προκίρεισθαι ποιούντος, καὶ τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι,

7) = καὶ εἴτα· καὶ τότε· ἐπομένως. 8) ἐνν. ποιεῖν ἢ πράττειν ἀπὸ καινοῦ ἐκ τῶν προηγουμένων. 9) ἡμᾶς πράττειν δηλ. τὸ δὲ τινας ποιότητα φανερόν.

10) Προηγείται διὰ τὴν ἔμφασιν τὸ σοφίαν. 11) ἢ οὐ δοκεῖ σοὶ (ἢ ἀκρασία) κωλύειν προσέχειν κτλ. 12) ἔλκουσα ἀπὸ τούτων. 13) μολοῦσι αἰσθάνονται, ἰννοῦν, τοὺς κατακυριεύει μὲ γλυκύτατα θίγητρα οὕτως, ὥστε δὲν μένουσιν ἐγκρατεῖς ἑαυτῶν, ἐκβαίνουσι ἀπὸ τὰ μυστὰ των. Κινῶ καὶ πλῆττω τινὰ βιαίως, ὥστε τρόπον τινὰ ἐκτὸς ἑαυτοῦ νὰ καταντῆ, νὰ ἀποσπάται. 14) τὸ κακὸν ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ. 15) δὲν μετέχει ὁ ἀκρ. σωφροσύνης. 16) σωφροσύνης καὶ ἀκρασίας ἔργα (ὑποκειμένον) ἐστὶν αὐτὰ τὰ ἐναντία (κατηγορούμενον)· ἢ ἀντεννομία αὐτῶν = ἀκριβῶς, ὅπως διόλου. ἴσα ἴσα.

ἐκείνων δὲ ἀμελεῖν πείθοντος, καὶ τοῖς σωφρονοῦσι τὰ ἐναντία¹⁷ ποιεῖν ἀναγκάζοντος, οἷσι τι ἀνθρώπων κάκιον εἶναι; — Οὐδὲν, ἔφη.

— Οὐκοῦν τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἐναντίων¹⁸ ἢ τὴν ἀκρασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθρώποις αἰτίαν εἶναι; — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. — Οὐκοῦν καὶ τῶν ἐναντίων¹⁹ τὸ αἴτιον εἰκὸς ἄριστον εἶναι; — Εἰκὸς γὰρ ἔφη. — Ἔοικεν ἄρα, ἔφη, ὡς Εὐθύδημος, ἄριστον ἀνθρώπων ἢ ἐγκράτεια εἶναι. — Εἰκότως γὰρ, ἔφη, ὡς Σώκρατες. — Ἐκεῖνο δὲ, ὡς Εὐθύδημος, ἤδη πρόποτε ἐνεθυμήθης; — Ποῖον; ἔφη. — Ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἡδέα, ἐφ' ἅπερ μόνα²⁰ δοκεῖ ἡ ἀκρασία τοῖς ἀνθρώποις ἄγειν, αὐτὴ μὲν οὐ δύνανται ἄγειν, ἢ δ' ἐγκράτεια πάντων μάλιστα ἡδεσθαι ποιεῖ. — Πῶς; ἔφη. — Ὡς περ²¹ ἡ μὲν ἀκρασία οὐκ ἐῷσα καρτερεῖν²² οὔτε λιμὸν, οὔτε δίψαν, οὔτε ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν, οὔτε ἀγρυπνίαν, δι' ὧν μόνων ἐστὶν ἡδέως μὲν φαγεῖν τε καὶ πιεῖν καὶ ἀφροδισιάσαι, ἡδέως δ' ἀναπαύσασθαι τε καὶ κοιμηθῆναι, περιμεινάντας καὶ ἀνασχομένους, ἕως ἂν ταῦτα ὡς ἐνὶ ἡδίστα²³ γένηται, κωλύει τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τε καὶ συνεχεστάτοις²⁴ ἀξιολόγως²⁵ ἡδεσθαι· ἢ δ' ἐγκράτεια μόνη ποιῶσα καρτερεῖν τὰ εἰρημένα, μόνη καὶ ἡδεσθαι ποιεῖ ἀξίως μνήμης ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις.

— Παντάπασιν, ἔφη, ἀληθῆ λέγεις. — Ἀλλὰ μὴν τοῦ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθόν, καὶ τοῦ ἐπιμεληθῆναι τῶν τοιούτων

17) τὰ ἐναντία ἐκείνων ἢ οἱ σώφρονες ποιῶσι. 18) ὅτι προξενεῖ τὰ ἐναντία ἐκείνων, τὰ ὅποια προξ. ἢ ἀκρασία. 19) τὸ αἴτιον τῶν ἐναντίων ἐκείνοις, ἢ προξενεῖ ὅτι προξενεῖ ἢ ἀκρασία. 20) διότι οὕτω νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀκρατής κολυμβῆ εἰς ἡδονάς, ὅτι ἡ ἀκρασία εἰς μόνα τὰ ἡδέα μᾶς φέρει. 21) Καὶ παρὰ Πλάτωνι πολλάκις εἰς τὸ προηγούμενον πῶς ἀπαντᾷ ὁ ὅσπερ διότι τὸ πῶς = καὶ διὰ τὸ ὅσπερ λοιπὸν = κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὅτι, διότι.

22) Μοι φαίνεται, ὅτι εὐλογώτατα, ὀδηγούμενοι ἀπὸ τῆν σημασίαν, ἥτις διατηρήθη καὶ εἰς τὴν συνθήκην, δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν ἐνταῦθα νὰ περιμένωμεν καὶ ὅχι νὰ ἀντιφωμεν ἢ νὰ ὑποφέρωμεν γενναίως. Παρ. Β. α. 50. 55. ἐνθα ἀντὶ τοῦ κατωτέρω περιμεινάντας ἀναμένεις, ἀντὶ δὲ τοῦ ἀνασχομένου ἀνέχονται ἔχει. 23) οὕτως ἢ τοιαῦτα ὡς ἐστὶ τὸ ἡδίστα εἶναι. 24) εἰς τὰ ἀναγκαιοτάτα ἡδέα (τὰς φυσικὰς ἡδονὰς) καὶ συνεχῆ (συχνὰ ἐπιανερχόμενα, καθ' ἡμέραν συμβαίνοντα), ὡς εἶναι ἡ ἐπιθυμία φαγητοῦ, πόσεως, ὕπνου, κτλ.

25) ἢ ἱκανῶς, σημαντικῶς ἢ κάλλιον ὡς καὶ τὸ ἀξίως μνήμης = ὀρθῶς, καλῶς, ἐπαγετῶς, ἐντίμως.

τινὸς, δι' ὧν ἄν τις καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καλῶς διοικήσει, καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκονομήσει, καὶ φίλοις καὶ πόλει ὠφελιμὸς γένοιτο, καὶ ἐχθρῶν κρατήσῃεν, ἀφ' ὧν οὐ μόνον ὠφέλειαι ἀλλὰ καὶ ἡδοναὶ μέγισταί γίνονται, οἱ μὲν ἐγκρατεῖς ἀπολαύσουσι πράττοντες αὐτὰ, οἱ δὲ ἀκρατεῖς οὐδενὸς μετέχουσι.²⁶ Τῷ γὰρ ἂν ἦττον φήσαιμεν τῶν τοιούτων προσήκειν, ἢ ὅ ἦκιστα ἕξεισι ταῦτα πράττειν, κατεχομένῳ ἐπὶ τῷ²⁷ σπουδάζειν περὶ τὰς ἐγγυτάτῃ ἡδονὰς²⁸; — Καὶ ὁ Εὐθύδημος, Δοκεῖς μοι, ἔφη, ὡς Σώκρατες, λέγειν, ὡς ἀνδρὶ ἦττον τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. — Τί γὰρ διαφέρει, ἔφη, ὡς Εὐθύδημος, ἀνθρώπος ἀκρατῆς θηρίου τοῦ ἀμαθεστάτου; ὅστις γὰρ τὰ μὲν κράτιστα μὴ σκοπεῖ, τὰ ἡδίστα δ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖ ποιεῖν, τί ἂν διαφέρει τῶν ἀφρονεστάτων βουσιμαίων; ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατεῖσι μόναις ἕξεισι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶν πραγμάτων, καὶ, λόγῳ καὶ ἔργῳ διαλέγοντα²⁹ κατὰ γένη, τὰ μὲν ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τῶν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι.

Καὶ οὕτως ἔφη ἀρίστους τε καὶ εὐδαιμονεστάτους ἄνδρας γίνεσθαι, καὶ διαλέγεσθαι δυνατωτάτους. Ἐφη δὲ καὶ τὸ ΔΙΑΔΕΓΕΣΘΑΙ ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνιόντος κοινῆ βουλευέσθαι, ΔΙΑΛΕΓΟΝΤΑΣ κατὰ γένη τὰ πράγματα. Δεῖν οὖν πειραῖσθαι ὅτι μάλιστα πρὸς τοῦτο ἑαυτὸν ἑτοιμον παρασκευάζειν, καὶ τούτου μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι· ἐκ τούτου γὰρ γίνεσθαι ἄνδρας ἀρίστους τε καὶ ἡγεμονικωτάτους καὶ διαλεκτικωτάτους³⁰.

26) οἱ μὲν ἐγκρατεῖς, πράττοντες αὐτὰ ἢ προξενεῖν (καρτερεῖν λιμὸν καὶ δίψαν καὶ ἀγρυπνίαν ἢ κατορθοῦτες ταῦτα (τὸ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθόν καὶ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῶν τοιούτων τινὸς) ἀπολαύσουσι (χαίρονται, καρποῦνται) τὸ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθόν καὶ ἐπιμελ. τῶν τ. τινὸς, ἢ ἀπολαύσουσι ἐξ αὐτῶν τὰς γινόμενας ὠφελείας τε καὶ ἡδονὰς μέγιστας· οἱ δὲ ἀκρατεῖς οὐδενὸς (ἢ οὐδ' ἑνός, δηλ. οὔτε τὸ μαθεῖν οὔτε τοῦ ἐπιμελεῖσθαι) μετέχουσι· ἡδονάτου δὲ νὰ εἶπῃ οὐδενός ἀντὶ οὐδενός, καθὼς καὶ ταῦτα ἀντὶ τοῦτο, ὅτι δύνανται νὰ ἐννοηθῶσι καὶ ὡς πολλά, ἀφ' οὐ μάλιστα προξενεῖ καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν.

27) ἢ πρόθεσις φανεροῦς τὸ πρᾶγμα, τὸν τόπον περὶ ὃν στρέφεται ἡ ἐπιθυμία, ἢ τὸ τέλος τὸν σκοπὸν αὐτῆς. 28) τὰς ὁποίας ἐν Β. βλ. Β. κεφ. α. ἐκ τοῦ παραγράμματος ἡδονὰς ἀπεκάλεσε. 29) = διακρίνοντας, ἐκλέγοντας· δηλ. ὡς καὶ ἐν τῇ καθομιλουμένη. 30) Ἄριστοι εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἡγεμονικώτατοι δὲ δηλαδὴ ἐμπερότατοι κυβερνηταὶ εἰς τὰ δημόσια· καὶ διαλεκτικώτατοι δὲ ἐν ταῦτῳ, δηλ. ἐμπειροτάτοι διαλέγεσθαι.

ΒΙΒΛ. Δ'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Αὐτὸς δὲ πάλιν εἰπεῖν, Οὐχ ὄρα,¹ ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δικασταὶ πολλοὺς μὲν ἤδη μὴδὲν ἀδικούντας λόγῳ παραχθέντες ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ ἀδικούντας ἀπέλυσαν· Ἄλλὰ νῆ τὸν Δία, φάναι αὐτὸν, ὦ Ἑρμογένες,² ἤδη μου ἐπιχειροῦντος φροντίσαι τῆς πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας, ἠναντιώθη³ τὸ δαιμόνιον. Καὶ αὐτὸς εἰπεῖν, Θαυμαστά λέγεις· τὸν δὲ, Θαυμάζεις, φάναι, εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ βέλτιον εἶναι, ἐμὲ τελευταῖον τὸν βίον ἤδη, οὐκ οἶσθ', ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἂν⁴ οὔτε βέλτιον οὔθ' ἥδιον ἐμοῦ βεβιωκέναι· ἄριστα μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν τοὺς μάλιστα ἐπιμελουμένους τοῦ ὡς βελτίστους γίνεσθαι, ἥδιστα δὲ τοὺς μάλιστα αἰσθανομένους ὅτι βελτίους γίνονται. Ἄ ἐγὼ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ἡσθάνομην ἐμαυτῷ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους παραθεωρῶν⁵ ἐμαυτὸν οὕτω⁶ διατετέλεκα περὶ ἐμαυτοῦ γινώσκων. Καὶ οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες⁷ περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν· οὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμὲ, καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν εἶχον⁸ πρὸς τοὺς ἐαυτῶν φίλους, ἀλλὰ δι' ὅπερ καὶ αὐτοὶ ἂν οἴονται ἐμοὶ συνόντες βέλτιστοι γίνεσθαι.

Εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται τὰ τοῦ γήρωος ἀποτελεῖσθαι, καὶ ὄρα νῆ καὶ ἀκούειν ἦττον, καὶ διανοεῖσθαι χειρόν, καὶ δυσμαθέστερον καὶ ἐπιλησημονέστερον ἀπο-

1) = ὄρα δὴ πρῶτον, 2) υἱὸς τοῦ πλουσιωτάτου Ἴππονίκου, πένης ὅμως διότι δ ἀδελφός του Καλλίας μόνος κατέσχε τὴν πατρικὴν κληρονομίαν.

3) δὲν λέγει ἠναντιώθη μοι, ποιῶν οὕτω τὸν λόγον νεωρῶστερον διὰ τῆς συγχωρεῖσθαι τῶν δύο κώλων εἰς ἓν· 4) δὲν ἠθελα ἐνθώσει, παραχωρήσει εἰς τινά, ὁμολογῆσει ὅτι κανεῖς ἄλλος ἐξῆσεν ἢ καλῆτερα ἢ ἡδονικώτερα ἀπὸ ἐμέ. 5) συναναστρεφόμενος μὲ αὐτοὺς καὶ ἐκ τοῦ πλησίου συγκρίνων ἐμαυτὸν μὲ αὐτούς. 6) ὅτι δηλ. ἄριστα καὶ ἥδιστα βεβίωκα.

7) τὰ αὐτὰ φρονούντες περὶ ἐμοῦ. 8) θέλει νὰ εἶπῃ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν δεικνύουσιν οὕτω πρὸς τοὺς φίλους τὴν ἀγάπην των, νὰ τοὺς νομίζωσι δηλ. ὅτι ἐσημέρι προκόπτουσι σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ· ἄρα καὶ περὶ ἐμοῦ δὲν ἔκρινον οὕτω διὰ τὴν φιλίαν, ἀλλὰ διότι νομίζουσιν ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι συναστρ. μὲ ἐμὲ ἡδύνατο νὰ γ. β. (διὰ τοῦτο δὲ, τρόπον τινά, μάλιστα ἐφίλου ἐμέ.)

εἶναι, καὶ ὢν πρότερον βελτίων ἦν, τούτων χείρω γίνεσθαι, ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένῳ μὲν,⁹ ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος, αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χειρόν τε καὶ ἀπδέστερον ζῆν;

Ἄλλὰ μὴν εἴ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτείνουσιν αἰσχρὸν ἂν εἴη τοῦτο· εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρὸν ἐστὶ, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκως ὀτιοῦν ποιεῖν; ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρὸν, τὸ ἐτέρους μὴ¹⁰ δύνασθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μήτε γινῶναι μήτε ποιῆσαι;

Ὅρῳ δ' ἐγώ γε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγονότων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐχ ὁμοίαν καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων· οἶδα δὲ ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιμελείας τεύξομαι¹¹ ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτείνουσιν.¹² Οἶδα γὰρ αἰεὶ μαρτυρήσεσθαι μοι, ὅτι ἐγὼ ἡδίκησα μὲν οὐδένα πρόποτε ἀνθρώπων, οὐδὲ χείρω ἐποίησα, βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην αἰεὶ τοὺς ἐμοὶ συνόντας. Τοιαῦτα μὲν πρὸς Ἑρμογένην τε διελέχθη καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

Τῶν δὲ Σωκράτην γινωσκόντων, οἷος ἦν,¹³ οἱ ἀρετῆς ἐπιέμενοι πάντες ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα¹⁴ ποθοῦντες ἐκείνῳ, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. Ἐμοὶ μὲν δὴ τοιοῦτος ὢν, οἷον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβῆς μὲν οὕτως, ὥστε μὴδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν, δίκαιος δὲ, ὥστε βλάπτειν μὲν μὴδὲ μικρὸν μὴδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους ἐαυτῷ, ἐγκρατῆς δὲ, ὥστε μὴδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος,¹⁵ φρόνιμος δὲ, ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω καὶ τὰ χείρω, μὴδὲ ἄλλου προσδεῖσθαι, ἀλλ' αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων γνώσιν, ἱκανὸς δὲ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἄλλους δοκι-

9) ἂν δὲν αἰσθ. ὅτι ἐπιτελοῦνται ταῦτα. Βλ. Ἀπολογ. 6. 10) οὐχὶ μὴ οὐ, διότι ἡ ἀπόφασις εἶναι θεσπιότερα, παρὰ ὥστε νὰ εἶπῃ μὴ οὐ.

11) = ἐπιμεληθήσομαι, διὰ τοῦτο ἢ ὑπὸ. 12) ἐπιμελείας τεύξομαι, κριθήσομαι, μαρτυρηθήσομαι, δοκασθήσομαι, ἀλλ' ἴσως καὶ ἀποθανοῦμαι.

13) κατ' ἐφίλκυσιν ἀντὶ, οἷος ἦν Σωκρ. 14) ὑπὲρ πάντας (ἐαυτοῦς δηλ.), πρὸ πάντων. φαίνεται δὲ ὅτι πολὺ ἠρέσκετο ὁ Ξενφ. εἰς τὴν παρήρησιν ταύτην πάντας. . . πάντων. πάντα. . . πάντων Δ. 6'. 28. Δ. ε. 1.

15) τὸ ἥδῶ ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ.

μάσαι τε καὶ ἀμαρτάνοντας ἐξελέγξαι καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκἀγαθίαν, ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι, οἷος ἂν εἴη ἄριστός τε ἀνὴρ καὶ εὐδαιμονέστατος· εἰ δὲ τῷ μὴ ἀρέσκει ταῦτα, παραβάλλων τὸ ἄλλων ἦθος πρὸς ταῦτα οὕτω κρινέτω¹⁶.

16) λέγων· εἰ δὲ τῷ μὴ ἀρέσκει, ὑπαινίττεται βέβαια τοὺς κστηγόρους τοῦ Σ. καὶ τοὺς καταδικάσαντας αὐτόν, καὶ λέγει ὁ τοιοῦτος ἄς παραβάλη πρώτον τὸ ἦθος ἄλλων (διαφορετικῶν ἀνθρώπων, ἄλλων δὲ (μὲ καταφρόνησιν δηλ.) π. ε. ἑαυτοῦ καὶ τῶν ὁμοίων του μὲ ταῦτα τὰ ὅποια ὁ γῆθησεν περὶ τοῦ Σ., μὲ τὸ ἦθος τοῦ Σ. καὶ ἐτι, καὶ τότε ἄς κρίνη, ἄς κάμη, κρίσιν, ἀπόφασιν.

Ε. ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ.

Ἰσοκράτης, υἱὸς Θεοδώρου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τὸ 436 ἔτος Π. Χ. τὸν πρώτον χρόνον τῆς 83 Ὀλυμπιάδος, καὶ χρηματίας μαθητῆς τοῦ Γοργίου καὶ Προδίκου. Ὦν δὲ ἐκ φύσεως δεῖλος καὶ ἀτολμος, δὲν ἠθέλησεν νὰ ἐπιχειρήσῃ ποτὲ τὰ πολιτικά, οὔτε νὰ ἐκφωνήσῃ λόγους εἰς τὰς κοινὰς τῶν Ἀθηναίων συνελεύσεις· ἠσχολήθη δὲ ἰδίως περὶ τὴν ῥητορικὴν, καὶ ἐδίδαξεν αὐτὴν ὡς τέχνην μετὰ πολλῆς φήμης. Οἱ ῥητορικοὶ λόγοι του, ἐξ ὧν 21 διεσώθησαν ὡς καὶ 10 ἐπιστολαί, εἶναι γεγραμμένοι κατὰ τοὺς ἀκριβεστάτους κανόνας τῆς τέχνης, πλήρεις σχημάτων καὶ ἀντιθέσεων. Πνέουσι δὲ ὅλοι ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δόξης τῶν Ἀθηναίων. Ὅτε ὁ Φίλιππος κατέστρεψεν εἰς Χαϊρώνειαν τὴν Ἑλληνικὴν αὐτονομίαν, ὁ Ἰσοκράτης ἀπὸ λύπης μείνας ἄσιτος, ἀπέθανε τὸ 98 ἔτος τῆς ἡλικίας του.

ΠΡΟΣ ΔΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΑΡΑΙΝΗΣΙΣ.

Ὁ λόγος οὗτος ἀποδίδεται ἀπὸ τινος εἰς ἄλλον Ἰσοκράτην ἐξ Ἀπολλωνίας τοῦ Πόντου, μαθητὴν τοῦ μεγάλου. Εἰκάζεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι ὁ γράφων φαίνεται μᾶλλον βασιλευμένης ἢ δημοκρατουμένης πόλεως πολίτης, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ὕψος, ἂν καὶ ἐν γένει σύμφωνον μὲ τὸ τοῦ Ἰσοκράτους, ὅμως εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιτεταδευμένον, καὶ μεταχειρίζεται κατὰ κόρον τὰς ἀντιθέσεις. Τίς δὲ ὁ Δημόνικος Ἰπποκίτου πρὸς ὃν ἀποταίνεται ὁ λόγος, ἀγνοεῖται.

1) πολλοῖς¹ μὲν, ὡς Δημόνικε, πολὺ δεστώσας² εὐρήσομεν τὰς τε τῶν σπουδαίων γνώμας, καὶ τὰς τῶν φαύλων διανοίας³. πολὺ δὲ μεγίστην διαφορὰν εἰλήφασιν⁴ ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους συνηθείαις⁵· οἱ μὲν γὰρ τοὺς φίλους παρόντας μόνον τιμῶσιν, οἱ δὲ καὶ μακρὰν ἀπόντας ἀγαπῶσι· καὶ τὰς μὲν τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσεν⁶, τὰς δὲ τῶν σπουδαίων φιλικὰς οὐδ' ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐξαλείψειεν. Ἠγούμενος οὖν πρέπειν τοὺς δό-

1) Πράγμασι. 2) Διαφερούσας. 3) Γνώμη ἢ βεβαία γνώσις, διάνοι α δὲ ἡ ἀβέβαιος σκέψις. 4) Διαφέρουσι οἱ σπουδαῖοι ἀπὸ τοῦ φαύλου.

5) Φιλ. καὶ σχέσεις. 6) πρᾶγμα κατὰ ἡθ. κτῆν ἀνάγκην συμβαῖνον, ὅθεν εἰς δόρστον. Κ. § 392. Β. Σ. 162.

ξῆς ὀρεγομένους⁷, καὶ παιδεύεις ἀντιποιοιμένους, τῶν σπουδαίων, ἀλλὰ μὴ τῶν φούλων εἶναι μιμητάς, ἀπέσταλκά σοι τόνδε τὸν λόγον δῶρον,⁸ τεκμήριον⁹ μὲν τῆς πρὸς ὑμᾶς φιλίας,¹⁰ σημεῖον δὲ τῆς πρὸς ἱππόνικον συνηθείας. Πρέπει γὰρ τοὺς παῖδας, ὡσπερ τῆς οὐσίας, οὕτω καὶ τῆς φιλίας τῆς πατρικῆς κληρονομεῖν. Ὅρῳ δὲ καὶ τὴν τύχην ἡμῖν συλλαμβάνουσαν,¹¹ καὶ τὸν παρόντα καιρὸν συναγωνιζόμενον.¹² σὺ μὲν¹³ γὰρ παιδεύεις ἐπιθυμῆεις, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ· καὶ σὺ μὲν ἀκμῆ¹⁴ φιλοσοφεῖς, ἐγὼ δὲ τοὺς φιλοσοφούντας ἐπανορθῶ. Ὅσοι μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους τοὺς προτρεπτικούς λόγους¹⁵ συγγράφουσι, καλὸν μὲν ἔργον ἐπιχειροῦσι ποιεῖν· οὐ μὴν περί γε τὸ κράτιστον¹⁶ τῆς φιλοσοφίας¹⁷ διατρέβουσι· ὅσοι δὲ τοῖς νεωτέροις εἰσηγοῦνται¹⁸ μὴ δι' ὧν τὴν δεινότητα τὴν ἐν τοῖς λόγοις¹⁹ ἀσκήσουσιν, ἀλλ' ὅπως τὰ τῶν τρόπων ἦθ²⁰ σπουδαῖοι πεφυκέναι δόξουσι, τοσοῦτ' ἄλλων ἐκείνων τοὺς ἀκούοντας ὠφελοῦσιν, ὅσον οἱ μὲν ἐπὶ λόγον μόνον παρακαλεῖσθαι, οἱ δὲ καὶ τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπανορθοῦσι. Διόπερ ἡμεῖς, οὐ παράκλησιν εὐρόντες,²¹ ἀλλὰ παραινέσιν γράφοντες, μέλλομέν σοι συμβουλεύειν, ὧν χρὴ τοὺς νεωτέρους ὀρέγεσθαι, καὶ τίνων ἔργων ἀπέχεσθαι, καὶ ποίους τισὶν ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, καὶ πῶς τὸν ἑαυτῶν βίον οἰκονομεῖν· ὅσοι γὰρ τοῦ βίου ταύτην τὴν ὁδὸν ἐπιζητήσαν, οὗτοι μόνου τῆς ἀρετῆς ἐπικέσθαι²² γνησίως²³ ἐδυνήθησαν, ἧς οὐδὲν κτῆμα σεμνότερον, οὐδὲ βεβαιότερόν ἐστι. Κάλλος μὲν γὰρ ἢ χρόνος ἀπῆλωσεν,²⁴ ἢ

7) ὀρέγομαι, μέσως. ὀρέγω τὴν χεῖρα διὰ τι, ὅθεν ἐπιθυμῶ. 8) ὡς δῶρον, διὰ τὴν χρησιμότητα ὡς δῶρον. Β. Σ. 321.

9) τεκμήριον μὲν ἐκεῖνο, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου βεβαίως συναγομένον τι σημεῖον δὲ ἐκεῖνο, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου πιθανῶς μόνον συμπεραίνομεν τι.

10) Τινὰ ἀντίγραφα ἡμῶς. 11) βοηθοῦσαν. 12) συμπράττοντα, βοηθητικόν. 13) δ' ἀντίθετον. Κ. Σ. 266. Β. Σ. 69.

14) ἀκμῆν, ὅθεν τὸ παρ' ἡμῖν ἀκμῆν δ λ. εὐρίσκειαι εἰς τὴν ἀκμῆν τοῦ φιλοσοφεῖν. 15) λόγους προτρεπτικούς ἢ κριτικούς περὶ ῥητορείας.

16) μέρος. 17) φιλοσοφίαν λέγει δὴ τὴν ἀνθρωπίνην παιδείαν.

18) διδάσκουσιν. ὁδηγῶν. 19) τῆν ῥητορικὴν. 20) κατὰ τὰ ἦθη, κατὰ τὰς ἐξέεις τῶν τρόπων των. 21) ἐφευρόντες, συντάξαντες παράκλησιν ἐπὶ τοὺς λόγους. 22) τὴν ἀπολαύσει τὴν ἀρετὴν, τὴν φθάσωσιν εἰς τὴν ἀρετὴν.

23) γνησίως, ἀληθῶς. 24) Ἄτι. ἀναίεστον ἀντὶ τοῦ ἀνῆλθεν ἢ ἀπῆλωσεν.

νόστος ἐμάρανε⁶ πλοῦτος δὲ, κακίας μᾶλλον, ἢ καλοκάγαθίας ὑπερήτης ἐστίν, ἐξουσίαν μὲν τῆ ῥαθυμίας παρασκευάζων,²⁵ ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέους παρακαλῶν· ῥώμη δὲ, μετὰ μὲν φρονήσεως ἐφέλησεν, ἄνευ δὲ ταύτης πλείω τοὺς ἔχοντας ἐβλάψε· καὶ τὰ μὲν σώματα τῶν ἀσκούντων ἐκόσμησε, ταῖς δὲ τῆς ψυχῆς ἐπιμελείαις ἐπεσκότησεν²⁶. Ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κτῆσις, οἷς ἂν ἀκίεθῶς ἐν ταῖς διανοίαις συναυξήθῃ,²⁷ μόνου μὲν συγγράσκει, πλοῦτου δὲ κρείττων, χρησιμωτέρα δὲ εὐγενείας ἐστὶ· τὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἀδύνατα δυνατὰ καθιστάσα²⁸, τὰ δὲ τῷ πλῆθει φοβερὰ, θαρσαλέως ὑπομένουσα· καὶ τὸν μὲν ὄκνον ψόγον, τὸν δὲ πόνον ἔπαινον ἡγουμένη. Ῥάδιον δὲ τοῦτο καταμαθεῖν ἐστίν ἐκ τε τῶν Ἡρακλέους ἀθλῶν²⁹ καὶ τῶν³⁰ Θησέως ἔργων· οἷς ἢ τῶν τρόπων ἀρετὴ τελεῖται εὐδοξίας χαρακτῆρα τοῖς ἔργοις³¹ ἐπέβαλεν, ὥστε μὴδὲ τὸν ἅπαντα χρόνον δύνασθαι λήθην ἐμποιῆσαι τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ πατρὸς προαιρέσεις ἀναμνησθεῖς, οἰκεῖον καὶ καλὸν ἔξεις παράδειγμα τῶν ὑπ' ἐμοῦ σοι λεγομένων. Οὐ γὰρ ὀλιγορῶν τῆς ἀρετῆς, οὐδὲ ῥαθυμῶν διετέλεσε τὸν βίον· ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα τοῖς πόνου ἐγύμναζε, τῆ δὲ ψυχῇ τοὺς κινδύνους ὑπέμενε· οὐδὲ τὸν πλοῦτον παρακαίρω³² ἡγάπα· ἀλλ' ἀπῆλασε μὲν τῶν παρόντων ἀγαθῶν ὡς θνητὸς, ἐπεμελεῖτο δὲ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἀθάνατος³³. Οὐδὲ ταπεινῶς διώκει τὸν ἑαυτοῦ βίον, ἀλλὰ φιλόκαλός τε ἦν, καὶ μεγαλοπρεπῆς, καὶ τοῖς φίλοις

25) κάμων ὥστε ὁ ἀμελής νὰ ἀποκτᾷ ἐξουσίαν, ἄδειαν νὰ κατορθῶν ὅτι θέλει· τὸ δὲ τῆ ῥαθυμίας = τῆ ῥαθυμίας· τὸ ἀφρημένον ἀντὶ τοῦ συγκεκριμένου.

26) ἀμυρόνται, ἐφαπλόνοι σκότος εἰς τὰς ἐπιμελείας τῆς ψυχῆς. Αἰνίττεται δὲ τὴν βαναυσὸν ῥώμην τῶν ἀθλητῶν. Παρατηρητέαι αἱ διηγετικαὶ ἀντιθέσεις καὶ τὰ ὁμοιότατα.

27) τὸ συναυξήθῃ συνάπτεται μετὰ τοῦ οἷς· οἷον, συναυξήθῃ με αὐτοὺς εἰς τὰς διανοίας των. Εἰς τινὰ δὲ χειρόγραφα γράφεται ταῖς διανοίαις, ἄνευ τῆς ἐν, καὶ μετὰ τούτου συνδέεται τὸ συναυξήθῃ. 28) καθιστήμι, κατ' ἄλλα χειρόγραφα καθιστώσα ἐκ τοῦ καθιστάω.

29) τὰ δῶδεκα ἄλλα τὰ ὅποια ὁ Ἡρακλῆς κατῴρθεσε κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Εὐρυπύλου. 30) καὶ ἐκ τῶν Θ. ἔργων. 31) κατὰ τὰ ἔργα, διότι τὸ ἐπέβαλε συνάπτεται μετὰ τοῖς. Εἶπε δὲ χαρακτῆρα ἐπέβαλεν, ἐξακολουθῶν τὴν ἀνωτὴ μεταφορὰν τοῦ ἀκίεθῶς. 32) ἀντὶ: ὑπερμέτρως. 33) Ὡς νὰ ἐμελλε νὰ ἦναι ἀθάνατος.

κοινός³⁴· καὶ μάλλον ἐθαύμαζε τοὺς περὶ αὐτὸν σπουδάζοντας, ἢ τοὺς τῷ γένει προσήκοντας· ἤγειτο γὰρ εἶναι πρὸς ἐταιρείααν πολλῶν κρείττω φῦσιν νόμου, καὶ τρόπον γένους, καὶ προαίρεσιν ἀνάγκης. Ἐπιλίποι δ' ἂν ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος³⁵, εἰ πάσας τὰς ἐκείνου πράξεις καταριθμησάμεθα· ἀλλὰ τὸ μὲν ἀκριβὲς αὐτῶν ἐν ἑτέροις καιροῖς δηλώσωμεν, δεῖγμα δὲ τῆς ἱπποκίτου φύσεως νῦν ἐξενηνόχασμεν, πρὸς δὲ δεῖτε ζῆν, ὡσπερ πρὸς παράδειγμα³⁶, νόμον μὲν τὸν ἐκείνου τρόπον ἡγησάμενον, μιμητὴν δὲ καὶ ζηλωτὴν τῆς πατρῴας ἀρετῆς γενόμενον. Αἰσχρὸν γὰρ τοὺς μὲν γραφεῖς³⁷ ἀπεικάζειν τὰ κατὰ τῶν ζώων, τοὺς δὲ παῖδας μὴ μιμνησθαι τοὺς σπουδαίους τῶν γονέων. Ἡγοῦ δὲ μηδενὶ τῶν ἀθλητῶν οὕτω προσήκειν ἐπὶ τοὺς ἀνταγωνιστὰς ἀσκεῖν³⁸, ὡς σοὶ σκοπεῖν, ὅπως ἐφάμιλλοι³⁹ γενήσῃ⁴⁰ τοῖς τοῦ πατρὸς ἐπιτηδεύμασιν. Οὕτω δὲ τὴν γνώμην⁴¹ ἀδύνατον διατεθῆναι τὸν μὴ πολλῶν καὶ καλῶν ἀκουσμάτων πεπληρωμένον. Τὰ μὲν γὰρ σώματα τοῖς συμμέτροις πόνοις, ἡ δὲ ψυχὴ τοῖς σπουδαίοις λόγοις αὔξεισθαι πέφυκε⁴². Διόπερ ἐγὼ σοὶ πειράσσομαι συντόμως ὑποθέσθαι⁴³, δι' ὧν ἄν μοι δοκοῖς ἐπιτηδεύματων πλεῖστον πρὸς ἀρετὴν ἐπιδοῦναι, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις εὐδοκιμῆσαι.

Πρῶτον μὲν οὖν εὐσέβει⁴⁴ τὰ πρὸς τοὺς Θεοὺς, μὴ μόνον θύων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὄρκοις ἐμμένον. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ τῆς τῶν χρημάτων εὐπορίας σημεῖον, τοῦτο δὲ τῆς τῶν τρόπων καλοκάγαθίας τεκμήριον. Τίμα τὸ δαιμόνιον⁴⁵ αἰεὶ μὲν, μάλιστα δὲ μετὰ τῆς πώλεως⁴⁶. Οὕτω γὰρ δόξεις ἅμα τε τοῖς Θεοῖς θύειν καὶ τοῖς νόμοις ἐμμένειν. Τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς γονεῖς, αἷους ἂν εὐχαιοὶ περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς σεαυτοῦ παῖδας. Ἄσκει τῶν περὶ τὸ σῶμα

34) πρὸς ὅλους ἐπίσης εὐπροσήγορος. 35) δὲν ἤθελε μᾶς ἐξαρξέσει ὅλος δὲ καιρός. 36) δεῖγμα μὲν τὸ μέρος ἐξ οὗ γινώσκεται τὸ ὅλον· παράδειγμα δὲ τὸ πρωτοτύπον ὃ πρέπει τις ν' ἀκολουθήσῃ. 37) Ἄτ. ἤθελεν εἰπεῖν γραφεῖς. Καὶ τοῦτο τεκμήριον ὅτι ὁ λόγος εἶναι τοῦ Ἀπολλωνιάτου. 38) νὰ κάμνῃ ἀσκήσιν, γυμνασιν. νὰ γυμνάζεται. 39) ἴσος ὅμοιος, ἀξιος νὰ ἀντιπαραβάλλῃται. 40) Ε. § 402. 41) Κατὰ τὴν γνώμην. 42) ἔχει φυσικόν. 43) νὰ βάλῃ ὑπ' ὄψιν σου. νὰ σε συμβουλεύσω.

44) ἰσθ. εὐσεβής τὰ (κατὰ) πρὸς τοὺς θεοὺς. 45) τοὺς θεοὺς. 46) ἐν ταῖς ἐορταῖς ὅτε καὶ ὄλη ἢ πόλις τὸ τιμᾶ.

γυμνασίων μὴ τὰ πρὸς τὴν ῥώμην, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὴν ὑγείαν συμφέροντα⁴⁷. τούτου δ' ἂν ἐπιτυχᾶνοις, εἰ λήγεις τῶν πόνων ἐτι πονεῖν δυνάμενος. Μήτε γέλωτα προπετῆ στέργε, μήτε λόγον μετὰ θεάσους ἀποδέχου⁴⁸. τὸ μὲν γὰρ ἀνόητον, τὸ δὲ μακίον. Ἄ ποιεῖν αἰσχρὸν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλόν. Ἐθίξε σεαυτὸν εἶναι μὴ σευθροπὸν, ἀλλὰ σύννον· δι' ἐκεῖνο⁴⁹ μὲν γὰρ αὐθάδης, διὰ δὲ τοῦτο φρόνιμος εἶναι δόξεις. Ἡγοῦ μάλιστα σεαυτῷ πρέπειν κόσμον⁵⁰, αἰσχύνην, δικαιοσύνην, σωφροσύνην· τούτοις γὰρ ἅπασιν δοκεῖ κρατεῖσθαι⁵¹ τὸ τῶν νεωτέρων ἦθος. Μηδέποτε μηδὲν⁵² αἰσχρὸν ποιήσας ἐλπίζε λήσειν⁵³· καὶ γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους λάθης, σεαυτῷ γε συνειδῆσαι⁵⁴. Τοὺς μὲν Θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα, τοὺς δὲ φίλους αἰσχύνου, τοῖς δὲ νόμοις πείθου. Τὰς ἡδονὰς θήρευε, τὰς μετὰ δόξης. Τέρψις γὰρ σὺν τῷ καλῷ⁵⁵ μὲν ἄριστον, ἄνευ δὲ τούτου, κάκιστον. Εὐλαβοῦ⁵⁶ τὰς διαβολὰς, κἂν ψευδεῖς ᾖσιν· οἱ γὰρ πολλοὶ, τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν⁵⁷ ἀποβλέπουσιν. Ἄπαντα δόκει ποιεῖν, ὡς μηδένα λήσων· καὶ γὰρ ἂν παρατύχῃ κρύψῃς, ὕστερον ὀφθήσῃ· μάλιστα δ' ἂν εὐδοκιμοῖς, εἰ φαίνοιο, ταῦτα μὴ πράττων ἢ τοῖς ἄλλοις ἂν πράττουσιν ἐπιτιμώσης· ἴβαν ἤς φιλομαθῆς, ἔση καὶ πολυμαθῆς. Ἄ μὲν ἐπίστασαι διαφυλάττε ταῖς μελέταις⁵⁸· ἃ δὲ μὴ μεμάθηκας προσλάμβανε ταῖς ἐπιστήμας⁵⁹ ὁμοίως γὰρ αἰσχρὸν ἀκούσαντα χρήσιμον λόγον μὴ μαθάνειν, καὶ διδόμενόν τι ἀγαθὸν παρὰ τῶν φίλων μὴ λαμβάνειν. Κατανάλισκε τὴν ἐν τῷ βίῳ σχολὴν εἰς τὴν τῶν λόγων φιληκοῖαν⁶⁰· οὕτω γὰρ τὰ τοῖς ἄλλοις⁶¹ χαλεπῶς εὐρημένα συμβήσεται σοὶ ῥαδίως μαθάνειν.

Ἡγοῦ τῶν ἀκουσμάτων πολλὰ, πολλῶν εἶναι χρημάτων κρείττω· τὰ μὲν γὰρ ταχέως ἀπολείπει, τὰ δὲ πάντα τὸν χρόνον παραμένει· σοφία γὰρ μόνον τῶν κτημάτων ἀθάνατον. Μὴ κατό-

47) θέλει ν' ἀποτρέψῃ τοὺς νέους τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συνήθων ἀθλητικῶν γυμνασμάτων. 48) εἰς τὸν ἑαυτὸν σου. Οἱ λόγοι σου μὴ ἔστωσαν θρασεῖς.

49) δ' ἐκεῖνου. 50) κοσμιότητα.

51) ὅτι συνέχεται, ἐμμένει εἰς τὴν ἀρετὴν. 52) ἀντι μηδέποτε τι.

53) ὅτι δὲν θὰ νοσηθῆς. 54) Σύνοια. 55) ἐνωμ ἐνη μὲ τὸ πρέπον. μὲ τὸ ἐντίμον. 56) φοβοῦ. 57) πρὸς τὸ φαινόμενον. 58) μελέτων, διὰ τῆς μελέτης. 59) μαθάνων διὰ τῆς διδασκαλίας. 60) δηλ. εἰς τὸ ἀκ οὔειν τῶν λ.

61) = τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων. Ε. §. 368.

κνει μακρὰν ὁδὸν πορεύεσθαι πρὸς τοὺς διδάσκειν τι χρήσιμον ἐπαγγελλομένους· αἰσχρὸν γὰρ⁶² τοὺς μὲν ἐμπόρους τηλικαῦτα πελάγη διαπερῆν, ἕνεκα τοῦ πλείω ποιῆσαι τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν, τοὺς δὲ νεωτέρους μηδὲ τὰς κατὰ γῆν πορείας ὑπομένειν, ἐπὶ τῷ βελτίω κατάστησαι τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν. Τῷ μὲν τρόπῳ γίνου φιλοπροσῆγορος, τῷ δὲ λόγῳ εὐπροσῆγορος,⁶³ ἔστι δὲ φιλοπροσῆγορία⁶⁴ μὲν τὸ προσφωνεῖν τοὺς ἀπαντῶντας, εὐπροσῆγορίας δὲ τὸ τοῖς λόγοις αὐτοῖς οικείως ἐντυγχάνειν⁶⁵· Ἡδέως μὲν ἔχε⁶⁶ πρὸς ἀπαντας, χρῶ δὲ τοῖς βελτίστοις· οὕτω γὰρ τοῖς μὲν οὐκ ἀπεχθὲς ἔσθι, τοῖς δὲ φίλος γενήσθι. Τὰς ἐντευξίεις μὴ πυκνάς ποιῶ τοῖς αὐτοῖς, μηδὲ μακρὰς περὶ τῶν αὐτῶν· πλησμονὴ γὰρ ἀπάντων.⁶⁷ Γύμναζε σαυτὸν πόνοις ἐκουσίοις, ὅπως ἂν δύναιο καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν. Ἰφ' ὧν κρατεῖσθαι τὴν ψυχὴν αἰσχρὸν, τούτων ἐγκράτειαν ἄσκει πάντων, κέρδους, ὀργῆς, ἡδονῆς, λύπης. Ἐσθι δὲ τοιοῦτος⁶⁸, ἂν κέρδη μὲν εἶναι νομίζης δι' ὧν⁶⁹ εὐδοκιμήσεις⁷⁰, ἀλλὰ μὴ δι' ὧν εὐπορήσεις· τῇ δὲ ὀργῇ⁷¹, ἂν παραπλησίως ἔχης⁷² πρὸς τοὺς ἀμαρτάνοντας, ὥσπερ ἂν πρὸς σεαυτὸν ἀμαρτάνοντα καὶ τοὺς ἄλλους ἔχειν ἀξιώσεις· ἐν δὲ τοῖς τερπνοῖς, ἂν αἰσχρὸν ὑπολάβῃς, τῶν μὲν οἰκετῶν ἀρχεῖν, ταῖς δ' ἡδοναῖς δουλεύειν· ἐν δὲ τοῖς λυπηροῖς, ἂν τὰς τῶν ἄλλων ἀτυχίας ἐπιβλέπῃς, καὶ σεαυτὸν ὡς ἀνθρωπος ὧν⁷³ ὑπομιμνήσκῃς. Μᾶλλον τῆρει τὰς τῶν λόγων⁷⁴ ἢ τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας. Δεῖ γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας τρόπον ὅρκου πιστότερον φαίνεσθαι παρεχομένους⁷⁵. Προσῆκειν ἡγοῦ τοῖς πονηροῖς⁷⁶ ἀπιστεῖν, ὥσπερ τοῖς χρηστοῖς πιστεῦειν. Περὶ τῶν ἀπορρήτων μηδενὶ λέγε, πλὴν ἐὰν ὁμοίως συμφέρῃ τὰς

62) κυρίως αἰσχρὸν εἶναι τὸ δεύτερον, τὸ μὴ ὑπομένειν. Β. Σ. 72. Κ. §. 465. σελ. 525. 63) δηλ. ἀγάπα τὴν εὐπροσῆγορίαν, καὶ ὅταν ὁμιλῆς γίνου εὐπροσῆγορος. Τὸ εὐπροσῆγορος ἐντονώτερον τοῦ φιλοπροσῆγορος. 64) ἔργον ἢ ἔθιμον. 65) πρὸς τοὺς προσμιλῆ.

66) ἔσο γλυκύς. 67) διότι κάθε πρᾶγμα φέρει πλησμονήν. 68) δηλ. ἐγκρατῆς. 69) ἐκεῖνα, δι' ὧν. 70) θέλεις φανῆ δοκιμὸς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.

71) ὅσον δὲ κατὰ τὴν ὀργήν, θέλεις φανῆ ἐγκρατῆς ἐάν. 72) εἶσαι διατεθειμένος. 73) ἀντὶ ὡς ἀνθρώπος εἶ, ἢ ἀνθρώπων ὄντα. 74) δηλ. τὸ μυστικόν.

75) πρὸς φαίνονται ὅτι παρέχουν ἀξιόπιστότερον ἐγγύησιν διὰ τοῦ τρόπου τῶν τῆς γνώμης, τῆς διαθέσεως. παρὰ δι' ὅρκου. 76) πρὸς τοὺς πονηροὺς.

πράξεις σιωπᾶσθαι σοὶ τε τῷ λέγοντι, κάκεινοις τοῖς ἀκούουσι. Ὄρκον ἐπακτὸν⁷⁷ προσδέχου διὰ δύο προφάσεις, ἢ σεαυτὸν αἰτίας αἰσχροῦ ἀπολύων⁷⁸, ἢ φίλους ἐκ μεγάλων κινδύνων διασώζων· ἕνεκα δὲ χρημάτων μηδένα Θεῶν ὁμότης, μηδ' ἂν εὐορκεῖν⁷⁹ μέλλῃς· δόξεις γὰρ τοῖς μὲν ἐπιορκεῖν, τοῖς δὲ φιλοχρημάτως ἔχειν. Μηδένα φίλον ποιῶ πρὶν ἂν ἐξετάσῃς, πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις· ἔλπιζε γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ σέ⁸⁰ γενήσεσθαι τοιοῦτον, οἷος καὶ περὶ ἐκείνους γέγονε. Βραδέως μὲν φίλος γίνου, γενόμενος δὲ πειρῶ διαμένειν· ὁμοίως γὰρ αἰσχρὸν μηδένα φίλον ἔχειν, καὶ πολλοὺς ἐταίρους⁸¹ μεταλλάττειν. Μήτε μετὰ βλάβης πειρῶ τῶν φίλων⁸², μήτε ἀπειρος εἶναι⁸³ τῶν ἐταίρων θέλε. Τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἂν μὴ δεόμενός του, δεῖσθαι προσποιῆ, περὶ τε τῶν ῥητῶν ὡς ἀπορρήτων ἀγαχοῖσι⁸⁴. Μὴ τυχὼν μὲν γὰρ οὐδὲν βλάβῃσθι, τυχὼν δὲ, μᾶλλον τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπιστήσῃ⁸⁵. Δοκίμαζε τοὺς φίλους ἐκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας⁸⁶, καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας. Τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ δοκιμάζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγιγνώσκομεν. Οὕτω δ' ἄριστα γρήσῃ τοῖς φίλοις, ἂν μὴ περιμένης τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπαγγέλτως αὐτοῖς ἐν τοῖς καιροῖς βοηθῆς.

Ὅμοίως αἰσχρὸν νόμιζε τῶν ἐχθρῶν⁸⁷ νικᾶσθαι ταῖς κακοποιήσιν, καὶ τῶν φίλων ἠττάσθαι ταῖς εὐεργεσίαις. Ἀποδέχου τῶν ἐταίρων, μὴ μόνον τοὺς ἐπὶ τοῖς κκοῖς δυσχεραίνοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς μὴ φθονοῦντας· πολλοὶ γὰρ ἀτυχοῦσι μὲν τοῖς φίλοις συνάγονται, καλῶς δὲ πράττουσι⁸⁸, φθονοῦσι. Τῶν ἀπόντων φίλων μέμνησο πρὸς τοὺς παρόντας, ἵνα δοκῆς μηδὲ

77) ἐπιβαλλόμενον. 78) ὅταν, ἢ διὰ τὴν ἐλευθερίαν. 79) πρὸς τῆς καλῶς τὸν ὅρκου σου. 80) ὡς πρὸς σέ. 81) ἐταῖρος καὶ συνήθης εἶναι ὁ ἕχων οἰκειότητα· φίλος δὲ, ὁ συνδεόμενος δι' ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως.

82) τῶν ἡδὴ δεδοκιμασμένων ὡς φίλων. 83) πρὸς τοὺς ἔχουσιν ἀδοκιμάστους.

84) κατὰ Κοραῖν. Αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκδόσεις ἔχουσιν: Ἄν μὴ δεόμενος τὸ δ. πρ. Περὶ τῶν β. ὡς ἀπὸρ. ἀνακαινοῦ. Ὁ δὲ νοῦς. Θέλεις δοκιμάζει τοὺς ἐταίρους, ἂν μὴ ἔχων τινὸς ἀνάγκην, προσποιῆσαι ὅτι ἔχεις, καὶ ἂν τοῖς ἐμπιστεύσαι ὡς ἀπορρήτα τὰ μὴ τοιαῦτα (ὥστε πρὸς μὴ βλάβῃς καὶ ἂν σὲ ἀρνηθῶσιν ἢ τὰ κοινοποιήσωσιν). 85) θέλεις γνωρίσαι.

86) ἐξ ὧν πρᾶττουσιν ἐν ταῖς δυστυχίαις σου. 87) ταῖς κακοπ. τῶν ἐχθρῶν.

88) εὐτυχεῖσι.

τούτων ἀπόντων ὀλιγωρεῖν. Εἶναι βούλου τὰ περὶ τὴν ἐσθῆτα⁸⁹ φιλόκαλος, ἀλλὰ μὴ καλλωπιστής⁹⁰. Ἔστι δὲ φιλοκάλου μὲν⁹¹ τὸ μεγαλοπρεπές⁹², καλλωπιστοῦ δὲ τὸ περιέργον.

Ἀγάπη τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν μὴ τὴν ὑπερβάλλουσαν κτήσιν, ἀλλὰ τὴν μετριάν ἀπόλαυσιν. Καταφρόνει τῶν περὶ τὸν πλοῦτον σπουδαζάντων, χρῆσθαι δὲ τοῖς ὑπάρχουσι μὴ δυναμένων· παραπλήσιον γὰρ οἱ τοιοῦτοι πάσχουσιν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἵππον κτήσασκε καλόν, κακῶς ἱππεύειν ἐπιστάμενος. Πειρῶ τὸν πλοῦτον χρήματα καὶ κτήματα κατασκευάζειν⁹³. Ἔστι δὲ χρήματα⁹⁴ μὲν, τοῖς ἀπολαύειν ἐπισταμένοις· κτήματα δὲ, τοῖς κτᾶσθαι δυναμένοις. Τίμα τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν δυοῖν ἕνεκα, τοῦ τε ζημίαν μεγάλην ἐκτίσαι δύνασθαι⁹⁵, καὶ τοῦ φίλῳ σπουδαίῳ δυστυχοῦντι βοηθῆσαι. Πρὸς δὲ τὸν ἄλλον βίον μηδὲν ὑπερβαλλόντως, ἀλλὰ μετρίως αὐτὴν ἀγάπη. Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτηε δὲ τὰ βελτίω. Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσης⁹⁶. κοινὴ γὰρ ἡ τύχη, καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον. Τοὺς ἀγαθοὺς εὖ ποιεῖ. Καλὸς γὰρ θησαυρὸς παρὰ ἀνδρὶ σπουδαίῳ χάρις ὀφειλομένη⁹⁷. Τοὺς κακοὺς δ' εὖ ποιεῖ, ὅμοια πείσῃ⁹⁸ τοῖς τὰς ἄλλοτρίας κύνας σιτίζουσιν· ἐκεῖναί τε γὰρ τοὺς διδόντας, ὥσπερ τοὺς τυχόντας ὕλακτοῦσιν, οἱ τε κακοὶ τοὺς ὠφελοῦντας, ὥσπερ τοὺς βλάπτοντας ἀδικοῦσι. Μίσει τοὺς κολακεύοντας, ὥσπερ τοὺς ἐξαπατῶντας· ἀμφοτέρω γὰρ πιστευθέντες τοὺς πιστεύοντας ἀδικοῦσιν. Ἐάν ἀποδέχη τῶν φίλων τοὺς πρὸς τὸ φαυλοτάτον σοὶ χαριζομένους,⁹⁹ οὐχ ἔξεις ἐν τῷ βίῳ τοὺς πρὸς τὸ βέλτιον ἀπεχθανομένους.¹⁰⁰ Γίγνου πρὸς τοὺς πλησιάζοντας ὀμιλητικὸς,

89) κατὰ τὰ περὶ τὴν ἐσθῆτα, εἰς τὴν ἐνδυμασίαν σου.

90) δηλ. εἰς ἄκρον περιέργως καὶ ἐπιτετηθευμένως καλλωπιζόμενος.

91) ἴδιον. 92) τὸ νὰ ἦναι μεγαλοπρεπές. 93) δηλ. προσπάθει νὰ ἔχῃς τὸν πλοῦτον ὄχι νεκρὸν, ἀλλὰ πρὸς χρῆσιν (ἦτοι χεῖρισμον) καὶ κτήσιν. διότι τὰ χρήματα οὕτω μετεχειρίσθη ἔδω ὡς τοῦ χρωμαί παραγῶγον. 94) δηλ. ὁ πλοῦτος εἶναι χρήμα μὲν, ἦτοι χρήσιμος. 95) διὰ τὴν ἴσχυριν νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ζημίαν. ἂν ἦθ' ἔλε σὲ συμβῆ.

96) προσπάθεις ὄνε θίζων, εἴπεις πρὸς ὀνειδισμὸν, τὸν περιπαλῆεις δὲ τὴν δυσσχίαν, τὸ δυσχερὲς συμβάν. 97) Χάρις ὀφειλομένη σοὶ καλὸς σιθραυρὸς παρ' ἀνδρὶ σπουδαίῳ κείμενος. 98) πείσῃ. 99) οἱ τινες νὰ χαρίζονται σοὶ εἰς τὰ κακά, εἰ, τὰ βλάπτοντά σοι. 100) τοὺς ὀργιζομένους σοὶ διὰ τὸ καλὸν σου.

ἀλλὰ μὴ σεμνός·¹⁰¹ τὸν μὲν γὰρ τῶν ὑπεροπτικῶν ὄγκον¹⁰² ἔχεις ἂν οἱ δούλοι καρτερήσειαν· τὸν δὲ τῶν ὀμιλητικῶν τρόπον ἅπαντες ἡδέως ὑποφέρουσιν. Ὀμιλητικὸς δὲ ἐστὶ μὴ δύσερι,¹⁰³ ὦν, μηδὲ δυσάρεστος, μηδὲ πρὸς πάντας φιλόνομος, μηδὲ πρὸς τὰς τῶν πλησιάζόντων ὀργὰς τραχέως ἀπαντῶν, μηδ' ἂν ἀδίκως ὀργιζόμενος τυγχάνωσιν· ἀλλὰ θυμουμένοις μὲν αὐτοῖς εἰκων, πεπαυμένοι δὲ τῆς ὀργῆς ἐπιπλήττων, μηδὲ περὶ τὰ γελοῖα σπουδαζών, μηδὲ περὶ τὰ σπουδαῖα¹⁰⁴ τοῖς γελοίοις χαίρων. (Τὸ γὰρ ἄκαιρον πανταχοῦ λυπηρόν) μηδὲ τὰς χάριτας ἀχαρίστω,¹⁰⁵ χαριζόμενος· ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοί,¹⁰⁶ ποιοῦντες μὲν εὖ, ἀηδῶς δὲ τοῖς φίλοις ὑπουργοῦντες· μηδὲ φιλαίτιο,¹⁰⁷ ὦν, βαρὺ γὰρ· μηδὲ φιλεπιτιμητής, παροξυντικὸν γάρ. Μάλιστα μὲν εὐλαβοῦ¹⁰⁸ τὰς ἐν τοῖς πότοις συνουσίας· ἂν δὲ ποτέ σοι συμπέση καιρὸς, ἐξκνίστασο πρὸ μέθης· ὅταν γὰρ ὁ νοῦς ὑπὸ οἴνου διαφθαρῆ, ταῦτά πάσχει τοῖς ἄρμασι, τοῖς τοὺς ἡνιόχους ἀποβάλλουσιν· ἐκεῖνά τε γὰρ ἀτάκτως φέρεται διαμαρτόντα τῶν εὐθυνόντων, ἢ τε ψυχὴ πολλὰ σφάλлетαι, διαφθαρείσης τῆς διανοίας. Ἀθάνατα μὲν φρόνει τῷ μεγαλόψυχος εἶναι,¹⁰⁹ θνητὰ δὲ τῷ συμμέτρως¹¹⁰ τῶν ὑπαρχόντων ἀπολαύειν. Ἡγοῦ τὴν παιδείαν τοσοῦτον μείζον ἀγαθὸν εἶναι τῆς ἀπαιδευσίας, ὅσα τὰ μὲν ἄλλα μοχθηρὰ πάντες κερδαίνοντες πράττουσιν·¹¹¹ αὕτη δὲ μόνη¹¹² καὶ προσεζημίωσε τοὺς ἔχοντας· πολλὰ γὰρ ὄν τοῖς λόγους ἐλύπησαν,¹¹³ τούτῳ τοῖς ἔργοις τὴν τιμωρίαν ἔδοσαν.¹¹⁴ Οὗδ' ἂν βούλη ποιήσασθαι φίλους, ἀγαθόν τι λέγε περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀπαγγελοῦντας.¹¹⁵ Ἀρχὴ μὲν γὰρ φιλίας ἔπαινος, ἔχ-

101) σπανίως ὡς ἐνταῦθα ἐπ' κακοῦ, ὑπερήφανος. 102) τὸ φούσκωμα, τὴν ὑπερηφάνειαν. 103) δύσκολος εἰς τὰς ἐρίδας. 104) δηλ. ὅταν ἦναι σπουδαίων καιρὸς. 105) χωρὶς χάριν. Ἔνοσι δὲ: ὅταν χαρίζεσαι, χαρίζεαι μὲ χάριν. 106) τὸ ὅποῖον συμβαίνει εἰς τοὺς περισσοτέρους.

107) παραποινιάρης. 108) φοβοῦ. 109) ὦν μεγαλόψυχος, ἦτοι ἐλευθέριος. 110) μετὰ μέτρον, ὄχι κατὰ κόρον. 111) ὅλοι εὐρίσκεισιν εἰς κέρδος εἰς τὸ νὰ πράττωσι τὰ ἄλλα κακὰ. 112) ἡ ἀπαιδευσία. 113) οἱ ἔχοντες τὴν ἀπαιδευσίαν. 114) ἀπὸ αὐτὸν ἐτιμωρήθησαν. ἢ ὑπερβολικὴ χρῆσις τῶν ἀντιθέσεων καθιστᾷ πολλὰς τὸν νοῦν σκοτεινῶν.

115) πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶναι ἄρμόδιοι νὰ τὰ μηνύσωσιν εἰς αὐτοὺς. Β. Σ. 161.

θρας δὲ ψόγος. Βουλευόμενος, παραδείγματα ποιῶν τὰ παρεληλυθότα τῶν μελλόντων.¹¹⁶ Τὸ γὰρ ἀφανὲς ἐκ τοῦ φανεροῦ ταχίστην ἔχει τὴν διάγνωσιν.¹¹⁷ Βουλευόμενος μὲν βραδέως, ἐπιτελεῖ δὲ ταχέως τὰ δόξαντα. Ἦγού κράτιστον εἶναι παρὰ μὲν τῶν Θεῶν εὐτυχίαν,¹¹⁸ παρὰ δὲ ἡμῶν αὐτῶν εὐβουλίαν. Περὶ ὧν ἂν αἰσχύνη παρρησιασάσθῃ,¹¹⁹ βούλει δὲ τισι τῶν φίλων ἀνακοινώσασθαι, χρῶ τοῖς λόγοις, ὡς περὶ ἀλλοτρίου τοῦ πράγματος.¹²⁰ Οὕτω γὰρ τὴν ἐκείνων τε γνώμην αἰσθήσῃ, καὶ σεαυτὸν οὐ καταφανῆ ποιήσεις. Ὄταν δὲ ὑπὲρ τῶν σεαυτοῦ μέλλῃς τινὶ συμβουλευέσθαι, σκύπει πρῶτον πῶς τὰ ἑαυτοῦ διώκησεν· ὁ γὰρ κακῶς δικονοηθεὶς¹²¹ περὶ τῶν ἰδίων, οὐδέποτε καλῶς βουλεύεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων.

Οὕτω δ' ἂν μάλιστα βουλεύεσθαι παροξυνθείης¹²², εἰ τὰς συμφορὰς τὰς ἐκ τῆς ἀβουλίας ἐπιβλέψῃς· καὶ γὰρ τῆς υγιείας πλείστην ἐπιμελείαν ἔχομεν, ὅταν τὰς λύπας τὰς ἐκ τῆς ἀβουλοσύνης ἀναμνησθῶμεν. Μιμοῦ τὰ τῶν βασιλέων ἦθη καὶ δίκαιε τὰ ἐκείνων ἐπιτηδεύματα· δόξεις γὰρ αὐτοὺς ἀποδέχεσθαι¹²³ καὶ ζηλοῦν· ὡς τε συμβήσεται¹²⁴ παρὰ τε τῷ πλήθει μᾶλλον εὐδοκιμεῖν, καὶ τὴν παρ' ἐκείνων εὐνοίαν βεβαιωτέραν ἔχειν. Πείθου μὲν καὶ τοῖς νόμοις τοῖς ὑπὸ τῶν βασιλέων κειμένοις· ἰσχυρότατον μὲντοι νόμον ἡγοῦ τὸν ἐκείνων τρόπον¹²⁵. ὡσπερ γὰρ τὸν ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευόμενον, τὸ πλῆθος δεῖ θεραπεύειν· οὕτω καὶ τὸν ἐν μοναρχίᾳ κατοικοῦντα, τὸν βασιλέα προσήκει θαυμάζειν. Εἰς ἀρχὴν¹²⁶ κατασταθείς, μηδενὶ χωρὶς πονηρῶ πρὸς τὰς δικηκῆσεις· ὧν γὰρ ἂν ἐκεῖνος ἀμάρτη, σοὶ τὰς αἰτίας¹²⁷ ἀναθήσονται. Ἐκ τῶν κοινῶν ἐπιμελειῶν ἀπαλλάττου¹²⁸ μὴ πλουσιώτερος, ἀλλ' ἐνδοξότερος· πολλῶν γὰρ χρημάτων κρείττων ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος. Μηδενὶ πονηρῶ πράγματι μήτε πα-

116) ποιῶν τὰ παρελ. παραδ. τῶν μελλ. 117) ταχέως γνωρίζεται τὸ μέλλον, ἀφανὲς ἔτι ὄν, ἐκ τοῦ παρελθόντος, τὸ ὁποῖον εἶναι φανερόν.

118) ὑπάρχειν. 119) νὰ ὁμιλήσῃς μὲ παρρησίαν. 120) ὡς τὸ πρᾶγμα νὰ ἀνῆκεν εἰς ἄλλον. 121) Προνοήσας. 122) ἤθελες παρακινήσῃ. 123) ὅτι τοὺς ἐγκρίνει. 124) Σοφ. 125) ἡ συμβουλή αὕτη στηρίζεται περισσότερο εἰς ἀκριθεῖ ἀρχὴν τῆς ἠθικῆς, ἢ εἰς ἔμπειρον γνώσιν τοῦ κόσμου. 126) εἰς δημοσίαν θέσιν 127) κατηγορίας. 128) ἐξέρχου.

ρίστασο¹²⁹, μήτε συνηγόρει· δόξεις γὰρ καὶ αὐτὸς τοιαῦτα πράττειν, οἷάπερ ἂν τοῖς ἄλλοις πράττουσι βοηθῆς. Παρασκευάζε σεαυτὸν πλεονεκτεῖν μὲν δύνασθαι, ἀνέχου δὲ τὸ ἴσον ἔχειν¹³⁰. ἵνα δοκῆς ὀρέγεσθαι τῆς δικαιοσύνης μὴ δι' ἀσθένειαν, ἀλλὰ δι' ἐπιείκειαν. Μᾶλλον ἀποδέχου δικαίαν¹³¹ πένιαν, ἢ πλοῦτον ἄδικον· τοσοῦτω γὰρ κρείττων δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσω τὰ μὲν ζώντας μόνον ὠφελει, ἢ δὲ καὶ τελευτήσασι δόξαν παρασκευάζει· κἀκείνων μὲν καὶ τοῖς φαύλοις μέτεστι, ταύτης δὲ τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν. Μηδένα ζήλου τῶν ἐξ ἀδικίας κερδαινόντων, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδέχου¹³² τοὺς μετὰ δικαιοσύνης ζημιωθέντας. Οἱ γὰρ δίκαιοι τῶν ἀδίκων, εἰ μηδὲν ἄλλο πλεονεκτοῦσιν, ἀλλ' οὖν ἐλπίσι γε σπουδαίαις¹³³ ὑπερέχουσι. Πάντων μὲν ἐπιμελοῦ τῶν περὶ τὸν βίον, μάλιστα δὲ τὴν σεαυτοῦ φρόνησιν ἄσκει· μέγιστον γὰρ ἐν ἐλχίστῳ¹³⁴, νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπου σώματι. Πειρῶ τὸ μὲν σῶμα¹³⁵ εἶναι φιλόπονος, τὴν δὲ ψυχὴν φιλόσοφος· ἵνα τῷ μὲν¹³⁶ ἐπιτελεῖν δύνῃ τὰ δόξαντα, τῇ δὲ προορᾶν ἐπίστη τὰ συμφέροντα. Πάν ὅτι ἂν μέλλῃς λέγειν, πρότερον ἐπισκόπει τὴν γνώμην· πολλοὶς γὰρ ἠγλώττα προτρέχει τῆς διανοίας¹³⁷. Δύο ποιῶν καιρῶν τοῦ λέγειν¹³⁸, ἢ¹³⁹ περὶ ὧν οἶσθα σφραγῶς, ἢ περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Ἐν τούτοις γὰρ μόνοις ὁ λόγος τῆς σιγῆς κρείττων· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, ἄμεινον σιγᾶν, ἢ λέγειν. Νόμιζε μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον· οὕτω γὰρ οὐτ' εὐτυχῶν ἔση περιχαρῆς, οὔτε δυστυχῶν περιλυτός. Χαίρει μὲν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι τῶν ἀγαθῶν, καὶ λυποῦ μετρίως ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις τῶν κακῶν· γίγνου δὲ τοῖς ἄλλοις, μηδ' ἐν ἐτέροις¹⁴⁰ ὧν κατάδηλος· ἄτοπον γὰρ τὴν μὲν οὐ-

129) βοήθει. 130) νὰ ἡμπορῆς νὰ ἔχῃς περισσότερα τῶν ἄλλων. ἀλλὰ νὰ εὐχαριστῆσαι ἔχων ἴσια. 131) μετὰ δικαιοσύνης. 132) ἀγάπα. 133) μελλούσης ἀτακτοῦσθαι. 134) μέγιστον πρᾶγμα περιεχόμενον εἰς ἐλάχιστον τόπον. Τὸ γνωμικὸν τοῦ σοφοῦ Περιάνδρου.

135) κατὰ τὸ σῶμα. 136) σώματι. 137) καὶ αὐθις ἀντιθέτει τὴν γνώμην πρὸς τὴν διάνοιαν. Τὸ γνωμικὸν τ. ὑπ. αὐθις ἐκ τ. ὑπ. Περιάνδρου. 138) εἰς δύο καιροὺς ἢ περιστάσεις ὁμίλει. 139) ἢ τὴν λέγειν περὶ ἐκείνων, ἢ τὸν καιρὸν ἐκείνων, περὶ ὧν. 140) Ἄττ. ἀντὶ ἐν μηδετέρους, οὔτε εἰς χαρὰν οὔτε εἰς λύπην. Ἄς μὴ γνωρίζων οἱ ἄλλοι κατὰ βλάβος οὔτε τὴν χαρὰν οὔτε τὴν λύπην σου.

σίν εν ταῖς οἰκίαις ὑποκρύπτειν,¹⁴¹ τὴν δὲ διάνοικν φανεράν ἔχοντα περιπατεῖν. Μᾶλλον εὐλαβοῦ φόγον, ἢ κίνδυνον· δεῖ γὰρ εἶναι φοβεράν τοῖς μὲν φαύλοις τὴν τοῦ βίου τελευτήν, τοῖς δὲ σπουδαίοις τὴν ἐν τῷ ζῆν ἀδοξίαν. Μάλιστα μὲν πειρῶ ζῆν κατὰ τὴν ἀσφάλειαν¹⁴²· ἐὰν δὲ ποτέ σοι συμβῆ κινδυνεύειν, ζῆται τὴν ἐκ τοῦ πολέμου σωτηρίαν μετὰ δόξης, ἀλλὰ μὴ μετ' αἰσχροῦς φήμης. Τὸ μὲν γὰρ τελευτῆσαι, πάντων ἢ πεπωμένη κατέκρινε¹⁴³. τὸ δὲ καλῶς ἀποθανεῖν, ἴδιον τοῖς σπουδαίοις ἢ φύσις ἀπένειμε.

15 Καὶ μὴ θαυμάτης, εἰ πολλὰ τῶν εἰρημένων οὐ πρόπει σοι πρὶς τὴν νῦν παρούσαν ἡλικίαν. Οὐδὲ γὰρ ἐμέ τοῦτο διέλαθεν, ἀλλὰ προειλόμην διὰ τῆς αὐτῆς πραγματείας ἅμα τοῦτε παρόντος βίου συμβουλίαν¹⁴⁴ ἐξενεγκεῖν, καὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου παράγγελμα καταλιπεῖν· τὴν μὲν γὰρ τούτων χρεῖαν ῥαδίως εἰδήσεις, τὸν δὲ συμβουλευόντα μετ' εὐνοίας χλεπῶς εὐρήσεις¹⁴⁵. Ὅπως οὖν τὰ λοιπὰ μὴ παρ' ἐτέρου ζητῆς, ἀλλ' ἐντευθεν ὥσπερ ἐκ ταμειοῦ προφέρης¹⁴⁶, φήθηεν δεῖν μηδὲν παραλιπεῖν, ὧν ἂν ἔχω σοι συμβουλεύειν.

Πολλὴν δ' ἂν τοῖς Θεοῖς χάριν σχοίην,¹⁴⁷ εἰ μὴ διαμάρτομαι τῆς δόξης, ἧς¹⁴⁸ ἔχων περὶ σοῦ τυγχάνω. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων τοὺς πλείστους εὐρήσομεν, ὥσπερ τῶν σιτίων τοῖς ἡδίστοις μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑγιεινοτάτοις χαίροντας, οὕτω καὶ τῶν φίλων τοῖς συνεξαμαρτάνουσι πλησιάζοντας, ἀλλ' οὐ τοῖς νουθετοῦσι· σὲ δὲ νομίζω τούναντίον τούτων ἐγνωκέναι, τεκμηρίῳ χροόμενος τῆ περὶ τὴν ἄλλην σου παιδείαν φιλοπονία¹⁴⁹. τὸν γὰρ αὐτῷ τὰ βέλτιστα πράττειν ἐπιτάττοντα, τοῦτον εἰκὸς καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν παρακαλοῦντας ἀποδέχεσθαι¹⁵⁰. Μάλιστα

δ' ἂν παροξυνθείης ὀρεχθῆναι τῶν καλῶν ἔργων, εἰ καταμάθοις, ὅτι καὶ τὰς ἡδονὰς τὰς ἐκ τούτων, μάλιστα γνησίας ἔχομεν. Ἐν μὲν γὰρ τῷ ῥαθυμείν καὶ τὰς πλησμονὰς ἀγαπᾶν, εὐθὺς αἰλύπαι ταῖς ἡδοναῖς παραπεπήγασι¹⁵¹. τὸ δὲ περὶ τὴν ἀρετὴν φιλοπονεῖν, καὶ σωφρόνως τὸν ἑαυτοῦ βίον οἰκονομεῖν, αἰετὰς τέρψεις εἰλικρινεῖς, καὶ βεβαιοτέρας ἀποδίδωσι. Κακεί¹⁵² μὲν πρῶτον ἠσθέντες, ὕστερον ἐλυπήθημεν· ἐνταῦθα δὲ¹⁵³, μετὰ τὰς λύπας τὰς ἡδονὰς ἔχομεν. Ἐν ἅπασιν δὲ τοῖς ἔργοις, οὐχ οὕτω τῆς ἀρχῆς μνημονεύομεν, ὡς τῆς τελευτῆς¹⁵⁴ αἰσθησὶν λαμβάνομεν. Ἐὰ γὰρ πλείστα τῶν περὶ τὸν βίον, οὐ δι' αὐτὰ τὰ πράγματα ποιούμεν, ἀλλὰ τῶν ἀποβαινόντων ἕνεκα διαπονούμεν.

16 Ἐνθυμοῦ δὲ, ὅτι τοῖς μὲν φαύλοις ἐνδέχεται¹⁵⁵ τὰ τυχόντα¹⁵⁶ πράττειν· εὐθὺς¹⁵⁷ γὰρ τοῦ βίου τοιαύτην πεποίηται τὴν ὑπόθεσιν¹⁵⁸ τοῖς δὲ σπουδαίοις οὐχ οἶόν τε τῆς ἀρετῆς ἀμελεῖν, ἢ¹⁵⁹ πολλοὺς ἔχειν τοὺς ἐπιπλήττοντας· πάντες γὰρ μισοῦσιν οὐχ οὕτω τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ὡς τοὺς ἐπεικτεῖς μὲν φάσκοντας εἶναι, μηδὲν δὲ τῶν τυχόντων διαφέροντας· εἰκότως. Ὅπου γὰρ τοὺς τῷ λόγῳ μόνῳ ψευδομένους ἀποδοκιμάζομεν, ἦπου¹⁶⁰ τοὺς τῷ βίῳ παντὶ ἐλαττουμένους¹⁶¹ οὐ φαύλους εἶναι φησόμεν; Δικαίως δ' ἂν τοὺς τοιοῦτους ὑπολάβοιμεν, μὴ μόνον εἰς ἑαυτοὺς ἀμαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ τῆς τύχης εἶναι προδότας· ἢ μὲν γὰρ αὐτοῖς χρήματα, καὶ δόξαν, καὶ φίλους ἐνεχείρησεν, οἱ δὲ σφᾶς αὐτοῦ ἀναξίως τῆς ὑπαρχούσης εὐδαιμονίας κατέστησαν. Εἰ δὲ δεῖ θνητὸν ὄντα¹⁶² τῆς τῶν Θεῶν στοχάσασθαι¹⁶³ διανοίας, ἡγοῦμαι κα-

τιστα, εἶναι ἐπόμενον ὅτι θέλει δεχεται ἢ ἀκούει καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἐκείνους ὅσοι τὸν προσαλοῦσιν εἰς ἀρετὴν.

151) εἶναι πλησίον κερρωμένοι, γειτνιαζουσι. 152) ἐν τῷ ῥαθυμείν, κτλ.

153) ἐν τῷ φιλοπονείν. 154) Ἀησιμονοῦμεν τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' αἰσθανόμεθα τὸ τέλος. 155) εἶναι ἐπιτετραμμένον, συγχωρημένον. 156) ὅτι δήποτε, καὶ τὸ κακὸν δηλ.

157) ἀμέσως ἀπ' ἀρχῆς. 158) πρόθεσιν, βάσιν, ἄρον. 159) εἰδεμῆ, ὁ πλήρης δὲ λόγος· εἰ δὲ ἀμελήσουσι, ἀνάγκη πολλοὺς ἔχειν κτλ., νὰ ἐπιπλήττωνται ἀπὸ πολλοῦς. 160) πόσῳ μᾶλλον, πῶς; ἄραγε;

161) χειροτέρους φαινομένους δι' ἔλλου τοῦ βίου των. 162) ἐμέ.

163) Σημαδεῖω, καὶ μεταφορ. εἰκάζω.

(*Ε.Ι.Ι. Έγκυκλ. Τόμ. Α'.*)

141) μὲ ἀναφ' ἑνὸς πρὸς τοὺς δυναμένους νὰ τὴν ἴδωσι. 142) προσπαθεῖ μὲν νὰ ζῆς ἀσφαλῶς. 143) τὸν θάνατον ἢ πεπωμένη (ἢ τύχη ἀν. εἰ τὸ πεπωμένον) ἐπέβαλεν εἰς ὄλους (ὡς δικαστικὴν καταδίκην). 144) σπάνιον, ἀνεῖ συμβουλήν.

145) Δυσκόλως θέλεις εὐρεῖ εἰς τὸ μέλλον ἄλλον τινὰ νὰ σὲ συμβουλεύσῃ ἀγαπῶνσε. 146) ἐξάγης καὶ φέρης ἐμπρός· ἢ μεταφορὰ ἐξ ἐδωδῆμων ἐξαγομένων ἐκ τῆς ἀποθήκης. Ὁ Κοραῆς προτιμᾷ δικαίως, περιφέρει, δηλ., προσφέρει εἰς χρῆσίν σου. 147) Ἦθελε γνωρίσει χάριν. 148) Κ. § 428.

149) π' ἄλλοις, φιλοσοφίᾳ, δηλ. τῆ περὶ τὴν παιδείαν σπουδαία διατριβῆ. 150) ἐκείνος ὅστις ἐπιβάλλει (ὡς σὺ) εἰς ἑαυτὸν τὸ χρεῖο; νὰ πράττῃ τὰ βέλ-

κείνους ἐπὶ τοῖς οἰκειοτάτοις¹⁶⁴ μάλιστα δηλώσαι, πῶς ἔχουσι¹⁶⁵ πρὸς τοὺς φαύλους καὶ τοὺς σπουδαίους τῶν ἀνθρώπων. Ζεὺς γὰρ Ἡρακλέα¹⁶⁶ καὶ Γάνταλον¹⁶⁷ γεννήσας, ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι, καὶ πάντες πιστεύουσι, τὸν μὲν¹⁶⁸ διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον ἐποίησε, τὸν δὲ¹⁶⁹ διὰ τὴν κακίαν ταῖς μεγίσταις τιμωραῖς ἐκόλασεν· οἷς χρὴ περὶ αἰμασίου χρωμένους ὀρεγέσθαι τῆς καλοκάγαθίας, καὶ μὴ μόνον τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις ἐμμένειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιητῶν τὰ βέλτιστα μαθήσασθαι, καὶ τῶν ἄλλων σοφιστῶν¹⁷⁰, εἴτι χρήσιμον εἰρήκασιν, ἀναγιγνώσκουσιν. Ὡσπερ γὰρ τὴν μέλιτταν ὀρῶμεν ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ βλαστήματα καθιζάνουσιν¹⁷¹, ἀφ' ἑκάστου δὲ τὰ χρήσιμα λαμβάνουσιν, οὕτω χρὴ καὶ τοὺς παιδείας ὀρεγομένους, μηδενὸς μὲν ἀπειρίας ἔχειν, πανταχόθεν δὲ τὰ χρήσιμα συλλέγειν· μόλις γὰρ ἂν τις ἐκ ταύτης τῆς ἐπιμελείας τὰς τῆς φύσεως ἀμαρτίας ἐπικρατήσῃεν¹⁷².

164) ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἦσαν πρὸς αὐτοὺς οἰκειότατοι· εἰς τοὺς πλησιεστάτους συγγενεῖς των.

165) εἶναι διαταθειμένοι. 166) υἱὸς Διὸς καὶ Ἀλκμήνης. 167) υἱὸς Διὸς καὶ Πλουτοῦς. 168) τὸν Ἡρακλέα. 169) τὸν Γάνταλον, ὅστις τιμωρηθεὶς ὑπὸ τῶν θεῶν καταδικάσθη εἰς τὸν Γάρταρον καθήμενος εἰς ὄρεσιν ὕδατα καὶ ὑπὸ δένδρον ὀπωροφάρα νὰ πάσχη αἰώνιαν δίψαν καὶ πείναν, καὶ τὸ ὕδωρ καὶ ἡ τροφή νὰ διαφεύγῃ τὰς χεῖρας του.

170) τῶν λογογράφων κατ' ἀντιδιαστολὴν τῶν ποιητῶν, ἂν καὶ αὐτοὺς ἐκάλουν ἐπίστευτοι σοφισταί. Σχολ. Ἀριστοφ. Νεφ. 530.

171) καθιζάνουσιν. 172) ἐπικρατεῖν σημαίνει ὄχι ἀπλῶς τὸ κρατεῖν, ἀλλὰ καὶ κωλύειν, συνέχειν, ὅθεν πρὸς αἰτιατικὴν ἢ σύνταξιν ἀντὶ τῆς συνήθους πρὸς γενικὴν.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ.

Ἐμπόσια ἢ τοῦ Σωκράτους Φιλοσοφία, οἷον μᾶς παρέδωκεν αὐτὴν ὁ Ξενοφῶν, δὲν προτίθεται νὰ ἐξετάσῃ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων τὰς αἰτίας, οὔτε νὰ ἀνεύρῃ τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ σκοπὸν προέθετο, διδάσκουσα τοὺς ἀνθρώπους τί ἀγαθὸν καὶ τί καλὸν νὰ καθοδηγήσῃ μὲν αὐτοὺς εἰς εὐδαιμόνια βίον, νὰ προβιβάσῃ δὲ καὶ ὅλας πολιτείας εἰς τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν. (Ἀπομνημ. Α. β. 64.) Ἐρτεῦθεν δὲ δύο μὲν πρὸ πάντων διακρίνονται μέρη τῆς Σωκρατικῆς φιλοσοφίας· α'. τὸ ἠθικόν, ἐν ᾧ ἀποδεικνύεται, τί τὸν ἀνθρώπου πᾶς ἀνθρώπου δύναται νὰ προσοικειωθῇ τὴν καλοκάγαθίαν. β'. τὸ πολιτικόν, διδάσκον τί τὸν ἀνθρώπου οἷον ἕκαστος ἀνθρώπου δύναται νὰ συναποτελέσωσιν ἀγαθὴν καὶ τελείαν συμπολιτείαν. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ οἰκογενειάρχης μετὰ τῆς οἰκογενείας του ὑπάρχει ὡσανεὶ τις μικρὰ πόλις ἐν τῇ μεγάλῃ συμπολιτείᾳ, ταύτης δὲ ἡ εὐδαιμονία κατὰστασις ἐξήρηται καὶ συνυπάρχει μὲ μόνην τὴν καλὴν κυβέρνησιν τῶν οἰκιακῶν ἐκάστου πολίτου, ἔπειτα ἤδη ἔρτεῦθεν καὶ τρίτον μέρος τὸ οἰκονομικόν, ἢ οἰκονομία.

Καὶ τί τὸν ἀνθρώπου ἄριστος ἄριστος καὶ Πλάτων τὰ τῆς φιλοσοφίας ταύτης διεπραγματεύθησαν μέρη, ὁ μὲν ἐν ταῖς Πολιτείαις, ἐκεῖνος δὲ ἐν πολλοῖς ἑαυτοῦ συγγράμμασι, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ νὰ ἐξετάσωμεν. Ξενοφῶν ὁμοῦ, ἢ Ἀττικὴ Μοῦσα ἢ μέλιττα, τῆς τριμεροῦς ταύτης φιλοσοφίας ἐπαγίωσε τὰ θεμέλια· ἐν μὲν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τὸ σύνολον ἄρα τῆς Σωκρατικῆς ἠθικῆς ἡμῖν δωροδορήσας, καὶ τοὶ ἀπαντῶντων ἡμῖν καὶ τῶν μᾶλλον εἰς τὸ πολιτικόν ἢ καὶ τὸ οἰκονομικόν προσηκόντων· ἐν δὲ τῇ Κύρου Παιδείᾳ τμημά τι τῆς πολιτικῆς διαπραγματευσάμενος· ἐν δὲ τῷ ἀγὰ χεῖρας Οἰκονομικῶ εἰς τὰ τῆς οἰκονομίας μυσταγωγῶν.

Εἶναι δὲ ἡ Οἰκονομία τέχνη τοῦ καλῶς κυβερνᾶν τὰ τῆς οἰκίας. Ἡ ἐμπειρία δὲ αὐτῆ πολλοῦ ἐκρίθη λόγου ἀξία ὑπὸ τοῦ Σωκράτους διὰ δύο τὰ ἐφεξῆς αἰτία. α. διότι οὐ μόνον πολλὰς παρέχει τὰς εὐφροσύνας καὶ ὠφελείας (Ἀπομν. Β'. α. 19. Δ. ε, 10.) ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ εὐδαίμονας γενέσθαι εἶναι ἀναγκασιότατη (Αὐτ. Δ, α, 2.) β'. διότι τὰ τῆς οἰκίας καλῶς διοικήσας, ἄξιός καθίσταται ὁ πολίτης νὰ ἀναδεχθῆ καὶ δημοσίαν ἀρχήν, ἢν βέβαια ἢ τῶν δημοσίων ἐπιμέλεια κατ' οὐδὲν ἄλλο ἢ κατὰ πλῆθος διαφέρει τῆς τῶν κατ' οἶκον διοικήσεως. (Αὐτ. Γ. δ, 12. Δ. β, 11.) καὶ ὡς ἐν προσθήκης μέρει, διότι οὐδεὶς τὰ οἰκιακὰ παραμελήσας πράγματα δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πρὸς τὴν πατρίδα ὀφειλόμενα. (Αὐτ. Δ. α, 2.)

Ἦδη δὲ ἐξεταστέον τίνα καὶ ὅποια εἶναι τὰ ἐν τῷ Οἰκονομικῷ διδασκόμενα. Καὶ πρῶτον μὲν παρεσιώγονται εἰς τὴν κυβερνήσιν τῶν οἰκιακῶν διδάγματα τίνα τῆς Σωκρατικῆς ἠθικῆς· διότι εἰς τὸ κεφ. Ζ'. 14. μαρθάνομεν, ὅτι καὶ ἐν τῷ πράγματι τούτῳ πρέπει νὰ ἐπικρατῆ ἡ σωφροσύνη, τ. ε. νὰ τηρῶνται ὅσα κατὰ φυσικούς τινας νόμους εἶναι καλὰ καὶ συμφέροντα καὶ σύμφωνα μὲ τὸν ὀρθόφροντα καὶ ὑγιαίνοντα οὖν (κατ' αὐτὴν τὴν σημασίαν ἡ σωφροσύνη ἀντιτίθεται εἰς τὴν μακίαν. Ἀπομ. Α. α, 16. εἰς δὲ τὸ πρακτικὸν εἶναι ὅ,τι σοφία εἰς τὸ θεωρητικὸν Αὐτ. Γ. θ, 4.). Προσῆκει δὲ νὰ προηγήται ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ τῶν θεῶν λατρεία. (Ζ, 7. ἐφ.) Μετὰ δὲ ταῦτα ξύμπασα ἡ κυβερνήσις τῶν κατ' οἶκον νὰ διατρέμεται προσηκόντως εἰς τε τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ ὁ μὲν ἄνθρωπος νὰ ἐπιμελῆται μάλιστα τῶν ἐκτὸς, ἡ δὲ γυνὴ τῶν ἐντὸς τῆς οἰκίας. Καὶ πᾶς δὲ ὁ ὅπωςδὴποτε συγκοινωνῶς εἰς τὴν κυβερνήσιν ταύτην πρέπει πρὸ πάντων νὰ κατέχη τὰς πρωτίστας κατὰ τὸν Σωκράτην ἀρετὰς, τὴν ἐγκράτειαν (Ἀπομ. Α. ε, 4.) τὴν ἀνδρίαν (Αὐτ. Δ. ζ, 10.) καὶ τὴν δικαιοσύνην (Αὐτ. Δ. δ, 11.). Καὶ ἡ μὲν ἐγκράτεια ἀνήκει ἐπίσης εἰς τε τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα (Ζ, 27.)· εἰς τὸν ἐπίτροπον (ΙΒ, 11.) καὶ εἰς τὴν ταμίαν (Θ, 11.)· ἡ δὲ ἀνδρία εἰς τὸν ἄνδρα (Ε, 13. ἐφ.), καὶ ἡ δικαιοσύνη εἰς τε τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα (Ζ, 15.), εἰς τὸν ἐπίτροπον (ΙΔ. 2. ἐφ.) καὶ εἰς τὴν

ταμίαν (Θ. 13.). Προσπαυτοῦνται δὲ καὶ ἄλλαι ἀρεταί, εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ αὐταὶ ἀναγόμεναι. π. χ. ἐπιμέλεια εἰς τὴν ἐπιστάσιαν καὶ διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων, ἀναγκαία εἰς τε τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα (Ζ, 26. Θ, 14. 18. ἐφ. ΙΒ, 19. Κ, 4. ἐφ.), εἰς τὸν ἐπίτροπον (ΙΒ, 9.) καὶ εἰς τὴν ταμίαν (Θ, 11.). Καὶ εἰς εὐνοίαν δὲ καὶ χάριν καθοδηγητέου ἢ τε σύζυγος (Ζ, 10.), καὶ ὁ ἐπίτροπος (ΙΒ, 5. ἐφ.) καὶ ἡ ταμία. (Θ, 12.).

Ὁφείλει δὲ ἡ σύζυγος νὰ ᾔναι πιστὴ σύντροπος τοῦ ἀνδρός, καὶ μετ' εὐνοίας συγκοινωνῶς καὶ συναιτιλήπτω πάντων τῶν αὐτῷ προσπιπτόντων· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ γρονθίξῃ πάσαις θυνάμεσι τὰ αὐτῆ εἰς τε ψυχικὴν καὶ εἰς σωματικὴν ὑγιειαν συντείνοντα, καὶ παραλαμβάνων αὐτὴν ὡς ἐπὶ πλεῖστον δεκαπενταετῆ καὶ πάντων ἄπειρον νὰ τὴν διδάσκῃ καὶ καθοδηγῆ εἰς πᾶν ἀγαθόν καὶ ἔντιμον, γνωστοποιῶν αὐτῆ ἐνίοτε καὶ τίνα τῶν εἰς δημοσίον βίον ἀνηκόντων. Καθὼς δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐκτὸς τῆς οἰκίας, οὕτω ἡ γυνὴ τῶν ἐντὸς βασιλεύει. Ἀνήκει δὲ εἰς αὐτὴν οὐχὶ μόνον νὰ πράττῃ πάνθ' ὅσα ἀπαιτεῖ ἡ τῶν ἐν θαλάμῳ καὶ οἰκίᾳ ἐπιμέλεια, ἀλλὰ καὶ νὰ τρέφῃ τε καὶ ἀνατρέφῃ τὰ τέκνα, καὶ προμηθῆται τῶν δούλων, ἀποβαίνουσα μάλιστα καὶ μάλιστα ἀγαπητῆ εἰς τὸν σύζυγον καὶ σεβαστῆ εἰς τὴν οἰκογένειαν. Ἀλλ' ἄλλο δὲ παρεσιώγει καὶ τίνας ὀδηγίας ἀποβλεπούσας τὴν γεωργίαν· ἡ δὲ γεωργία, ἢν ὁ οἰκογενειάρχης ἔχη κτήματα, ἀποτελεῖ μέρος τῆς τῶν κατ' οἶκον κυβερνήσεως τὸ ἀξιολογώτατον.

Ὁμολογεῖται δὲ ὑπὸ πάντων ὅτι ὁ Οἰκονομικός εἶναι ἐν τῶν ἀρίστων συγγραμμάτων τοῦ Ξενοφώντος, καὶ ὅτι πλείστην παρέχει τέρψιν τοῖς ἀναγιγνωσκουσιν, ὥστε καὶ ὁ Κικέρων αὐτὸς τοσαύτης τιμῆς ἠξίωσε τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Ξενοφώντος, ὥστε αὐτὸς τὸ μετέφρασεν εἰς τὴν Λατινίδα.

ΣΤ. ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Διδάσκει ὁ Σωκράτης τὸν Κριτόβουλον, ὅτι ἡ οἰκονομία εἶναι τέχνη, ἀφοροῦσα τῆν κυβερνήσιν εἴτε οἰκίας· εἴτε ξένης οἰκίας· εἰς δὲ τὴν οἰκίαν ἀνήκει πᾶν ὃ, τι τις ἔχει ἀγαθόν· εἰς δὲ τὰ ἀγαθὰ συναριθμοῦνται πάνθ' ὅσα τις οὕτω νὰ μεταχειρισθῆ δύναται, ὥστε ὠφέλεια ἐξ αὐτῶν νὰ προέρχεται. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ὑπάρχουσι ζημιούμενοι μᾶλλον ἢ ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ἔχουσι, διδάσκει ὅτι αἰτία τούτου εἶναι αἱ ὀρέξεις καὶ αἱ ἐπιθυμίαι, εἰς τὰς ὅποιας οἱ ἄνθρωποι οὕτω τὴν αἰσχίαν δουλεύουσι δουλείαν.

Ηκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ¹ περὶ οἰκονομίας τοιαύδε διαλεγόμενου. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε,² ἄρα γε ἡ οἰκονομία ἐπιστήμης τινὸς ὄνομά ἐστιν, ὥσπερ ἡ ἱατρικὴ καὶ³ χαλκευτικὴ καὶ ἡ τεκτονικὴ; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. **2** **Ἡ**⁴ καὶ ὥσπερ τούτων τῶν τεχνῶν ἔχοιμεν ἂν εἰπεῖν ὅ τι ἔργον ἐκάστης, οὕτω καὶ τῆς οἰκονομίας δυναίμεθ' ἀνείπειν ὅ τι ἔργον αὐτῆς ἔστι; Δοκεῖ γοῦν ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἰκονομοῦ ἀγαθοῦ εἶναι εὐοικεῖν⁵ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. **3** **Ἡ** καὶ τὸν ἄλλου οἶκον, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, οὐκ ἂν δύναιτο, εἰ βούλοιο, εὐοικεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ; ὁ μὲν γὰρ τεκτονικὴν ἐπιστάμενος ὁμοίως ἂν καὶ

1) Ὡς ἐξακολουθητικῶς τῶν ἀπομνημονευμάτων = ἤκουσα μὲν καὶ ἐκεῖνα, ἤκουσα δὲ καί. 2) ὡς τοῦ Κριτόβουλου, πλουσιώτατος, ἐξ ἐκείνων ὅστινες συχνάκις καλοῦνται οἱ ξυνοῦντες αὐτῷ. 3) χωρὶς ἄθροου, ὡς νὰ ἤθελε νὰ μελένη ἐνταῦθα, ἔπειτα δὲ ἐνεθυμήθη νὰ προσθήσῃ καὶ ἡ τεκτονικὴ.

4) Ἄρα γε ἴσως ὡς νὰ ἦτο ταῦτα ἐστίν, ἤ; 5) κυβερνᾶν, εὐοικεῖν.

ἄλλω δύναιτο ἐργάζεσθαι ὅτι περ καὶ ἑαυτῷ, καὶ ὁ οἰκονομικός γ' ἂν⁶ ὡσαύτως; Ἐμοιγε δοκεῖ, ὦ Σωκράτης. **4** Ἐστίν⁷ ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὴν τέχνην ταύτην ἐπισταμένῳ⁷, καὶ εἰ μὴ αὐτὸς τύχοι χρήματα ἔχων, τὸν ἄλλου οἶκον οἰκονομοῦντα,⁹ ὥσπερ καὶ οἰκοδομοῦντα, μισθοφορεῖν;¹⁰ **Ν**ῆ Δία καὶ πολύν γε μισθόν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, φέροιτ' ἂν, εἰ δύναιτο οἶκον παραλαβῶν τελεῖν¹¹ τε ὅσα δεῖ καὶ περιουσίαν ποιῶν αὐξῆσαι τὸν οἶκον. **5** Οἶκος δὲ δὴ τί δοκεῖ ἡμῖν εἶναι; ἄρα¹² ὅπερ οἰκία, ἢ καὶ ὅσα τις ἐξω τῆς οἰκίας ἐκέκτητο,¹³ πάντα τοῦ οἴκου ταῦτά ἐστιν; Ἐμοιγ' οὖν ἔφη ὁ Κριτόβουλος, δοκεῖ, καὶ εἰ μὴδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εἴη τῷ κεκτημένῳ,¹⁴ πάντα τοῦ οἴκου εἶναι, ὅσα τις κέκτηται. **6** Οὐκοῦν καὶ ἐχθροὺς κέκτηνται τινες; **Ν**ῆ Δία καὶ πολλοὺς γε ἔνιοι. **Ἡ** καὶ κτήματα αὐτῶν φήσομεν εἶναι τοὺς ἐχθροὺς; Γελοῖον μὲν τὰν εἶη, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, εἰ¹⁵ ὁ τοὺς ἐχθροὺς αὐξῶν προσέτι καὶ μισθόν τούτου φέροι. **7** Ὅτι τοι¹⁶ ἡμῖν ἐδόκει οἶκος ἀνδρὸς εἶναι ὅπερ κτήσις. **Ἡ** Δι', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὅτι γέ τις ἀγαθὸν κέκτηται· οὐ μὰ Δι' οὐκ εἴ τι κακόν, τοῦτο κτήμα ἐγὼ καλῶ. **Σ**ὺ δ' εὐοικας τὰ ἐκάστῳ ὠφέλιμα κτήματα καλεῖν. **Π**άνυ μὲν οὖν, ἔφη, τὰ δέ γε βλάπτοντα ζημίαν ἔγωγε νομίζω μᾶλλον ἢ χρήματα¹⁷. **8** **Κ**ἂν ἄρα γέ τις¹⁸ ἵππον πριάμενος μὴ ἐπίστηται αὐτῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καταπίπτω ἀπ' αὐτοῦ κακὰ λαμβάνη, οὐ χρήματα αὐτῷ ἐστίν ὁ ἵππος; **Ο**ὐκ, εἴπερ τὰ χρήματά γ' ἐστὶν ἀγαθόν. **Ο**ὐδ' ἄρα γε ἡ γῆ ἀνθρώπῳ ἐστὶ χρήματα, ὅστις οὕτως

6) δύναιτο ἐργάζεσθαι, ἢ εἶη. 7) ἔξεσσι, δύναται. 8) τινί. 9) Β. Σ. 220.

10) νὰ λαμβάνη μισθόν, ὑπηρετῆ ὡς μισθοφόρος. 11) νὰ ἐξοθεύη.

12) τοῦτο ὅπερ οἰκία ἐστὶ. 13) ὡς ἐξηγήθη ὁ δ. δάκτων, διὰ τί ὁ ὑπερσυντελικός. 14) εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνην, τὴν ὅποιαν κατοικεῖ ὁ κεκτημένος. Κ. Σ. 340. γ'. σημ. 15) ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ὁ αὐξῶν τὸν οἶκον δύναται νὰ μισθοφορηθῆ, εἰς τὸν οἶκον δὲ ἀνήκουν πάντα τὰ κτήματα, κτήματα δὲ ὀνομαζόνται τῶν καὶ οἱ ἐχθροί.

16) διὰ τοῦτο βίβλια, λέγει ὁ Σ., ἐπειδὴ. 17) ἡ γνώμη τοῦ Κριτοβ. εἶναι: Ὅσα μὲν εἶναι ὠφέλιμα, ταῦτα λέγω κτήματα, ὅσα δὲ ἐπιζημία, ταῦτα ζημίαν ἡγοῦμαι, οὐχὶ δὲ κτήματα, πολλῶν δὲ ἦσαν χρήματα. Ἀλλαχοῦ δὲ μεταχειρίζεται ἀπλῶς χρήματα (ἐκ τῶν ὁποίων ὠφελεῖται τις) ἀπὸ τοῦ κτήματα (τὰ ὅποια τις κέκτηται), διότι ἀκριβέστατον ἀντιτάσσει ταῦτα πρὸς τὴν ζημίαν.

18) συζητᾷ ὁ Σ. κατὰ τὴν λεγομένην μαθηματικὴν μεθόδον του.

ἐργάζεται αὐτήν, ὥστε ζημιουῖσθαι ἐργαζόμενος; Οὐδὲ ἡ γῆ μὲν τοι χρήματά ἐστιν, εἴπερ ἀντὶ τοῦ τρέφειν πεινῆν παρασκευάζει.

9. Οὐκοῦν καὶ τὰ πρόβατα ὡσαύτως, εἴ τις διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι προβάτοις χρῆσθαι ζημιώτο, οὐδὲ τὰ πρόβατα χρήματα τοῦτ' εἶναι; Οὐκοῦν ἐμοίγε δοκεῖ. Σὺ ἄρα, ὡς εἶπες, τὰ μὲν ὠφελούντα χρήματα ἡγῆ, τὰ δὲ βλάπτοντα οὐ χρήματα. Οὕτως. 10 Ταῦτά ἄρα ὄντα τῷ μὲν ἐπισταμένῳ χρῆσθαι αὐτῶν ἐκάστοις χρήματά ἐστι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐ χρήματα· ὥσπερ γὰρ αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλοῖν χρήματά ἐστι, τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδούτο γέ¹⁹ αὐτούς. 11 Τοῦτ' αὐτὸ φαίνεται ἡμῖν, ἀποδιδόμενοι μὲν οἱ αὐλοὶ χρήματα, μὴ ἀποδιδόμενοι δέ, ἀλλὰ κεκτημένοι οὐ, τοῖς μὴ ἐπισταμένοις αὐτοῖς χρῆσθαι· καὶ ὁμολογουμένως²⁰ γὰρ, ὡς Σωκράτης, ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ, ἐπειπερ εἰρηται τὰ ὠφελούντα χρήματα εἶναι· μὴ πωλούμενοι μὲν γὰρ οὐ χρήματά ἐστιν οἱ αὐλοὶ· οὐδὲν γὰρ χρήσιμοι ἐστὶν πωλούμενοι δὲ χρήματα· πρὸς ταῦτα δ' ὁ Σωκράτης εἶπεν, 12 Ἦν ἐπίσθηται γὰρ πωλεῖν, εἰ δὲ πωλοῖται αὐτὸ πρὸς τοῦτον, ὅς μὴ ἐπίσθηται χρῆσθαι οὐδὲ πωλούμενοί ἐστιν χρήματα κατὰ γὰρ τὸν σὺν λόγον. Λέγειν εἶπες, ὡς Σωκράτης, ὅτι οὐδὲ τὸ ἀργύριον ἐστὶν χρήματα, ἦν μὴ τις ἐπίσθηται χρῆσθαι αὐτῷ. 13 Καὶ σὺ δέ μοι δοκεῖς οὕτω συνομολογεῖν, ἀφ' ὧν²¹ τις ὠφελείσθαι δύναται χρήματα εἶναι, εἰ γούν τις χρῆτο τῷ ἀργύριῳ, ὥστε πριάμενος οἶον²² ἐταίραν διὰ ταύτην κάκιον²³ μὲν τὸ σῶμα ἔχει, κάκιον δὲ τὴν ψυχὴν, κάκιον δὲ τὸν οἶκον, πῶς ἂν ἔτι τὸ ἀργύριον αὐτῷ ὠφελίμων εἴη; Οὐδ' ἂν, εἰ μὴ πέρ γε καὶ τὸν ὑποκείμενον²⁴ καλούμενον χρήματα εἶναι φήσομεν, ὑφ' οὗ οἱ φαγόντες αὐτὸν²⁵ παραπλήγεις γίνονται. 14 Τὸ μὲν δὲ ἀργύριον, εἰ μὴ τις ἐπίσθηται αὐτῷ χρῆσθαι, οὕτω πόρρω ἀπωθείσθω, ὡς Κριτόβουλε, ὥστε μηδὲ χρήματα εἶναι· οἱ δὲ φίλοι, ἦν τις ἐπίσθηται αὐτοῖς χρῆσθαι, ὥστε ὠφε-

19) εἰ μὴ δὲν ἤθελε τοὺς πωλήσει τὸ ἐλάχιστον. 20) συμφώνως. 21) ἐκεῖνα ἀφ' ὧν. 22) = λόγου χάριν. π. χ. 23) ἐπ' ἄρρηματικῶς. κ. ε. = εἰρήσκομαι χειρότερα. 24) τρονοκοῦμαι, φυτόν π. φαρμακερὴν καὶ κωρτικόν, τοῦ ὁποῖου ἔταν φάρμακον ἢ πῆχ τὸν ζωῶν, γίνεται ὡς μεθυμένος καὶ παρὰ φρον.

25) ἴμμορῶσε καὶ γὰρ λείπει.

λεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν, τί φήσομεν αὐτοῖς εἶναι; Χρήματα νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ πολὺ γὰρ μᾶλλον ἢ τοὺς βοῦς, ἦν ὠφελιμώτεροί γε ὡς τῶν βοῶν. 15 Καὶ οἱ ἐχθροὶ γὰρ ἄρα κατὰ γὰρ τὸν σὺν λόγον χρήματά ἐστι τῷ δυναμένῳ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὠφελείσθαι. Ἔμοι γ' οὖν δοκεῖ. Οἰκονόμου ἄρα ἐστὶν ἀγαθοῦ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπίστασθαι χρῆσθαι, ὥστε ὠφελείσθαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν. Ἰσχυρότατά γε. Καὶ γὰρ δὴ ὄρας, ἔφη, ὡς Κριτόβουλε, ὅσοι²⁶ μὲν δὲ οἱ οἰκοὶ ἰδιωτῶν εἰσιν κύζημένοι ἀπὸ πολέμου, ὅσοι δὲ τυράννων.²⁷ 16 Ἀλλὰ γὰρ τὰ μὲν²⁸ καλῶς ἐμοίγε δοκεῖ λέγεσθαι, ὡς Σωκράτης, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· ἐκεῖνο δ' ἡμῖν τί φαίνεται, ὅπταν ὀρωμέν τινες ἐπιστήμας μὲν ἔχοντας καὶ ἀφορμάς, ἀφ' ὧν δύνανται ἐργαζόμενοι αὐτοῖς τοὺς οἴκους, αἰσθανώμεθα δὲ αὐτοῖς ταῦτα μὴ θέλοντας ποιεῖν, καὶ διὰ τοῦτο ὀρωμέν ἀνωφελεῖς ὕσας αὐτοῖς τὰς ἐπιστήμας; ἄλλο τι ἢ²⁹ τούτοις αὐτοῖς αἰ ἐπιστήματα χρήματά ἐστιν οὔτε τὰ κτήματα; 17 Περὶ δούλων μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπιχειρεῖς, ὡς Κριτόβουλε, διαλέγεσθαι; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐγώ γε, ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐπατριδῶν ἐνίων γὰρ δοκούντων εἶναι, οὗς ἐγὼ ὄρω τοὺς μὲν³⁰ πολεμικάς, τοὺς δὲ καὶ εἰρηνικάς ἐπιστήμας ἔχοντας, ταύτας δὲ οὐκ ἐθέλοντας ἐργάζεσθαι, ὡς μὲν³¹ ἐγὼ οἶμαι, δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι δεσπότης οὐκ ἔχουσιν. 18 Καὶ πῶς ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, δεσπότης οὐκ ἔχοιεν, εἰ εὐχόμενοι εὐδαιμονεῖν καὶ ποιεῖν βουλόμενοι ἀφ' ὧν ἔχοιεν ἀγαθὰ ἔπειτα³² κωλύοντα ποιεῖν ταῦτα ὑπὸ τῶν ἀρχόντων; Καὶ τίνες δὲ οὗτοί ἐστιν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἀφανεῖς ὄντες ἀρχουσιν αὐτῶν; 19 Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐκ ἀφανεῖς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ πάνυ φανεροί· καὶ ὅτι πονηρότατοί γε εἰσιν, οὐδὲ σὲ λανθάνουσιν,³³ εἴπερ πονηρίαν γὰρ νομίζεις ἀρχίαν τ' εἶναι καὶ μαλακίαν ψυχῆς καὶ ἀμελείαν.³⁴ 20 καὶ ἄλλαι δ' εἰσὶν ἀπατηλαὶ τινες δέσποιναι προσποιούμεναι ἡδοναί εἶναι, κυβερνᾷ τε καὶ ἀνωφελεῖς³⁴ ἀνθρώπων

26) ἀντὶ ὅποσοι, δηλ. πολλοί.

27) οἰκοὶ δηλ. 28) = ταῦτα μὲν τὰ εἰρημένα. 29) ἐντονωτέρα ἐρώτησις, ἀντὶ τῆς δὲ τοῦ οἴκου. Β. Σ. 1. 9. 30) ἀντὶ, ὧν τοὺς μὲν Κ. §. 298.

31) ἀπόλυτος. ἐν. ἄλλοις δὲ οὐκ οἶδα πῶς δοκεῖ. 32) μὲ ὄλον ὅτι, καὶ ἔμω. 33) ἀντὶ: οὐδὲ σε λανθάνει τὸ ὅτι π. εἰσὶ. 34) = ἐπιπλαθεῖς.

ὀμιλῆται, ἀπὸ προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐξαπατηθεῖσι καταφρονεῖς γίνονται, ὅτι λύπαι ἄρα ἦσαν³⁵ ἡδοναῖς περιπεπεμμέναι,³⁶ ἀπὸ διακωλύουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀφελίμων ἔργων κρατούσται.³⁷ 21 Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐργάζεσθαι μὲν οὐ κωλύονται ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ καὶ πάνυ σφοδρῶς πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι ἔχουσι καὶ μηχανᾶσθαι προσόδους· ὁμοῦς δὲ καὶ τοὺς οἴκους κατατρέφουσι καὶ ἀμυχαναῖς συνέχονται. 22 Δούλοι γὰρ εἰσι καὶ οὗτοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ πάνυ γε χαλεπῶν δεσποτῶν, οἱ μὲν λιγνεῶν,³⁸ οἱ δὲ λαγνεῶν,³⁹ οἱ δὲ οἰνοφυλιῶν,⁴⁰ οἱ δὲ φιλοτιμιῶν τινων μωρῶν καὶ δαπανηρῶν, ἃ οὕτω χαλεπῶς ἄρχει τῶν ἀνθρώπων, ὧν ἂν ἐπικρατήσωσιν, ὥστ' ἕως μὲν ἂν ὀρθῶσιν ἡβῶντας αὐτοὺς καὶ δυναμένους ἐργάζεσθαι, ἀνγκάζουσι φέρειν⁴¹ ἃ ἂν αὐτοὶ ἐργάσωσιν καὶ τελεῖν εἰς τὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας, ἐπειδὴν δὲ αὐτοὺς ἀδυνάτους αἰσθῶνται ὄντας ἐργάζεσθαι διὰ τὸ γῆρας, ἀπολείπουσι⁴² τούτους κακῶς γηράσκειν, ἄλλοις δ' αὖ πειρῶνται δούλους χρηθεῖν. 23 ἀλλὰ δεῖ, ὦ Κριτόβουλε, πρὸς ταῦτα⁴³ οὐχ ἦσσαν διαμάχεσθαι περὶ τῆς ἐλευθερίας ἢ πρὸς τοὺς σὺν ὄπλοις κειρωμένους καταδουλοῦσθαι. πολέμοι μὲν οὖν ἦδη, ὅταν καλοὶ κἀγαθοὶ ὄντες καταδουλώσωνται τινες, πολλοὺς δὴ βελτίους ἢ κἀγαθὸν εἶναι σωφρονίσαντας, καὶ ἔχον βιωτεῦν τὸν λοιπὸν χρόνον ἐπίησαν. αἱ δὲ τοιαῦται δέσποιναι αἰκίζόμεναι⁴⁴ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τοὺς οἴκους οὐ ποτε λήγουσιν, ἐστ' ἂν⁴⁵ ἄρχωσιν αὐτῶν.

35) Κ. §. 591. Σημ. 6. 36) περιπέτω. περιεκαλυμμένοι. 37) κρατ. αὐτῶν, ἢ μὲ τὸ κράτος τῶν τοῦ δ. α. κ. ἀ. τ. ὠφ. ἐρ. 38) λειξουρία, λαιμαργία. 39) ἀσέλγεια. 40) οἰνοποσία, μέθη. 41) νὰ προσφέρωσι, νὰ φέρωσιν εἰς τὰ μέσον.

42) σχεδὸν—ἴωσι. 43) —πρὸς ταύτας τὰς ἐπιθυμίας καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

44) κακομεταχειριζόμεναι, πληγόμεναι, κακοποιούσαι, βλάπτουσαι.

45) ἐνόσφ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Πρὸς τὴν αἴτησιν τοῦ Κριτοβούλου, νὰ τὸν διδάξῃ δηλ. ὁ Σ. τὸν τρόπον ἡδύνατο νὰ ἐπαυξήσῃ τὰ ὑπὸ τῆς τύχης διαφιλέστατα αὐτῷ δωρηθέντα υπάρχοντα, ἀπαντῶν ὁ Σ. ἐν χαριεντισμῷ ὀνομάζει πλούσιον μὲν ἑαυτὸν, τὸν δὲ Κρ. πενέστατον· καὶ ἀποδεικνύει δὲ τοῦτο. Αἰτήσαντος δὲ τοῦ Κρ. καὶ δεύτερον νὰ τῷ δώσῃ ἰδιότης περὶ τῆς τῶν οἰκιακῶν κυβερνήσεως, λέγει ὅτι αὐτὸς μὲν δὲν ἔχει νὰ διδάξῃ τοιαῦτα, ὑπόσχεται δὲ νὰ τὸν ἰδιότης εἰς ἄλλους ἐμπείρους τοῦ πράγματος τούτου, καὶ ὀρθῶς τε καὶ φρονίμως τῶν κατ' οἶκον ἐπιμελουμένων.

1. Ὁ οὖν Κριτόβουλος ἐκ τούτων ἠὲ πῶς εἶπεν· Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων ἀρκούντως πάνυ μοι δοκῶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ σοῦ ἀκηκοέναι· αὐτὸς δ' ἑμαυτὸν ἐξετάζων δοκῶ μοι εὐρίσκειν ἐπιεικῶς τῶν τοιούτων ἐγκρατῆ ὄντα, ὥστ', εἴ μοι συμβουλεύοις, ὅτι ἂν ποιῶν αὐξήσω τὸν οἶκον, οὐκ ἂν² μοι δοκῶ ὑπὸ γε τούτων ὧν σὺ δεσποινῶν³ καλεῖς κωλύεσθαι· ἀλλὰ⁴ θαρρῶν συμβούλευε ὅτι ἔχεις ἀγαθόν· ἢ κατέγωνοκας ἡμῶν,⁵ ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς πλουτεῖν, καὶ οὐδὲν δοκοῦμέν σοι προσδεῖσθαι χρημάτων; 2 Οὐκ οὖν ἐγωγε, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ καὶ περὶ ἐμοῦ λέγεις, οὐδὲν μοι δοκῶ προσδεῖσθαι χρημάτων, ἀλλ' ἱκανῶς πλουτεῖν· σὺ μὲν τοι, ὦ Κριτόβουλε, πάνυ μοι δοκεῖς πένεσθαι, καὶ νὰ μὰ Δί', ἔστιν ὅτε καὶ πάνυ οἰκτεῖρω σε ἐγώ· καὶ ὁ Κριτόβουλος γελάσας εἶπε, 3 Καὶ πόσον ἂν πρὸς τῶν θεῶν οἶει, ὦ Σώκρατες, ἔφη, εὐρεῖν⁶ τὰ σὰ κτήματα πωλούμενα, πόσον δὲ τὰ ἐμά; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἀγαθοῦ ὠνητοῦ ἐπιτύχοιμι, εὐρεῖν ἂν μοι σὺν τῇ οἰκίᾳ καὶ τὰ ὄντα πάντα πάνυ ῥαδίως πέντε μνᾶς· τὰ μέντοι σὰ ἀκριβῶς οἶδα ὅτι πλέον ἂν εὐροὶ ἢ ἑκατονταπλα-

1) Μετὰ ταῦτα, κυρίως δὲ: ἐξ ἀφ' ἑαυτοῦ τούτων, κατὰ συνέπειαν τούτων. Ν. Σ. Ἄσ. ΚΑ. §. 53. 54. 2) —ὅτι οὐκ ἂν κωλυέμην.

3) κατ' ἐφέλικουσιν ἀντι: ἀς σὺ δεσποίνης καλεῖς. 4) —λοιπὸν μὲ θάρρος συμβ. 5) ὁ Κρ. ὀμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ μόνον. ὁ δὲ εἰς τοιοῦτον πληθυντικὸν ἂν ἐμφαινόμενος ὄγκος περιεκρίθησεν, ὡς φαίνεται, τὸν Σ. νὰ παραδειχθῆ ὡς καὶ περὶ ἑαυτοῦ λαχθὲν τὸ ἡμῶν, καὶ ἐκ τούτου νὰ ἐπιφέρει τὴν ἐφεξῆς ἀστεῖαν συνδάλειξιν.

6) νὰ εὐρουν, νὰ ἀξίωσιν πωλούμενα, νὰ εἰσοδιάσουν. πόσῃ τιμῇ νομίζεις ἔδιναντο νὰ εὐρωσι;

σίονα τούτου. 4 Κατὰ οὕτως ἐγνωκώς σὺ μὲν οὐχ ἡγῆ προ-
δεισθαι χρημάτων, ἐμὲ δὲ οἰκτεῖρεις ἐπὶ τῇ πενίᾳ; Τὰ μὲν γὰρ
ἐμὰ, ἔφη, ἱκανά ἐστιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ἀρκούντα· εἰς δὲ τὸ
σὺν σχῆμα,⁸ ὃ σὺ περιβέβλησαι, καὶ τὴν σὴν δόξαν, οὐδ' εἰ τρεῖς
ὅσα νῦν κέκτησαι προσγένειτό σοι, οὐδ' ὡς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ
εἶναι σοι. 5 Πῶς δὴ τοῦτ'; ἔφη ὁ Κριτόβουλος· ἀπεφάνητο ὁ
Σωκράτης·⁹ Ὅτι πρῶτον μὲν ὄρω σοι ἀνάγκην οὖσαν θύειν πολ-
λά τε καὶ μεγάλα, ἣ οὔτε θεοὺς οὔτε ἀνθρώπους οἰμαί σε ἂν ἀ-
νασχέσθαι· ἔπειτα ξένους προσήκει σοι πολλοὺς δέχεσθαι καὶ
τούτους μεγαλοπρεπῶς· ἔπειτα δὲ πολίτας δειπνίζειν καὶ εὖ
ποιεῖν, ἣ ἔρημον συμμάχων εἶναι.¹⁰ 6. ἔτι δὲ καὶ τὴν πόλιν αἰ-
σθάνομαι τὰ μὲν ἥδη σοι προστάττουσαν μεγάλα τελεῖν, ἵππο-
τροφίας τε καὶ χορηγίας καὶ γυμνασιαρχίας¹¹ καὶ προστατείας,
ἣν δὲ δὴ πόλεμος γένηται, οἶδ' ὅτι καὶ τριηραρχίας μισθοῦς καὶ
εἰσφορὰς¹² τὸσαύτας σοι προστάξουσιν, ὅσας σὺ οὐ βραδύως ὑποί-
σεις. ὅπου δ' ἂν ἐνδεῶς δόξης τι τούτων ποιεῖν, οἶδ' ὅτι σε τι-
μωρήσονται Ἀθηναῖοι οὐδὲν ἧττον ἢ εἰ τὰ αὐτῶν λάβοιεν κλέ-
πτοντα· 7 πρὸς δὲ τούτοις ὄρω σε οἰόμενον πλουτεῖν, καὶ ἀμε-
λῶς μὲν ἔχοντα πρὸς τὸ μηχανᾶσθαι χρήματα, παιδικοῖς δὲ
πράγμασι προσέχοντα τὸν νοῦν,¹³ ὥσπερ ἐξόν σοι.¹⁴ ὃν ἔνεκα
οἰκτεῖρω σε, μή¹⁵ τι ἀνήκεστον κακὸν πάθης καὶ εἰς πολλὴν ἀ-
πορίαν καταστῆς. 8 καὶ ἐμοὶ μὲν, εἴ τι καὶ προσδεηθεῖν, οἶδ'
ὅτι καὶ σὺ γιγνώσκεις, ὡς εἰσὶν οἱ καὶ ἐπαρκέσειαν, ὥστε πάνυ
μικρὰ πορίσαντες κατακλύσειαν ἂν ἀφθονία τὴν ἐμὴν δίκαιαν·
οἱ δὲ σοὶ φίλοι, πολὺ ἀρκούντα σοῦ μᾶλλον ἔχοντες τῇ ἑαυτῶν

7) — καὶ οὕτως ἐγνωκώς εἶτα σὺ μὲν. 8) πρὸς τὸν χαρακτήρα, τὸν τρόπον σου
τοῦ ζῆν. 9) ἐγὼ μὲν νομίζω, ὅτι ταῦτα εἶναι προσθήκη τινὸς γραμματικοῦ,
διότι ὁ Ξενφ. πιθανὸν νὰ ἔγραψε καὶ χωρὶς τούτων, καθὼς καὶ ἐν κερ.
Α. 7. ὅτι τοὶ ἡμῖν ἐδοκεῖ κλπ. εὐρίσκειται ὅμως τὸ ἀπεφάνητο μετὰ τοῦ
γνώμην καὶ χωρὶς τοῦ γνώμην.

10) ἐνν. ἀνάγκη ἐστὶ. 11) ἐφορία, ἐπιστάσια τῶν γυμνασίων. ὁ δὲ γυμνα-
σιάρχος ἐδιδάσκει τὰς ἀναγκαίας εἰς τὰ γυμνάσια δαπάνας. 12) συνεισφορὰς,
συνδρομὰς. 13) Ἀπομν Β. σ, 29. Συμπός. Α, 12. ἔφ.

14) τ. ε. ὥσπερ εἰ ἐξείη σοι, εἴ σοι ἐξῆν. 15) διότι ἐν τῷ οἰκτεῖρω ἐν-
πέριξι ἔννοια φέβου, προνοίας Β. Σ. 249.

κατὰσκευῆ ἢ σὺ τῇ σῆ, ὅμως ὡς παρὰ σοῦ ὠφελησόμενοι ἀπο-
βλέπουσι.¹⁶ 9 καὶ ὁ Κριτόβουλος εἶπεν, Ἐγὼ τούτοις, ὦ Σω-
κράτες, οὐκ ἔχω ἀντ' λέγειν· ἀλλ' ὦρα σοι προστατεύειν ἐμοῦ,
ὅπως μὴ τῷ ὄντι οἰκτρός γένωμαι· ἀκούσας οὖν ὁ Σωκράτης εἶ-
πε, Καὶ οὐ θαυμαστὸν δοκεῖς, ὦ Κριτόβουλε, τοῦτο σαυτῷ ποι-
εῖν,¹⁷ ὅτι ὀλίγον μὲν πρόσθεν, ὅτι ἐγὼ ἔφην πλουτεῖν, ἐγέλασας
ἐπ' ἐμοὶ¹⁸ ὡς οὐδὲ εἰδότε ὅ τι εἶη πλοῦτος, καὶ πρότερον οὐκ
ἐπαύσω, πρὶν ἐξήλεγξάς με καὶ ὁμολογεῖν ἐποίησας μηδὲ ἑκατο-
στὸν μέρος τῶν σῶν κεκτῆσθαι, νῦν δὲ κελεύεις με προστατεύειν
σου καὶ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ἂν μὴ παντάπασι ἀληθῶς πένης γέ-
νοιο; 10 Ὅρω γὰρ σε, ἔφη, ὦ Σώκράτες, ἐντι πλουτηρῶν ἔργου
ἐπιστάμενον περιουσίαν ποιεῖν¹⁹ τὸν οὖν ἀπ' ὀλίγων περιποιού-
τα²⁰ ἐλπίζω ἀπὸ πολλῶν γ' ἂν πάνυ βραδύως πολλὴν περιουσίαν
ποιῆσαι. 11 Οὐκ οὖν μέμνησαι ἀρτίως ἐν τῷ λόγῳ, ὅτε²¹ οὐδ'
ἀναγρύζειν²² μοι ἐξουσίαν ἐποίησας, λέγων, ὅτι τῷ μὴ ἐπιστα-
μένῳ ἵπποις χρῆσθαι οὐκ εἶη χρήματα οἱ ἵπποι, οὐδὲ ἡ γῆ, οὐδὲ
τὰ πρόβατα, οὐδὲ ἀργύριον, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲ ἓν, ὅτω τις μὴ ἐ-
πίσταιτο χρῆσθαι; εἰσὶ μὲν οὖν αἱ πρόσοδοι ἀπὸ τῶν τοιούτων· ἐμὲ
δὲ πῶς τινα τούτων οἶε ἂν ἐπιστηθῆναι χρῆσθαι, ὃ τὴν ἀρχὴν²³
οὐδὲν πώποτ' ἐγένετο τούτων; 12 Ἄλλ' ἐδόκει ἡμῖν, καὶ εἰ μὴ
χρήματά τις τύχοι ἔχων, ὅμως εἶναι τις ἐπιστήμη οἰκονομίας. τί
οὖν κωλύει καὶ σὲ ἐπίστασθαι; Ὅπερ νῆ Δία καὶ αὐλεῖν ἂν κωλύ-
σειεν ἀνθρώπον ἐπίστασθαι, εἰ μήτε αὐτὸς πώποτε κτήσαιτο
αὐλοῦς μήτε ἄλλος αὐτῷ παράσχοι ἐν τοῖς αὐτοῦ μανθάνειν· οὐ-
τω δὴ καὶ ἐμοὶ ἔχει περὶ τῆς οἰκονομίας. 13 οὔτε γὰρ αὐτὸς ὄργανα
χρήματα ἐκεκτήμην,²⁴ ὥστε μανθάνειν, οὔτε ἄλλος πώποτέ μοι
παρέσχε τὰ ἑαυτοῦ διοικεῖν, ἀλλ' ἤ²⁵ σὺ νυνὶ ἐθέλεις παρέχειν.
οἱ δὲ δήπου τὸ πρῶτον μανθάνοντες καθαρῶς καὶ τὰς λύρας

16) ὕπενν. πρὸς σέ, ἢ εἰς σέ. 17) καὶ δὲν σοὶ φαίνεται θαυμαστὸν τοῦτο,
τὸ ὁποῖον κάμνεις; 18) κατ' ἐπάνω μου, κατεγέλασάς μου. 19) ἐπεξήγησις
τοῦ ἐντι πλουτηρῶν (πλουτοποιῶν. αὐξάνων τὸν πλοῦτον) ἔργον. 20) κάμω
νὰ περισσέυση, οἰκονομῶ.

21) συγχρόνως καὶ τὸ πρᾶγμα καὶ τὸν χρόνον. 22) οὐδὲ γρῦ νὰ εἴπω.

23) ὅταν σημαίνῃ ὄλωος, κα θόλου, ἔχει προσκειμένην ἀρησιαν.

24) οὔτε ὁ ἴδιος ἔσχω ὑπάρχοντα, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ ὡς ὄργανα νὰ μάθω
τὴν οἰκονομίαν. 25) οὔτε ἄλλος ἀλλ' ἢ σὺ, ἄρα μόνος σὺ. ἐκτός σου.

λυμαίνονται· και ἐγὼ δὴ, εἰ ἐπιχειρήσαιμι ἐν τῷ σῷ οἴκῳ μανθάνειν οἰκονομεῖν, ἴσως ἂν²⁶ καταλυμηναίμην ἄν σου τὸν οἶκον.

14 πρὸς ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε, Προθύμως γε, ὦ Σώκρατες, ἀποφεύγειν μοι πειρᾶ μηδὲν με συνωφελῆσαι εἰς τὸ ῥᾶον ὑποφέρειν τὰ ἐμοὶ ἀναγκαιὰ πράγματα. Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐκ ἔγωγε, ἀλλ' ὅσα ἔχω και πᾶν προθύμως ἐξηγήσομαι σοι.

15 οἶμαι δ' ἂν και, εἰ ἐπὶ πῦρ²⁷ ἐλθόντος σου και μὴ ὄντος παρ' ἐμοί, εἰ²⁸ ἄλλοσε ἠγησάμην, ὁπόθεν σοι εἴη λαβεῖν, οὐκ ἂν ἐμέμφουμοι, και εἰ ὕδωρ παρ' ἐμοῦ αἰτοῦντί σοι²⁹ αὐτὸς μὴ ἔχων ἄλλοσε και ἐπὶ τοῦτο ἠγάγον, οἷδ' ὅτι οὐδ' ἂν τοῦτό μοι ἐμέμφου, και εἰ βουλομένου μουσικὴν μαθεῖν σου παρ' ἡμῶν³⁰ δεῖξαιμί σοι πολὺ δεινότερους ἐμοῦ περὶ μουσικὴν και σοι χάριν εἰδότας, εἰ ἐθέλοις παρ' αὐτῶν μανθάνειν, τί ἂν ἔτι μοι ταῦτα ποιοῦντι μέμφοιο; Οὐδὲν ἂν δικαίως γε, ὦ Σώκρατες.

16 Ἐγὼ τοίνυν σοι δεῖξω, ὦ Κριτόβουλε, ὅσα νῦν λιπαρεῖς παρ' ἐμοῦ μανθάνειν, πολὺ ἄλλους ἐμοῦ δεινότερους περὶ ταῦτα³¹ ὁμολογῶ δὲ μεμεληκέναι μοι, οἷτινες³² ἕκαστα ἐπιστημονέστατοι εἰσι τῶν ἐν τῇ πόλει. 17 καταμαθῶν γὰρ ποτε ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων τοὺς μὲν πᾶν ἀπόρους ὄντας, τοὺς δὲ πᾶν πλουσίους· ἀπεθαύμασα,³³ και ἔδοξέ μοι ἄξιον εἶναι ἐπισκέψεως, ὅτι εἴη τοῦτο. και εὖρον ἐπισκοπῶν πᾶν οἰκείως ταῦτα γιγνόμενα· 18 τοὺς μὲν γὰρ εἰκὴ ταῦτα πράττοντας ζημιουμένους ἐώρων, τοὺς δὲ γνώμη συντεταμένη ἐπιμελουμένους και θᾶττον και ῥᾶον και κερδαλεώτερον κατέργων πράττοντας. παρ' ὧν ἂν³⁴ και σὲ οἶμαι, εἰ βούλοιο, μαθόντα, εἴ σοι ὁ θεὸς μὴ ἐναντιοῖτο, πᾶν ἂν δεινὸν χρηματιστὴν γενέσθαι.

26) ὁ πρῶτος ἂν στενωῶς συνδετός πρὸς τὸ ἴσως. 27) δ. ἂν νὰ ζητήσης φωνάαν. 28) ἐπιλαμβάνεται πολλάκις ὁ εἰ καθὼς και ὁ ἂν.

29) ἐνοῦται μὲ τὸ ἔχων. μὴ ἔχων διὰ σέ. 30) πληθ. δι' ἀξιοπρέπειαν.

31) πολλάκις προηγείται ἡ ἀναφορική και ἔπεται ἡ δεικτική ἀναποδοτικῶς Β. Σ. 124. 32) ἐφρόνισα. ἠρεύνισα και ἐγνώρισα, τίνες κλπ. 33) καθ' ὑπερβολὴν ἐθαύμασα. παρεξενεῖσθην. 34) ὁ ἂν εἰς τὸ γενέσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ἐπιχειμένου δὲ τοῦ Κριτόβουλου ἵνα ὁ Σ. ἐκτελέσῃ τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, ἐπιθεωρεῖ οὗτος τὸν βίον και τὰς πράξεις τῶν καλῶς ἢ κακῶς κυβερνούντων τὰ αὐτῶν ὑπάρχοντα. Τινες, μὲν, λέγει, μὲ μικρὰς δαπάνας καλὰς οἰκοδομοῦσιν οἰκίας, ἄλλοι δὲ μὲ μεγάλας δαπάνας ἀχρήστους οἰκίας κατασκευάζουσι, και πάλιν τινες μὲν μὲ πολλὰ ἐπιπλα ἀνιώνται και πάσχουσιν ἄλλειψιν, τινες δὲ και μὲ πολὺ ὀλιγώτερα εὐφραίνονται και ἀνακλύονται· και τινῶν μὲν οἱ δοῦλοι και δεδεδεμένοι ἀποδιδράσκουσι, τινῶν δὲ και λελυμένοι προθύμως παραμένουσι· και ἐργάζονται· και τινες μὲν πένονται διὰ τὴν γεωργίαν, τινες δὲ πλουτοῦσιν ἀπ' αὐτῆς. και ἀπὸ τῆς ἐπιτεκῆς δὲ οἱ μὲν εἰς ἀπορίαν καταπτώσιν, οἱ δὲ και πλουσιώτατοι δι' αὐτὴν γίνονται· και τούτων μὲν αἱ σύζυγοι αὐξοῦσιν τὴν οἰκίαν, ἐκείνων δὲ λυμαίνονται. Προσθέτει δὲ ὅτι δύναται νὰ τῷ ἐπιδείξῃ, ἂν θέλῃ, και τοὺς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας φρονίμως ἐργαζομένους.

1 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπε, Νῦν τοι, ἔφη, ἐγὼ σε οὐκέτι ἀφήσω, ὦ Σώκρατες, πρὶν ἂν μοι· ἀπέσχῃσαι ἐναντίον τῶν φίλων τούτων¹ ἀποδείξῃς. Τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, ἦν σοι ἀποδεικνύω πρῶτον μὲν οἰκίας τοὺς μὲν ἀπὸ πολλοῦ ἀργυρίου ἀχρήστους οἰκοδομοῦντας, τοὺς δὲ ἀπὸ πολὺ ἐλάττονος πᾶντα ἐχούσας ὅσα δεῖ, ἢ δόξω ἐν τί σοι² τοῦτο τῶν οἰκονομικῶν ἔργων ἐπιδεικνύναι; Και πᾶν γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος. 2 Τί δ' ἦν τὸ τούτου ἀκόλουθον μετὰ τοῦτό σοι ἐπιδεικνύω, τοὺς μὲν πᾶν πολλὰ και παντοῖα κεκτημένους ἐπιπλα, και τούτοις, ὅταν δέωνται, μὴ ἔχοντας χρῆσθαι, μηδὲ εἰδότας, εἰ σῶά ἐστιν αὐτοῖς, και διὰ ταῦτα πολλὰ μὲν αὐτοὺς ἀνιωμένους, πολλὰ δὲ ἀνιώντας τοὺς οἰκέτας· τοὺς δὲ οὐδὲν πλέον, ἀλλὰ και μείονα τούτων κεκτημένους ἔχοντας εὐθὺς ἔτοιμα, ὅτων ἂν δέωνται, χρῆσθαι. 3 Ἀλλὰ τί οὖν τούτων ἐστίν, ὦ Σώκρατες, αἴτιον ἢ³ ὅτι τοῖς μὲν ὅπου ἔτυχεν ἕκαστον καταβεβλήται, τοῖς δὲ ἐν χώρᾳ ἕκαστα τεταγμένα κεῖται; Και μὰ Δί', ἔφη, ὁ Σωκράτης· και οὐδ' ἐν χώρᾳ γ' ἐν ἣ ἔτυχεν, ἀλλ' ἐνθα προσήκει, ἕκαστα διατέτακται. Λέγειν τί μοι δοκεῖς, ἔφη, και τοῦτο, ὁ Κρι-

1) ἐνώπιον τ. τ. φ. συνδετέα δὲ στενωῶς μὲ τὸ ὑπέσχῃσαι. 2) ἢ δόξω σοι τοῦτο, ἐντι (ὄν) τῶν ἐν ὀκειοῦσῃποτε. διὰ μεταφορῶσιν δὲ ἡ ἀόριστος ἀνωτωνμία. 3) ἡ βέβαια, ἐπανορθωτικός.

τόβουλος, τῶν οἰκονομικῶν. 4 Τί οὖν ἦν σοι, ἔφη, καὶ οἰκέτας αὐτὸν ἐπιδεικνύω ἔνθα μὲν⁴ πάντας ὡς εἰπεῖν δεδεδεμένους, καὶ τούτους⁵ θαμινὰ ἀποδιδράσκοντας, ἔνθα δὲ λελυμένους, καὶ ἐθέλοντάς τε ἐργάζεσθαι καὶ παραμένειν, οὐ καὶ τοῦτό σοι δόξω ἀξιόθεατον τῆς οἰκονομίας ἔργον ἐπιδεικνύναι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καὶ σφόδρα γε. 5 Ἦν δὲ καὶ παραπλησίους γεωργίας γεωργοῦντας, τοὺς μὲν⁶ ἀπολωλένασι φάσκοντας ὑπὸ γεωργίας⁷ καὶ ἀποροῦντας, τοὺς δὲ ἀρθῶνως καὶ καλῶς πάντα ἔχοντας, ὅσων δέονται, ἀπὸ τῆς γεωργίας; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἴσως γὰρ ἀναλίσκουσιν οὐκ εἰς ἃ δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἃ βλάθην φέρει αὐτῶν⁸ καὶ τῷ οἴκῳ. 6 Εἰσὶ μὲν τινες ἴσως, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τοιοῦτοι, ἀλλ' ἐγὼ οὐ τούτους λέγω, ἀλλ' οὐδὲν εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἔχουσι δαπανᾶν, γεωργεῖν φάσκοντας. Καὶ τί ἂν εἴη τούτου αἴτιον, ὦ Σώκρατες; Ἐγὼ σε ἄζω καὶ ἐπὶ τούτους, ἔφη ὁ Σωκράτης· σὺ δὲ θεώμενος δήπου καταμαθήσῃ. Νῆ Δί', ἔφη, ἦν δύνωμαι γε. 7 Οὐκοῦν χρή θεώμενον σαυτοῦ ἀποπειραῖσθαι, εἰ γνώσῃ· νῦν δ' ἐγὼ σοι σίνοιδα⁹ ἐπὶ μὲν κωμωδῶν θέαν καὶ πάνυ πρῶτ' ἀνισταμένῃ καὶ πάνυ μακρὰν ὁδὸν βαδίζοντι καὶ ἐμὲ ἀναπαίθοντι πρῶτόν μιν, συνθεσθαι· ἐπὶ δὲ τοιοῦτον οὐδὲν με πώποτε ἔργον παρεκάλεσας. Οὐκοῦν γελοῖός σοι φαίνομαι εἶναι, ὦ Σώκρατες; 8 Σαυτῷ δὲ πολλὴ νῆ Δί', ἔφη, γελοῖότερος, ἦν δὲ καὶ ἀφ' ἵππικῆς σοι ἐπιδεικνύω τοὺς μὲν εἰς ἀπορίαν τῶν ἐπιταγείων ἐληλυθότας, τοὺς δὲ διὰ τὴν ἵππικὴν καὶ πάνυ εὐπόρους ὄντας, καὶ ἅμα ἀγαλλομένους ἐπὶ τῷ κέρδει; Οὐκοῦν τούτους μὲν καὶ ἐγὼ ὄρω καὶ οἶδα ἑκατέρους, καὶ οὐδὲν τι μᾶλλον τῶν κερδαιόντων¹⁰ γίγνομαι. 9 Θεᾶ γὰρ αὐτοὺς ἤπερ τοὺς τραγωδοὺς τε καὶ κωμωδοὺς, οὐχ ὅπως ποιητῆς, οἶομαι,¹¹ γέννη, ἀλλ' ὅπως ἠσθῆς ἰδῶν τι τῆ ἀκούσας· καὶ ταῦτα μὲν ἴσως οὕτως ὀρθῶς ἔχει,

4) ἀλλοῦ μὲν, ἀλλοῦ δέ. 5) καὶ μόλαταῦτα. ἔχει ἐνυλιάντινα ἐναντιωματικὴν. Β. Σ. 110. Κυρίως ὅμως τὸ δεδεσθαι θέλει νὰ ἐπιδεικνύη.

6) Κ. §. 293. 7) διότι τὸ ἀπολ. ἔχει παθητικὴν σημασίαν. Β. Σ. 291.

8) εἰς τὸ ἐγὼ. διακρίνει δηλ. τὸν δαπανῶντα, ἀπὸ τῶν ὅσα δὲν εἶναι μὲν αὐτὸς, ἀνήκουσιν ὅμως εἰς αὐτὸν καθ' ὄντως λόγον. 9) φειδῶς ἤξεύρω, ὥστε οἰδῆσθαι δύνασαι νὰ ἀρηθῆς. 10) ἐκ τῶν κερδ. 11) μὲ εἰρωνεῖται τινὰ. εἶναι δηλ. ὁ Σ. ἐνδομῶχος πεποιημένος, οὗ δὲν ἐπιθυμεῖ ὁ Κρ. νὰ γείνη ποιητῆς.

οὐ γὰρ ποιητῆς βούλει γενέσθαι, ἵππικῆ δ' ἀναγκαζόμενος χρῆσθαι οὐ μωρὸς οἶε εἶναι, εἰ μὴ σκοπεῖς, ὅπως μὴ ἰδιώτης ἔση τούτου τοῦ ἔργου, ἄλλως τε καὶ τῶν αὐτῶν ὄντων ἀγαθῶν εἰς τε τὴν χρῆσιν καὶ κερδαλέων εἰς πώλησιν ὄντων; 10 Παλωδαμνεῖν με κελεύεις, ὦ Σώκρατες; Οὐ μὰ Δί' οὐδὲν τι μᾶλλον ἢ καὶ γεωργοὺς ἐκ παιδίων ἰνούμενον¹² κατασκευάζειν, ἀλλ' εἶναι τινές μοι δοκοῦσιν ἡλικία καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων, αἱ εὐθύς τε χρήσιμοι εἰσι καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόασιν. ἔχω δ' ἐπιδειξίαι καὶ γυναίξιν ταῖς γαμεταῖς τοὺς μὲν οὕτω χρωμένους, ὥστε συνεργοὺς ἔχειν αὐτάς εἰς τὸ συναῖξιν τοὺς οἴκους, τοὺς δὲ¹³ ἢ ὡς πλεῖστα λυμαινόμενοι. 11 Καὶ τούτου πότερον χρή, ὦ Σώκρατες, τὸν ἄνδρα αἰτιᾶσθαι, ἢ τὴν γυναῖκα; Πρόβατον μὲν ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἦν κακῶς ἔχη, τὸν νομέα αἰτιώμεθα, καὶ ἵππος, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἦν κακουργῆ, τὸν ἵππεα καίξωμεν· τῆς δὲ γυναίκος¹⁴, εἰ μὲν διδασκομένη ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς τὰ γαθὰ κακοποιεῖ, ἴσως δικαίως ἂν ἡ γυνὴ τὴν αἰτίαν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ διδάσκων τὰ κατὰ ἀγαθὰ ἀνεπιστήμωνι¹⁵ τούτων χρωτο, ἀρ' οὐ δικαίως ἂν ὁ ἀνὴρ τὴν αἰτίαν ἔχοι; 12 πάντως δ', ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, φίλοι γὰρ ἐσμεν οἱ παρόντες, ἀπαληθεύσαι¹⁶ πρὸς ἡμᾶς. ἔστιν ὅτι ἄλλω¹⁷ τῶν σπουδαίων πλείω ἐπιτρέψεις ἢ τῇ γυναικί; Οὐδενί, ἔφη. Ἔστι δὲ ὅτι ἐλάσσονα διαλέγη ἢ τῇ γυναικί; Εἰ δὲ μή,¹⁸ οὐ πολλοῖς γε, ἔφη. 13 Ἐγγυμας δὲ αὐτὴν παῖδα νέαν μάλιστα, ἢ καὶ¹⁹ ὡς ἡδύνατο ἐλάχιστα ἐωρακυῖαν καὶ ἀκηκουῖαν; Μάλιστα. Οὐκοῦν πολὺ θαυμαστότερον, εἴ τι ὧν δεῖ λέγειν ἢ πράττειν ἐπίσταται ἢ εἰ ἐξαμαρτάνοι. 14 Οἷς δὲ σὺ λέγεις ἀγαθὰ εἶναι γυναικας, ὦ Σώκρατες, ἢ αὐτοὶ ταύτας ἐπαίδευσαν; Οὐδὲν ἴσον²⁰ τὸ ἐπισκοπεῖσθαι. συστήσω δέ σοι ἐγὼ

12) καθὼς δὲν σὲ παρακινῶ νὰ κάμνης γεωργοὺς, ἀγοράζων αὐτοὺς ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας. 13) οὕτω χρωμ. ὅπως ὡς πλ. λυμ. τοὺς οἴκους αἱ γυναῖκες.

14) ὅ,τι ἀποθλέπει τὴν γυναῖκα. Β. Σ. 75. 15) ὅταν αὐτῇ οὕση. ἢ αὐτῇ εἰς κατάστασιν ἀνεπιστημοσύνης. 16) νὰ μᾶς εἰπῆς τὴν ἀλήθειαν. Β. Σ. 226.

17) ἀντί: ἔστιν ἄλλος τις, φ. 18) εἰ δὲ μὴ εἴη, ὅπερ ἐρωτῶν λέγεις· οὐ πολλοῖς γε (= ὀλίγοις) διαλέγομαι ἐλάσσονα ἢ τῇ γυναικί.

19) τοῦτο ζητῶν μάλιστα, τὸ νὰ ἦναι νέα, ἢ καὶ νὰ ἔχη ἰδέεαι καὶ ἀκούσει ὅσον δυνατόν ὀλιγώτατος. 20) οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστιν, ὡς τὸ δὲν εἶναι τι καλῆτερον, παρὰ νὰ.

καὶ Ἀσπασίαν,²¹ ἢ ἐπιστημονέστερον ἐμοῦ σοὶ ταῦτα πάντα ἐπιδειξεί. 15 νομίζω δὲ γυναῖκα κοινωνὸν ἀγαθὴν οἴκου οὖσαν πάνυ ἀντίβροπον²² εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τὸ ἀγαθόν· ἔρχεται μὲν γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν διὰ τῶν τοῦ ἀνδρὸς πράξεων τὰ κτήματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, δαπανᾶται δὲ διὰ τῶν τῆς γυναικὸς ταμειυμάτων τὰ πλεῖστα· καὶ εὖ μὲν τούτων γιγνομένων αὖξονται οἱ οἴκοι, κακῶς δὲ τούτων πραττομένων οἱ οἴκοι μειοῦνται. 16 οἶμαι δέ σοι καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν τοὺς ἀξίως λόγου ἐκάστην ἐργαζομένους ἔχειν ἂν ἐπιδειξαί σοι, εἴ τι προσδεῖσθαι νομίζεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἐπειδὴ ὁ Κριτόβουλος κρίνει περιττὸν τὸ νὰ διδασθῆ ὕλας τὰς ἐπιστήμας, συγκατατίθεται καὶ ὁ Σωκράτης, ὅτι αἱ μὲν βάνουσαι, βλάπτουσαι καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, εἶναι ἀποδοκιμαστέαι, ὠφέλιμοι δὲ εἶναι μόνον ἡ πολεμικὴ καὶ ἡ γεωργικὴ, τὰς ὑποίας καὶ συνίστησι διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως. Προστίθησι δὲ καὶ διήγησά τι περὶ τοῦ νεωτέρου Κύρου, τὸν ὀποῖον, λέγει, καὶ ὁ Ἀσάνδρος ἰθαύμασε ποτε διὰ τὴν ἰδιάζουσαν ἐπιμελείαν τῆς γεωργίας.

1 Ἀλλὰ πάσας μὲν τί σε δεῖ ἐπιδεικνύναι, ὦ Σωκράτης; ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὔτε γὰρ κτήσασθαι πασῶν τῶν τεχνῶν ἐργάτας ῥᾶδιον οἴου; δεῖ, οὔτε ἔμπειρον γενέσθαι αὐτῶν οἷόν τε, ἀλλ' αἱ δοκοῦσι κάλλιστα τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐμοὶ πρόποι ἂν μάλιστα ἐπιμελομένῳ,¹ ταύτας μοι καὶ αὐτάς ἐπιδείκνυε καὶ τοὺς πράττοντας αὐτάς, καὶ αὐτὸς δὲ ὅ τι δύνασαι συνωφέλει εἰς ταῦτα διδάσκων. 2 Ἀλλὰ καλῶς, ἔφη, λέγεις, ὦ Κριτόβουλε· καὶ γὰρ αἶγε βαναυσικαὶ καλούμεναι καὶ ἐπιρρήτοι² εἶσι, καὶ εἰκότως

21) Μία ἐκ τῶν ὠραιότερων, εὐφρεστέρων καὶ σοφωτέρων γυναικῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἐκ Μιλήτου, περιφρημος διὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὰς περὶ τὰ πολιτικὰ γνώσεις, διὰ τὰ ἴποια θελχθεῖς ὁ Περικλῆς ἔλαβεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα του· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σ. ἐξήτησε τὴν φιλιανθης, ἐπισκεπτόμενος πολλάκις τὰς μετὰ τῶν ἄλλων σπουδαίας διατριβάς της. 22) ἴσην, ἰσότημον, ἴσου λόγου ἀξίαν.

1) αὐτῶν ἀντὶ καὶ ἐμοὶ πρόποι ἂν μάλιστα τὸ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν.

2) δυσφημισμένοι.

μέντοι πάνυ ἀδοξοῦνται πρὸς τῶν πόλεων· καταλυμαίνονται γὰρ τὰ σώματα τῶν τε ἐργαζομένων καὶ τῶν ἐπιμελομένων, ἀναγκάζουσαι καθῆσθαι καὶ σκιατραφεῖσθαι, εἶναι δὲ καὶ πρὸς πῦρ ἡμερεύειν. τῶν δὲ σωμάτων θηλυνομένων καὶ αἱ ψυχαὶ πολὺ ἀβρωστότεραι γίνονται. 3 καὶ ἀσχολίας δὲ μάλιστα ἔχουσι³ καὶ φίλων καὶ πόλεως συνεπιμελεῖσθαι αἱ βαναυσικαὶ καλούμεναι, ὥστε οἱ τοιοῦτοι⁴ δοκοῦσι κακοὶ καὶ φίλοις χρῆσθαι καὶ ταῖς πατρίσιν ἀλεξίτηρες εἶναι. καὶ ἐν ἐνίαις μὲν τῶν πόλεων, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς εὐπολέμοις δοκούσας εἶναι, οὐδ' ἔξεστι τῶν πολιτῶν οὐδενὶ βαναυσικὰς τέχνας ἐργάζεσθαι. 4 Ἡμῖν δὲ δὴ ποίαις συμβουλεύεις, ὦ Σωκράτης, χρῆσθαι; Ἄρα, ἔφη ὁ Σωκράτης, μὴ αἰσχυνθῶμεν⁵ τῶν Περσῶν βασιλέα μιμήσασθαι; ἐκείνον γὰρ φασὶν ἐν τοῖς καλλίστοις τε καὶ ἀναγκασιότατοις ἡγούμενον εἶναι ἐπιμελήμασι γεωργίαν τε καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην τούτων ἀμφοτέρων ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι. 5 καὶ ὁ Κριτόβουλος ἀκούσας ταῦτα εἶπε, Καὶ τοῦτο, ἔφη, πιστεύεις, ὦ Σωκράτης, βασιλέα τῶν Περσῶν γεωργίας τι συνεπιμελεῖσθαι⁶; Ἰδ' ἂν,⁷ ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπισκοποῦντες, ὦ Κριτόβουλε, ἴσως ἂν καταμάθοιμεν, εἴ τι συνεπιμελεῖται. τῶν μὲν γὰρ πολεμικῶν ἔργων ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἰσχυρῶς ἐπιμελεῖσθαι, ὅτι,⁸ ἐξ ὀπόσων περ ἔθνων δασμούς λαμβάνει, τέταχε τῷ ἄρχοντι⁹ ἐκάστω, εἰς ὀπόσους δεῖ διδόναι τροφὴν ἰππέας καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας καὶ γερόφρους, οἵτινες¹⁰ τῶν τε ὑπ' αὐτοῦ ἀρχομένων ἱκανοὶ ἔσονται κρατεῖν καί, ἦν πολέμοι ἐπίωσιν, ἀρήξουσι τῆ χώρα, 6 χωρὶς δὲ τούτων φύλακας ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι τρέφει· καὶ τὴν μὲν τροφὴν τοῖς φρουροῖς δίδωσιν ὁ ἄρχων, ὃ τοῦτο προστέτακται, βασιλεὺς δὲ κατ' ἐνιαυτὸν ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν ἄλλων, οἷς ὠπλίσθαι¹¹ προστέτακται, καὶ πάντας ἅμα συναγαγῶν¹² πλὴν τοῦ; ἐν ταῖς ἀκροπόλεσιν, ἐνθα δὴ¹³ ὁ σύλλογος καλεῖται· καὶ

3) οὐ παρέχουσι σχολὴν, ἄδειαν. 4) οἱ τὰς βαν. τέχνας ἐργαζόμενοι.

5) Β. Σ. 193. 6) νὰ βοηθῆ τοὺς ἐπιμελομένους.

7) οὕτω ὡς ἐρεξῆς. ἐπαναλαμβάνεται δὲ καὶ ὁ ἄν. 8) διότι, γινώσκοντες, δολογούντες ὅτι. 9) ἐννοεῖ τοὺς σατράπας. Παρβλ. Κυρπδ. Η'. ζ'. 3, ἐφ.

10) δὲ ἂν, ἴνα. Β. Σ. 150. 11) Κυρπδ. Η. ζ', 15. 12) συνθετέον μὲ τὰ ἐξέτασιν ποιεῖται. 13) ἀντὶ: ὁ δὲ ὁ σύλλογος καλεῖται.

τοὺς μὲν ἀμφὶ τὴν αὐτοῦ οἰκίαν αὐτὸς ἐφορᾷ, τοὺς δὲ πρόσω ἀποικοῦντας πιστοὺς πέμπει ἐπισκοπεῖν· 7 καὶ οἱ μὲν ἂν φαίνονται τῶν φρουράρχων καὶ τῶν χιλιάρχων καὶ τῶν σατραπῶν¹⁴ τὸν ἀριθμὸν τὸν τεταγμένον ἐκπλεῖον ἔχοντες, καὶ τούτους¹⁵ δοκίμοις¹⁶ ἵπποις τε καὶ ὄπλοις κατεσκευασμένους παρέχουσι,¹⁷ τούτους μὲν τοὺς ἄρχοντας καὶ ταῖς τιμαῖς¹⁸ αὖξει καὶ δώροις μεγάλοις καταπλουτίζει, οὓς δ' ἂν εὖρη τῶν ἀρχόντων ἢ καταμελοῦντας τῶν φρουρῶν ἢ κατακερδαίνοντας, τούτους χαλεπῶς κολάζει καὶ παύων τῆς ἀρχῆς ἄλλους ἐπιμελητὰς καθίστησι. τῶν μὲν δὲ πολεμικῶν ἔργων ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἡμῖν ἀναμφιλόγως ἐπιμελεῖσθαι. 8 ἔτι δὲ ὁπόσῃ μὲν τῆς χώρας διελαύνων ἐφορᾷ αὐτὸς καὶ δοκιμάζει, ὁπόσῃ δὲ μὴ αὐτὸς ἐφορᾷ πέμπων πιστοὺς ἐπισκοπεῖται. καὶ οὓς μὲν ἂν αἰσθάνηται τῶν ἀρχόντων συνοικουμένην γε τὴν χώραν παρεχομένους καὶ ἐνεργὸν οὖσαν τὴν γῆν καὶ πλήρη δένδρων τε ὧν¹⁹ ἐκάστη φέρει καὶ καρπῶν, τούτοις μὲν χώραν τε ἄλλην προστίθησι καὶ δώροις κοσμεῖ²⁰ καὶ ἔδρας ἐντίμοις γεραίρει, οἷς δ' ἂν ὀρᾷ ἀργὸν τε τὴν χώραν οὖσαν καὶ ὀλιγάνθρωπον ἢ διὰ χαλεπότητα ἢ δι' ὕβριν ἢ δι' ἀμέλειαν, τούτους δὲ κολάζων καὶ παύων τῆς ἀρχῆς ἄρχοντας ἄλλους καθίστησι. 9 ταῦτα ποιῶν δοκεῖ ἦττον ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ἡ γῆ ἐνεργὸς ἔσται ὑπὸ τῶν κατοικούντων ἢ ὅπως εὖ φυλάσσεται ὑπὸ τῶν φρουρούντων; καὶ εἰσὶ δ' αὐτῶ οἱ ἄρχοντες διατεταγμένοι ἐφ' ἐκάτερον οὐχ οἱ αὐτοί,²¹ ἀλλ' οἱ μὲν ἄρχουσι τῶν κατοικούντων τε καὶ τῶν ἐργατῶν, καὶ δασμοὺς ἐκ τούτων ἐκλέγουσιν, οἱ δ' ἄρχουσι τῶν ὀπλισμένων φρουρῶν. 10 κἄν μὲν ὁ φρουράρχος μὴ ἱκανῶς τῇ χώρᾳ ἀρήγῃ, ὁ τῶν ἐνοικούντων ἀρχων καὶ τῶν ἔργων ἐπιμελούμενος κατηγορεῖ τοῦ φρουράρχου, ὅτι οὐ δύναται ἐργάζεσθαι διὰ τὴν ἀφυλαξίαν, ἣν δὲ παρέχοντος τοῦ φρουράρχου εἰρήνην τοῖς ἔργοις ὁ ἀρχων ὀλιγάνθρωπόν τε παρέχεται καὶ ἀργὸν τὴν χώραν, τούτου αὖ κατηγορεῖ ὁ φρουράρχος.

14) τὴν διαφορὰν ἴδε Κυρπὸ. Π', ζ', 1. καὶ 3. ὑπὸ δὲ τοὺς σατράπας ἦσαν οἱ χιλ. καὶ οἱ φρουράρχοι. 15) κατὰ σύνεσιν, πρὸς τὸ ἀριθμὸν. 16) πρόληψις τοῦ ἐπιπέτου. 17) ἐπιδεικνύουσι.

18) ταῖς γνωστῶν δηλ. καὶ προσδοκισμένων. 19) ἀντὶ ἄ. 20) αὐτοῦς.

21) Κυρπὸ. Η', ζ', 1.

11 καὶ γὰρ σχεδόν τι οἱ κακῶς τὴν χώραν ἐργαζόμενοι οὔτε τοὺς φρουροὺς τρέφουσιν οὔτε τοὺς δασμοὺς δύναται ἀποδιδόναι. ὅπου δ' ἂν σατράπης καθιστῆται, οὗτος²² ἀμφοτέρων τούτων ἐπιμελεῖται. 12 ἐκ τούτων²³ ὁ Κριτόβουλος εἶπεν, Οὐκοῦν, εἰ μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖ βασιλεὺς, ὧ Σώκρατες, οὐδὲν ἔμοιγε δοκεῖ ἦττον τῶν γεωργικῶν ἔργων ἐπιμελεῖσθαι ἢ τῶν πολεμικῶν. 13 ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν ὁπόσαις τε χώραις ἐνοικεῖ καὶ εἰς ὁπόσας ἐπιστρέφεται²⁴, ἐπιμελεῖται τούτων, ὅπως κηποί τε ἔσονται οἱ παράδεισοι²⁵ καλούμενοι πάντων καλῶν τε κάγαθῶν μεστοί, ὅσα ἡ γῆ φύειν θέλει²⁶, καὶ ἐν τούτοις αὐτὸς τὰ πλεῖστα διατρίβει, ὅταν μὴ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἐξείργῃ. 14 Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἀνάγκη τοίνυν, ὧ Σώκρατες, ἐνθα γε διατρίβει αὐτός, καὶ ὅπως ὡς κάλλιστοι κατεσκευασμένοι ἔσονται οἱ παράδεισοι ἐπιμελεῖσθαι δένδρεσι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι καλοῖς, ὅσα ἡ γῆ φύει. 15 Φασὶ δὲ τινες, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὧ Κριτόβουλε, καὶ ὅταν δῶρα διδῶ ὁ βασιλεὺς, πρῶτον μὲν εἰσκαλεῖν τοὺς πολέμῳ ἀγαθοὺς γεγονότας, ὅτι οὐδὲν ὄφελος πολλὰ ἀροῦν, εἰ μὴ εἶεν οἱ²⁷ ἀρῆζοντες· δευτέρον δὲ τοὺς κατασκευάζοντας τὰς χώρας ἄριστα καὶ ἐνεργοὺς ποιούντας, λέγοντα²⁸ ὅτι οὐδ' ἂν οἱ ἄλιμοι δύναιντο ζῆν, εἰ μὴ εἶεν οἱ ἐργαζόμενοι. 16 λέγεται δὲ καὶ Κύρος ποτε, ὅσπερ εὐδοκίμωτατος δὴ βασιλεὺς²⁹ γεγένηται, εἰπεῖν τοῖς ἐπὶ τὰ δῶρα κεκλημένοις, ὅτι αὐτὸς ἂν δικαίως τὰ ἀμφοτέρων δῶρα λαμβάνοι· κατασκευάζειν³⁰ τε γὰρ ἄριστος εἶναι ἔφη χώραν καὶ ἀρήγειν τοῖς κατεσκευασμένοις. 17 Κύρος μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὧ Σώκρατες, [καὶ]³¹ ἐπηγάλλετο οὐδὲν ἦττον, εἰ ταῦτα ἔλεγεν, ἐπὶ τῷ χώρᾳ ἐνεργοὺς ποιεῖν καὶ κατασκευάζειν ἢ ἐπὶ τῷ πολεμικῶς

22) σχεδόν ἀντὶ: ἐνταῦθα. ἀμρ. ἴνα δηλ. καὶ ὁ φρ. καὶ ὁ ἀρχ. ἐκτελῶσι τὰ κηθήκοντα ἑαυτῶν. 23) κατὰ συνέπειαν τούτων.

24) περιουθεῖ. 25) ἡ λέξις αὕτη εἶναι Περσικῆς καταγωγῆς, καὶ οὐχὶ Ἑλληνικῆς ὡς θέλει ὁ Σούδας. 26) θέχεται, προθύμως φύει.

27) Β. Σ. 161. 28) εἰσκαλεῖν λέγοντα. 29) βασιλεὺς καλεῖ καὶ τὸν νεώτερον Κύρον, ὡς βασιλόπαιδα καὶ αὐτὸν, καὶ ὁ ὅτι ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὸν χώραις βασιλέως δικαίωματα καὶ τιμὰς ἀπελάμβανε.

30) κυριολεκτεῖται ἐπὶ: τῆς καλλιέργειας τῶν ἀγρῶν. Ἀνάθε. Α. θ, 19.

31) οὐχὶ μόνον δὲν τὸ ἔκρινεν ἀνάξιον βασιλέων.

εἶναι. 18 Καὶ καὶ μὲν Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, Κύρος γε, εἰ ἐβίωσέν, ἄριστος ἂν δοκεῖ ἄρχων γενέσθαι, καὶ τούτου τεκμήρια ἄλλα τε πολλὰ παρέσχηται καὶ ὁπότε περὶ τῆς βασιλείας τῷ ἀδελφῷ ἐπορεύετο μαχοῦμενος, παρὰ μὲν Κύρου οὐδεὶς λέγεται αὐτομολῆσαι³² πρὸς βασιλεία, παρὰ δὲ βασιλέω; πολλὰι μυριάδες πρὸς Κύρον. 19 ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο ἠγοῦμαι μέγα τεκμήριον ἄρχοντος ἀρετῆς εἶναι, ὃ ἂν³³ ἔχοντες πείθωνται καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς παρμένειν ἐθέλωσιν. ἐκεῖν' οὖν δὲ [καὶ] οἱ φίλοι ζῶντί τε συνεμάχοντο καὶ ἀποθανόντι συναπέθανον πάντες περὶ τὸν νεκρὸν μαχοῦμενοι πλὴν Ἀριαίου³⁴. Ἀριαῖος δ' ἔτυχεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ κέρατι τεταγμένος. 20 οὗτος τοίνυν ὁ Κύρος λέγεται: Λυσάνδρῳ, ὅτε ἦλθεν ἄγων αὐτῷ τὰ παρὰ τῶν συμμάχων δῶρα, ἄλλα τε φιλοφρονεῖσθαι, ὡς αὐτὸς ἔφη ὁ Λύσανδρος ξένῳ ποτέ τι ἐν Μεγάρῳ διηγουόμενος, καὶ τὸν ἐν Σάρδεσι παράδεισον ἐπιδεικνύοντι³⁵ αὐτὸν ἔφη. 21 ἐπεὶ δὲ ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὁ Λύσανδρος, ὡς καλὰ μὲν τὰ δένδρα εἶη,³⁶ δι' ἴσου δὲ τὰ πεφυτευμένα³⁷, ὄρθοι δὲ οἱ στίχοι τῶν δένδρων, εὐγώνια δὲ πάντα καλῶς εἶη, ὅσμαι δὲ πολλαὶ καὶ ἡδεῖαι συμπαρομαρτοῖεν αὐτοῖς περιπατοῦσι, καὶ ταῦτα θαυμάζων εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ τοι, ὦ Κύρε, πάντα μὲν ταῦτα θαυμάζω ἐπὶ τῷ κάλλει, πολὺ δὲ μᾶλλον ἄγαμαι τοῦ³⁸ καταμετρήσαντός σοι καὶ διατάξαντος ἕκαστα τούτων. 22 ἀκούσαντα δὲ ταῦτα τὸν Κύρον ἠσθῆναί τε καὶ εἰπεῖν, Ταῦτα τοίνυν, ὦ Λύσανδρε, ἐγὼ πάντα καὶ διεμέτρησα καὶ διέταξα, ἔστι δ' αὐτῶν, φάναι, ἃ καὶ ἐφύτευσα αὐτός. 23 καὶ ὁ Λύσανδρος ἔφη, ἀποθέψας εἰς αὐτὸν καὶ ἰδὼν τῶν τε ἱματίων τὸ κάλλος ὃν εἶχε καὶ τῆς ὀσμῆς³⁹ αἰσθόμενος καὶ τῶν στρεπτῶν καὶ τῶν ψελλίων τὸ κάλλος⁴⁰ καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου⁴¹ οὗ εἶχεν, εἶπεῖν, Τί λέγεις, φάναι, ὦ Κύρε; ἢ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας; 24 Καὶ τὸν Κύρον ἀποκρίνασθαι, Θαυμάζεις τοῦτο, ἔφη, ὦ

32) Ἀνάβ. Α, θ, 29. 33) τοῦτο, τὸ πείθεσθαι αὐτῷ, ἢ, ἐάν τι, ἐάν αὐτῷ πείθωνται. 34) Ἀνάβ. Α, θ, 31. 35) ἐνεστ. ἀντὶ ἀορ. Β. Σ. 161. 36) ἀντὶ: ἴθ. τὰ δ. αὐτοῦ, ὡς καλὰ εἶη. ἢ ἴθ. ὡς κ. τ. δ. αὐτοῦ εἶη.

37) ἄθ. 38) Κ. §. 345. Σημ. α. 39) τῶν ἱματίων. 40) ἰδὼν, εὐκόλως ἐνν. διὰ τὴν πλατυτέραν σημ. τοῦ αἰσθόμενος. 41) ἢ αἰσθόμενος, ἢ τὸ κάλλος τοῦ α. κ.

Λύσανδρε; ὁμνυμί σοι τὸν Μίθρην,⁴² ὅταν περὶ ὑγιαίνω, μηπώποτε δειπνήσαι, πρὶν ἰδρῶσαι ἢ τῶν πολεμικῶν τι ἢ τῶν γεωργικῶν ἔργων μελετῶν, ἢ τοιούτων γέ τι φιλοτιμούμενος. 25 καὶ αὐτὸς μέντοι ἔφη ὁ Λύσανδρος ἀκούσας ταῦτα δεξιῶσασθαι τε αὐτὸν καὶ εἰπεῖν, Δικαίως μοι δοκεῖς, ἔφη, ὦ Κύρε, εὐδαίμων εἶναι: ἀγαθὸς γὰρ ὢν ἀνὴρ εὐδαιμονεῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Διδάσκει ὁ Σωκράτης ὅτι καὶ οἱ εὐδαιμονέστατοι καὶ ἐπισημότατοι ἄνθρωποι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, διότι ἢ περὶ αὐτὴν σπουδὴ καὶ τερπνὴ εἶναι, καὶ τὴν περιουσίαν αὐξάνει, καὶ τὰ σώματα ἐνισχύει, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξασκεῖ, καὶ δικαιοσύνην διδάσκει, καὶ ἐλευθεριότητα ἐμποεῖ, καὶ τὰς τέχνας γεννᾷ τε καὶ τρέφει. Ἀντιθέτει δὲ εἰς τὸν Σ. ὁ Κριτόβουλος τὰς φθορὰς καὶ τοὺς κινδύνους, εἰς τὰ ὅποια ὑπόκεινται πάντα τὰ ἐν ἀγροῖς μετ' ἐπιμελείας καλλιεργούμενα καὶ εὐτυχῶς ἀκμάζοντα. Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ ὁ Σωκράτης ὅτι πρέπει διὰ τοῦτο νὰ θεραπεύωμεν τοὺς θεοὺς, διὰ νὰ ἐπιβλέπωσιν ἕλωσιν προστατεύοντας τὰς τε φυτείας καὶ καλλιεργείας ἡμῶν.

1 Ταῦτα δέ, ὦ Κριτόβουλε, ἐγὼ διηγοῦμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι¹ τῆς γεωργίας οὐδ' οἱ πάνυ μακάριοι δύνανται ἀπέχεσθαι. ἔοικε γὰρ ἡ ἐπιμέλεια αὐτῆς εἶναι ἅμα τε ἠδυπάθειά τις καὶ οἴκου αὐξήσις καὶ σωμάτων ἄσκησις² εἰς τὸ δύνασθαι ὅσα ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ προσήκει. 2 πρῶτον μὲν γὰρ ἀφ' ὧν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ταῦτα ἢ γῆ φέρει ἐργαζομένοις, καὶ ἀφ' ὧν τοίνυν² ἠδυπαθοῦσι³ προσεπιφέρει. 3 ἔπειτα δὲ ὅσα κοσμοῦσι βωμοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ οἷς αὐτοὶ κοσμοῦνται, καὶ ταῦτα μετὰ ἡδίστων ὀσμῶν καὶ θεαμάτων παρέχει⁴ ἔπειτα δὲ ὅσα πολλὰ τὰ μὲν φύει, τὰ δὲ τρέφει⁵ καὶ γὰρ ἡ προβατευτικὴ τέχνη συνήπται τῇ γεωργίᾳ, ὥστε ἔχειν καὶ θεοῖς ἐξαρέσκεσθαι θύοντας καὶ αὐτοὺς χρῆσθαι. 4 παρέχουσα δ' ἀφθονώτατα ἀγαθὰ οὐκ ἔῃ ταῦτα μετὰ μαλακίας λαμβάνειν, ἀλλὰ ψύχη τε χειμῶνος καὶ θάληθ θέρους ἐθίζει καρτερεῖν. καὶ τοὺς μὲν αὐτουργοὺς διὰ τῶν

42) ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐλάτρευον οἱ Πέρσαι τὸν ἥλιον.

1) διότι. 2) μεταβατικὸς καὶ συλλογιστικὸς ἐνταῦθα. 3) προσεπιφέρει καὶ ἔπειτα, ἀφ' ὧν ἠδυπαθοῦσιν οἱ ἄνθρωποι.

χειρῶν γυμνάζουσα ἰσχύν αὐτοῖς προστίθῃσι, τοὺς δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ γεωργούντας ἀνδρίζει πρῶτ' τε ἐγείρουσα καὶ πορεύεσθαι σφοδρῶς ἀναγκάζουσα. καὶ γὰρ ἐν τῷ χώρῳ⁴ καὶ ἐν τῷ ἄστεϊ αἰὲν ὥρα αἰ ἐπικαιριώταται πράξεις εἰσίν. 5 ἔπειτ' ἦν τε σὺν ἵππῳ ἀρήγειν τις τῇ πόλει βούληται, τὸν ἵππον ἰκανωτάτῃ ἢ γεωργία συντρέφειν, ἦν τε πεζῇ, σφοδρὸν τὸ σῶμα παρέχει· θήραις τε ἐπιφιλοπονεῖσθαι συνεπαίρει τι ἢ γῆ καὶ κυσίν εὐπέτειαν τροφῆς παρέχουσα καὶ θηρία συμπαρατρέφουσα. 6 ὠφελούμενοι δὲ καὶ οἱ ἵπποι καὶ αἱ κύνες ἀπὸ τῆς γεωργίας ἀντωφελοῦσι τὸν χώρον, ὁ μὲν ἵππος πρῶτ' τε κομίζων τὸν κηδόμενον εἰς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἐξουσίαν παρέχων ὧς ἀπίναί, αἱ δὲ κύνες τὰ τε θηρία ἀπερύκουσαι ἀπὸ λύμης καρπῶν καὶ προβάτων καὶ τῇ ἐρημίᾳ τὴν ἀσφάλειαν συμπαρέχονται. 7 παρορμαῖ δὲ τι καὶ εἰς τὸ ἀρήγειν σὺν ὄπλοις τῇ χώρᾳ καὶ ἡ γῆ τοὺς γεωργοὺς ἐν τῷ μέσῳ⁵ τοῖς καρποῦς τρέφουσα τῷ κρατοῦντι λαμβάνειν. 8 καὶ δραμεῖν δὲ καὶ βαλεῖν καὶ πηδῆσαι⁶ τίς ἰκανωτέρους τέχνη γεωργίας⁷ παρέχεται; τίς δὲ τοῖς ἐργαζομένοις πλείω τέχνη ἀντιχαρίζεται; τίς δὲ ἥδιον τὸν ἐπιμελούμενον δέχεται, προτείνουσα προσιόντι λαβεῖν ὅ τι χρήζει; τίς δὲ ξένους ἀφθονώτερον δέχεται; 9 χεῖμάσαι δὲ πυρὸς ἀφθόνῳ καὶ θερμοῖς λουτροῖς ποῦ πλείων εὐμάρεια⁸ ἢ ἐν χώρῳ τῷ;⁹ ποῦ δὲ ἥδιον θερίσαι ὕδασι τε καὶ πνεύμασι καὶ σικαῖς ἢ κατ' ἀγρὸν; 10 τίς δὲ ἄλλη θεοῖς ἀπαρχὰς πρεπωδεστέρας παρέχει, ἢ ἑορτάς πληρεστέρας ἀποδεικνύει; τίς δὲ οἰκέταις προσφιλεστέρα ἢ γυναῖκι ἡδίων ἢ τέχνῳις ποθεινοτέρα ἢ φίλοις εὐχαριστοτέρα; 11 ἐμοὶ μὲν θυμαστὸν δοκεῖ εἶναι, εἴ τις ἐλεύθερος ἄνθρωπος ἢ κτημάτι τούτου ἥδιον κέκτηται ἢ ἐπιμέλειαν ἡδῶ τινὰ ταύτης εὕρηκεν ἢ ὠφελιμωτέραν εἰς τὸν

4) ὁ δὲ καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐπίσης καθὼς καὶ εἰς τὴν πόλιν αἱ σημαντικώτεραι ἔργασίαι ἡμῶν ἐκτελοῦνται εἰς διωρισμένον τινὰ καὶ πρόσφορον καιρὸν. Ἄλλοι δὲ: μὲ τὴν ὥραν, τὸ πρῶτ' ἐξηγοῦσι.

5) ἐν τῷ ὑπὲρ τῶν ταῦτα δ' ἄλλα τοῦ πολέμου κείμενα ἐν μέσῳ. Δημοσθ. κατὰ Φ. δ. ἐνοποκρύπτεται δὲ ἡ ἔνοια προχείρου, ὅθεν καὶ ἡ ἐπιμ. δοτικῆ.

6) καθὼς καὶ παρ' ἡμῶν ἐπὶ ὠρισμένου τινὸς ἀγῶνος. 7) ἢ ἡ γ., μᾶλλον τῆς γεωργίας. 8) εὐμάρεια μὲν εὐκολία μὲ ἀνάγκη συνδεδεμένη· εὐχέρεια δὲ, εὐκολία μὲ εὐκνησίαν καὶ εὐστροφίαν ἡνωμένη. 9) εἰς ὅποιονδῆποτε χωρίον, ἐξ ἧς ἡ

βίον.¹⁰ 12 ἔτι δὲ ἡ γῆ θέλουσα¹¹ τοὺς δυναμένους καταμανθάνειν καὶ δικαιοσύνην διδάσκει· τοὺς γὰρ ἄριστα θεραπεύοντας αὐτὴν πλείστα ἀγαθὰ ἀντιποιεῖ. 13 εἰ δ' ἄρα καὶ ὑπὸ πλήθους ποτὲ στρατευμάτων¹² τῶν ἔργων¹³ στερηθῶσιν οἱ ἐν τῇ γεωργίᾳ ἀναστροφόμενοι καὶ σφοδρῶς καὶ ἀνδρῶδως παιδευόμενοι, οὗτοι εὖ παρεσκευασμένοι καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, ἦν μὴ θεὸς ἀποκωλύῃ, δύνανται ἰόντες εἰς τὰς τῶν ἀποκωλυόντων λαμβάνειν ἀφ' ὧν θρέψονται. πολλάκις δ' ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἀσφαλέστερόν ἐστι σὺν τοῖς ὄπλοις τὴν τροφήν μαστεύειν ἢ σὺν τοῖς γεωργικοῖς ὄργανοις. 14 συμπαίδευσί δὲ καὶ εἰς τὸ ἐπαρκεῖν ἀλλήλοις ἢ γεωργία. ἐπὶ τε γὰρ τοὺς πολέμιους σὺν ἀνθρώποις δεῖ ἰέναι, τῆς τε γῆς σὺν ἀνθρώποις ἐστὶν ἡ ἐργασία.¹⁴ 15 τὸν οὖν μέλλοντα εὖ γεωργήσειν δεῖ τοὺς ἐργαστήρας καὶ προθύμους παρασκευάζειν καὶ πείθεσθαι θέλοντας· τὸν δὲ ἐπὶ πολέμιους ἄγοντα ταῦτα δεῖ μηχανᾶσθαι δωρούμενόν τε τοῖς ποιούσιν ἃ δεῖ ποιεῖν τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κολάζοντα τοὺς ἀτακτοῦντας. 16 καὶ παρακελεύεσθαι δὲ πολλάκις οὐδὲν ἕττον δεῖ τοῖς ἐργάταις τὸν γεωργὸν ἢ τὸν στρατηγὸν τοῖς στρατιώταις· καὶ ἐλπίδων δὲ ἀγαθῶν οὐδὲν ἕττον οἱ δούλοι τῶν ἐλευθέρων δέονται, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ὅπως μένειν θέλωσι. 17 καλῶς δὲ κάκεινος εἶπεν, ὅς ἔφη τὴν γεωργίαν τῶν ἄλλων τεχνῶν μητέρα καὶ τροφὸν εἶναι. εὖ μὲν γὰρ φερομένης τῆς γεωργίας, ἔρρωνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἅπασαι, ὅπου δ' ἂν ἀναγκασθῇ ἡ γῆ χερσεύειν,¹⁵ ἀποσβέννυνται καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι σχεδὸν τι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

18 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κριτόβουλος εἶπεν, Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἐμοίγε, ὦ Σώκρατες, καλῶς δοκεῖς λέγειν· ὅτι δὲ¹⁶ τῆς γεωργικῆς τὰ πλείστα ἐστὶν ἀνθρώπῳ ἀδύνατα προνοῆσαι,¹⁷ καὶ

10) πόσον ὥραϊον τὸ ἐγκώμιον τῆς γεωργίας! τίς δὲν ἠθέληεν ἐπιθυμῆσαι νᾶ μετέχῃ ἔπουσῶν αὐτῆς; Βέβαια ὁ Ξενοφῶν εἰς τὴν ἐν Σικιλοῦντι ἐσχόλῃ του συνέγραψε τὸν Οἰκονομικόν!

11) προβλῆμας, μετ' εὐνοίας. 12) ὡς καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ. 13) τῶν καρπῶν.

14) Ἄπομν. Γ. δ. 7. ἐφ. 15) νᾶ μένῃ ἀκαλλιέργητος, χέρσος.

16) Ἀνακόλυθον ἢ ἀναταπόδιον. Β. Σ. 68. ὕπεν. περὶ τούτου οὕτω τι εἰλεας. 17) ἀντὶ κατανοηθῆναι. Ε. §. 339. καὶ 414.

γὰρ χάλαζαι καὶ πάχνηαι ἐνίοτε καὶ αὐχμοὶ καὶ ὄμβροι ἐξαιίσιοι καὶ ἐρυσίθαι καὶ ἄλλα πολλακίς τὰ καλῶς ἐγνωσμένα¹⁸ καὶ πεποιημένα ἀφαιροῦνται· καὶ πρόβατα δ' ἐνίοτε κάλλιστα τετραχμμένα νόσος ἐλθοῦσα κάκιστα ἀπώλεσεν. 19 ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης εἶπεν, Ἄλλ' ὦ μὴν ἐγωγάε σε, ὦ Κριτόβουλε, εἰδέναι, ὅτι οἱ θεοὶ οὐδὲν ἤττον εἰσι κύριοι τῶν ἐν τῇ γεωργίᾳ ἔργων ἢ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ. καὶ τοὺς μὲν ἐν τῷ πολέμῳ ὄρας, οἶμαι, πρὸ τῶν πολεμικῶν πράξεων ἐξαρεσκευομένου¹⁹ τοῖς θεοῖς καὶ ἐπερωτῶντας θυσίαις καὶ οἰωνοῖς, ὅ τι τε χρῆ ποιεῖν καὶ ὅτι μὴ· 20 περὶ δὲ τῶν γεωργικῶν πράξεων ἤττον οἶε δεῖν τοὺς θεοὺς ἰλάσκεσθαι; εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι οἱ σώφρονες καὶ ὑπὲρ ὑγρῶν καὶ ξηρῶν καρπῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ προβάτων καὶ ὑπὲρ πάντων γε δὴ τῶν κτημάτων τοὺς θεοὺς θεραπεύουσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Ὁ Κριτόβουλος παραδεχόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ Σ. περὶ τῆς θεραπείας τῶν θεῶν εἰρημένα, προσκαλεῖ αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ πάλιν καὶ ἐξακολουθήσῃ τὸν περὶ τῆς οἰκονομίας λόγον· ὁ δὲ Σ. κρίνει ἀρμόδιον νὰ ἀνακεφαλαιώσῃσι πρότερον τὰ μέχρι τοῦδε περὶ αὐτῆς εἰρημένα. Γενομένου δὲ τούτου ἐρωτᾷ ὁ Κριτῶ: τὸν Σωκράτη, ποῖα ὅμως εἶναι τὰ αἴτια, ὥστε τινὲς μὲν νὰ κερδαίνωσιν, ἄλλοι δὲ νὰ ζημιῶνται ἀπὸ τὴν γεωργίαν· εἰς τὴν ἐρώτησιν δὲ ταύτην, λέγει ὁ Σ. ὅτι δὲν δύναται κάλλιον νὰ ἀπαντήσῃ, ἢ προτείνων αὐτῷ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰσχομάχου, ἀνδρὸς καλοῦ τε κάγαθου ὑπὸ πάντων γνωριζομένου, καὶ ἀρίστου οἰκογενειάρχου.

1 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, κελεύων πειραῖσθαι σὺν τοῖς θεοῖς ἀρχεσθαι παντὸς ἔργου, ὡς τῶν θεῶν κυρίων ὄντων οὐδὲν ἤττον τῶν εἰρηνικῶν ἢ τῶν πολεμικῶν ἔργων. ταῦτα μὲν οὖν πειρασόμεθα οὕτω ποιεῖν. σὺ δ' ἡμῖν ἔνθεν¹ λέγων περὶ τῆς οἰκονομίας ἀπέλιπες, πειρῶ τὰ

18) καλῶς ἐσκευασμένα· ὥστε ἰδοῦ, λέγει, ὅτι πάντα πρόνοια εἶναι περιττή.

19) φιλοφρονουμένους, θεραπεύοντας.

1) ἀπὸ: ἐντεῦθεν. ἔνθα λ. ἀπέλ. Κ. §. 469.

τούτων ἐχόμενα διεκπεραίνειν, ὡς καὶ νῦν μοι δοκῶ ἀκηκοῦς ὅσα εἶπες μᾶλλον τι ἤδη διορᾶν ἢ πρόσθεν, ὅ τι χρῆ ποιῶντα βιοτεύειν. 2 Τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἄρα,² εἰ πρῶτον μὲν ἐπανέλθοιμεν ὅσα μὲν ὁμολογοῦντες διεληλύθαμεν, ἴν', ἦν πως δυναμέσθαι, πειραθῶμεν οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ διεξιέναι συνομολογοῦντες; 3 Ἢδὲ γ' οὖν ἐστίν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ὡς περ καὶ χρημάτων κοινωρήσαντας ἀναμφιλόγως³ διελεῖν, οὕτω καὶ λόγων κοινωρῶντας περὶ ὧν ἀν' διαλεγόμεθα συνομολογοῦντας διεξιέναι. 4 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπιστήμης μὲν τινος ἐδόξεν ἡμῖν ὄνομα εἶναι ἡ οἰκονομία, ἡ δὲ ἐπιστήμη αὕτη ἐφαίνετο, ἢ οἶκος δύνανται αὐξεῖν ἄνθρωποι, οἶκος δ' ἡμῖν ἐφαίνετο ὅπερ κτήσις ἢ σύμπασα, κτήσιν δὲ τοῦτο ἔφαμεν εἶναι, ὅ τι ἐκάστω εἶη ὠφέλιμον εἰς τὸν βίον, ὠφέλιμα δὲ ὄντα εὐρίσκετο πάντα, ὁπόσοις τις ἐπίσταίτο χρῆσθαι. 5 Πάσας μὲν οὖν τὰς ἐπιστήμας οὔτε μαθεῖν οἶόν τε ἡμῖν ἐδόκει, συναποδοκιμάζειν τε⁴ ταῖς πόλεσι τὰς βαναυσικὰς καλουμένας τέχνας, ὅτι καὶ τὰ σώματα καταλυμαίνεσθαι δοκοῦσι καὶ τὰς ψυχὰς καταγνύουσι.⁵ 6 τεκμήριον δὲ σαφέστατον γενέσθαι ἀν' τούτου ἔφαμεν⁶ εἰ, πολεμίων εἰς τὴν χώραν ἰόντων, διακαθίσας τις τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς τεχνίτας χωρὶς ἐκατέρους ἐπερωτῶν, πότερα δοκεῖ ἀρήγειν τῇ χώρᾳ, ἢ ὑφεμένους τῆς γῆς τὰ τεῖχη διαφυλάττειν. 7 οὕτως γὰρ ἀν' τοὺς μὲν ἀμφὶ γῆν ἔχοντας⁷ ὄψεσθαι ἀν' ψηφίζεσθαι ἀρήγειν, τοὺς δὲ τεχνίτας μὴ μάχεσθαι, ἀλλ', ὅπερ πεπαίδευνται, καθῆσθαι⁸ μῆτε πονοῦντας μῆτε κινδυνεύοντας. 8 ἐδοκιμάσαμεν δὲ ἀνδρὶ καλῷ τε κάγαθῷ ἐργασίαν εἶναι καὶ ἐπιστήμην κρατίστην γεωργίαν, ἀφ' ἧς τὰ ἐπιτήδεια ἄνθρωποι πορίζονται. 9 αὕτη γὰρ ἡ ἐργασία μαθεῖν τε ῥάστη ἐδόκει εἶναι καὶ ἡδίστη ἐργάζεσθαι, καὶ τὰ σώματα κάλλιστά τε καὶ εὐρωστότατα παρέχεσθαι, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἥκιστα ἀσχολίαν παρέχειν

2) τί λοιπὸν ἤθελεν εἶσθαι τάχα ἀνίσως κλπ. 3) χωρὶς φιλονεικίας νὰ ἐξετάσωμεν τὴν διαχείρησιν των.

4) μαζὺ μὲ τὰς πόλεις καὶ ἡμεῖς. 5) κατασυντριβῶ καὶ μεταφρ. χανόνω, ἐκλύω. 6) ἐμμέσως δηλ. καὶ πλαγίως ταῦτα ἐβουλόμεθα εἰπεῖν. = ὄψεσθαι.

7) ἀσχολουμένους, καταγινόμενους εἰς τὴν γεωργίαν. 8) ἐπὶ κακοῦ· νὰ μὲνωσιν ἀργοί· νὰ μὴ κινήθωσι· μῆτε πονεῖν μῆτε κινδυνεύειν δηλ.

φίλων τε καὶ πόλεων συνεπιμελεῖσθαι. 10 συμπαραξύνειν δέ τι ἐδόκει ἡμῖν καὶ εἰς τὸ ἀλκίμους εἶναι ἢ γεωργία ἐξω τῶν ἐρυμάτων τὰ ἐπιτήδεια φύουσά τε καὶ τρέφουσά⁹ τοὺς ἐργαζομένους. διὰ ταῦτα δὲ¹⁰ καὶ εὐδοξοτάτη εἶναι πρὸς τῶν πόλεων αὕτη ἢ βιοτεία, ὅτι καὶ πολῖτας ἀρίστους καὶ εὐνουστάτους παρέχεσθαι δοκεῖ τῷ κοινῷ. καὶ ὁ Κριτόβουλος, 11 ὅτι μὲν, ὡς Σώκρατες, κάλλιστόν τε καὶ ἀριστόν τε καὶ ἡδιστόν ἀπὸ γεωργίας τὸν βίον ποιῆσθαι, πάνυ μοι δοκῶ πεπεισθαι ἰκανῶς· ὅτι δὲ ἐφησθα¹¹ καταμαθεῖν τὰ αἷτια τῶν τε οὕτω γεωργούντων, ὡς ἀπὸ τῆς γεωργίας ἀφθόνως ἔχειν ὧν δέονται, καὶ τῶν οὕτως ἐργαζομένων, ὡς μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς τὴν γεωργίαν, καὶ ταῦτά μοι δοκῶ ἡδέως ἐκάτερα ἀκούειν σου, ὅπως ἂ μὲν ἀγαθὰ ἐς ποιῶμεν, ἂ δὲ βλαβερά μὴ ποιῶμεν. 12 Τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς Κριτόβουλε, ἦν σοι ἐξαρχῆς διηγήσωμαι, ὡς¹² συνεγενόμην ποτὲ ἀνδρὶ, ὃς ἐμοὶ ἐδόκει εἶναι τῷ ὄντι τούτων τῶν ἀνδρῶν, ἐφ' οἷς τοῦτο τὸ ὄνομα δικαίως ἐστίν, ὃ καλεῖται¹³ καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ; Πάνυ ἂν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, βουλοίμην ἂν οὕτως ἀκούειν, ὡς καὶ ἔγωγε ἐρῶ τούτου τοῦ ὀνόματος ἀξίως γενέσθαι. 13 Λέξω τοίνυν σοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὡς καὶ ἦλθον ἐπὶ τὴν σκέψιν αὐτοῦ. τοὺς μὲν γὰρ ἀγαθοὺς τέκτονας, χαλκείας ἀγαθοὺς, ζωγράφους ἀγαθοὺς, ἀνδριαντοποιούς, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα,¹⁴ πάνυ ὀλίγος μοι χρόνος ἐγένετο ἰκανῶς¹⁵ ἰκανῶς περιελθεῖν τε καὶ θεάσασθαι τὰ δεδοκιμασμένα καλὰ ἔργα αὐτοῖς εἶναι. 14 ὅπως δὲ δὴ καὶ τοὺς ἔχοντας τὸ σεμνὸν ὄνομα τοῦτο τὸ καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς ἐπισκεψάμην, τί ποτ'¹⁶ ἐργαζόμενοι τοῦτ' ἀξιοῖντο καλεῖσθαι, πάνυ

9) τὸ μὲν ἐπὶ τῶν καρπῶν, τὸ δὲ ἐπὶ τῶν βοσκημάτων. 10) τ. ε. καὶ τὰ ἥδη εἰρημένα, καὶ τὰ μέλλοντα ῥηθῆναι. 11) . . . καὶ ταῦτα μοι δοκῶ. ὅσον δὲ ἀποβλέπει τοῦτο, τὸ ἵποτον εἶπες.

12) οὐχὶ μόνον τὸ πρῆγμα ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον. Β. Σ. 158. 15) ἐπειδὴ λέγομεν: καλοῦσί με τὸ ὄνομα καλὸς καὶ ἀγαθός. ἐκατέρω δὲ ἢ αἰτιατικῆ δύναται νὰ γείνη ὑποκειμένη, λέγομεν ἄρα καὶ: καλεῖται τις τὸ ὄνομα καλὸς καὶ ἀγαθός. καὶ τὸ ὄν. κ. κἀγ. καλεῖται (τινί).

14) ἀντὶ: τοὺς ἄλλους τοὺς τοιοῦτους. 15) μοι ἐξήρακε δὲ νὰ περιέλθω καὶ θεωρήσω ἰκανῶς (ὅσον ἐπεθύμουν). 16) = τί ἐστιν ἐκεῖνο, ὃ ἐργ. ἀξιοῦντα: καλεῖσθαι τοῦτο τὸ ὄνομα. Ἰ. Α. Π. Β. 6. 1.

μου ἢ ψυχὴ ἐπεθύμει¹⁷ αὐτῶν τινι συγγενέσθαι. 15 καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι προσέκειτο τὸ καλὸς τῷ ἀγαθῷ, ὅντινα¹⁸ ἴδοιμι καλόν, τούτῳ προσήειν καὶ ἐπειρώμην καταμανθάνειν, εἴ ποῦ ἴδοιμι προσηρητημένον τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν· 16 ἀλλ' οὐκ ἄρα εἶχεν οὕτως,¹⁹ ἀλλ' ἐπίου ἐδόκουν καταμανθάνειν τῶν καλῶν τὰς μορφὰς πάνυ μοχθηροὺς ὄντας τὰς ψυχάς. ἐδοξεν οὖν μοι ἀφόμενον τῆς καλῆς ὄψεως ἐπ' αὐτῶν τινα ἐλθεῖν τῶν καλουμένων καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν. 17 ἐπεὶ οὖν τὸν Ἰσχόμαχον ἤκουον πρὸς πάντων καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ ξένων καὶ ἀσπῶν καλόν τε καὶ ἀγαθόν ἐπονομαζόμενον, ἐδοξέ μοι τούτῳ πειραθῆναι συγγενέσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Διηγείται ὁ Σ. ὅτι ἀπάντησέ ποτε κατὰ τύχην τὸν Ἰσχόμαχον, καθήμενον εἰς τὴν στοάν τοῦ Ἐλευθερίου Διός, τὸν ἵποτον καὶ ἐρωτήσας, τίνι τρόπῳ ἀπέκτησε τὸ ὄνομα καλὸς καὶ ἀγαθός, ἐν ᾧ σχεδὸν πάντοτε φαίνεται διατρίβων ἐκτὸς τῆς οἰκίας, ἤκουσα παρ' αὐτοῦ ὅτι ἔχει σύζυγον ἀρμοδιωτάτην εἰς τὴν κυβερνήσιν τῶν οἰκιακῶν, καὶ τὴν διήγησιν δὲ τῶν ὅσα νεωστὶ ὁ Ἰσχόμαχος εἶχε συνδιαλεχθῆ μετὰ τῆς συζύγου του, ἐνθα ὁ Ἰσχ. ἐκβίπει τὸ σύνολον τῶν καθήκοντων τῆς οἰκοδεσποίνης. Ἐξηγεῖ τὸν σκοπὸν τῆς συζύγου· διδάσκει δὲ ὅτι ἡ σωφροσύνη εἶναι ἀναγκαῖα καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ τῇ γυναικί, προσδιορίζει τῆς γυναικὸς καθήκοντα μᾶλλον τὰ ἐντὸς τῆς οἰκίας, τὴν διατήρησιν δηλ. καὶ ἐπιμέλειαν τῶν τέκνων, τῶν τροφίμων, ἐσθίων καὶ πάντων τῶν ὑπὸ τὴν στέγην. Διὰ τὰ ἐκπληρῆσαι δ' ἕκαστος τὰ καθήκον αὐτοῦ οὐχὶ μόνον ἡ φύσις ἐπρονοήσεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔθος καὶ ὁ ὑπὸ τῶν θεῶν καθιερωθεὶς νόμος τοῦτο συνεπαίνοῦσι, καὶ τὸν νόμον τοῦτον οὐδεὶς παραβάνει ἀτιμωρητῆ. Ἀποδεικνύει δὲ ἐπειτα διὰ πολλῶν, ὅτι ἡ σύζυγος πρέπει πάντοτε νὰ ἦναι ἐν τῇ οἰκίᾳ ὡς ἡ ἡγεμὸν τῶν μελισσῶν, ἀπονέμουσα εἰς τε τοὺς οἰκέτας καὶ τὰς ταμίας τὸ ἀνήκον ἔργον, προνοοῦσα ἐπιμελῶς τῶν τροφίμων καὶ εἰς ἱματισμὸν χραιοῖων, ἐπιμελουμένη τῆς τῶν θεοραπόντων ὑγείας, διασώζουσα τὰ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν οἰκίαν εἰσφερόμενα, καὶ διδάσκουσά τε καὶ καθοδηγοῦσα, ἂν ἡ χρεία, τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Τὰ ἵποια ἔργα ἀνάσας ὅλα συνειτῶς ἐκτελεῖται θέλει κατορθώσεν ὡστε προίσης τῆς ἡλικίας νὰ γένηται ἐντιμωτέρα καὶ σεβαστοτέρα εἰς τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ.

1) Ἰδῶν οὖν ποτε αὐτὸν¹ ἐν τῇ τοῦ Διός τοῦ Ἐλευθερίου στοᾷ² καθήμενον, ἐπεὶ μοι ἐδοξε σχολάζειν, προσῆλθον αὐτῷ, καὶ πα-

17) τὸ ἐπεθύμουν ἢ ψυχῆ μου. 18) ἀντὶ: εἴ τινα. 19) ἀλλὰ τὸ πρῆγμα, καθὼς μὲ θαυμασμῶν μου ἐθεοκλήθη, δὲν εἶχεν οὕτως.

1) τὸν Ἰσχόμαχον. 2) ὑπῆρχεν, εἰς Ἄθην καὶ τοῦ Ἐλευθερίου Διός, τοῦ

ρακαθιζόμενος εἶπον, τί, ὦ Ἰσχόμαχε, οὐ μάλα εἰωθῶς σχολάζειν κάθησαι; ὅ ἐπει τά γε πλείστα ἢ πράττοντά τι ὄρω σε ἢ οὐ πάνυ σχολάζοντα ἐν τῇ ἀγορᾷ. 2 Οὐδὲ ἄν γε νῦν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ Σώκρατες, ἐώρας, εἰ μὴ ζένους τινὰς συνθεμένην ἀναμένειν ἐνθάδε. Ὄταν δὲ μὴ πράττης τι τοιοῦτον, πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη ἐγὼ, ποῦ διατρίβεις, καὶ τί ποιεῖς; ἐγὼ γάρ τοι πάνυ βούλομαι σου πηθέσθαι, τί ποτε πράττων καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς κέκλησαι, ἐπει οὐκ ἔνδον γε διατρίβεις, οὐδὲ τοιαύτη σου³ ἢ ἐξίς τοῦ σώματος καταφίνεται. 3 καὶ ὁ Ἰσχόμαχος γελάσας ἐπὶ τῷ τί ποιῶν καλὸς καὶ ἀγαθὸς κέκλησαι καὶ ἡσθεῖς, ὡς γ' ἐμοὶ ἔδοξεν, εἶπεν, Ἄλλ' εἰ μὲν, ὅταν σοὶ διαλέγωνται περὶ ἐμοῦ τινες, καλοῦσί με τοῦτο τὸ ὄνομα, οὐκ οἶδα. οὐ γὰρ δὴ, ὅταν γέ με εἰς ἀντίδοσιν⁴ καλῶνται τριηραρχίας ἢ χορηγίας, οὐδεὶς, ἔφη, ζητεῖ τὸν καλὸν τε καὶ ἀγαθόν, ἀλλὰ σαφῶς, ἔφη, ὀνομαζόντες με Ἰσχόμαχον πατρόςθεν προσκαλοῦνται, ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ με ἐπήρου, οὐδαμῶς ἔνδον διατρίβω, καὶ γὰρ δὴ, ἔφη, τά γε ἐν τῇ οἰκίᾳ μου πάνυ καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ ἐστὶν ἰκανὴ διοικεῖν. 4 Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἔφη ἐγώ γε, ὦ Ἰσχόμαχε, πάνυ ἂν ἡδέως σου πηθόμην, πότερα αὐτὸς οὐ ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα, ὥστε εἶναι οἷαν δεῖ, ἢ ἐπισταμένην ἔλαβες παρὰ τοῦ πατρός καὶ τῆς μητρὸς διοικεῖν τὰ προσήκοντα αὐτῇ. 5 Καὶ τί ἂν,⁵ ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπισταμένην αὐτὴν παρέλαβον, ἢ ἔτη μὲν οὐπω πεντεκαίδεκα γεγονυῖα⁷ ἦλθε πρὸς ἐμέ, τὸν δ' ἐμπροσθεν χρόνον ἔζη ὑπὸ πολλῆς ἐπιμελείας, ὅπως ὡς ἐλάχιστα μὲν ὄψοιτο, ἐλάχιστα δ' ἀκούσοιτο, ἐλάχιστα δ' ἔροιτο; 6 οὐ γὰρ ἀγαπη-

ὁποῖο ἐτελοῦντο κατ' ἔτος τὰ ἱερά. τὴν δὲ εἰς τὸν ναὸν παρακειμένην στοάν φησὶν ἔδοξεν κατὰ τὸν ὕπερθεον παρ' Ἀρποκρατίωνι ἰδίαις δαπάναις οἱ ἐξελεύθεροι, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα. φαίνεται δὲ ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦτο πλησίον τῆς ἀγορᾶς.

3) μένει ἀργός. 4) οἷα ἂν εἴη ἢ τοῦ ἔνδον διατρήσαντος. 5) ὑπῆρχε νόμος ἐν Ἀθήναις, καθ' ὃν ἐάν τις διορισθεὶς τριηραρχος κατεμύνηεν ἄλλον πλουσιώτερον ἢ αὐτὸς, ἀπελύετο τῆς τριηραρχίας· ἐὰν δ' ἐκεῖνος δὲν ὑπεβάλλετο εἰς τὴν δαπάνην τοῦ τριηραρχοῦ, ὄφειλε νὰ ἀνταλλάξῃ πρὸς τοῦτον τὰ ὑπάρχοντά του, καὶ οὗτος νὰ γείνη οὕτω τριηραρχος, καὶ ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ καθήκοντα τοῦ πρώτου μετέβαινον οὕτω διὰ τῆς ἀντιδόσεως εἰς τὸν δεύτερον. 6) καὶ τί γινώρισαν ἡθελῶν νὰ τὴν λάβω. 7) τοιαύτη φαίνεται ἦτο ἡ συνήθεια ἐν Ἀθήναις, ἂν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης συσταίῃ τὴν ἡλικίαν τῶν δεκαοκτῶ ἐτῶν.

τόν⁸ σοὶ δοκεῖ εἶναι, εἰ μόνον ἦλθεν ἐπισταμένη ἔρια παραλαβοῦσα ἱμάτιον ἀποδείξει, καὶ ἐωρακυῖα, ὡς ἔργα ταλάσια θεραπαῖνας δίδονται; ἐπει τά γε ἀμφὶ γαστέρα,⁹ ἔφη, πάνυ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ἦλθε πεπαιδευμένη· ὅπερ μέγιστον ἔμοιγε δοκεῖ παιδεύμα εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικί. 7 τὰ δ' ἄλλα, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, αὐτὸς ἐπαίδευσας τὴν γυναῖκα, ὥστε ἰκανὴν εἶναι ὧν προσήκει ἐπιμελεῖσθαι; οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, οὐ πρὶν γε καὶ ἔθυσα καὶ εὐξάμην¹⁰ ἐμέ τε τυγχάνειν διδάσκοντα καὶ ἐκείνην μανθάνουσαν τὰ βέλτιστα¹¹ ἀμφοτέροις ἡμῖν. 8 οὐκοῦν, ἔφη ἐγὼ, καὶ ἡ γυνὴ σοὶ συνέθευ καὶ συνεύχετο αὐτὰ ταῦτα; καὶ μάλα γ', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, πολλὰ ὑπισχνουμένη μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς γενέσθαι οἷαν δεῖ, καὶ εὐδηλος ἦν, ὅτι οὐκ ἀμελήσει τῶν διδασκομένων. 9 πρὸς θεῶν, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, τί πρῶτον διδάσκεις ἤρχου αὐτὴν, διηγοῦ μοι· ὡς ἐγὼ ταῦτ' ἂν ἠδιόν σου διηγουμένου ἀκούοιμι, ἢ εἰ μοι γυμνικὸν ἢ ἱππικὸν ἀγῶνα τὸν κάλλιστον διηγοῖτο. 10 καὶ ὁ Ἰσχόμαχος ἀπεκρίνατο, τί δ',¹² ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπει ἤδη μοι χειροήθης ἦν καὶ ἐτετιθάσσευτο, ὥστε διαλέγεσθαι, ἠρόμην αὐτὴν, ἔφη, ὠδέπως· εἰπέ μοι, ὦ γύναι, ἄρα ἤδη κατενόησας, τίνος ποτὲ ἕνεκα ἐγὼ τε σὲ ἔλαβον καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ἔδοσαν σε ἐμοί; 11 ὅτι μὲν γὰρ οὐκ ἀπορία ἦν, μεθ' ὅτου ἄλλου ἐκαθεύδομεν ἂν, οἶδ' ὅτι καὶ σοὶ καταφανὲς τοῦτ' ἐστὶ. βουλευόμενος δ' ἐγώ γε ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ὑπὲρ σοῦ, τί' ἂν κοινῶν βέλτιστον αἴκου τε καὶ τέκνων λάβοιμεν, ἐγὼ τε σὲ ἐξελεξάμην καὶ οἱ σοὶ γονεῖς, ὡς ἐοίκασιν, ἐκ τῶν δυνατῶν¹³ ἐμέ. 12 τέκνα μὲν οὖν ἦν θεός ποτε διδῶ ἡμῖν γενέσθαι, τότε βουλευσόμεθα περὶ αὐτῶν, ὅπως ὁ τι βέλτιστα παιδεύσομεν αὐτά· κοινὸν γὰρ ἡμῖν καὶ τοῦτο τάγαθόν, συμμάχων καὶ γηροβοσκῶν ὅτι βελτίστων τυγχάνειν. 13 νῦν

8) ἰκανόν. 9) τὰ τοῦ μαγειρείου. 10) πολλαχοῦ ὁ Ξενοφῶν λέγει, ὅτι πρὸ πάντων ἔργων πρέπει νὰ προηγῶνται εὐχαὶ πρὸς τοὺς θεοὺς.

11) ἐννοητέον καὶ εἰς τὸ τυγχάνειν διδῶ—ἐμέ τε τυγχ. διδ. τὰ βέλτιστα ἀμφοτέροις ἡμῖν, καὶ ἐκείνην τυγχάνειν μανθάνουσαν τὰ βέλτιστα ἀμφ. ἡμῖν.

12) τί ἄλλο (=οὐδὲν ἄλλο), εἶπεν ὁ Σ., τὴν ἠρώτησα. 13) ἀπὸ ὅσους ἄλλους ἠδύναντο.

δὲ¹⁴ δὴ οἶκος ἡμῖν ὁδε κοινός ἐστιν. ἐγὼ τε γὰρ ὅσα μοι ἐστὶν ἅπαντα εἰς τὸ κοινὸν ἀποφαίνω, σὺ τε ὅσα ἡνέγκω πάντα εἰς τὸ κοινὸν κατέθηκας. καὶ οὐ τοῦτο δεῖ λογίζεσθαι, πότερος ἄρα ἀριθμῷ πλείω συμβέβηται ἡμῶν, ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ εὖ εἰδέναι, ὅτι, ὅποτερος ἂν ἡμῶν βελτίων κοινωνὸς ἦ, οὗτος τὰ πλείονος ἄξια συμβάλλεται. 14 ἀπεκρίνατο δέ μοι, ὦ Σώκρατες, πρὸς ταῦτα ἡ γυνή. Τί δ' ἂν ἐγὼ σοι, ἔφη, δυναίμην συμπράξαι; τίς δὲ ἡ ἐμὴ δύναμις; ἀλλ' ἐν σοὶ¹⁵ πάντα ἐστίν· ἐμὸν δ' ἔφησεν ἡ μήτηρ ἔργον εἶναι σωφρονεῖν.¹⁶ 15 Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ἐγὼ, ὦ γύναι, καὶ γὰρ καὶ ἐμοὶ ὁ πατήρ. ἀλλὰ σωφρόνων τοί ἐστι¹⁷ καὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς οὕτως ποιεῖν, ὅπως τὰ τε ὄντα ὡς βέλτιστα ἔξει καὶ ἄλλα ὅ τι πλείστα ἐκ τοῦ καλοῦ τε καὶ δικαίου¹⁸ προσγενήσεται. 16 Καὶ τί δέ, ἔφη, ὄραξ, ἡ γυνή, ὅτι ἂν ἐγὼ ποιούσα συναύξομι τὸν οἶκον; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ἐγὼ, ἅτε οἱ θεοὶ ἐφυσάν σε δύνασθαι καὶ ὁ νόμος συνεπαινεῖ, ταῦτα πειρῶ ὡς βέλτιστα ποιεῖν. 17 Καὶ τί δὴ ταῦτά ἐστιν; ἔφη ἐκεῖνη. Οἶμαι μὲν ἐγωγε, ἔφη, οὐ τὰ ἐλαχίστου ἄξια, εἰ μή πέρ γε καὶ ἡ ἐν τῷ σμῆνι ἡγεμῶν μέλιττα ἐπ' ἐλαχίστου ἄξιοις ἔργοις¹⁹ ἐφέστηκεν. 18 ἐμοὶ γάρ τοι, ἔφη φάναι, καὶ οἱ θεοί, ὦ γύναι, δοκοῦσι πολλὸν διεσκεμμένως μάλιστα τὸ ζεύγος τοῦτο συνθεσικένας, ὃ καλεῖται θῆλυ καὶ ἄρρεν, ὅπως ἐτι ὠφελιμώτατον ἦ²⁰ αὐτῷ εἰς τὴν κοινωνίαν. 19 πρῶτον μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἐκλιπεῖν²¹ ζῶων γένη τοῦτο τὸ ζεύγος κείται μετ' ἀλλήλων τεκνοποιούμενον, ἔπειτα τὸ γηροβοσκὸς κεκτῆσθαι ἑαυτοῖς ἐκ τούτου τοῦ ζεύγους τοῖς γούν ἀνθρώποις πορίζεται· ἔπειτα δὲ καὶ ἡ δίαιτα τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ὡσπερ τοῖς κτήνεσιν ἐστὶν ἐν ὑπάθειρῳ, ἀλλὰ στεγῶν δεῖται²² δηλονότι. 20 δεῖ μέντοι τοῖς μέλλουσιν ἀνθρώποις ἐ-

14) ὅτε δὲν ἔχομεν ἀκόμη τέκνα. 15) πληρόνσου, εἰς ἐτένα στέκονται τὰ πάντα. 16) νὰ ἡμᾶς σώφρων, φρόνιμος. ἀλλ' ὁ ἰσχυράχος τὴν λέξιν ταύτην κατωτέρω τὴν λαμβάνει εἰς τὴν εὐρυχωροτέραν καὶ σπουδαιοτέραν σημασίαν, εἰς τὴν ὅπου λαμβάνεται συχνότατα εἰς τὴν Σωκρατικὴν φιλοσοφίαν.

17) ἴδιον. 18) ἔργον ἀντί: καλῶς καὶ δικαίως. 19) ἐπὶ ἔργοις ἐλαχίστου ἄξιοις. 20) ἐκτός ὅτι εἶναι ἀναγκαῖότατον εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἀνθρώπου γένους, νὰ ἦναι προσεῖτε ἡ συζυγία καὶ ὠφελιμώτατον εἰς αὐτὸ τὸ ζεύγος.

21) Ἐνεκα τοῦ μὴ ἐκλ. 22) ὁ ἄνθρωπος, ἡ τὸ ζεύγος τοῦτο.

ξιν ὅτι εἰσφέρωσιν εἰς τὸ στεγνὸν τοῦ ἐργαζομένου²³ τὰς ἐν τῷ ὑπάθειρῳ ἐργασίας. καὶ γὰρ νεκτὸς καὶ σπύρος καὶ φυτεία καὶ νομικὴ ὑπάθειρα ταῦτα πάντα ἔργα ἐστίν· ἐκ τούτων δὲ τὰ ἐπιτήδεια γίγνεται. 21 δεῖ δ' αὖ, ἐπειδὴν ταῦτα εἰσνεχθῆ εἰς τὸ στεγνόν, καὶ τοῦ σώτοντος²⁴ ταῦτα καὶ τοῦ ἐργαζομένου δ' αὖ τῶν στεγνῶν ἔργα δεόμενά ἐστι.²⁵ στεγνῶν δὲ δεῖται καὶ ἡ τῶν νεογνῶν τέκνων παιδοτροφία, στεγνῶν δὲ καὶ αἱ ἐκ τοῦ καρποῦ τιτοποιαὶ δέονται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τῆς ἐσθλῆτος ἐκ τῶν ἐρίων ἐργασία. 22 ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρω ταῦτα καὶ ἔργων καὶ ἐπιμελείας δεῖται τὰ τε ἔνδον καὶ τὰ ἔξω, καὶ τὴν φύσιν, φάναι, εὐθύς παρεσκεύασεν ὁ θεός, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὴν μὲν τῆς γυναικὸς ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα, τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τὰ ἔξω ἔργα καὶ ἐπιμελήματα. 23 ῥίγη μὲν γὰρ καὶ θάληνη καὶ ὀδοιπορίας καὶ στρατείας τοῦ ἀνδρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μᾶλλον δύνασθαι καρτερεῖν κατεσκεύασεν· ὥστε²⁶ τὰ ἔξω ἐπέταξεν αὐτῷ ἔργα· τῆ δὲ γυναικὶ ἦσσαν τὸ σῶμα δυνατὸν πρὸς ταῦτα φύσας τὰ ἔνδον ἔργα αὐτῆ, φάναι ἔφη, προστάξαι μοι δοκεῖ ὁ θεός. 24 εἰδὼς δὲ, ὅτι τῆ γυναικὶ καὶ ἐνέφυσεν καὶ προσέταξε τὴν τῶν νεογνῶν τέκνων τροφήν, καὶ τοῦ στέργειν τὰ νεογνά βρέφη πλείον αὐτῆ ἐδάσατο ἢ τῷ ἀνδρὶ.²⁷ 25 ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ φυλάσσειν τὰ εἰσνεχθέντα τῆ γυναικὶ προσέταξε, γινώσκων ὁ θεός, ὅτι πρὸς τὸ φυλάσσειν οὐ κακίον ἐστὶ²⁸ φοβεράν εἶναι τὴν ψυχὴν, πλείον μέρος καὶ τοῦ φόβου ἐδάσατο τῆ γυναικὶ ἢ τῷ ἀνδρὶ. εἰδὼς δὲ, ὅτι καὶ ἀρήγειν αὐ δεήσει, εἰν τις ἀδικῆ τὸν τὰ ἔξω ἔργα ἔχοντα, τούτῳ αὖ πλείον μέρος τοῦ θράσους ἐδάσατο.²⁹ 26 ὅτι δ' ἀμφοτέρους δεῖ καὶ διδόναι καὶ λαμβάνειν, τὴν μνήμην καὶ τὴν ἐπιμελείαν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροις κατέθηκεν³⁰ ὥστε οὐκ ἂν ἔχῃς διελεῖν, πότερα τὸ ἔθνος τὸ θῆλυ ἢ

23) δεῖ αὐτοῖς τοῦ ἐργαζομένου. 24) B. Σ. 161. 25) περίφρασις ἀντι δεῖται· ὅσα ἔργα εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνωνται ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὑπὸ τὴν στέγην.

26) Συμπερασματικῶς, ὥστε, ὡς φαίνεται, λοιπόν. 27) Ἄπομν. Α. δ 7.

28) Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰς γυναῖκας προσέταξε τὸ φυλάσσειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι, δὲ τούτου δειλοτέρας αὐτὰς ἔπλασεν ἢ τοὺς ἄνδρας· διότι ὁ φόβος συντείνει πλὴν εἰς τὴν ἐπιμελῆ φυλάξιν. 29) Διένε: μ. ν. ἀπένημι.

30) Ἐπίσης ἀπένημι. τὸ ἄρῃσεν εἰς τὴν μέσην, ὥστε νὰ λάβῃ ἕκαστος ὅσον μέρος αὐτῷ θέλει.

τὸ ἄρρεν τούτων πλεονεκτεῖ. 27 καὶ τὸ ἐγκρατεὺς δὲ εἶναι ὧν δεῖ εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέροις κατέθηκε, καὶ ἐξουσίαν ἐποίησεν ὁ Θεός, ὑπότερος ἂν ἢ βελτίων, εἴθ' ὁ ἀνὴρ εἴθ' ἡ γυνή, τοῦτον καὶ πλεῖον φέρεσθαι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ. 31 28 διὰ δὲ τὸ τὴν φύσιν μὴ πρὸς πάντα ταῦτ' ἀμφοτέρων εἶ πεφυκέναι, διὰ τοῦτο καὶ δέονται μᾶλλον ἀλλήλων καὶ τὸ ζεῦγος ὠφελιμώτερον ἑαυτῶ γηγένηται, ἃ τὸ ἕτερον ἐλλείπεται τὸ ἕτερον δυνάμενον. 32 29 ταῦτα δεῖ³³, ἔφην, δεῖ ἡμᾶς, ὦ γύναι, εἰδότες ἃ ἑκατέρῳ ἡμῶν προστέτακται ὑπὸ τοῦ θεοῦ πειρᾶσθαι, ὅπως ὡς βέλτιστα τὰ προσήκοντα ἑκάτερον ἡμῶν διαπράττεσθαι. 34. 30 συνεπαίνει δὲ, ἔφη, ρᾶναι, καὶ ὁ νόμος αὐτὰ συζευγνύς ἀνδρα καὶ γυναῖκα. καὶ κοινωνοὺς ὡσπερ τῶν τέκνων ὁ θεὸς ἐποίησεν, οὕτω καὶ ὁ νόμος τοῦ οἴκου κοινωνοὺς καθίστησι. καὶ καλὰ δὲ εἶναι ὁ νόμος ἀποδείκνυσιν ἃ ὁ θεὸς ἔφυσεν ἑκάτερον μᾶλλον δύνασθαι. τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον ἔνδον μένειν ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν ἢ τῶν ἐξω ἐπιμελεῖσθαι. 31 εἰ δέ τις παρ' ἃ ὁ θεὸς ἔφουσε ποιεῖ, ἴσως τι καὶ ἀτακτῶν τοὺς θεοὺς οὐ λήθει καὶ δίκην δίδωσιν ἀμελῶν τῶν ἔργων τῶν ἑαυτοῦ ἢ πράσσειν τὰ τῆς γυναικὸς ἔργα. 32 δοκεῖ δέ μοι, ἔφην, καὶ ἡ τῶν μελισσῶν ἡγεμῶν τοιαῦτα ἔργα ὑπὸ τοῦ θεοῦ προστεταγμένα διαπονεῖσθαι. Καὶ ποῖα δ', ἔφη ἐκείνη, ἔργα ἔχουσα ἡ τῶν μελισσῶν ἡγεμῶν ἐξομοιοῦται³⁵ τοῖς ἔργοις οἷς ἐμὲ δὴ πράττειν; 33 Ὅτι, ἔφην ἐγὼ, ἐκείνη τε ἐν τῷ σμήνῃ μένουσα οὐκ ἔξ ἀργούς τὰς μελίσσας εἶναι,

31) Τῆς ἐγκρατείας δηλονότι. 32) Ἐπειδὴ ὁ ἀνὴρ ἔχει ἐκείνας τὰς ἐκτελεστικὰς ἀνωτέρας, καθ' ἃς ἡ γυνή εἶναι κατωτέρα· καὶ ἡ γυνή πάλιν ἀνωτέρα ἐκείνας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἀνὴρ ἔλαττοῦται. αἱ δὲ ἀπολυτοὶ αὐταὶ ὀνομαστικὰ διὰ τὴν γινώσκον ἰσότηταν τῶν ἀσχημάτων, νὰ ἐκφράξωσιν θελ. δ. ἃ τῆς αὐτῆς καὶ πτώσεως, τὸ ὅλον καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ.

33) Ταῦτα δεῖ, ἃ ἑκατέρῳ ἡ πρ. ὁ. τ. θ. εἰδότες ἡμᾶς δεῖ πειρᾶσθαι, ὅπως κ. τ. λ. 34) Ἡδύνατο νὰ εἴπῃ ἢ πειρᾶσθαι ὡς βέλτιστα—διὰ πρᾶττεσθαι, ἢ πειρᾶσθαι, ὅπως—διαπραξόμεθα· ἐγένετο δὲ σύμπτυξις τῶν δύο τρόπων τῆς συντάξεως, καὶ ἀπὸ μὲν τὴν μίαν ἔλαβε τὸ ὅπως, ἀπὸ δὲ τὴν ἄλλην τὸ ἀπρᾶττεσθαι. 35) Ὅταν δύο πρόσωπα ἢ πράγματα παραβάλλωνται πρὸς ἄλληλα, πολλὰκις εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς παραβάσεως ἀντὶ τοῦ πρώτου ἢ τοῦ πράγματος αὐτοῦ τίθεται ἐκεῖνο, ἀφ' οὗ προέρχεται ἢ πρᾶττεσθαι, ἢ καὶ ἐναλλάξ. ἐνταῦθα ἀντί. ἐξ μ. ἐμοί, ἢ τὰ ἔργα αὐτῆς ἔσομαι. τοῖς ἔργοις ἐμοῦ.

ἀλλ' ἃς μὲν δεῖ ἐξω ἐργάζεσθαι ἐκπέμπει ἐπὶ τὸ ἔργον, καὶ ἃ ἂν αὐτῶν ἐκστή εἰσφέρει οἷδ' ἔτε καὶ δέχεται, καὶ σώζει ταῦτα, ἔστ' ἂν δέη³⁶ χρῆσθαι. ἐπειδὴν δὲ ἡ ὥρα τοῦ χρῆσθαι ἦκη, διανέμει τὸ δίκαιον³⁷ ἑκάστῳ. 34 καὶ ἐπὶ τοῖς ἔνδον δ' ἐξυφαινομένοις κηρίοις ἐφέστηκεν, ὡς³⁸ καλῶς καὶ ταχέως ὑφαίνηται, καὶ τὸν γιγνόμενον τόκον ἐπιμελεῖται³⁹, ὡς ἐκτρέφεται· ἐπειδὴν δὲ ἐκτραφῆ καὶ ἀξιοεργοί⁴⁰ οἱ νεοσσοὶ γέωνται, ἀποικίζει αὐτοὺς σὺν τῶν ἐπομένων τινὶ ἡμερόνι. 41 35 Ἡ καὶ ἐμὲ σὺν, ἔφη ἡ γυνή, δεήσει ταῦτα ποιεῖν; δεήσει μέντοι σε, ἔφην ἐγὼ, ἔνδον τε μένειν καὶ οἷς μὲν ἂν ἐξω τὸ ἔργον ἢ τῶν οἰκετῶν, τούτους συνεκπέμπειν, οἷς δ' ἂν ἔνδον ἔργον ἐργαστέον, τούτων σοὶ ἐπιστατητέον, καὶ τὰ τε εἰσφερόμενα ἀποδεκτέον, 36 καὶ ἃ μὲν ἂν αὐτῶν δέη δαπανᾶν, σοὶ διανεμητέον, ἃ δ' ἂν περιττεύειν δέη προνοητέον καὶ φυλακτέον, ὅπως μὴ ἢ εἰς τὸν ἐνιαυτὸν κειμένη δαπάνη εἰς τὸν μῆνα δαπανᾶται· καὶ ὅταν ἔρια εἰσενεχθῆ σοι, ἐπιμελητέον, ὅπως οἷς δεῖ ἱμάτια γίγνηται· καὶ ὅγε ξηρὸς σίτος ὅπως καλῶς ἐδώδιμος γίγνηται, ἐπιμελητέον. 37 ἐν μέντοι τῶν σοὶ προσκόντων, ἔφην ἐγὼ, ἐπιμελημάτων, ἴσως ἀχαριστότερον⁴² δοξεῖ εἶναι, ὅτι, ὅς ἂν κάμη τῶν οἰκετῶν, τούτων⁴³ σοὶ ἐπιμελητέον πάντων, ὅπως θεραπεύηται. Νὴ Δί', ἔφη ἡ γυνή, ἐπιχαριτώτατον⁴⁴ μὲν αὖν, ἢν μέλλωσί γε οἱ καλῶς θεραπευθέντες χάριν εἰσεσθαι καὶ εὐνοῦσθαι ἢ πρόσθεν ἔσσεσθαι. 38 καὶ ἐγὼ, ἔφη ὁ ἰσχύμαχος, ἀγασθεὶς αὐτῆς τὴν ἀπόκρισιν εἶπον· Ἄρα γε, ὦ γύναι, διὰ τοιαύτας τινας⁴⁵ προνοίας καὶ τῆς ἐν τῷ σμήνῃ ἡγεμονίας αἱ μελίσσαι οὕτω διατίθενται πρὸς αὐτὴν, ὥστε, ὅταν ἐκείνη ἐκλίπῃ,⁴⁶ οὐδεμία οἴεται τῶν μελισσῶν ἀπολειπτέον εἶναι, ἀλλ'

36) Ἔως ὅτου νὰ κάμη χρῆμα, νὰ ἦναι ἀνάγκη. 37) Ἐλλ. μέρος.

38) Ἔως ὅτου νὰ κάμη χρῆμα, νὰ ἦναι ἀνάγκη. 39) Ἐλλ. μέρος. 40) Ἔως ὅτου νὰ κάμη χρῆμα, νὰ ἦναι ἀνάγκη. 41) Ἐλλ. μέρος.

42) Ἄξιον νὰ ἐργάζονται. 43) Ἄντι: σὺν τινὶ ἡμερόνι τῶν ἐπομένων. Φροντίζει διὰ νὰ μεταφερθῶσιν εἰς ἀποικίαν ὑπὸ τινος, τοῦτο ἔχοντος ἔργον νὰ οὐκ ἔχειν οὐδὲν. 44) Ἄντι: σὺν τινὶ ἡμερόνι τῶν ἐπομένων. 45) Ἄντι: σὺν τινὶ ἡμερόνι τῶν ἐπομένων. 46) Ἄντι: σὺν τινὶ ἡμερόνι τῶν ἐπομένων.

44) Τὸ θετικόν εἶναι: ἐπιχαρῶς. 45) Τοιαύτας κάποιας, τοιαύτας ἀποικίας. 46) Ἄντι: σὺν τινὶ ἡμερόνι τῶν ἐπομένων.

ἔπονται πᾶσαι; καὶ ἡ γυνή μοι ἀπεκρίνατο 39 Ὁχυμαζοίμ' ἄν, ἔφη, εἰ μὴ πρὸς σέ μᾶλλον τείνοι⁴⁷ τὰ τοῦ ἡγεμόνος ἔργα ἢ πρὸς ἐμέ. ἡ γὰρ ἐμὴ φυλακὴ τῶν ἔνδον καὶ διανομὴ γελοία τις⁴⁸ ἄν, οἴμαι, φαίνοιτο, εἰ μὴ σύ γε ἐπιμελοῖο, ὅπως ἐξωθέν τι εἰσφέροιτο. 40 Γελοία δ' αὖ, ἔφη ἐγώ, ἡ ἐμὴ εἰσφορὰ φαίνοιτ' ἄν, εἰ μὴ εἴη ὅστις τὰ εἰσνεχθέντα σώζοι. οὐχ ὄραξ, ἔφη ἐγώ, εἰ εἰς τὸν τετρημένον⁴⁹ πίθον ἀντλεῖν λεγόμενοι ὡς οἰκτεῖρονται, ὅτι μάτην πονεῖν δοκοῦσι; Νῆ Δί', ἔφη ἡ γυνή, καὶ γὰρ⁵⁰ τλήμονές εἰσιν, εἰ τοῦτό γε ποιοῦσιν. 41 Ἄλλαι δέ τοι, ἔφη ἐγώ, ἴδιαι ἐπιμέλειαι, ὧ γύναι, ἠδειά σοι γίγνεται, ὅπταν ἀνεπιστήμονα ταλασίας λαβοῦσα ἐπιστήμονα ποιήσης καὶ διπλασίω σοι ἀξία γένηται, καὶ ὅπταν ἀνεπιστήμονα ταμείας καὶ διακονίας παραλαβοῦσα ἐπιστήμονα καὶ πιστὴν καὶ διακονικὴν ποιησαμένη παντὸς ἀξίαν ἔχης, καὶ ὅπταν τοὺς μὲν εὐφρονάς τε καὶ ὠφελίμους τῷ σῶ οἴκῳ ἐξῆ σοι εὖ ποιῆσαι, ἐὰν δέ τις πονηρὸς φαίνηται, ἐξῆ σοι κολάσαι. 42 τὸ δὲ πάντων ἡδιστον, ἐὰν βελτίων ἐμοῦ φανῆς, καὶ ἐμέ σὸν θεράποντα ποιῆσῃ⁵¹, καὶ μὴ δέη σε φοβεῖσθαι, μὴ προϊούσης τῆς ἡλικίας ἀτιμωτέρα ἐν τῷ οἴκῳ γένη, ἀλλὰ πιστεύης, ὅτι πρῶτον γινομένην, ὅσῳ ἂν καὶ ἐμοὶ κοινῶς καὶ παισὶν οἴκου φύλαξ ἀμείνων γίνῃ, τοσοῦτῳ καὶ τιμιωτέρα ἐν τῷ οἴκῳ ἔσῃ. 43 τὰ γὰρ καλὰ τε κάγαθά, ἐγὼ ἔφη, οὐ διὰ τὰς ὠραιότητας, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετάς εἰς τὸν βίον τοῖς ἀνθρώποις ἐπαύξεται.⁵² τοιαῦτα μὲν, ὦ Σώκρατες, δοκῶ μεμνήσθαι αὐτῆ τὰ πρῶτα διαλεχθεῖς.

καλλίον ἀμεταβάτως καθὼς καὶ τὸ ἐπόμενον ἀπολεῖπτόν, ἢ καὶ εἰς τοῦτο πρέπει νὰ ὑπεννοήσωμεν τὸ: ἐκείνης, αὐτῆς. 47) Ἄν θέν ἤβελον ἀήκει εἰς σέ μᾶλλον ὡς σὺ φρονεῖς) παρὰ εἰς ἐμέ. 48) Σχεδὸν γελοία.

49) Τυτράνω. 50) Διότι τῷ ὄντι. 51) Μέσ. ἀορ. ὑποκταν. ἐγκλίσεως.

52) Διότι ὅσα εἶναι ἐντιμα καὶ ἀγαθὰ δὲν οὐξάνονται διὰ τοῦτο, ὅτι ἡ μορφή τοῦ σώματος γίνεται τελειότερα καὶ τιμιωτέρα, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ὅτι ἐμοῦ μὲ τὴν ἡλικίαν συναυξάνουσι: καὶ αἱ ἀρεταὶ τῶν ἀνθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Πρῶτον μὲν ἐπικνεῖ ὁ Ἰσχύμαχος τὴν ἑαυτοῦ σύζυγον, ὅτι παρηκολούθησεν ἐπιμελίστατα τὰς διδασκαλίας τοῦ ταύτας, ἐπειτα δὲ διηγείται τίνι τρόπῳ ἀπέδειξεν εἰς αὐτὴν τὸ χρῆσιμον τῆς δικταξείας καὶ τοποθετήσεως τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ πρὸς δὲ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ τοῦτον μετεχειρίσθη τὰ παραδείγματα τῆς στρατιᾶς, τῆς τριήρεως καὶ τοῦ κυκλίου χοροῦ· τὰ ὅποια, παραμεληθείσης μὲν τῆς τάξεως καὶ τοῦ θεατοῦ λυποῦσι τὴν θίαν, καὶ εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς μετέχοντας αὐτῶν ἢ βλάβην προξενούσι, ἢ τοῦλάχιστον ἀηδῖαν ἐμποιοῦσι· καλῶς δὲ τεταγμένα καὶ τερπνοτάτην παρέχουσι ὄψιν καὶ μεγίστην ἔχουσι τὴν ὠφέλειαν. Οὕτω λοιπὸν καὶ εἰς τὴν τῶν οἰκιακῶν κυβέρνησιν, ἂν τις ὅποιονδήποτε πρᾶγμα πρᾶξιον, πρᾶξιον νὰ ἔχῃ ἐπιθυμῆ, ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἅπαντα τοποθετημένα κατὰ βεβαίαν τινά, καὶ ὠρισμένην διάταξιν.

1 Ἡ καὶ ἐπέγνωσ τι, ὦ Ἰσχύμαχε, ἔφη ἐγώ, ἐκ τούτων¹ κεινημένην αὐτὴν μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, καὶ δηχθεῖσάν² γε αὐτὴν οἶδα καὶ ἐρυθρίασασαν σφόδρα, ὅτι, τῶν εἰσνεχθέντων τι αἰτήσαντος ἐμοῦ, οὐκ εἶχέ μοι δοῦναι. 2 καὶ ἐγὼ μὲν τοι ἰδὼν ἀχθεσθεῖσαν αὐτὴν εἶπον, Μηδὲν τι, ἔφη, ἀθυμῆσης, ὦ γύναι, ὅτι οὐκ ἔχεις δοῦναι ὅσε αἰτῶν τυγχάνω. ἔστι μὲν γὰρ πενία αὕτη σαφής, τὸ δεόμενόν τινος μὴ ἔχειν χρῆσθαι· ἀλυποτέρα δὲ αὕτη ἡ ἔνδεια, τὸ ζητοῦντά τι μὴ δύνασθαι λαβεῖν, ἢ τὴν ἀρχὴν μηδὲ ζητεῖν, εἰδὸτα, ὅτι οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ γάρ, ἔφη ἐγώ, τούτων οὐ σὺ αἰτία, ἀλλ' ἐγὼ οὐ τάξας σοι παρέδωκα, ὅπου χρὴ ἕκαστα κείσθαι, ὅπως εἰδῆς, ὅπου τε δεῖ τιθέναι καὶ ὁπόθεν λαμβάνειν. 3 ἔστι δ' οὐδὲν οὕτως,³ ὦ γύναι, οὐτ' εὐχρηστον οὔτε καλὸν ἀνθρώποις, ὡς τάξας. καὶ γὰρ χορὸς ἐξ ἀνθρώπων συγκαίμενος ἔστιν· ἀλλ' ὅταν μὲν ποιῶσιν ὅ τι ἂν τύχῃ ἕκαστος, ταραχὴ τις φαίνεται καὶ θεᾶσθαι ἀτερπές,⁴ ὅταν δὲ τεταγμένως ποιῶσι καὶ φθέγγωνται, ἅμα⁵ οἱ αὐτοὶ οὔτοι καὶ ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν εἶναι

1) κατὰ τι ὑπὸ τούτων, κατὰ συνέπειαν τούτων. 2) λυπηθεῖσαν μάλιστα.

3) οὔτε οὕτως εὐχρηστον, οὔτε οὕτω καλόν. 4) ὑπενν. ἐστί. 5) καὶ ἀξιοθ. ἅμα καὶ ἀξιοθ.

καὶ ἀξιόκωστοι. 4 καὶ στρατιὰ γε, ἔφην ἐγώ, ὦ γύναι, ἄτακτος μὲν οὐσα ταραχωδέστατον, καὶ τοῖς μὲν πολεμίοις εὐχειρότατον,⁶ τοῖς δὲ φίλοις ἀκλεέστατον ὄραν καὶ ἀχρηστότατον, ὄνος ὄμοῦ, ὀπλίτης, σκευοφόρος, ψιλός, ἰππεύς, ἄμαξα. πῶς γὰρ ἂν πορευθεῖσαν, ἐν ἔχοντες οὕτως ἐπικωλύσωσιν ἀλλήλους, ὁ μὲν βαδίζων τὸν τρέχοντα, ὁ δὲ τρέχων τὸν ἐστηκότα, ἢ δὲ ἄμαξα τὸν ἰππέα, ὁ δὲ ὄνος τὴν ἄμαξαν, ὁ δὲ σκευοφόρος τὸν ὀπλίτην; 5 εἰ δὲ καὶ μάχεσθαι δεοί, πῶς ἂν οὕτως ἔχοντες μαχέσαιντο; οἷς γὰρ ἀνάγκη αὐτῶν τοὺς ἐπιόντας φεύγειν, οὗτοι ἱκανοὶ εἰσι φεύγοντες καταπατῆσαι τοὺς ὄπλα ἔχοντας. 6 τεταγμένη δὲ στρατιὰ κάλλιστον μὲν ἰδεῖν τοῖς φίλοις, δυσχερέστατον δὲ τοῖς πολεμίοις. τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν φίλος ἡδέως θεάσαιτο ὀπλίτας πολλοὺς ἐν τάξει πορευομένους, τίς δ' οὐκ ἂν θαυμάσειεν ἰππέας κατὰ τάξεις ἐλαύνοντας, τίς δὲ οὐκ ἂν πολέμιος φοβηθεῖν ἰδὼν διευκρινημένους ὀπλίτας, ἰππέας, πελταστάς, τόξοτας, σφενδονήτας, καὶ τοῖς ἄρχουσι τεταγμένους ἐπομένους; 7 ἀλλὰ καὶ πορευομένων ἐν τάξει, κἂν πολλοὶ μυριάδες ὦσιν, ὁμοίως, ὥς περ εἰς ἕκαστος, καθ' ἡσυχίαν πάντες πορεύονται· εἰς γὰρ τὸ κενούμενον αἰεὶ⁷ οἱ ὀπισθεν ἐπέρχονται. 8 καὶ τριήρης δὲ τοι ἡ σεσαγμένη⁸ ἀνθρώπων διὰ τί ἄλλο φοβερόν ἐστι πολεμίοις ἢ φίλοις ἀξιόθεατον ἢ ὅτι ταχὺ πλεῖ; διὰ τί δὲ ἄλλο ἄλυποι ἀλλήλοις⁹ εἰσὶν οἱ ἐμπλέοντες ἢ διότι ἐν τάξει μὲν κἄθηνται, ἐν τάξει δὲ προνεύουσιν,¹⁰ ἐν τάξει δ' ἀναπίπτουσιν, ἐν τάξει δ' ἐμβαίνουσι καὶ ἐκβαίνουσι; 9 ἢ δ' ἀταξία ὁμοίον τί μοι δοκεῖ εἶναι, οἷόν περ εἰ γεωργὸς ὄμοῦ ἐμβαλοὶ κριθῶν καὶ πυρούς καὶ ὄσπρια· κἄπειτα ὅποτε δεοί ἢ μάχης ἢ ἄρτου ἢ ὄψου, διαλέγειν δεοὶ αὐτῶ ἀντί τοῦ λαθόντα διευκρινημένοις χρῆσθαι. 10 καὶ σὺ οὖν, ὦ γύναι, εἰ τοῦ μὲν ταραχῆν τούτου μὴ δεοί, βούλοιο δ' ἀκριβῶς διοικεῖν τὰ ὄντα εἰδέναι καὶ τῶν ὄντων εὐπόρως λαμβάνουσα ὅτῳ ἂν δέη χρῆσθαι, καὶ ἐμοί, ἐάν τι αἰτῶ, ἐν χάριτι διδόναι, χώραν τε δοκι-

6) τὸ θῆτα εὐχειρότατος. 7) τὸ δει καὶ εἰς τὸ κενούμενον καὶ εἰς τὸ οἱ ὀπισθεν ἐπέρχονται, ἐννοητέον. 8) αἰετῶ γεμάτη. 9) διὰ τὸ ἐνοχλοῦσιν ἀλλήλους. 10) λέξις ναυτική τὸ ἀντιθετὸ ἀναπίπτω.

μασώμεθα τὴν προσηκούσαν ἐκάστοις ἔχειν,¹¹ καὶ ἐν ταύτῃ θέντες διδάξωμεν τὴν διάκονον λαμβάνειν τε ἐντεῦθεν καὶ κατατιθέναι πάλιν εἰς ταύτην· καὶ οὕτως εἰσόμεθα τὰ τε σῶα ὄντα καὶ τὰ μὴ.¹² ἢ γὰρ χώρα αὕτη τὸ μὴ ὄν ποθήσει, καὶ δεόμενον θεραπείας ἐξετάσει ἢ ὄψις, καὶ τὸ εἰδέναι, ὅπου ἕκαστόν ἐστι, ταχὺ ἐγχειριεῖ, ὥστε μὴ ἀπορεῖν χρῆσθαι. 11 καλλίστην δὲ ποτε καὶ ἀκριβεστάτην ἔδοξα σκευῶν τῆσιν ἰδεῖν, ὦ Σώκратες, εἰςβάς ἐπὶ θέν εἰς τὸ μέγα πλοῖον τὸ φοινικικόν.¹³ πλεῖστα γὰρ σκεῦη ἐν μικροτάτῳ ἀγγεῖῳ διακεχωρισμένα ἐθεασάμην. 12 διὰ πολλῶν μὲν γὰρ δήπου, ἔρη, ξυλίνων¹⁴ σκευῶν καὶ πλεκτῶν¹⁵ ὀρμίζεται ναὺς καὶ ἀνάγεται, διὰ πολλῶν δὲ τῶν κρεμαστῶν¹⁶ καλουμένων πλεῖ, πολλοῖς δὲ μηχανήμασιν ἀνθῶπλισται πρὸς τὰ πολέμια πλοῖα, πολλὰ δὲ ὄπλα τοῖς ἀνδράσι συμπεριάγει, πάντα δὲ σκεῦη, ὅσοις περ ἐν οἰκίᾳ χρωῦνται ἀνθρώποι, τῇ συσσιτίᾳ¹⁷ ἐκάστη κομίζει· γέμει δὲ παρὰ πάντα φορτίων, ὅσα ναύκληρος κέρδους ἕνεκα ἄγεται. 13 καὶ ὅσα λέγω, ἔρη, ἐγώ, πάντα οὐκ ἐν πολλῷ τινι μείζονι χώρῳ ἔκειτο ἢ ἐν δεκακλίῳ στέγῃ¹⁸ συμμέτρῳ καὶ οὕτω κατακείμενα ἕκαστα κατενόησα, ὡς οὔτε ἀλλήλα ἐμποδίζει οὔτε μαστευτοῦ δεῖται οὔτε ἀσυσκευαστά ἐστιν οὔτε δυσλύτως ἔχει, ὥστε διατριβὴν παρέχειν, ὅταν τῷ ταχὺ δέη χρῆσθαι. 14 τὸν δὲ τοῦ κυβερνήτου διάκονον, θς πρωρεὺς¹⁹ τῆς νεῶς καλεῖται, οὕτως εὖρον ἐπιστάμενον ἐκάστην τῆν²⁰ χώραν, ὡς καὶ ἀπὸν ἂν εἴποι, ὅπου ἕκαστα κεῖται καὶ ὅποσα ἐστίν, οὐδὲν ἧττον ἢ ὁ

11) κατέχειν. 12) ὅτι περὶ ἀπροδιορίστων καὶ εἰς τὸ μέλλον ὁ λόγος.

13) ἐννοεῖ γινωσκόντι φοινικικὸν πλοῖον, τὸ ὅποιον ἔφερε κατ' ἔτος εἰς Ἄθην ἡ ζωτροφία ἢ ἄλλα ἐμπορεύματα.

14) κωπίων. 15) σχοίνων. 16) πανίων. 17) ἐννοεῖ τὴν ἀριθμῶν τινὰ κωπηλατῶν, ναυτῶν ἢ στρατιωτῶν συνθετιπνούντων, ἢ διάκονον συμποσίων τῶν κωπηλατῶν, ναυτῶν, στρατιωτῶν καὶ τοῦ στρατηγῆ μετὰ τῶν φίλων, καὶ οὕτως ἐφεξῆς.

18) δηλ. δωμάτιον δέκα κλίνας ἀναλόγως περιέχον. Δὲ οἱ Ἕλληνες ἐσπομὴν νῆσον νὰ προσδιορίζωσι τὸ μέγεθος τῶν οἰκῶν ἢ δωματίων μετὰ τὸν ἀριθμῶν τῶν κλινῶν, τὰς ὁποίας ἠδύνατο ἀρμόδιως νὰ χωρέσωσι.

19) ἀλλαχοῦ ὀνομάζεται πρωρατής. 20) ἕκαστον τὸν ἀριθμῶν τόπων.

γράμματα ἐπιστάμενος εἶποι ἂν Σωκράτους²¹ καὶ ὅποια γράμματα καὶ ὅπου ἕκαστον τέτακται. 15· εἶδον δέ, ἔφη ὁ Ἰσχομάχος, καὶ ἐξετάζοντα τοῦτον αὐτὸν ἐν τῇ σχολῇ πάντα, ὁποσοῖς ἄρα δεῖ ἐν τῷ πλοίῳ χρῆσθαι. θαυμάσας δέ, ἔφη, τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἠρόμην, τί πράττει. ὁ δ' εἶπεν· Ἐπισκοπῶ, ἔφη, ὡς ξένης, εἰ τι συμβῆναι²² γίνεσθαι, πῶς κεῖται, ἔφη, τὰ ἐν τῇ νηϊ, ἢ εἴ τι ἀποστατεῖ²³, ἢ εἰ δυσπραπέως τι σύγκειται. 16· οὐ γάρ, ἔφη, ἐγγυρεῖ, ὅταν χεμαῖζῃ. ὁ θεὸς ἐν τῇ θαλάσῃ, οὔτε μαστεύειν, ὅτου ἂν δέη, οὔτε δυσπραπέως ἔχον διδόναι. ἀπειλεῖ γὰρ ὁ θεὸς καὶ κολάζει τοὺς βλάκας. ἐὰν δὲ μόνον μὴ ἀπολέσῃ τοὺς μὴ ἀμαρτάνοντας, πάνυ ἀγαπητόν· ἐὰν δὲ καὶ πάνυ καλῶς ὑπηρετοῦντας σώζῃ, πολλὴ χάρις, ἔφη, τοῖς θεοῖς. 17· ἐγὼ οὖν κατιδὼν ταύτην τὴν ἀκριβοῖαν τῆς κατασκευῆς ἔλεγον τῇ γυναικί, ὅτι πάνυ ἂν ἡμῶν εἴη βλακικόν,²⁴ εἰ· οἱ μὲν ἐν τοῖς πλοίοις καὶ μικροῖς οὔτε χώρας εὐρίσκουσι, καὶ σαλεύοντες ἰσχυρῶς ὅμως σώζουσι τὴν τάξιν, καὶ ὑπερφοβοῦμενοι ὅμως εὐρίσκουσι τὸ δεῖον λαμβάνειν, ἡμεῖς δέ, καὶ διηρημένων ἑκάστοις θηκῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ μεγάλων καὶ βεβηκυῖα,²⁵ τῆς οἰκίας ἐν δαπέδῳ, εἰ μὴ εὐρήσομεν καλὴν καὶ εὐεύρετον χώραν ἑκάστοις αὐτῶν, πῶς οὐκ ἂν πολλὴ ἡμῶν ἀσυνεσία²⁶ εἴη; 18· ὡς μὲν δὴ ἀγαθὸν τετάχθαι σκευῶν κατασκευὴν, καὶ ὡς ῥᾶδιον χώραν ἑκάστοις αὐτῶν εὐρεῖν ἐν οἰκίᾳ θεῖναι, ὡς ἑκάστοις συμφέρεται, εἴρηται· 19· ὡς δὲ καλὸν φαίνεται, ἐπειδὴν ὑποδήματα ἐφεξῆς²⁷ κέηται, καὶ ὅποια ἦ, καλὸν δὲ ἱμάτια κεχωρισμένα ἰδεῖν, καὶ ὅποια ἦ, καλὸν δὲ στρώματα, καλὸν δὲ χαλκία, καλὸν δὲ τὰ ἀμφὶ τραπέζας, καλὸν δὲ καί, ὁ πάντων καταγελάσειεν ἂν μάλιστα οὐχ ὁ σεμνός, ἀλλ' ὁ κομφός, ὅτι καὶ χύτρας φημί εὐρύθμιον φαίνεσθαι εὐκρινῶς κειμέναις· 20· τὰ δὲ ἄλλα ἤδη που ἀπὸ τούτου²⁸ ἅπαντα καλλίως φαίνεται, κατὰ κόσμον κείμενα· χορὸς γὰρ σκευῶν ἕκαστα φαίνεται, καὶ τὸ

21) εἰς τὴν λέξιν Σωκράτης. 22) ἀνίσως, ὅταν ἤθελε τύχη νὰ συμβῆ καὶ νῦν ἀξιόλογον. 23) ἂν λείπῃ ἀπὸ τῆς θέσεως. 24) τοῦτο τὸ ἔργον. ἀντί: πάνυ ἂν ἡμεῖς ἴμεν βλακικοί. 25) βεβηκίως ἐκτετακίως. 26) ἀντί: πῶς οὐκ ἂν μάλιστα ἀσυνετοὶ εἴμεν; 27) κατὰ τάξιν, ἐν κατὰ τὴν τοῦ ἄλλου. 28) κατὰ συνέπειαν τούτου, τούτων τῶν προειρημένων.

29) τὸ κενὸν διάστημα. 30) κύκλιοι χοροὶ ἐλέγοντο, οἱ εἰς τὰς τῶν θεῶν ἐορτὰς περὶ τὸν βωμὸν ἱστάμενοι, χορεύοντες καὶ ψάλλοντες ὕμνους. 31) κενὸν τῶν τῆν θεῶν καὶ τῆν πρόσεδον ἐμπροσθέντων. 32) Β. Σ. 183. 187. ἀρ' οὐ ἤρξατο. θέλει ἐγκαλοθεῖν νὰ διαμένῃ τοιοῦτον. 33) ἢ ἡμεῖς. 34) ὁ μὲν μεταβατὸς, ὁ δὲ συλλογιστικός.

μέτρον δὲ τούτων²⁹ καλὸν φαίνεται, ἐκποδῶν ἑκάστου κειμένου, ὡς περὶ κύκλιος χορὸς³⁰ οὐ μόνον αὐτὸς καλὸν θεάμα ἐστίν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ καλὸν καὶ καθαρὸν³¹ φαίνεται. 21· εἰ δ' ἀληθῆ ταῦτα λέγω, ἐξεστίν, ἔφη, ὦ γύναι, καὶ πείραν λαμβάνειν αὐτῶν οὔτε τι ζημιωθέντας οὔτε τι πολλὰ πονήσαντας· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτο δεῖ ἀθυμῆσαι, ὦ γύναι, ἔφη, ἐγὼ, ὡς χαλεπὸν εὐρεῖν τὸν μαθησόμενον τε τὰς χώρας καὶ μεμνησόμενον³² καταχωρίζειν ἕκαστα. 22· ἴσμεν γὰρ δήπου, ὅτι μυριοπλάσια ἡμῶν³³ ἅπαντα ἔχει ἡ πᾶσα πόλις, ἀλλ' ὅμως, ὅποιον ἂν τῶν οἰκετῶν κελεύσῃς πριάμενόν τί σοι ἐξ ἀγορᾶς ἐνεγκεῖν, οὐδεὶς ἀπορήσει, ἀλλὰ πᾶς εἰδὼς φανεῖται, ὅποι χρηρὴ ἐλθόντα λαβεῖν ἕκαστα. τούτου μέντοι, ἔφη, ἐγὼ, οὐδὲν ἄλλο αἰτίον ἐστίν ἢ ὅτι ἐν χώρᾳ κεῖται τεταγμένη. 23· ἄνθρωπον δὲ γε ζητῶν, καὶ ταῦτα ἐνίοτε ἀντιζητοῦντα, πολλὰκις ἂν τις πρότερον, πρὶν εὐρεῖν, ἀπείποι. καὶ τούτου αὖ οὐδὲν ἄλλο αἰτίον ἐστίν ἢ τὸ μὴ εἶναι τεταγμένον, ὅπου ἕκαστον δεῖ ἀναμένειν. περὶ μὲν δὴ³⁴ τάξεως σκευῶν καὶ χρήσεως τοιαῦτα αὐτῇ διαλεχθεὶς δακῶ μεμνήσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοῦ Ἰσχομάχου σύζυγος ὑπεσχέθη νὰ ἀκολουθήσῃ προθυμότερα καὶ ταύτας αὐτοῦ τὰς περὶ τῆς τάξεως διδασκαλίας, δεικνύει ἥδη ὁ Ἰσχ. εἰς αὐτὴν τὴν δύναμιν τῶν οἰκῶν καὶ διαματιῶν, καὶ προσδιορίζει τὴν ἀνάλογον τοπιθέτησιν τῶν διαφόρων ἐνδυμάτων, ὑποδημάτων, ὕπλων, ὀργάνων, σκευῶν κτλ. Μετὰ δὲ ταῦτα δεικνύει καὶ εἰς τοὺς δούλους καὶ τὴν ταμίαν τὰς καταλλήλους ἐκείνας θέσεις, παραδίδους ἐκ τῶν ἐκεῖ τοπιθετημένων εἰς ἕκαστον τὰ ἀνήκοντα καὶ ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ τὴν διατήρησιν αὐτῶν. Ταμίαν δὲ ἐκλέγουσι τὴν ἐγκράτεστατην καὶ σωφρονεστάτην, καὶ τὰ μάλιστα μνήμονα, εὖνον καὶ προνοητικὴν. Καθοδηγοῦσι δὲ αὐτὴν εἰς τὴν δικαιοσύνην, πίστιν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ συναύξειν τὸν οἶκον. Παρανοεῖ ὅμως ὁ Ἰσχομάχος, ὅτι ὅλα ταῦτα εἶναι ἀνομιλῶν,

29) τὸ κενὸν διάστημα. 30) κύκλιοι χοροὶ ἐλέγοντο, οἱ εἰς τὰς τῶν θεῶν ἐορτὰς περὶ τὸν βωμὸν ἱστάμενοι, χορεύοντες καὶ ψάλλοντες ὕμνους.

31) κενὸν τῶν τῆν θεῶν καὶ τῆν πρόσεδον ἐμπροσθέντων. 32) Β. Σ. 183. 187. ἀρ' οὐ ἤρξατο. θέλει ἐγκαλοθεῖν νὰ διαμένῃ τοιοῦτον. 33) ἢ ἡμεῖς.

34) ὁ μὲν μεταβατὸς, ὁ δὲ συλλογιστικός.

ἀν αὐτῇ ἢ οἰκοδόμοινα δὴν διατηρῆ καὶ ἐπιτηρῆ τὴν εὐταξίαν τῶν διαταξαμένων. ὀφείλει δὲ αὐτὸς νὰ καταβάλλῃ πλείοτεράν ἐπιμέλειαν ἢ οἱ δοῦλοι, διότι καὶ αὐτὴ πλείοτερον τίρεται ὠφελουμένη ἐκ τῆς προχείρου θέσεως τῶν τοποθετηθέντων. ταῦτα δὲ πάντα μεγαλοφρόνως, τε καὶ προθυμῶς συνεπαίνει καὶ ἡ οὐζύγος.

1 Καὶ τί δή; ἡ γυνὴ ἐδόκει σοι, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχύμαχε, πῶς τι ὑπακούειν ὧν σὺ ἐσπούδαζες διδάσκων; Τί δέ, εἰ μὴ¹ ὑπισχνεῖτό γε ἐπιμελήσεσθαι καὶ φανερὰ ἦν ἡδομένη ἰσχυρῶς, ὡς περ ἐξ ἀμνηχανίας εὐπορίαν τινὰ εὐρηκυῖα, καὶ ἐδαίτο μου ὡς τάχιστα ἤπερ ἔλεγον διατάξαι. 2 Καὶ πῶς δή, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχύμαχε, διέταξας αὐτῇ; Τί δέ, εἰ μὴ τῆς οἰκίας τὴν δύναμιν ἐδοξε μοι πρῶτον ἐπιδειξῆαι αὐτῇ. οὐ γὰρ ποικίλμασι κεκόσμηται, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τὰ οἰκήματα ὠκοδόμηται πρὸς αὐτὸ τοῦτο ἐσκεμμένα, ὅπως ἀγγεῖα² ὡς συμφορώτατα ἢ τοῖς μέλλουσιν ἐν αὐτοῖς ἔσεσθαι, ὥστε αὐτὰ ἐκάλει τὰ πρέποντα εἶναι ἐκάστω.³ 3 ὁ μὲν γὰρ θάλαμος ἐν ὄχυρῳ ὧν τὰ πλείοστον ἄξια καὶ στρώματα καὶ σκεύη παρεκάλει, τὰ δὲ ξηρὰ τῶν στεγῶν τὸν σίτον, τὰ δὲ ψυχεῖνὰ τὸν οἶνον, τὰ δὲ φανὰ ὅσα φάους δεόμενα ἔργα τε καὶ σκεύη ἐστί· 4 καὶ δικαιοτήρια δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἐπέδεικνυον αὐτῇ κεκαλλωπισμένα τοῦ μὲν θέρους ἔχειν⁴ ψυχεῖνὰ, τοῦ δὲ χειμῶνος ἀλεινὰ· καὶ σύμπασαν δὲ τὴν οἰκίαν ἐπέδειξεν αὐτῇ, ὅτι πρὸς μεσημβρίαν ἀναπέπταται, ὥστε εὐδηλον εἶναι, ὅτι χειμῶνος μὲν εὐηλιός ἐστι, τοῦ δὲ θέρους εὐσκίος. 5 ἔδειξα δὲ καὶ τὴν γυναικωνίτιν αὐτῇ θύρα βλαναωτῶ ὠρισμένην ἀπὸ τῆς ἀνδρωνίτιδος καὶ αὐτόθι θυρωρὸν, ἵνα μῆτε ἐκφέρηται ἔνδοθεν ὅτι μὴ δεῖ, μῆτε τεκνοποιῶνται οἱ οἰκέται ἄνευ τῆς ἡμετέρας γνώμης. οἱ μὲν γὰρ χρηστοὶ παιδοποιησάμενοι εὐνοῦστεροι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οἱ δὲ πονηροὶ συζυγέστες εὐπορώτεροι πρὸς τὸ κακουργεῖν γίνονται. 6 ἐπεὶ δὲ ταῦτα διήλλομεν, ἔφην,

1) τί δὲ ἐποίει, πρὸς ὑπισχνεῖτο. 2) δοχεῖα. 3) ὥστε αὐτὰ τὰ οἰκήματα, οἱ τόποι, ἐπροκαλοῦσαν ἐκάστην ὅπου ἤρμοζον εἰς τὸ καλὸν δηλ. οὕτω καλῶς καὶ σκοπίμως καὶ καταλλήλως ἦσαν ὠκοδόμη ἐνα ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως κατενοοῦσαν ἕκαστος τί ἀρμόζει νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὸ καλὸν εἰς αὐτῶν.

4) ἐδ. βασκον αὐτὴν ὅτι ὑπάρχουσα.

αὐτῷ δὲ ἤδη κατὰ φυλάς διεκρίνομεν τὰ ἐπιπλα. ἠρχόμεθα δὲ πρῶτον, ἔφην, ἀθροίζοντες οἷς ἀμφὶ θυσίας χρώμεθα. μετὰ ταῦτα κόσμον γυναικῶς τὸν εἰς ἐορτὰς διηροῦμεν, ἐσθῆτα ἀνδρῶς τὴν εἰς ἐορτὰς καὶ πόλεμον, καὶ στρώματα ἐν γυναικωνίτιδι, στρώματα ἐν ἀνδρωνίτιδι, ὑποδήματα γυναικεῖα, ὑποδήματα ἀνδρεῖα. 7 ὕπλων ἄλλη φυλή, ἄλλη ταλασιουργικῶν ὀργάνων, ἄλλη σιτοποιικῶν, ἄλλη ὀψοποιικῶν, ἄλλη τῶν ἀμφὶ λουτρῶν, ἄλλη ἀμφὶ μάκτρας, ἄλλη ἀμφὶ τραπέζας, καὶ ταῦτα πάντα διεχωρίσαμεν, οἷς τε αἰεὶ δεῖ χρῆσθαι, καὶ τὰ θοινητικά. 8 χωρὶς δὲ καὶ τὰ κατὰ μῆνα δαπανώμενα ἀφείλομεν, δίχα δὲ καὶ τὰ εἰς ἐνιαυτὸν ἀπολελογισμένα κατέθεμεν. οὕτω γὰρ ἤπτον λαμβάνει, ὅπως πρὸς τὸ τέλος ἐκβήσεται. ἐπεὶ δὲ ἐχωρίσαμεν πάντα κατὰ φυλάς τὰ ἐπιπλα, εἰς τὰς χώρας τὰς προσηκούσας ἕκαστα διηρέχομεν. 9 μετὰ δὲ τοῦτο ὅσοις μὲν τῶν σκευῶν καθ' ἡμέραν χρῶνται οἱ οἰκέται, οἶον σιτοποιικαῖς, ὀψοποιικαῖς, ταλασιουργικαῖς, καὶ εἰ τι ἄλλο τοιοῦτο, ταῦτα μὲν αὐτοῖς τοῖς χρωμένοις δεῖξαντες ὅπου δεῖ τιθέναι παρεδώκαμεν καὶ ἐπετάξαμεν σῶα παρέχειν. 10 ὅσοις δ' εἰς ἐορτὰς ἢ ξενοδοχίαις χρώμεθα ἢ εἰς τὰς διὰ χρόνου⁵ πράξεις, ταῦτα δὲ τῇ ταμίᾳ παρεδώκαμεν, καὶ δεῖξαντες τὰς χώρας αὐτῶν καὶ ἀπαριθμήσαντες καὶ γραψάμενοι ἕκαστα, εἴρημεν αὐτῇ δίδόναι τούτων ἕτω δέοι ἕκαστον, καὶ μεμνήσθαι ὅτι ἂν τῷ διδῶ, καὶ ἀπολαμβάνουσιν κατατιθέναι πάλιν ὅθεν περ ἂν ἕκαστα λαμβάνη.

11 Τὴν δὲ ταμίαν ἐποίησάμεθα ἐπισκεψάμενοι, ἧτις ἡμῖν ἐδόκει εἶναι ἐγκράτεσάτη καὶ γαστροδὸς καὶ οἴνου καὶ ὕπνου καὶ ἀνδρῶν συνουσίας· πρὸς τούτοις δὲ ἢ τὸ μνημονικὸν μάλιστα ἐδόκει ἔχειν καὶ τὸ προνοεῖν, μὴ τι κακὸν λάβῃ παρ' ἡμῶν ἀμελοῦσα, καὶ σκοπεῖν, ὅπως χαρίζομένη τι ἡμῖν ὑφ' ἡμῶν ἀντιτιμησεται.⁶ 12 ἐδιδάσκωμεν δὲ αὐτὴν καὶ εὐνοικῶς ἔχειν πρὸς ἡμᾶς, ὅτ' εὐφραίνόμεθα, τῶν εὐφροσυνῶν μεταδιδόντες, καὶ εἴ τι λυπηρὸν εἴη, εἰς ταῦτα⁷ παρκαλοῦντες. καὶ τὸ προθυμῆσθαι δὲ συναῦξεν τὸν οἶκον ἐπαιδεύομεν αὐτὴν, ἐπιγιγνώσκωμεν αὐτὴν

5) μετὰ μακρὸν χρόνον διάστημα, σπανίως. 6) ἀντι: ἀντιτιμηθήσεται.

7) εἰς τὸ συλλυπεῖσθαι, εἰς τὸ συμμετόχον γενέσθαι τῆς λύπης.

ποιούντες καὶ τῆς εὐπραγίας αὐτῆ μεταδιδόντες. 13 καὶ δικαιοσύνην δ' αὐτῆ ἐνεποιούμεν, τιμωτέρους τιθέντες τοὺς δικαίους τῶν ἀδίκων καὶ ἐπιδεικνύοντες πλουσιώτερον καὶ ἐλευθεριώτερον βιοτεύοντας τῶν ἀδίκων· καὶ αὐτὴν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ⁸ κατετάττομεν. 14 ἐπὶ δὲ τούτοις πᾶσιν εἶπον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ τῇ γυναικί, ὅτι πάντων τούτων οὐδὲν ὄφελος, εἰ μὴ αὐτῆ ἐπιμελήσεται, ὅπως διαμένη ἐκάστῳ ἢ τάξϊς. ἐδίδασκον δὲ αὐτὴν, ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἐυνομούμεναις πόλεσιν οὐκ ἀρκεῖν δοκεῖ τοῖς πολίταις, ἢ νόμους καλοὺς γράψωνται, ἀλλὰ καὶ νομοφύλακας προαιροῦντα, οἵτινες ἐπισκοποῦντες τὸν μὲν ποιῶντα τὰ νόμιμα ἐπαινοῦσιν, ἢν δὲ τις παρὰ τοὺς νόμους ποιῇ, ζημιούσιν. 15 νομίσει οὖν ἐκέλευον, ἔφη, τὴν γυναῖκα καὶ αὐτὴν νομοφύλακα τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ εἶναι, καὶ ἐξετάζειν δέ, ὅταν δόξῃ αὐτῇ, τὰ σκεύη, ὥσπερ ὁ φρουράρχος τὰς φυλακάς ἐξετάζει, καὶ δοκιμάζειν, εἰ καλῶς ἕκαστον ἔχει, ὥσπερ ἡ βουλή ἵππους καὶ ἵππείας δοκιμάζει,⁹ καὶ ἐπαινεῖν δὲ καὶ τιμᾶν, ὥσπερ βασίλισσαν, τὸν ἄξιον ἀπὸ τῆς παρούσης δυνάμεως, καὶ λοιδορεῖν καὶ κολάζειν τὸν τούτων¹⁰ δεόμενον. 16 πρὸς δὲ τούτοις ἐδίδασκον αὐτὴν, ἔφη, ὡς οὐκ ἂν ἄχθοιτο δικαίως, εἰ πλείω αὐτῇ πράγματα προστάττω ἢ τοῖς οἰκέταις· περὶ τὰ κτήματα, ἐπιδεικνύων, ὅτι τοῖς μὲν οἰκέταις μέτεστι τῶν δεσποσύνων χρημάτων τοσοῦτον, ὅσον φέρειν ἢ θεραπεύειν ἢ φυλάττειν, χρῆσθαι δὲ οὐδενὶ αὐτῶν ἕξεστιν, ὅτῳ ἂν μὴ δῶ ὁ κύριος· δεσπότου δὲ ἅπαντ' ἐστὶν ἢ ἂν βούληται ἕκαστα χρῆσθαι.¹¹ 17 ὅτῳ οὖν καὶ σωζομένων μεγίστη ὄνησις καὶ φθειρομένων μεγίστη

8) εἰς ταύτην τὴν θέσιν, τὴν κατάστασιν. νὰ ζῆ δηλ. πλουσίως καὶ ἐλευθερίως ὡς οἱ τιμωτέραι τῶν ἀνθρώπων· μοι φαίνεται ὅμως ἀπλουστερά ἢ ἐξήγησις εἰς ταῦτα τὰ καθήκοντα, εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν· διότι ἄλλως ἤθελε νομίζω ὁ Ξενφ. εἰπεῖ κατατάττοντες ὡς εἶπε καὶ ἐπιδεικνύοντες, καὶ οὐχι κατετάττομεν.

9) δ' αὖ τῶν παρομοιώσεων τούτων μεγαλοπρεπεστέραν παρασταίνει τὴν οἰκοδόποιαν· καὶ θέβαια εἰς τὴν μικρὰν πόλιν εἶναι αὐτῆ β,τι ἢ βουλή εἰς τὴν μεγάλην. 10) λοιδορίας καὶ κολάσεως.

11) εἰς δὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσπότου εἶναι ὅλα νὰ τὰ μεταχειρίζεται, πρὸς ἑποικονομίαν χρῆσιν ἤθελεν ἐπιθυμῆσαι (νὰ μεταχειρισθῆ) τὸ καθὲν ἀπὸ αὐτά.

βλάβῃ, τούτῳ καὶ τὴν ἐπιμέλειαν μάλιστα προσηκούσαν ἀπέφαινον. 18 τί οὖν; ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, ταῦτα ἀκούσασα ἡ γυνὴ πῶς σοι ὑπήκουε; τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ εἶπέ γέ μοι, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐκ ὀρθῶς γινώσκωμι, εἰ οἰοίμην χαλεπὰ ἐπιτάττειν διδάσκων, ὅτι ἐπιμελεῖσθαι δεῖ τῶν ὄντων. χαλεπώτερον γὰρ ἂν,¹² ἔφη φάνει, εἰ αὐτῇ ἐπέταττον ἀμελεῖν τῶν ἑαυτῆς ἢ εἰ ἐπιμελεῖσθαι δεήσει τῶν οἰκείων ἀγαθῶν. 19 πεφυκέναι γὰρ δοκεῖ, ἔφη, ὥσπερ καὶ τέκνων ῥᾶον τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῇ σώφρονι τῶν ἑαυτῆς ἢ ἀμελεῖν, οὕτω καὶ τῶν κτημάτων, ὅσα ἴδια ὄντα εὐφραίνει, ἥδιον τὸ ἐπιμελεῖσθαι νομίζειν ἔφη εἶναι τῇ σώφρονι τῶν ἑαυτῆς ἢ ἀμελεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Θαυμάσαντος δὲ τοῦ Σωκράτους τὴν πρόθεμον συγκατάθεσιν τῆς συζύγου, διηγεῖται ὁ Ἰσχόμαχος τίνι τρόπῳ ἀπέτρεψε τὴν σύζυγόν του ἀπὸ τὰ ἐντρίμματα (ἀλοιφάς, πασαλείμματα, φυκισιδώματα) καὶ τὸν ὑπέμετρον καλλώπισμὸν τοῦ σώματος, τὴν προέτρεψε δὲ νὰ ἀποκτήσῃ ὠραιότεραν μορφήν καὶ ἀριστήν τοῦ σώματος εὐεξίαν ἐπιμελουμένη προθύμως τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν τε καὶ ἐπισσιῶν, καὶ οὕτω διὰ τῆς γυμνάσεως καὶ εὐκνησίας ταύτης ἥδιόν τε ἰσθίουσα, καὶ μᾶλλον ὑγαινοῦσα καὶ τῇ ἀληθείᾳ εὐχρωτέρα φαινομένη.

1 Καὶ ἐγὼ ἀκούσας, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀποκρίνασθαι τὴν γυναῖκα αὐτῷ ταῦτα, εἶπον, Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, ὦ Ἰσχόμαχε, ἀνδρικήν γε ἐπιδεικνύεις τὴν διάνοιαν τῆς γυναικός. Καὶ ἄλλα τοίνυν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, θέλω σοι πάνυ μεγαλόφρονα αὐτῆς διηγῆσασθαι, ἃ μοι ἅπαξ ἀκούσασα ταχὺ ἐπέβητο. Τὰ ποῖα;¹ ἔφη ἐγὼ· λέγε, ὡς ἐμοὶ πολὺ ἥδιον ζώσης ἀρετὴν γυναικός καταχαινομένην, ἢ εἰ Ζεῦξίς μοι καλὴν εἰκάσας γραφῆ γυναικα ἐπεδείκνυεν. 2 ἐντεῦθεν δὴ λέγει ὁ Ἰσχόμαχος· Ἐγὼ τοίνυν,

2) ἢν, ἢ ἐπέταττον ἂν αὐτῆ, εἶναι, ἢ ἐπιτάττειν αὐ αὐτῆ.

11) = ποῖα ἐστὶ ταῦτα; Β. Σ. 96, 141.

ἔφη, ἰδὼν ποτε αὐτήν, ὦ Σώκρατες, ἐνταπειμένην πολλῶ μὲν ψιμμυθίῳ ὅπως λευκότερα ἐστὶ δοκοίη εἶναι ἢ ἦν, πολλῇ δὲ ἐγχοῦσθαι, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιτο τῆς ἀληθείας, ὑποδήματα δ' ἔχουσιν ὑψηλά, ὅπως μείζων δοκοίη εἶναι ἢ ἐπεφύκει, 3 εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ γύναι, ποτέρως ἂν με κρίνεις ἀξιοφίλητον μάλλον εἶναι χρημάτων κοινωνόν, εἴ σοι αὐτὰ τὰ ὄντα² ἀποδεικνύοιμι, καὶ μήτε κομπάζοιμι, ὡς πλείω τῶν ὄντων ἐστὶ μοι, μήτε ἀποκρυπτοίμην τι τῶν ὄντων μηδέν, ἢ εἰ ἐπειρώμην σε ἐξαπατᾶν λέγων τε ὡς πλείω τῶν ὄντων ἐστὶ μοι, ἐπιδεικνύς τε ἀργύριον κίβδηλον καὶ ὄρμους ὑποξύλους, καὶ πορφυρίδας ἐξιτήλους φαίνων ἀληθινὰς εἶναι; 4 καὶ ὑπολαβοῦσα εὐθύς, Εὐφήμει,³ ἔφη· μὴ γένοιο σὺ τοιοῦτος· οὐ γὰρ ἂν ἐγαγέ σε δυναίμην, εἰ τοιοῦτος εἶης, ἀσπᾶσασθαι ἐκ τῆς ψυχῆς. Οὐκουν, ἔφη ἐγώ, συνελθύθμεν, ὦ γύναι, ὡς καὶ τῶν σωμάτων κοινωνήσαντες ἀλλήλοις; Φασὶ γοῦν, ἔφη, οἱ ἄνθρωποι. 5 Ποτέρως ἂν οὖν, ἔφη ἐγώ, τοῦ σώματος αὐτὸ δοκοίην εἶναι ἀξιοφίλητος μάλλον κοινωνός, εἴ σοι τὸ σῶμα πειρώμην παρέχειν τὸ ἑμαυτοῦ ἐπιμελόμενος, ὅπως ὑγιαίνον τε καὶ ἐρρώμενον ἐσται, καὶ διὰ ταῦτα τῷ ὄντι εὐχρως σοι ἔσομαι, ἢ εἴ σοι μίλτω⁴ ἀλειφόμενος καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπαικλιφόμενος ἀνδρικήλω⁵ ἐπιδεικνύοιμί τε ἑμαυτόν καὶ συνείην ἐξαπατῶν σε καὶ παρέχων ὄσθ' ἂν ἀπτεσθαι μίλτου ἀντὶ τοῦ ἑμαυτοῦ χρωτός; 6 Ἐγὼ μὲν, ἔφη ἐκείνη, οὐτ' ἂν μίλτου ἀπτοίμην ἡδίων ἢ σοῦ οὐτ' ἂν ἀνδρικήλου χρῶμα ὀρώην ἡδίων ἢ τὸ σὸν οὐτ' ἂν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπακλιμμένους ἡδίων ὀρώην τοὺς σοὺς ἢ ὑγιαίνοντας. 7 Καὶ ἐμὲ τοίνυν νόμιζε, εἰπεῖν ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ γύναι, μήτε ψιμμυθίου μήτε ἐγχοῦσης χρωμάτι ἡδεσθαι μάλλον ἢ τῷ φῶ, ἀλλ' ὡσπερ οἱ θεοὶ ἐποίησαν ἵπποις μὲν ἵππους, βουσί δὲ βουῦς ἡδίστον,⁶ προβάτοις δὲ πρόβατα, οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνθρώπου σῶμα καθαρὸν οἶονται ἡδίστον εἶναι· 8 αἱ δ' ἀπάται

2) τὰ ἀληθῶς ὑπάρχοντα ἀντὶ εἰς τὰ δοκοῦντα. 3) ὁμίλει καλά ἀπαγε! μὴ λέγῃς τοιαῦτα λόγια! μὴ γένοιτο! σιώπα! 4) κοκκίνη βαφή, κοκκινιάδι. 5) βαφή, ὁμοιάζουσα τὸ φυσικὸν τοῦ ἀνθρώπου χρῶμα, φαιασίδι. 6) ὕπεν. χρῆμα.

αὐταὶ τοὺς μὲν ἐξω πῶς δύναιτ' ἀν' ἀνεξελέγκτως ἐξαπατᾶν, συνόντας δὲ αἰεὶ ἀνάγκη ἀλίσκεσθαι, ἂν ἐπιχειρῶσιν ἐξαπατᾶν ἀλλήλους. ἢ γὰρ ἐξ εὐνῆς ἀλίσκονται ἐξκνιστάμενοι πρὶν παρασκευάσασθαι, ἢ ὑπὸ ἰδρώτος ἐλέγχονται, ἢ ὑπὸ δακρύων βασιζονται, ἢ ὑπὸ λουτροῦ ἀληθινῶς κατωπτεύθησαν.⁷ 9 Τί οὖν πρὸς θεῶν, ἔφη ἐγώ, πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο, τί δὲ, ἔφη, εἰ μὴ τοῦ λοιποῦ τοιοῦτον μὲν οὐδὲν πώποτε εἶτι ἐπραγματεύσατο, καθαρὰν δὲ καὶ πρεπόντως ἔχουσιν ἐπειράτο ἑαυτὴν ἐπιδεικνύουσα. καὶ ἐμὲ μέντοι ἠρώτα, εἴ τι ἔχοιμι συμβουλεύσαι, ὡς ἂν τῷ ὄντι καλῆ φαίνοιτο, ἀλλὰ μὴ μόνον δοκοίη. 10 καὶ ἐγὼ μέντοι, ὦ Σώκρατες, ἔφη, συνεβούλευσον αὐτῇ μὴ δουλικῶς αἰεὶ καθῆσθαι, ἀλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς πειράσθαι δεσποτικῶς πρὸς μὲν τὸν ἴστων προστάταν ὅτι μὲν βέλτιον ἄλλου ἐπίστατο ἐπιδιδάξαι, ὅτι δὲ χεῖρον ἐπιμαθεῖν ἐπισκέψασθαι δὲ καὶ σιτοποιόν, παρκαστῆναι δὲ καὶ ἀπομετρούσῃ τῇ ταμίᾳ, περιελθεῖν δ' ἐπισκοπούμενην καὶ εἰ κατὰ χώραν ἔχει ἦν δεῖ⁸ ἕκαστα. ταῦτα γὰρ ἐδόκει μοι ἅμα ἐπιμέλεια εἶναι καὶ περίπατος. 11 ἀγαθὸν δὲ ἔφη εἶναι γυμνάσιον καὶ τὸ δεῦσαι καὶ μάξαι, καὶ ἰμάτια καὶ στομάχια ἀνασεῖσαι καὶ συνθεῖναι. γυμναζομένην δὲ ἔφη οὕτως ἂν⁹ καὶ ἐσθίειν ἡδίων καὶ ὑγιαίνειν μάλλον καὶ εὐχρωτέραν φαίναςθαι τῇ ἀληθείᾳ. 12 καὶ θῆψις δὲ, ὅπότεν ἀνταγωνίζεται διακόνῳ, καθαρωτέρα οὔσα πρεπόντως τε μάλλον ἡμυριμένη,¹⁰ κινητικὸν γίνεται, ἄλλως τε καὶ ὅπότεν τὸ ἐκοῦσαν χαρίζεσθαι προσῆ ἀντὶ τοῦ ἀναγκαζομένην ὑπηρετεῖν. 13 αἱ δ' αἰεὶ καθήμεναι σεμνῶς¹¹ πρὸς τὰς κεκοσμημένας καὶ ἐξαπατώσας¹²

7) ὅποια πραγματικῶς εἰσὶ. ἀόρ. ἀντὶ ἐνεστ. Κ. §. 302.

8) καθ' ἦν δεῖ. Β. Σ. 298. 9) ὁ ἂν πρὸς τὸ ἐσθίειν=εσθίει ἂν.

10) ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑποκ. τοῦ ἀνταγωνίζεται, ἢ σύζυγος δηλ. φαίνεται δὲ ὁ ἴαχ. ὅτι θελεῖ νὰ ἐξαπαλήσῃ αὐτὴ τὴν σύζυγον καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ζηλοτυπίας. 11) ὅσαι μεγαλοπρεπῶς μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας αἶργοι μένουσι.

12) ἐνεστὶ τὰς φιλαρέσκους ἐταίρας ἰδοῦ, λέγει ἡ ἀληθὴς καὶ ἀνυπερόβλητος καὶ ἀκαταμάχητος ὑπεροχὴ τῶν σεβαστῶν οἰκοδεσποτιῶν καὶ μητέρων ἀπέναντι τῶν ἀθλίων καὶ ἐλεεινῶν ἐκείνων πλατησίων ἰάνημος ἢ ἐργασία, ἢ ἐπίστασις καὶ ἢ τῶν οἰκιακῶν ἐπιμελείᾳ λείψῃ, ἀντικαταστή δὲ τὸ σεμνῶς καθῆσθαι, τότε θέλουσιν κρίνεσθαι πρὸς ἐκείνας, καὶ ἴσως πρὸς ζημίαν τῶν.

κρίνεσθαι παρέχουσιν ἐαυτάς, καὶ νῦν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτως, εὐ ἴσθι, ἡ γυνή μου κατεσκευασμένη βιοτεύει, ὡσπερ ἐγὼ ἐδίδασκον αὐτὴν καὶ ὡσπερ νῦν σοι λέγω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Ὁ Σωκράτης, ἀκούσας ἤδη ἱκανὰ περὶ τῶν ἔργων καὶ καθηκόντων τῆς γυναικὸς, προσκαλεῖ τὴν Ἰσχόμαχον νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ, τίνι τρόπῳ αὐτὸς ἐπιτελεῖ τὰ καθήκοντα τοῦ καλοῦ καγαθοῦ ἀνδρός. Οὗτος δὲ ἀπαντᾷ ὅτι πρῶτον μὲν θεραπεύει τοὺς θεοὺς, ἔπειτα δὲ ἀγωνίζεται νὰ ᾔηται ὑγιής καὶ ῥωμαλικὸς τὸ σῶμα, καὶ ἐντίμος ἐν τῇ πόλει, καὶ ἀγαπητὸς εἰς τοὺς φίλους, καὶ νὰ σώζηται ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ νὰ ἀποκτᾷ πλοῦτον ἐντίμως, τὰ ὅποια πάντα λέγει, εἶναι ἀκόλουθα ἀλλήλων. Προστίθισι δὲ τίνι τρόπῳ καὶ αὐτὸς ἀσχολεῖται εἰς τὸ νὰ ᾔηται ἱκανὸς λέγειν, καὶ τοὺς οἰκείους δὲ νὰ καθοδηγῇ εἰς τοῦτο.

1 Ἐντεῦθεν δ' ἐγὼ εἶπον, ὦ Ἰσχόμαχε, τὰ μὲν δὴ περὶ τῶν τῆς γυναικὸς ἔργων ἱκανῶς μοι δοκῶ ἀκηκοέναι τὴν πρώτην,¹ καὶ ἀξιά γε πάνυ ἐπαίνου ἀμφοτέρων ὑμῶν.² τὰ δ' αὖ σὰ ἔργα, ἔφη ἐγὼ, ἤδη μοι λέγεις, ἵνα σύ τε ἐφ' οἷς εὐδοκίμεις διηγησάμενος ἡσθῆς, καγὼ τὰ τοῦ καλοῦ καγαθοῦ ἀνδρός ἔργα τελέως διακούσας καὶ καταμαθὼν, ἦν δύνωμαι,³ πολλήν σοι χάριν εἶδῶ. 2 Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ πάνυ ἡδέως σοι, ὦ Σώκρατες, διηγήσομαι ἃ ἐγὼ ποιῶν διατελῶ, ἵνα καὶ μεταρβυθίμης με, ἐάν τί σοι δοκῶ μὴ καλῶς ποιεῖν. 3 Ἀλλ' ἐγὼ μὲν δὴ, ἔφη, πῶς ἂν δικαίως μεταρβυθίσαιμι ἄνδρα ἀπειργασμένον καλόν τε καγαθόν, καὶ ταῦτα ὦν ἀνὴρ ὅς ἀδολεσχεῖν τε δοκῶ καὶ ἀερομετρέειν καί, τὸ πάντων δὴ ἀνοητότατον δοκοῦν εἶναι ἐγγλημα,⁴ πένης καλοῦμαι. 4 καὶ πάνυ μεντᾶν, ὦ Ἰσχόμαχε, ἦν ἐν πολ-

1) οἱ μὲν ἐν, ὁ δὲ ὦν, οἱ δὲ ὦραν, οἱ δὲ ὁ ρ μ ἦν. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ἦσαν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀντὶ ἐπιρρήματων, καὶ νομίζω ὅτι δὲν ὑπενοῦν κανέν ἄριστον οὐσιαστικόν, ὅταν εἴλεγον τὴν πρώτην, τὴν ταχίστην, ἢ, ἄλλη κτλ. ἐνόμιζον δὲ τὸ θλιπνὸν γένος ἀρμόδιον εἰς τὸ νὰ σημαίνῃ τὴν χώραν, τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον, ὡς μητέρας τῶν ἐν αὐτοῖς. 2) αὐτὸ τε καὶ τῆς γυναικὸς.

3) συνδέεται πρὸς τὸ καταμαθῶν. 4) παρεμπόρουσα πρῶταίσι, περιέχουσα κρίσιν περὶ τοῦ ἵπομένου. Ε. §. 402. Β. Σ. 101. 428.

λῆ ἀθραμία τῷ ἐπικλήματι⁵ τούτῳ, εἰ μὴ πρόφην ἀπαντήσας τῷ Νικίου τοῦ ἐπηλύτου⁶ ἵππῳ εἶδον πολλοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ θεατάς, πολὺν δὲ λόγον ἐχόντων τινῶν περὶ αὐτοῦ ἤκουον· καὶ δῆτα ἡρόμην προσελθὼν τὸν ἵπποκόμον, εἰ πολλὰ εἶη χρήματα τῷ ἵππῳ. 5 ὁ δὲ προσβλέψας με ὡς οὐδὲ ὑγαινοντα τῷ ἐρωτήματι εἶπε, Πῶς δ' ἂν ἵππῳ χρήματα γένοιτο; οὕτω δὲ ἐγὼ ἀνέκυψα ἀκούσας, ὅτι ἐστὶν ἄρα θεμιτὸν καὶ πένητι ἵππῳ ἀγαθῷ⁷ γενέσθαι, εἰ τὴν ψυχὴν φύσει ἀγαθὴν ἔχει. 6 ὡς⁸ οὖν θεμιτὸν καὶ ἐμοὶ ἀγαθῷ ἀνδρὶ⁷ γενέσθαι, διηγοῦ τελέως τὰ σὰ ἔργα, ἵνα, ὅτι ἂν δύνωμαι ἀκούων καταμαθεῖν, πειρῶμαι καὶ ἐγὼ σε ἀπὸ τῆς αὔριον ἡμέρας ἀρξάμενος⁹ μιμνεσθαι. καὶ γὰρ ἀγαθὴ ἐστίν, ἔφη ἐγὼ, ἡμέρα, ὡς¹⁰ ἀρετῆς ἀρχεσθαι. 7 Σὺ μὲν παίζεις, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ δ' ὅμως σοι διηγήσομαι ἃ ἐγὼ ὅσον δύνωμαι πειρῶμαι ἐπιτηδεύων διαπερᾶν τὸν βίον. 8 ἐπεὶ γὰρ καταμαθηθῆκεναι δοκῶ, ὅτι οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἄνευ μὲν τοῦ γινώσκαι τε ἃ δεῖ ποιεῖν καὶ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ταῦτα περαίνηται, οὐ θεμιτὸν ἐποίησαν εὐ πράττειν, φρονίμοις δ' οὕσι καὶ ἐπιμελεσί τοῖς μὲν διδόσιν εὐδαιμονεῖν, τοῖς δ' οὐ, οὕτω δὲ ἐγὼ ἀρχομαι μὲν τοὺς θεοὺς θεραπεύειν, πειρῶμαι δὲ ποιεῖν, ὡς ἂν θέμις ᾦ μοι εὐχομένῳ καὶ ὀφείας τυγχάνειν καὶ ῥώμης σώματος καὶ τιμῆς ἐν πόλει καὶ εὐνοίας ἐν φίλοις καὶ ἐν πολέμῳ καλῆς σωτηρίας καὶ πλοῦτου καλῶς αὐξομένου. 9 καὶ ἐγὼ ἀκούσας ταῦτα, Μέλει γὰρ δή σοι, ὦ Ἰσχόμαχε, ὅπως πλουτήης καὶ πολλὰ χρήματα ἔχων πολλὰ ἔχει πράγματα τούτων ἐπιμελούμενος; Καὶ πάνυ γε, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, μέλει μοι τούτων ὦν ἐρωτᾷς ἠδὲ γὰρ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, καὶ θεοὺς μεγαλείως τιμᾶν καὶ φίλους, ἦν τινος δέωνται, ἐπωφελεῖν καὶ τὴν πόλιν μηδὲν κατ' ἐμὲ χρήμασιν ἀκόσμητον εἶναι.¹¹ 10 Καὶ γὰρ καλὰ, ἔφη ἐγὼ,

5) δοτικὴ, διότι τὰ προηγούμενα = τινὸς ἀν ἡθύμου.

6) ξένου, ἀλλοδαποῦ· νεωστὶ ἐλθόντος εἰς Ἀθήνας. 7) κ. §. 419. 6.

8) κ. §. 439. Σημ. δ. 9) κ. §. 419. α. 10) ὡς πρὸς τὸ, ὥστε. Θέλει δὲ ὁ Σ. νὰ ἐμπαίξῃ πλῆκίως τὴν δαισιδαμονίαν τῶν πολλῶν, οἵτινες νομίζουσιν ἡμέρας τινὰς ἰδίως ἀρμοστύσας εἰς ἐπιχειρήσιν τινῶν ἔργων.

11) ὅλα ταῦτα ζηλωτὰ προτερήματα τοῦ πλοῦτου.

ὦ Ἰσχύμαχε, ἐστὶν ἂν σὺ λέγεις, καὶ δυνατοῦ¹² γε ἰσχυρῶς ἀνδρός· πῶς γὰρ οὐ; ὅτε πολλοὶ μὲν εἰσὶν ἄνθρωποι, οἳ οὐ δύναται ζῆν ἀνεὺ τοῦ ἄλλων δεῖσθαι, πολλοὶ δὲ ἀγαπῶσιν, ἦν δύνωνται τὰ ἑαυτοῖς ἀρκούντα πορίζεσθαι. οἳ δὲ δὴ δυνάμενοι μὴ μόνον τὸν ἑαυτῶν οἶκον διοικεῖν, ἀλλὰ καὶ περιποιεῖν, ὥστε καὶ τὴν πόλιν κοσμεῖν καὶ τοὺς φίλους ἐπικουφίζεω, πῶς τούτους¹³ οὐχὶ βαθεῖ;¹⁴ τε καὶ ἐρρωμένους ἄνδρας χρῆ νομίσαι; 11 ἀλλὰ γὰρ ἐπινοεῖν μὲν, ἔργον ἐγὼ, τοὺς τοιαύτους πολλοὶ δυνάμεθα· σὺ δὲ μοι λέξον, ὦ Ἰσχύμαχε, ἀφ' ὧν περ ἤρξω, πῶς ὑγιείας ἐπιμελήῃ; πῶς τῆς τοῦ σώματος βρώμης; πῶς θέμις εἶναι¹⁵ σοὶ καὶ ἐκ πολέμου καλῶς σώζεσθαι; τῆς δὲ χρηματίσεως καὶ μετὰ ταῦτα, ἔργον ἐγὼ, ἀρκέσει ἀκούειν. 12 Ἀλλ' ἔστι μὲν, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, ὡς γε ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἀκόλουθα ταῦτα πάντα ἀλλήλων. ἐπεὶ γὰρ ἐσθίειν τις τὰ ἑκὰν ἔχει, ἐκπονοῦντι μὲν ὀρθῶς μὲν μᾶλλον δοκεῖ μοι ἢ ὑγιεία παραμένειν, ἐκπονοῦντι δὲ μᾶλλον ἢ βρώμη παραγίνεσθαι, ἀσκοῦντι δὲ τὰ τοῦ πολέμου κἄλλιον σώζεσθαι, ὀρθῶς δὲ ἐπιμελομένῳ καὶ μὴ καταμαλακισσομένῳ μᾶλλον¹⁶ εἰκὸς τὸν οἶκον αὐξέσθαι. 13 Ἀλλὰ μέγροι μὲν τούτου ἔπομαι, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχύμαχε, ὅτι ἐκπονοῦντα φῆς καὶ ἐπιμελούμενον καὶ ἀσκοῦντα ἄνθρωπον μᾶλλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν, ὅπου δὲ πόνος χρῆ πρὸς τὴν εὐεξίαν καὶ βρώμην, καὶ ὅπως ἀσκήεις τὰ τοῦ πολέμου, καὶ ὅπως ἐπιμελήῃ τοῦ περιουσίαν ποιεῖν, ὡς καὶ φίλους ἐπωφελεῖν καὶ πόλιν ἐπισχεῖν.¹⁷ ταῦτα ἂν ἠδέως, ἔφη ἐγὼ, πυνθίσκη. 14 ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Ἰσχύμαχος, ἀνίστασθαι μὲν ἐξ εὐνῆς εἴθισμαι, ἠνίκ' ἂν ἐτι ἔνδον καταλαμβάνοιμι, εἴ τινα δεόμενος ἰδεῖν τυγχάνοιμι.¹⁸ κἂν μὲν τι κατὰ πόλιν δέη πράττειν, ταῦτα προαγματεύομενος περιπάτω¹⁹ τούτῳ χρῶμαι. 15 ἦν δὲ μηδὲν ἀναγκαῖον ἢ κατὰ πόλιν, τὸν μὲν ἵππον ὁ παῖς προάγει

12) ἐπειδὴ ἡ δύναμις πολλῶν ἐστὶν εἶναι κερπὸς τοῦ πλούτου, διὰ τοῦτο ἐνίοτε καὶ = πλούσιος. 13) οἳ δὲ δὴ, πῶς τούτους. ἀνακολουθία. Β. Σ. 68. 14) δυνατοῦ καὶ πλουτίου. 15) κατὰ τὸ θεμιτόν, ἐν θέμιδι. κατὰ τὸ: εἶκὸν εἶναι. Β. Σ. 228. ἀλλὰ κἄλλιον ἐκλεπτέον τὸ εἶναι = εἶξιναι: πῶς σοὺ εἶναι θεμιτόν, συγχορηγούμενον, καὶ ἕως τὴν ἀδειαν, καὶ ἐπιστρέφης εὐτυχῶς σώως καὶ ἀπὸ τὸν πόλεμον; 16) τὸ μᾶλλον πρὸς τὸ αὐξέσθαι. 17) ἐνεργ. δυνατὴν ποιῶ, ἐνδυναμόω.

18) εἰ τυγχ. δ. ἰδ. τιν. 19) ὡς περίπατον, διὰ περίπατον. πρόσκειται ὡς καταπρόσκειν εἰς τὴν δευτικ. ἀντωνυμίαν, διὰ τοῦτο ἀνάθεωρος.

εἰς ἀγρόν, ἐγὼ δὲ περιπάτω¹⁹ χρῶμαι τῇ εἰς ἀγρόν ὁδῷ ἕως ἄμεινον,²⁰ ὦ Σώκρατες, ἢ εἰ ἐν τῷ ξυστῶ²¹ περιπατοῖν. 16 ἐπειδὴν δὲ ἔλθω εἰς ἀγρόν, ἦν τέ μοι φυτεῖοντες τυγχάνωσιν ἦν τε νειοποιούντες ἦν τε σπείραντες ἦν τε καρπὸν προσκομίζοντες, ταῦτα ἐπισκεψάμενος, ὅπως ἔδικσα γίνεσθαι, μετὰρρυθμίζω, ἂν ἔχω τι βέλτιον τοῦ παρόντος. 17 μετὰ δὲ ταῦτα ὡς τὰ πολλὰ ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἵππον ἵππασάμην²² ἵππασίαν ὡς ἂν ἐγὼ δύνωμαι ὀριστάτην ταῖς ἐν τῷ πολέμῳ ἀναγκαίαις ἵππασίαις, οὔτε πλαγίσι οὔτε κταν-
του; οὔτε τάφρου οὔτε ὄχετοῦ ἀπεχόμενος, ὡς μέντοι²³ δυνατὸν ταῦτα ποιοῦντα ἐπιμελομαι μὴ ἀποχωλεῦσαι τὸν ἵππον. 18 ἐπειδὴν δὲ ταῦτα γένηται, ὁ παῖς ἐξαλίσας²⁴ τὸν ἵππον οἴκαδε ἀπάγει, ἅμα φέρον ἂν τι δεόμεθα εἰς ἄστυ, ἐγὼ δὲ τὰ μὲν βᾶδην, τὰ δὲ ἀποδραμῶν²⁵ οἴκαδε ἀπεστλεγμασάμην.²⁶ εἶτα δὲ ἀριστῶ, ὦ Σώκρατες, ὅσα²⁷ μήτε κενὸς μήτε ἄγαν πλήρης διημερεύειν. 19 Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχύμαχε, ἀρεσκόντως γέ μοι ταῦτα ποιεῖς. τὸ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ συνεσκευασμένως²⁸ χρῆσθαι τοῖς τε πρὸς τὴν ὑγιείαν καὶ τοῖς πρὸς τὴν βρώμην παρασκευάσμασι καὶ τοῖς εἰς τὸν πόλεμον ἀσκήμασι καὶ ταῖς τοῦ πλούτου ἐπιμελείαις, ταῦτα πάντα ἀγαστά μοι δοκεῖ εἶναι. 20 καὶ γὰρ ὅτι ὀρθῶς ἐκάστην τούτων ἐπιμελήῃ, ἱκανὰ τεκμήρια παρέχη· ὑγιαίνοντά τε γὰρ καὶ ἐρρωμένον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σὺν τοῖς θεοῖς²⁹ σε ὀρῶμεν, καὶ ἐν τοῖς ἵππικωτάτοις τε καὶ πλουσιωτάτοις λεγόμενόν σε ἐπιστάμεθα. 21 Ταῦτα τοίνυν ἐγὼ ποιῶν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὑπὸ πολλῶν πάνυ συκαφραντοῖμαι, σὺ

20) ἐπιρρηματικῶς = μὲ πλειοτέραν ὀφέλειαν, μὲ ὑγιεινότερον τρόπον.

21) Οἱ Ἀθηναῖοι συνείθισον νὰ περιδιαβάζωσι χάριν ὑγιείας ἢ διασκεδάσεως εἰς τὰς στοὰς τῶν γυμνασίων, αἱ ὁποῖαι ἀνομαζίντο ξυστοί, δρόμοι, ευστοὶ δρόμοι, καταστοχοὶ δρόμοι· σπανίως δὲ εἰς τὸ ὑπαίθριον καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως. 22) συνειθίζω νὰ ἵππευω. Κ. §. 392.

23) ἐπιμελομαι μὲν τοι μὴ ἀποχ. τὸν ἵππον ποιοῦντα ταῦτα ὡς δυνατὸν (αὐτῷ)

24) τιμαρῆστας. 25) ἐκ τῆς μετοχ. ταύτης ἐναντιῶν τὴν ἰὼν καὶ εἰς τὸ: τα μὲν βᾶδην. 26) συνειθίζω νὰ ἀποτραῖβω διὰ τῆς εὐλαγίας ἢ ξυστρας τὸν ἰδρωτὰ καὶ τὸν κνιστρον ἐλέγετο δὲ τοῦτο καὶ: ξηραλοφῆν, ξηροτραίβισθαι καὶ ξηραλοφῆν. 27) π. ε. τοσαῦτα, ὥστε διημερεύειν, διὰ τοῦτο καὶ ζκατ' ἀνομαστικῶν τὰ: κενὸς καὶ πλήρης. 28) ἐντά (α, ἀλῶσι. 29) μὲ τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν.

δ' ἴσω; ἦν ἡμε ἐρεῖν, ὡς ὑπὸ πολλῶν καλῶς κἀγαθῶς κέκλημαι.
 22 Ἀλλὰ καὶ ἔμελλον δὲ ἐγώ, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, τοῦτο ἐρήσε-
 σθαι, εἴ τινα καὶ τούτου ἐπιμέλειαν ποιῆ, ὅπως δύνῃ λόγον δι-
 δόναι καὶ λαμβάνειν, ἢν τινί³⁰ ποτε δέη. Οὐ γὰρ δοκῶ σοι, ἔφην,
 ὦ Σώκρατες, αὐτὰ ταῦτα διατελεῖν μελετῶν, ἀπολογεῖσθαι μὲν³¹
 ἔτι οὐδέν, ἀδικῶ, εὐ δὲ ποιῶ πολλοὺς ὅσον ἂν δύνωμαι; κατη-
 γορεῖν δὲ οὐ δοκῶ σοι μελετᾶν ἀνθρώπων, ἀδικούντας μὲν³² καὶ
 ἰδίᾳ πολλοῦ; καὶ τὴν πόλιν κατακυβερνῶν τινάς, εὐ δὲ ποιούν-
 τας οὐδέν. 23 Ἀλλ' εἰ καὶ ἐρμηνεύειν³³ τοιαῦτα μελετᾶς, τοῦτό
 μοι, ἔφην ἐγώ, ἔτι, ὦ Ἰσχόμαχε, δήλωσον. Οὐδὲν μὲν οὖν, ὦ
 Σώκρατες, πύριμι,³⁴ ἔφην, λέγειν³⁵ μελετῶν. ἢ γὰρ κατηγοροῦν-
 τός τινος τῶν οἰκετῶν ἢ ἀπολογουμένου ἀκούσας ἐλέγχειν πειρώ-
 μι, ἢ μὲν φρικτὰ τινα πρὸς τοὺς φίλους ἢ ἐπαινω, ἢ διαλλάττω
 τινάς τῶν ἐπιτηδείων πειρώμενος διδάσκειν, ὡς συμφέρει αὐτοῖς
 φίλους εἶναι μᾶλλον ἢ πολεμίους. 24 ἐπιτιμῶμέν³⁶ τινι στρατη-
 γῷ συμπρόντας, ἢ ἀπολογούμεθα ὑπέρ του, εἴ τις ἀδίκως αἰτίαν
 ἔχει, ἢ κατηγοροῦμεν πρὸς ἀλλήλους, εἴ τις ἀδίκως τιμᾶται.
 πολλὰκις δὲ καὶ βουλευόμενοι, ἃ μὲν ἂν ἐπιθυμῶμεν πράττειν,
 ταῦτα ἐπαινοῦμεν, ἃ δ' ἂν μὴ ἐπιθυμῶμεν πράττειν, ταῦτα μεμ-
 φόμεθα. 25 ἤδη δ' ἔφην, ὦ Σώκρατες, καὶ διεληγμένως³⁷ πολλά-
 κισ ἐκρίθην³⁸ ὅτι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι.³⁹ Ὑπὸ τοῦ,⁴⁰ ἔφην
 ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε; ἐμέ γὰρ δὴ τοῦτο ἐλάνθανεν. Ὑπὸ τῆς γυ-
 ναικός, ἔφην. Καὶ πῶς δὴ, ἔφην ἐγώ, ἀγωνίζη;⁴¹ Ὅταν μὲν ἀλη-
 θῆ λέγειν συμφέρη, πάνυ ἐπιεικῶς; ὅταν δὲ ψευδῆ, τὸν ἦττω λό-

30) ὑπερ. καὶ ἀπό τινος. 31) διὰ τούτου, ὅτι κτλ.

32) ἐντεῦθεν ἤδη ἐκφράζεται ἄνευ ἐρωτήσεως, ὡς ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὄντος τοῦ πράγματος ἀπαντᾶ δὲ διὰ τούτων εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐρωτήσεως ὅπως δύνῃ λόγον — λαμβάνειν. 33) ἐξηγῶ, διὰ λόγων ἐκφράζω.

34) ἐντονωτέρα ἄρνησις τῆς οὐ πύριμι. 35) νὰ ἐκφράζωμαι, νὰ ῥητορεύω.

36) πληθ. διότι ἐννοεῖ τὰς μετὰ τῶν φίλων συνδιαλέξεις. ἀσυνδέτως δὲ διότι μεταβαίνουμεν εἰς νέον ἀντικείμενον τοῦ λόγου. 37) διακεκριμένως, ἀκριβῶς.

38) ἐδικάσθην. 39) φράσις συνήθης ἐν τοῖς δικαστηρίοις: τὸ μὲν περὶ σωματικῆς ποινῆς, τὸ δὲ ἀποτίσαι περὶ χρηματικῆς. 40) ὑπὸ τίνος ἐκρίθης;

41) κριστολογεῖσαι, διεξάγεις τὴν δίκην, ἐκφράξεις πρὸ τοῦ δικαστοῦ τὰ δίκαιά σου;

γον, ὦ Σώκρατες, οὐ μὰ τὸν Δί', οὐ δύναμαι κρεῖττω⁴² ποιεῖν.
 καὶ ἐγώ εἶπον, ἴσως γὰρ ὦ Ἰσχόμαχε, τὸ ψευδὸς οὐ δύνασαι ἀ-
 ληθῆς ποιεῖν.⁴³

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Τοῦ Σωκράτους δὲ ἐπιτρέποντος εἰς τὸν Ἰσχ. νὰ ἀναχωρήσῃ, μήπως καλύπται ἀπὸ τὴν τῶν οἰκιακῶν ἐπιμέλειαν, ἀπακρίνεται οὕτως, ὅτι ἐν τούτῳ οἱ ἐπιτροπῶν ἐπιμελοῦνται αὐτῶν. ἐρωτήσαντος δὲ πάλιν τοῦ Σ. ἀπαντᾷ ὁ Ἰσχόμαχος ὅτι ἐπι-
 τρόπους ἐκλέγει ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐπιζῆει ὅτι θέλουν ἔχει πρὸς αὐτὸν εὖνοϊαν καὶ ἐπιμέλειαν περὶ τὰ ἐπιτετραμμένα εἰς αὐτούς· ἀποφεύγει δὲ τοὺς ἀκρατεῖς, καὶ ὑπνώδεις καὶ ἀσελεγεῖς· ἂν δὲ τινες ἦναι φιλοκέρδεις, τούτων τὴν φιλοκέρ-
 δειαν εὐγενεστέραν καὶ ἐλευθεριωτέραν νὰ καταστήσῃ σπουδάζει· τελευταῖον δὲ ἀποφάνεται, ὅτι χωρὶς μεγίστην ἐπιμέλειαν καὶ πανταχοῦ παρουσίαν αὐτοῦ τοῦ διαπτότου, δὲν κατορθοῦται τι καλὸν εἰς τὴν τῶν οἰκιακῶν ἐπιμέλειαν.

1 Ἀλλὰ γὰρ, ἔφην ἐγώ, μή σε κατακοιλύω,¹ ὦ Ἰσχόμαχε, ἀ-
 πεινᾷ ἤδη βουλούμενον; Μὰ Δί',² ἔφην, ὦ Σώκρατες· ἐπεὶ οὐκ ἂν
 ἀπέλθοιμι, πρὶν παντάπασιν ἢ ἀγορὰ λυθῆ. 2 Νῆ Δί', ἔφην ἐ-
 γώ, φυλάττη γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀποβάλης τὴν ἐπωνυμίαν, τὸ
 ἀνὴρ καλῶς κἀγαθῶς κεκλήσθαι. νῦν γὰρ πολλῶν σοι ἴσως ὄντων
 ἐπιμελείας δεομένων, ἐπεὶ συνέθου τοῖς ξένοις, ἀναμένεις αὐτούς,
 ἔνα μὴ ψεύσῃ. Ἀλλὰ τοι, ὦ Σώκρατες, ἔφην ὁ Ἰσχόμαχος, οὐδ' ἐ-
 κεινά μοι ἀμελεῖται, ἃ σὺ λέγεις· ἔχω γὰρ ἐπιτρόπους ἐν τοῖς
 ἀγροῖς. 3 Πότερα δέ, ἐγώ ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ὅταν δευθῆς ἐπι-
 τρόπου, καταμαθῶν, ἢν ποῦ ἢ ἐπιτροπευτικῶς ἀνὴρ, τοῦτον πει-

42) διὰ τὸ ὅποιον δηλ. ἀδίκως κατηγορεῖτο ὁ Σ. ἦθεν καὶ ἀστεῖως πῶς ὑπενοεῖ: ὡς σὺ δύνασαι. 43) οἱ μὴ φιλοκέρδεις καὶ ἐπὶ τῆ ἀβωότητι ἑαυ-
 τῶν πεπεισμένοι, δὲν συγκαταβαίνουν: νὰ ἀπολογῶνται διὰ συκοφαντίας ἀνοήτους κατ' αὐτῶν ἐπιφερομένους· ὅταν δὲ μάλιστα φιλικῶς ὡς ἐνταῦθα ὑπενοῶνται μό-
 νον προκρίνουσι νὰ φανῶσιν, ὅτι δὲν ἐννοοῦσι τὸ ὑπενοούμενον, ἐπιφέροντες ἑμῶς τὸν λόγον δι' ὃν πᾶς τίμιος ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ πράξῃ τοιαῦτα ἀξιοκα-
 τηγόρητα. Τότε δὲ μένει ἀμφίβηλον τίς νοημανέστερος, ὁ ὑπενοήσας ἢ ὁ φανεῖς
 ὅτι δὲν ἐνόησε τὸ ὑπενοούμενον.

1) μήπως σὲ ἐμποδίζω; 2) ὑπερ. οὐ με κατακοιλύεις.

ρα ὠνεῖται, ὅσπερ ὅταν τέκτονος δεηθῆς, κατημαθών, εὖ οἶδ' ὅτι, ἦν που ἴδης τεκτονικόν, τοῦτον πειρᾶ κατ᾿ ἄσθαι, ἢ αὐτὸς παιδεύεις τοὺς ἐπιτρόπους; 4 Αὐτὸς Νῆ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πειρῶμαι παιδεύειν. καὶ γὰρ ὅστις μέλλει ἀρκέσειν, ὅταν ἐγὼ ἀπὸ, ἀντ' ἐμοῦ ἐπιμελούμενος, τί αὐτὸν καὶ³ δεῖ ἄλλο ἐπίστασθαι; ἢ ἄπερ ἐγὼ; εἴπερ γὰρ ἱκανὸς εἰμι τῶν ἔργων προστατεύειν, κἂν ἄλλον δῆπου δυνάμην διδάξαι ἄπερ αὐτὸς ἐπίσταμαι. 5 Οὐκ οὖν εὐνοῖαν πρῶτον,⁴ ἔφη ἐγὼ, δεήσει αὐτὸν ἔχειν σοὶ καὶ τοῖς σοῖς, εἰ μέλλει ἀρκέσειν ἀντὶ σοῦ παρών. ἄνευ γὰρ εὐνοίας τί ὄφελος καὶ ὁποιαστικοσῶν ἐπιτρόπου ἐπιστήμης γίγνεται; Οὐδὲν μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἀλλὰ τοὶ τὸ εὐνοεῖν ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς ἐγὼ πρῶτον πειρῶμαι παιδεύειν. 6 Καὶ πῶς, ἐγὼ ἔφην, πρὸς τῶν θεῶν εὐνοῖαν ἔχειν σοὶ καὶ τοῖς σοῖς διδάσκεις ὄντινα ἂν βούλη; Εὐεργετῶν νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὅταν τινὸς ἀγαθοῦ εἰ θεοὶ ἀρθοῖαν διδώσιν τιμῆν. 7 Τοῦτο οὖν λέγεις, ἔφην ἐγὼ, ὅτι οἱ ἀπολαύοντες τῶν σῶν ἀγαθῶν εὖνοι σοι γίγνονται καὶ ἀγαθὸν τί σε βούλωνται πράττειν;⁵ Τοῦτο γὰρ ὄργανον, ὦ Σώκρατες, εὐνοίας ἀριστον ἔρω ὄν. 8 Ἦν δὲ δὴ εὐνοὺς σοι γένηται, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ἢ τοῦτου ἔνεκα ἱκανὸς ἔσται ἐπιτροπεύειν; οὐχ ὄρεξαι, ὅτι καὶ ἑαυτοῖς εὖνοι πάντες ὄντες ὡς εἰπεῖν ἄνθρωποι, πολλοὶ αὐτῶν εἰσιν, οἳ οὐκ ἐθέλουσιν ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως αὐτοῖς ἔσται ταῦτα, ἀ βούλωνται εἶναι σοῖς, τὰ ἀγαθὰ; 9 Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, τοιοῦτους ὅταν ἐπιτρόπους βούλωμαι καθιστάναι, καὶ ἐπιμελεῖσθαι διδάσκω. 10 Πῶς, ἔφην ἐγὼ, πρὸς τῶν θεῶν; τοῦτο γὰρ δὴ ἐγὼ παντάπασιν οὐ διδακτὸν ἔμην εἶναι, τὸ ἐπιμελεῖ ποιῆσαι. Οὐδὲ γὰρ ἔστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐφεξῆς γε οὕτως⁶ οἷόν τε πάντα διδάξαι ἐπιμελεῖς εἶναι. 11 Ποίους μὲν δὴ, ἐγὼ ἔφην, οἷόν τε; πάντως μοι σαφῶς τούτους διασήμηνον. Πρῶτον μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοὺς οἴνου ἀκρατεῖς οὐκ ἂν δύναιτο ἐπιμελεῖσθαι ποιῆσαι; τὸ γὰρ μεθύειν λήθην ἐμποιεῖ πάντων τῶν πράττειν δεομένων. 12 Οἱ οὖν τοῦτου ἀκρατεῖς μύ-

3) Μετὰ ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας ἢ ἐπιρρήματα ὁ καὶ ἐπιτείνει, καὶ δύναται νὰ ἐξηγηθῆ; τέλος πάντων. 4) πρότερον. 5) εὖ πράττειν, εὐδαιμονεῖν.

6) οὕτω μὲ τὴν ἀράδα, ὅλους ἀνευ διαστολῆς.

νοι, ἐγὼ ἔφην, ἀδύνατοί εἰσιν ἐπιμελεῖς ἔσεσθαι, ἢ καὶ ἄλλοι τινές; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ οἳ γε τοῦ ὕπνου οὔτε γὰρ ἂν αὐτὸς⁷ δύνατο καθεύδειν τὰ δεόντα ποιεῖν οὔτε ἄλλους παρέχεσθαι.⁸ 13 Τί οὖν; ἐγὼ ἔφην, οὔτοι αὖ μόνοι ἀδύνατοι ἡμῖν ἔσονται ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν διδαχθῆναι, ἢ καὶ ἄλλοι τινές πρὸς τούτοις; Ἐμοιγέτοι δοκοῦσιν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ οἱ τῶν ἀφροδισίων δυσέριωτες⁹ ἀδύνατοι εἶναι διδαχθῆναι ἄλλου τινὸς μάλλον ἐπιμελεῖσθαι ἢ τοῦτου.¹⁰ 14 οὔτε γὰρ ἐλπίζω οὐτ' ἐπιμέλειαν ἠδιονα ῥᾶδιον εὐρεῖν¹¹ τῆς τῶν παιδικῶν ἐπιμελείας, οὔδε μὴν, ὅταν παρῆ τὸ πρακτέον, τιμωρίαν χαλεπωτέραν εὐπετέστι¹² τοῦ ἀπὸ τῶν ἐρωμένων κωλύεσθαι. ὕψιμαι οὖν¹³ καὶ σὺς ἂν τοιοῦτους γνῶ ὄντας μὴδ' ἐπιχειρεῖν ἐπιμελητὰς τούτων τινὰς καθιστάναι. 15 Τί δέ, ἔφην ἐγὼ, οἵτινες αὐτῶν ἐρωτικῶς ἔχουσι τοῦ κερδαίνειν, ἢ καὶ οὔτοι ἀδύνατοί εἰσιν εἰς ἐπιμέλειαν τῶν κατ' ἀγρόν ἔργων παιδεύεσθαι; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, οὐδαμῶς γε, ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐάγωγοί εἰσιν εἰς τὴν τούτων ἐπιμέλειαν; οὐδὲν γὰρ ἄλλο δεῖ ἢ δειξαι μόνον αὐτοῖς, ὅτι κερδαλέον ἐστὶν ἡ ἐπιμέλεια. 16 Τοὺς δὲ ἄλλους, ἔφην ἐγὼ, εἰ ἐγκρατεῖς τέ εἰσιν ὧν σὺ κελύεις καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖς εἶναι μετρίως ἔχουσιν, πῶς ἐκδιδάσκεις ὧν σὺ βούλεις ἐπιμελεῖς γίγνεσθαι; Ἀπλῶς, ἔφη, πάνυ, ὦ Σώκρατες, ὅταν μὲν γὰρ ἐπιμελουμένους ἴδω, καὶ ἐπαινῶ καὶ τιμᾶν πειρῶμαι αὐτούς, ὅταν δὲ ἀμελοῦντας, λέγειν τε πειρῶμαι καὶ ποιεῖν ὅποια δέχεται αὐτούς. 17 Ἰθί, ἐγὼ ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, καὶ τόδε μοι παρατρεπόμενος¹⁴ τοῦ λόγου περὶ τῶν παιδευομένων εἰς τὴν ἐπιμέλειαν δῆλωσον περὶ τοῦ παιδεύεσθαι, εἰ οἷόν τε ἔστιν ἀμελῆ αὐτὸν ὄντα ἄλλους ποιεῖν ἐπιμελεῖς. 18 Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, οὐδέν γε μάλλον¹⁵ ἢ ἄμουσον ὄντα αὐτὸν ἄλλους μουσικούς ποιεῖν. χαλεπὸν γὰρ, τοῦ

7) ἀναφέρεται εἰς τὸ οἳ γε τοῦ ὕπνου ἀκρ. ὄντες. 8) ὕπνου, ποιῶντας τὰ δεόντα. 9) ἀκρατῶς, σφοδρῶς ἢ ἀνεπιτηδείως, ἢ δυστυχῶς ἐρῶν. 10) τοῦ ἐρᾶν. 11) τοὺς τοιοῦτους 12) εὐρεῖν. 13) παραλείπω, παραχωρῶ, ἀπλῶς ποίησαι, ἀπέχω, ὅπως οὐδὲ κἂν ἐπιχειροῦμαι. 14) παρεκβαίνω, κάμνω παρεκβασιὰν ἀπὸ τῆν περὶ τῶν εἰς τ. ἐπιμ. παιδ. λόγον. 15) ὄχι βίβαι, πρῶτε πλειότερον.

διδασκάλου πονηρῶς τι ὑποδεικνύοντος, καλῶς τοῦτο ποιεῖν μαθεῖν, καὶ ἀμελεῖν γε ὑποδεικνύοντος τοῦ δεσπότη, χαλεπὸν ἐπιμελῆ θεράποντα γενέσθαι. 19 ὡς δὲ συντόμως εἰπεῖν,¹⁶ πονηροῦ μὲν δεσπότη οὐδέ τις οὐ δοκῶ χρηστὸς καταμεμαθηκέναι· χρηστοῦ μὲντοι πονηροῦ ἤδη εἶδον, οὐ μὲντοι ἀξίμους γε. τὸν δὲ ἐπιμελητικὸν βουλόμενον ποιήσασθαι τινος καὶ ἐφορατικὸν δεῖ εἶναι τῶν ἔργων καὶ ἐξεταστικὸν καὶ χάριν θελοντα τῶν καλῶς τελουμένων ἀποδιδόναι τῷ αἰτίῳ, καὶ δίκην μὴ ὀκνοῦντα τὴν ἀξίαν ἐπιθεῖναι τῷ ἀμελοῦντι. 20 καλῶς δέ μοι δοκεῖ ἔχειν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ ἡ τοῦ βαρβάρου λεγομένη ἀπόκρισις, ὅτε βασιλεὺς ἄρα ἵππου ἐπιτυχῶν ἀγαθοῦ παχῦναι αὐτὸν ὡς τάχιστα βουλόμενος ἤρετο τῶν δεινῶν¹⁷ τίνα ἀμφ' ἵππους δοκούτων εἶναι, τί τάχιστα παχῦναι ἵππον· τὸν δ'¹⁸ εἰπεῖν λέγεται, ὅτι δεσπότη οὐ φθαλμῶς. οὕτω δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ τᾶλλα μοι δοκεῖ δεσπότη οὐ φθαλμῶς τὰ καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ μάλιστα ἐργάζεσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Ἀποδεικνύεται ὅτι πρέπει νὰ διδασθῶσιν οἱ ἐπίτροποι τί καὶ πότε καὶ πῶς ποιητέα καὶ ἐπιμελητέα ἕκαστα· ἐπὶ δὲ τούτοις νὰ προσκλήσωνται καὶ τὴν εἴησιν τοῦ ἀρχεῖν τῶν ἄλλων δούλων πῶς δὲ τοῦτο κατορθοῦται διδάσκει ὁ Ἰσχόμαχος.

1 Ὅταν πρᾶσθῆς τινί, ἔφη ἐγώ, τοῦτο¹ καὶ πάνυ ἰσχυρῶς, ὅτι δεῖ ἐπιμελεῖσθαι ὧν ἂν σὺ βούλῃ, ἢ ἱκανὸς ἤδη ἔσται ὁ τοιοῦτος ἐπίτροπέυεις, ἢ τι καὶ ἄλλο προσμαθητέον αὐτῷ ἔσται, εἰ μέλλει ἐπίτροπος ἱκανὸς ἔσεσθαι; 2 Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἔτι μὲντοι λοιπὸν αὐτῷ ἔστι γινῶναι ὅτι ποιητέον καὶ ὁπότε καὶ ὅπως, εἰ δὲ μή, τί μᾶλλον ἐπιτρόπου ἄνευ τούτων ὄφελος ἢ ἰατροῦ, ὅς ἐπιμελεῖτο μὲν κάμνοντός τινος πρώτῃ ἐὼν καὶ ὄψέ, ὅτι δὲ συμφέρον τῷ κάμνοντι ποιεῖν εἴη, τοῦτο μὴ εἰ-

δεῖν; 3 Ἐὰν δὲ ἤ καὶ τὰ ἔργα μάθῃ ὡς ἔστιν ἐργαστέα, ἔτι τινός, ἔφη ἐγώ, προσδεήσεται, ἢ ἀποτετελεσμένος ἤδη οὗτός σοι ἔσται ἐπίτροπος; Ἀρχεῖν γε, ἔφη, οἶμαι δεῖν αὐτὸν μαθεῖν τῶν ἐργαζομένων. 4 Ἡ οὖν, ἔφη ἐγώ, καὶ σὺ ἀρχεῖν ἱκανὸς εἶναι παιδεύεις τοὺς ἐπιτρόπους; Πειρῶμαι γε δὴ, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος. Καὶ πῶς δὴ, ἔφη ἐγώ, πρὸς τῶν θεῶν τὸ ἀρχεῖν εἶναι ἀνθρώπων παιδεύεις; Φαύλω,² ἔφη, πάνυ, ὦ Σώκρατες, ὥστε ἴσως ἂν καὶ καταγέλαστος ἀκούων. 5 Οὐ μὲν δὲ ἀξίον γ', ἔφη ἐγώ, τὸ πρᾶγμα καταγέλωτος, ὦ Ἰσχόμαχε, ὅστις γάρ τοι ἀρχεῖν ἀνθρώπων δύναται ποιεῖν, δῆλον, ὅτι οὗτος καὶ δεσποτικός;³ ἀνθρώπων δύναται διδάσκειν, ὅστις δὲ δεσποτικός, δύναται ποιεῖν καὶ βασιλικός. ὥστε οὐ καταγέλωτός μοι δοκεῖ ἀξίος εἶναι, ἀλλ' ἐπαίνου μεγάλου ὁ τοῦτο δυνάμενος ποιεῖν. 6 Οὐκοῦν,⁴ ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ἐκ δυοῖν τούτων τὸ πείθεσθαι μανθάνουσιν, ἐκ τε τοῦ ὅταν ἀπειθεῖν ἐπιχειρῶσι κολάζεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ ὅταν προθύμως ὑπηρετῶσιν εὐπάσχειν. 7 οἳ τε γοῦν πῶλοι καταμανθάνουσιν ὑπακούειν τοῖς πωλοδάμναις τῷ ὅταν μὲν πείθωνται τῶν ἡδέωντι αὐτοῖς γίγνεσθαι, ὅταν δὲ ἀπειθῶσι πράγματα ἔχειν, ἔστ' ἂν ὑπηρετήσῃσι κατὰ γνώμην τῷ πωλοδάμνῃ. 8 καὶ τὰ κυνῖδια δὲ πολὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῇ γνώμῃ καὶ τῇ γλώσσει ὑποδέεστερα ὄντα ὅμως καὶ περιτρέχειν καὶ κυβιστᾶν καὶ ἄλλα πολλὰ μανθάνει τῷ αὐτῷ τούτῳ τρόπῳ. ὅταν μὲν γὰρ πείθεται, λαμβάνει τι ὧν δεῖται, ὅταν δὲ ἀμελῇ, κολάζεται. 9 ἀνθρώπους δ' ἔστι πιθανωτέρους ποιεῖν καὶ λόγῳ, ἐπιδεικνύοντα, ὡς συμφέροι αὐτοῖς πείθεσθαι, τοῖς δὲ δούλοις καὶ ἡ δοκούσα θηριώδης παιδεία εἶναι· πάνυ ἔστιν ἐπικωγὸς πρὸς τὸ πείθεσθαι διδάσκειν· τῇ γὰρ γαστρὶ αὐτῶν ἐπὶ ταῖς ἐπιθυμίαις προσχαριζόμενος ἂν πολλὰ ἀνύτοις παρ' αὐτῶν. αἱ δὲ φιλότιμοι τῶν φύσεων καὶ τῷ ἐπικίνῳ παροξύνονται. πεινώσι γὰρ τοῦ ἐπαίνου οὐχ ἥττον εἶναι τῶν φύσεων ἢ ἄλλαι τῶν σίτων τε καὶ ποτῶν. 10 ταῦτά τε οὖν ὅσα περ αὐτὸς ποιῶν οἶμαι πιθανωτέρους ἀνθρώποις χρῆσθαι, δι-

16) διὰ νὰ εἶπω δὲ συντόμως· 17) Κ. §. 419. Ε. Β. Σ. 218.

18) τοῦτον δὲ, ἐκεῖνον δὲ· Β. Σ. 112.

1) προηλαῖ τὸ μέλλον φησίσσθαι.

2) πρόστυχα, τετριμμένως, μὲ πολλὰ ἀπλοῦν τρόπον. 3) ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κατορθοῦμεν διὰ τῆς διδασκαλίας Κ. §. 332 γ. 4) διὰ νὰ ἀρχίσω λοιπὸν τὴν λόγον μου.

δάκνουν οὐς ἂν ἐπιτρόπους βούλωμαι καταστῆσαι καὶ τάδε³ συλλαμβάνω αὐτοί: ἰμάτιά τε γάρ, ἃ δεῖ παρέχειν ἐμὲ τοῖς ἐργαστήρσι,⁶ καὶ ὑποδήματα οὐχ ὅμοια πάντα ποιῶ, ἀλλὰ τὰ μὲν χεῖρω, τὰ δὲ βελτίω, ἵνα ἤ τὸν κρείττω τοῖς βελτίοσι τιμᾶν, τῷ δὲ χεῖρονι τὰ ἥττω διδόναι. 11 Πάνυ γάρ μοι, ἔφη, δοκεῖ ὦ Σώκρατες, ἀθυμία ἐγγίγνεσθαι τοῖς ἀγαθοῖς, ὅταν ὁρῶσι τὰ μὲν ἔργα δι' αὐτῶν καταπρασσομένα, τῶν δὲ ὁμοίων τυγχάνοντας ἑαυτοῖς τοὺς μῆτε πονεῖν μῆτε κινδυνεύειν ἐθέλοντας, ὅταν δέη. 12 αὐτὸς τε οὖν οὐδ' ὀπωσιτοῦν τῶν ἴσων ἀξίῳ τοὺς ἀμείνους τοῖς κακίοσι τυγχάνειν, τοὺς τε ἐπιτρόπους, ὅταν μὲν εἰδῶ διαδεδωκότας τοῖς πλείστοι ἀξίοις τὰ κράτιστα, ἐπαινῶ, ἦν δὲ ἴδω ἢ κολακεύμασί τινα προτιμώμενον ἢ καὶ ἄλλη τινὶ ἀνωφελεῖ⁷ χάριτι, οὐκ ἀμείλῳ, ἀλλ' ἐπιπλήττω καὶ πειρῶμαι διδάσκειν, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐδ' αὐτῷ σύμφορα ταῦτα ποιεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Συμφέρι ἵνα ὁ ἐπίτροπος μηδὲν κλέπτῃ ἢ σφετερίζηται τῶν τοῦ δεσπότου, διὰ τὰ κακοθῶσθαι δὲ τοῦτο μεταχειρίζεται ὁ ἰσχ. τοὺς τε τῆς πατρίδος νόμους καὶ τοὺς Περσικοὺς, διὰ τοῦτο μάλιστα ἀξίους ἐπαινῶν, ὅτι οὐχὶ μόνον διὰ τῶν ποινῶν ἀποτρέπουσιν ἀπὸ τῶν κακοεργημάτων, ἀλλὰ καὶ δι' ἀνταμοιβῶν ἐνθαρρύνουσιν εἰς τὸ ἀγαθόν.

1 Ὅταν δέ, ὦ ἰσχύμαχε, ἔφη, ἐγώ, καὶ ἄρχειν ἤδη ἱκανός σοι γένηται, ὥστε πειθόμενος παρέχεσθαι, ἢ ἀποτετελεσμένον τοῦτον ἠγῆ ἐπίτροπον, ἢ ἔτι τινὸς προσδεῖται ὁ ταῦτα ἔχων, ἢ σὺ εἰρηκας; 2 Ναὶ μὰ Δί,¹ ἔφη ὁ ἰσχύμαχος, τοῦ τε ἀπέχεσθαι τῶν δεσποσύνων² καὶ μὴ κλέπτειν. εἰ γάρ ὁ τοὺς καρποὺς μεταχειριζόμενος τολμῶ ἀφηνίξειν, ὥστε μὴ λείπειν λυσιτελοῦντας

3) πρὸς τούτοις καὶ τὰς ἐφεξῆς βοηθείας προσφέρω εἰς αὐτούς. 6) ἰργάταις.

7) μὴ παρεχούση ἀληθῆς ὄφελος. ἀτόπω, ἀξιωμαμπτη.

1) προσδεῖται ἔτι τινός. 2) τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν δεσποτῆν.

τοῖς ἔργοις, τί ἂν ὄφελος εἴη τὸ διὰ τῆς τούτου ἐπιμελείας γεωργεῖν; 3 Ἡ καὶ ταύτην οὖν, ἔφη, ἐγώ, τὴν δικαιοσύνην σὺ ὑποδύῃ³ διδάσκεις; Καὶ πάνυ, ἔφη ὁ ἰσχύμαχος, οὐ μέντοι γε πάντας ἐξ ἐτοίμου εὐρίσκω ὑπακούοντας τῆς διδασκαλίας ταύτης. 4 καίτοι τὰ μὲν καὶ ἐκ τῶν Δράκοντος νόμων, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν Σόλωνος πειρῶμαι, ἔφη, λαμβάνων ἐμβιβάζειν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰκέτας. δοκοῦσι γάρ μοι, ἔφη, καὶ οὗτοι οἱ ἄνδρες θεῖναι πολλοὺς τῶν νόμων ἐπὶ δικαιοσύνης τῆς τοιαύτης διδασκαλίας. 5 γέγραπται γάρ ζημιοῦσθαι ἐπὶ τοῖς κλέμμασι, καὶ δεδῆσθαι, ἦν τις ἀλῶ ποιῶν, καὶ θανατοῦσθαι τοὺς ἐγχειροῦντας.⁴ δῆλον οὖν, ἔφη, ὅτι ἔγραφον αὐτὰ βουλόμενοι ἀλυσιτελεῖν ποιῆσαι τοῖς ἀδίκους τὴν αἰσχροκέρδειαν. 6 ἐγώ οὖν, ἔφη, καὶ τούτων προσφέρων ἕνα καὶ ἄλλα τῶν βασιλικῶν νόμων προσφερόμενος,⁵ πειρῶμαι δικαίους περὶ τὰ διαχειριζόμενα ἀπεργάζεσθαι τοὺς οἰκέτας. 7 ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οἱ νόμοι ζημίαι μόνον εἰσι τοῖς ἀμαρτάνουσιν, οἱ δὲ βασιλικοὶ νόμοι οὐ μόνον ζημιοῦσι τοὺς ἀδικούντας, ἀλλὰ καὶ ὠφελούσι τοὺς δικαίους, ὥστε ὀρώντες πλουσιωτέρους γιγνομένους τοὺς δικαίους τῶν ἀδίκων πολλοὶ καὶ φιλοκερδεῖς ὄντες⁶ εὖ μάλα ἐπιμένουσι τῷ μὴ ἀδικεῖν. 8 οὐς δ' ἂν αἰσθάνωμαι, ἔφη, ὅμως⁷ καὶ εὖ πάσχοντας ἔτι ἀδικεῖν πειρωμένους, τούτους ὡς ἀνηκέστους πλεονέκτας ὄντας ἤδη καὶ τῆς χρήσεως ἀποπαύω. 9 οὐς δ' ἂν αὖ καταμάθω μὴ τῷ πλέον ἔχειν μόνον διὰ τὴν δικαιοσύνην ἐπαιρομένου,⁸ δικαίους εἶναι, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπαινέσθαι ἐπιθυμοῦντας ὑπ' ἐμοῦ, τούτοις ὥσπερ ἐλευθέρους ἤδη χρῶμαι, οὐ μόνον πλουτίζων, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ὡς καλοὺς τε καγαθοὺς. 10 τούτῳ γάρ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, διαφέρειν ἀνὴρ φιλότιμος ἀνδρὸς φιλοκερδοῦς, τῷ ἐθέλειν ἐπαινοῦ καὶ τιμῆς ἕνεκα καὶ πονεῖν ὅπου δεῖ καὶ κινδυνεύειν καὶ αἰσχροῦν κερδῶν ἀπέχεσθαι.

3) ἀναλαμβάνειν. 4) ὅσοι ὀρῶσιν, ἐπιβάλλουσι χεῖρα εἰς ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον θέλουσι νὰ γυμνώσωσι. προσθέτουσι δηλ. εἰς τὴν κλοπὴν καὶ ἄλλο ἐγκλημα.

5) ἐννοεῖ τοὺς νόμους τῶν Περσῶν, ὅθεν καὶ τὸ μέσον: κατορθῶ νὰ παραδειχθῶσι, παρειαχθῶσι. 6) μολοντί ἀγαπῶσι τὸ κέρδος.

7) τὸ ὅμως ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔτι πειρωμένους. 8) ὅτι προτρέπονται, παρακινούνται νὰ ἴναι δίκαιοι, ὅχι μόνον διὰ τὸ ὅτι κερδίζουσιν ἐξ αἰτίας τῆς δικαιοσύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Κατ' αἴτησιν τοῦ Σ. μεταβαίνει ἤδη ὁ Ἰσχόμαχος εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς τῆς γεωργικῆς τέχνης. Ἄρχεται δὲ ἀποδεικνύς ὅτι αὕτη εἶναι εὐμαθεστάτη, καὶ ὅτι οἱ γεωργοὶ γενναιοτάτων ὄντες ἠθῶν προθύμως ἐξηγοῦσιν ὅ,τι καὶ ἂν ἠθέλητι τοὺς ἐρωτῆσαι· διότι κατὰ τοῦτο προέχουσι τῶν ἄλλων τεχνιτῶν, οἵτινες φόβος ἢ φιλοκερδίᾳ κινούμενοι ἀποκρύπτονται πῶς τὰ ἐπικαιριώτατα τῆς ἑαυτῶν τέχνης. Διὰ ταύτης δὲ τῆς διηγήσεως τοσοῦτον παροτρύνεται ὁ Σ. ὥστε εὐθὺς ζητεῖ νὰ μάθῃ τὰ τῆς γεωργικῆς τέχνης παραγγέλματα.

1 Ἀλλὰ μέντοι ἐπειδάν γε ἐμποιήσης τινὶ τὸ βούλεσθαι σοὶ εἶναι τὰγαθὰ, ἐμποιήσης δὲ τῷ αὐτῷ τούτῳ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ταῦτά σοι ἐπιτελῆται, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐπιστήμην κτήσῃ αὐτῷ, ὡς ἂν ποιοῦμενα ἕκαστα τῶν ἔργων ὠφελιμώτερα γίγναιτο, πρὸς δὲ τούτοις ἄρχην ἱκανὸν αὐτὸν ποιήσης, ἐπὶ δὲ τούτοις πάνσιν ἡδνηταί¹ σοὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς ὠραῖα ἀποδεικνύων ὅτι πλεῖστα, ὡσπερ σὺ σαυτῷ, οὐκέτι ἐρήσομαι περὶ τούτου, εἰ ἔτι τινὸς ὁ τοιοῦτος προσδεῖται· πάνυ γάρ μοι δοκεῖ ἤδη πολλοῦ ἂν ἄξιος εἶναι ἐπίτροπος ἂν τοιοῦτος. ἐκεῖνο μέντοι, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, μὴ ἀπολίπῃς, ὃ ἡμῖν ἀργότατα ἐπιδεδράμηται τοῦ λόγου. 2 Τὸ ποῖον; ἔφην ὁ Ἰσχόμαχος. Ἐλεξας δὴπου, ἔφην ἐγώ, ὅτι μέγιστον εἶη μαθεῖν, ὅπως δεῖ ἐξεργάζεσθαι ἕκαστα· εἰ δὲ μή,² οὐδὲ τῆς ἐπιμελείας ἔφηνθα ὄφελος οὐδὲν γίγνεσθαι, εἰ μὴ τις ἐπίσταιτο ἃ δεῖ καὶ ὡς δεῖ ποιεῖν. 3 ἐνταῦθα³ δὴ εἶπεν ὁ Ἰσχόμαχος, Τὴν τέχνην με ἤδη, ὦ Σώκρατες, κελεύεις αὐτὴν διδάσκειν τῆς γεωργίας; Αὕτη γὰρ ἴσως, ἔφην ἐγώ, ἡδὴ⁴ ἐστὶν ἡ ποιοῦσα τοὺς μὲν ἐπισταμένους αὐτὴν πλουσίους, τοὺς δὲ μὴ ἐπισταμένους πολλὰ πονοῦντας ἀπόρως βιοτεύειν. 4 Νῦν τοίνυν, ἔφην, ὦ Σώκρατες, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ταύτης τῆς τέχνης ἀκούσῃ. τὸ γὰρ ὠφελιμωτάτην οὖσαν καὶ ἡδίστην ἐργάζεσθαι καὶ καλλίστην καὶ προσφιλεστάτην θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις, ἔτι πρὸς τούτοις καὶ βέλτερον εἶναι μαθεῖν πῶς οὐχὶ γενναῖόν⁵ ἐστὶ; γενναῖα δὲ δήπου

1) Εὐφραίνονται. 2) μάθοι. 3) διὰ τούτων. ἔδω, διότι ἐμβόηκαμεν εἰς ἄλλο ἕκαστον, εἰς ἄλλο ἀντικείμενον. 4) τὸ ἤδη σημαίνει, ὅτι πρὸ πολλοῦ ἐζητούμεν τὸ πρᾶγμα τοῦτο, νῦν δὲ τὸ εὐρίσκωμεν. 5) εὐγενές, ἀξιόλογον.

καλοῦμεν καὶ τῶν ζώων ὅποσα καλὰ καὶ μεγάλα καὶ ὠφέλιμα ὄντα πράεα ἐστὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. 5 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγώ, ἔφην, ὦ Ἰσχόμαχε, ἱκανῶς δοκῶ καταμεμαθηκέναι ἢ εἶπας, καθὰ δεῖ διδάσκειν τὸν ἐπίτροπον· καὶ γὰρ ἢ ἔφηνθα εὐνοῦν σοὶ ποιεῖν αὐτὸν μαθεῖν δοκῶ, καὶ ἢ ἐπιμελῆ καὶ ἀρχικὸν καὶ δίκαιον. 6 ὁ δὲ εἶπας, ὡς δεῖ μαθεῖν τὸν μέλλοντα ὀρθῶς γεωργίας ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἃ δεῖ ποιεῖν καὶ ὡς δεῖ καὶ ὅποτε ἕκαστα ταῦτά μοι δοκοῦμεν, ἔφην ἐγώ, ἀργότερόν πως ἐπιδεδραμηκέναι τῷ λόγῳ. 7 ὡσπερ εἰ εἶποις, ὅτι δεῖ γράμματα ἐπίστασθαι τὸν μέλλοντα δυνήσεσθαι τὰ ὑπαγορευόμενα γράφειν καὶ τὰ γεγραμμένα ἀναγιγνώσκειν. ταῦτα γὰρ ἐγώ ἀκούσας, ὅτι μὲν δεῖ γράμματα ἐπίστασθαι ἠκηκόειν ἂν, τοῦτο δὲ εἰδὼς οὐδὲν τι οἶμαι μᾶλλον ἂν ἐπιστάμην γράμματα. 8 οὕτω δὲ καὶ νῦν ὅτι μὲν δεῖ ἐπίστασθαι γεωργίαν τὸν μέλλοντα ὀρθῶς ἐπιμελεῖσθαι αὐτῆς βραδίως πέπεισμαι, τοῦτο μέντοι εἰδὼς οὐδὲν τι μᾶλλον ἐπίσταμαι, ὅπως δεῖ γεωργεῖν. 9 ἀλλ' εἴ μοι αὐτίκα μάλα δόξῃε γεωργεῖν, ὅμοιος ἂν μοι δοκῶ τῷ περιόντι ἰατρῷ καὶ ἐπισκοποῦντι τοὺς κάμνοντας, εἰδοῦτι δὲ οὐδὲν ὅτι συμφέρει τοῖς κάμνουσιν. ἴν' οὖν μὴ τοιοῦτος ὦ, ἔφην ἐγώ, διδάσκέ με αὐτὰ τὰ ἔργα τῆς γεωργίας. 10 ἀλλὰ μὴν, ἔφην, ὦ Σώκρατες, οὐχ ὡσπερ γε τὰς ἄλλας τέχνας κατατριβῆναι δεῖ μανθάνοντας, πρὶν ἄξια τῆς τροφῆς⁷ ἐργάζεσθαι τὸν διδασκόμενον, οὐχ οὕτω καὶ ἡ γεωργία δύσκολός ἐστι μαθεῖν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἰδὼν ἂν ἐργαζομένους, τὰ δὲ ἀκούσας εὐθὺς ἂν ἐπίσται, ὡσπερ καὶ ἄλλον, εἰ βούλοιο, διδάσκειν. οἶμοι δ' ἔφην, πάνυ καὶ λεληθῆναι πολλὰ σεαυτὸν ἐπιστάμενον αὐτῆς.⁸ 11 καὶ γὰρ δὴ οἱ μὲν ἄλλοι τεχνίται ἀποκρύπτονται πῶς τὰ ἐπικαιριώτατα ἢς ἕκαστος ἔχει τέχνης, τῶν δὲ γεωργῶν ὁ κάλλιστα μὲν φυτεύων μάλιστα ἂν ἤδοιτο, εἰ τις αὐτὸν θεῶτο, ὁ κάλλιστα δὲ σπείρων ὡσαύτως· ὅτι δὲ ἔροιο τῶν καλῶς πεποιημένων, οὐδὲν ὅτι ἂν σε ἀποκρύψαιτο ὅπως ἐποίησεν. 12 οὕτω καὶ τὰ ἦθη,⁹ ὦ Σώκρατες, ἔφην, γενναιοτάτους τοὺς αὐτῆ συνόντας

6) ἄλλ. τὸ εἶναι. 7) ὡσπερ νὰ κερδίῃ τὴν τροφὴν του. 8) πολλὰ αὐτῆς τῆς γεωργ. 9) καὶ κατὰ τὰ ἦθη.

ἢ γεωργία δοκεῖ πρόχειρα. 13 Ἀλλὰ τὸ μὲν προοίμιον, ἔφην ἐγώ, καλὸν καὶ οὐχ οἶον ἀκούσαντα ἀποτρέπεσθαι τοῦ ἐρωτήματος· σὺ δέ, ὅτι εὐπατέες ἐσι μαθεῖν, διὰ τοῦτο¹⁰ πολὺ μοι μάλλον διεξίθι αὐτήν. οὐ γὰρ σοὶ αἰσχρὸν τὰ ῥάδια διδάσκειν ἐστίν, ἀλλ' ἐμοὶ πολὺ αἰσχρὸν μὴ ἐπίστασθαι, ἄλλως τε καὶ εἰ χρήσιμα ὄντα τυγχάνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Συζητεῖ ὁ Ἰσχ. περὶ τῆς φύσεως τῆς γῆς καὶ περὶ τοῦ τρόπου τοῦ διαγιγνώσκειν αὐτήν, καὶ διδάσκει πότε καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα, κινούμεν καὶ καθαρίζομεν τὴν γῆν.

1 Πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοῦτο ἐπιδειξάι βούλομαι σοι, ὡς οὐ χαλεπὸν ἐστὶν ὃ λέγουσι ποικιλώτατον¹ τῆς γεωργίας εἶναι οἱ λόγῳ μὲν ἀκριβέστατα αὐτὴν διεξιόντες, ἥκιστα δὲ ἐργαζόμενοι. 2 φασὶ γὰρ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς γεωργήσειν τὴν φύσιν χρῆναι πρῶτον τῆς γῆς εἰδέναί. Ὄρθῶς γὰρ² ἔφην ἐγώ, ταῦτα λέγοντας. ὃ γὰρ μὴ εἰδώς, ὃ τι δύναται ἡ γῆ φέρειν, οὐδ' ὅ τι σπείρειν, οἴομαι, οὐδ' ὃ τι φυτεύειν δεῖ, εἰδείη ἄν. 3 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ἰσχόμενος, καὶ ἀλλοτρίας γῆς τοῦτο³ ἐξὶ γινῶναι, ὅτι τε δύναται φέρειν καὶ ὃ τι μὴ δύναται, ὀρώντα τοὺς καρποὺς καὶ τὰ δένδρα. ἐπειδὴν μὲντοι γινῶ τις, οὐκέτι συμφέροι θεομαχεῖν. οὐ γὰρ ἂν ὅτου δέοιτο αὐτός, τοῦτο σπείρων καὶ φυτεύων μάλλον ἂν ἔχοι τὰ ἐπιτήδεια ἢ ὃ τι ἡ γῆ ἠδοίτο φύουσα καὶ τρέφουσα. 4 ἦν δ' ἄρα δι' ἀργίαν τῶν ἐχόντων αὐτὴν μὴ ἔχη τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ἐπιδεικνύει, ἐστὶ καὶ παρὰ γείτονος τόπου πολυτάκως ἀληθέστερα περὶ αὐτῆς γινῶναι ἢ παρὰ γείτονος ἀνθρώπου πυθέσθαι. 5 καὶ χειρῶν αὐτῆς δὲ ὅμως ἐπιδείκνυσι τὴν αὐτῆς φύσιν· ἢ γὰρ τὰ ἄγρια καλὰ φύουσα δύναται θεραπευομένη καὶ τὰ

10) διὰ τοῦτο, διότι εἶναι εὐκολομάθητος.

1) πολλὰ τεχνικῶν, περίεργον. 2) ὕκειν. φασί. 3) τοῦτο τὸ ἴδιον, τὴν φύσιν.

ἡμερα καλὰ ἐκφέρειν. φύσιν μὲν δὴ γῆς οὕτως καὶ οἱ μὴ πάνυ ἐμπειροὶ γεωργίας ὅμως δύναται διαγιγνώσκειν. 6 Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμενα, ἱκανῶς ἤδη μοι δοκῶ ἀποθεθάρρηκέναι, ὡς οὐ δεῖ φοβούμενον, μὴ οὐ γινῶ τῆς γῆς φύσιν, ἀπέχεσθαι γεωργίας. 7 καὶ γὰρ δὴ, ἔφην, ἀνεμνήσθη τὸ τῶν ἀλείων,⁴ ὅτι θαλασσοῦργοι ὄντες καὶ οὔτε καταστήσαντες⁵ ἐπὶ θεῶν οὐθ' ἡσυχῇ βαδίζοντες, ἀλλὰ παρατρέχοντες ἄμα τοὺς ἀγρούς, ὅταν ὀρώσι τοὺς καρποὺς ἐν τῇ γῇ, ὅμως οὐκ ὀκνοῦσιν ἀποφαίνεσθαι περὶ τῆς γῆς ὑποία τε ἀγαθὴ ἐστὶ καὶ ὑποία κακὴ, ἀλλὰ τὴν μὲν ψέγουσι, τὴν δ' ἐπαينوῦσι. καὶ πάνυ τοίνυν τοῖς ἐμπειροῖς γεωργίας ὀρῶ αὐτοὺς τὰ πλείεστα κατὰ ταῦτα ἀποφανομένους περὶ τῆς ἀγαθῆς γῆς. 8 Πόθεν οὖν βούλει, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἄρξομαι σε τῆς γεωργίας ὑπομνήσκουσι; οἶδα γὰρ, ὅτι ἐπισταμένῳ σοι πάνυ πολλὰ φράσω, ὡς δεῖ γεωργεῖν. 9 Ἐκεῖνό μοι δοκῶ, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμενα, πρῶτον ἂν ἠδέως μαθάνειν, φιλοσόφου γὰρ μάλιστ' ἐστὶν ἀνδρός,⁶ ὅπως ἂν ἐγώ, εἰ βουλοίμην, γῆν ἐργαζόμενος πλείεστας κριθῶ καὶ πλείεστους πυροὺς λαμβάνομι. 10 Οὐκοῦν τοῦτο μὲν οἶσθα, ὅτι τῷ σπόρῳ νέον⁷ δεῖ ὑπεργάζεσθαι; οἶδα γὰρ, ἔφην ἐγώ. 11 Εἰ οὖν ἀρχοίμεθα, ἔφη, ἀροῦν τὴν γῆν χειμῶνος; Ἀλλὰ πλήρως ἂν εἴη, ἐγώ ἔφην. Ἀλλὰ τοῦ θέρου σοι δοκεῖ; Σκληρὰ, ἔφην ἐγώ, ἢ γῆ ἔσται κινεῖν⁸ τῷ ζεύγει. 12 Κινδυνεύει ἔαρος, ἔφη, εἶναι τούτου τοῦ ἔργου ἀρτέον. Εἰκόσ γάρ, ἔφην ἐγώ, ἐστὶ μάλιστ' ἀρτέον τὴν γῆν τηνικαῦτα κινουμένην. Καὶ τὴν πύαν γε ἀναστρεφομένην, ἔφη ὦ Σώκρατες, τηνικαῦτα κόπρον μὲν τῇ γῇ ἠδὴ παρέχειν, καρπὸν¹⁰ δ' οὐπω καταβαλεῖν, ὥστε φύεσθαι.

4) Β. Σ. 99. 100. ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πράττουσιν οἱ ἄλλοι. 5) ὑπενν. τὴν ναῦν. 6) ἴδ. οὐ. τὸ ἠδέως μαθάνειν ἢ βούλεται. τὸ φιλοσοφῆν δὲ ἐνταῦθα = φιλομαθῆ εἶναι. Φιλοσόφου ἀνδρὸς λέγει εἶναι ἴδιον νὰ μαθάνῃ ἀκριβῶς τε καὶ ἐντελῶς πάντα τὰ βοηθήτως ἄξια (ἄρα καὶ τὴν οἰκονομικὴν τέχνην).

7) ὑπενν. ἀρόν τῇ γῇ. οὕτω λέγεται ἡ γῆ ἢ τὸ χωράφιον, τὸ ὁποῖον ἔμεινε πρὸς καιρὸν ἀγεώργητον καὶ πάλιν ἐκ νέου γεωργεῖται.

8) σχεδόν = πληροτέρα ἢ ὥς κινεῖν. 9) νὰ σκορπίζεται, νὰ διασκορπίζεται.

10) ὑπενν. πόας· τ. ε. τῶν ἀχρήστων φυτῶν τὰ σπέρματα, τὰ ὁποῖα καταβαλλόμενα εἰς τὴν γῆν, φυτρῶναι νέα φυτὰ.

13 οἶμαι γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ἐστὶ γινώσκειν, ὅτι, εἰ μέλλει ἀγαθὴ ἢ νεὸς¹¹ ἔσεσθαι, ὕλης τε δεῖ καθαράν αὐτὴν εἶναι καὶ ὀπτὴν ὅ τι μάλιστα¹² πρὸς τὸν ἥλιον. Πάνυ γε, ἔφην ἐγώ, καὶ ταῦτα οὕτως ἠγοῦμαι χρῆναι ἔχειν. 14 Ταῦτ' οὖν, ἔφην, σὺ ἄλλως πῶς νομίζεις μᾶλλον ἂν γίγνεσθαι, ἢ εἰ ἐν τῷ θέρει ὅτι πλειστάκις μεταβάλοι τις τὴν γῆν; Οἶδα μὲν οὖν, ἔφην, ἀκριβῶς, ὅτι οὐδαμῶς ἂν μᾶλλον ἢ μὲν ὕλη ἐπιπολάζοι καὶ αὐαίνοιτο ὑπὸ τοῦ καύματος, ἢ δὲ γῆ ὀπτῶτο ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἢ εἴ τις αὐτὴν ἐν μέσῳ τῷ θέρει καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἡμέρᾳ κινοῖη τῷ ζεύγει. 15 Εἰ δὲ ἄνθρωποι σκάπτοντες τὴν νεὸν ποιοῖεν, ἔφην, οὐκ εὐδῆλον, ὅτι καὶ τούτους δίχα δεῖ ποιεῖν τὴν γῆν καὶ τὴν ὕλην; Καὶ τὴν μὲν γε¹³ ὕλην, ἔφην ἐγώ, καταβάλλειν, ὡς αὐαίνηται, ἐπιπολῆς, τὴν δὲ γῆν στρέφειν, ὡς ἡ ὠμὴ αὐτῆς ὀπτῶτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Περὶ δὲ τοῦ σπεῖρειν διδάσκει: ὅτι πρέπει νὰ σπεῖρωμεν, ἀφ' οὗ κατὰ τὸ φθινόπωρον διὰ τῶν ὑετῶν ποτισθῆ ἱκανῶς ἡ γῆ, καὶ μάλιστα εἰς διαφόρους καιρούς. καὶ εἰς τὴν λεπτοτέραν γῆν ὀλιγώτερον σπέρων νὰ σπεῖρωμεν· εἰς δὲ τὸν σίτον νὰ ἐμβάλλωμεν τοὺς σκαλίαις, τῶν ὁμοίων ἐξηγεῖ τὴν χρῆσιν.

1 Περὶ μὲν τῆς νεοῦ ὄρας, ἔφην, ὦ Σώκρατες, ὡς ἀμφοτέροις ἡμῖν ταῦτά δοκεῖ. Δοκεῖ γὰρ οὖν, ἔφην ἐγώ. Περὶ γε μέντοι τοῦ σπέρου ὥρας ἄλλο τι, ἔφην, ὦ Σώκρατες, γινώσκεις ἢ τὴν ὥραν¹ σπεῖρειν, ἢς πάντες μὲν οἱ πρόσθεν ἄνθρωποι πείραν λαθόντες, πάντες δὲ οἱ νῦν λαμβάνοντες, ἐγνώκασιν κρατίστην εἶναι;² ἐπειδὴν γὰρ ὁ μετοπωρινὸς χρόνος ἔλθῃ, πάντες που οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸν θεὸν ἀποβλέπουσιν, ὅποτε βρέξας τὴν γῆν ἀφήσει αὐτοὺς σπεῖρειν. Ἐγνώκασιν δὴ γ', ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχύμαχε, καὶ τὸ μὴ ἐν ξηρᾷ σπεῖρειν ἐκόντες εἶναι³ πάντες ἄνθρωποι, δηλονότι πολλὰς ζημίαις παλαίσαντες οἱ πρὶν κελευσθῆναι⁴ ὑπὸ τοῦ θεοῦ

1) ἑλλ. γῆ. 12) ἐστῶσαν δηλ. πρὸς τ. ἥλ. καὶ οὕτω γιγνομένην ὀπτῆν.

13) καὶ μάλιστα, καὶ πρὸς τούτοις.

1) κατὰ τὴν ὥραν. 2) ἑλλ. αὐτῆν. 3) Β. Σ. 228. 4) διὰ τῆς βροχῆς.

σπεῖραντες. 3 Οὐκοῦν ταῦτα μὲν, ἔφην ὁ Ἰσχύμαχος, ὁμογνωμονοῦμεν πάντες οἱ ἄνθρωποι. Ἄ γὰρ ὁ θεὸς διδάσκει, ἔφην ἐγώ, οὕτω γίγνεται ὁμονοεῖν⁵ οἷον⁶ ἅμα πᾶσι δοκεῖ βέλτιον εἶναι ἐν τῷ χειμῶνι παρὰ ἱμάτια φορεῖν, ἢν δύνονται, καὶ πῦρ κάειν ἅμα πᾶσι δοκεῖ, ἢν ξύλα ἔχουσιν. 4 Ἀλλ' ἐν τῷδε,⁷ ἔφην ὁ Ἰσχύμαχος, πολλοὶ ἤδη διαφέρονται, ὦ Σώκρατες, περὶ τοῦ σπόρου, πότερον ὁ πρῶτος κράτιστος, ἢ ὁ μέσος, ἢ ὁ ὀψιμώτατος. Ἀλλ' ὁ θεός, ἔφην ἐγώ, οὐ τεταγμένως⁸ τὸ ἔτος ἄγει, ἀλλὰ τὸ μὲν⁹ τῷ πρῶτῳ κάλλιστα, τὸ δὲ τῷ μέσῳ, τὸ δὲ τῷ ὀψιμωτάτῳ. 5 Σὺ οὖν, ἔφην, ὦ Σώκρατες, πότερον ἠγῆ κρεῖττον εἶναι ἐνὶ τούτων τῶν σπόρων χρῆσθαι ἐκλεξάμενον, ἐάν τε πολὺ ἐάν τε ὀλίγον σπέρμα σπεῖρη τις, ἢ ἀρξάμενον¹⁰ ἀπὸ τοῦ πρῶμωτάτου μέχρι τοῦ ὀψιμωτάτου σπεῖρειν; καὶ ἐγὼ εἶπον, 6 Ἐμοὶ μὲν, ὦ Ἰσχύμαχε, δοκεῖ κράτιστον εἶναι παντὸς μετέχειν τοῦ σπόρου. πολὺ γὰρ νομίζω κρεῖττον εἶναι αἰεὶ ἀροῦντα σίτον λαμβάνειν ἢ ποτὲ μὲν πᾶν πολὺν, ποτὲ δὲ μὴ ἱκανόν. Καὶ τοῦτο τοῖνον σύ γε, ἔφην, ὦ Σώκρατες, ὁμογνωμονεῖς ἐμοὶ ὁ μανθάνων τῷ διδάσκοντι, καὶ ταῦτα πρόσθεν ἐμοῦ τὴν γνώμην ἀποφαινόμενος. 7 Τί γὰρ, ἔφην ἐγώ, ἐν τῷ ῥίπτειν τὸ σπέρμα ποικίλη τέχνη ἔνεστι; Πάντως, ἔφην, ὦ Σώκρατες, ἐπισκεψώμεθα καὶ τοῦτο. ὅτι μὲν γὰρ ἐκ τῆς χειρὸς δεῖ ῥίπτεσθαι τὸ σπέρμα, καὶ σύ που οἶσθα, ἔφην. Καὶ γὰρ ἐώρακα, ἔφην ἐγώ. Ῥίπτειν δὲ γε, ἔφην, οἱ μὲν ὁμαλῶς¹¹ δύνονται, οἱ δ' οὐ. Οὐκοῦν τοῦτο μὲν, ἔφην ἐγώ, ἤδη μελέτης δεῖται, ὡς περ τοῖς κιθαρισταῖς ἢ χεῖρ, ὅπως δύνηται¹² ὑπηρετεῖν τῇ γνώμῃ. 8 Πάνυ μὲν

5) οὕτω συμβαίνει νὰ ὁμονοῶμεν καθ' ὁλοκληρῆν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια διδάσκει ὁ θεός, ὡς καὶ κεφ. 15'. 6) ἀντι: κατὰ ταῦτα.

6) π. χ. λόγου χάριν. 7) εἰς τὸ ἐφεξῆς (πότερον κλπ.) πολλοὶ εἶναι διαφόρου γνώμης. 8) κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν. οὕτως ὥστε πάντοτε ἐν τῷ μόνον μέρος τοῦ μετοπώρου νὰ ἦναι πρόσφορον εἰς τὸ σπεῖρειν.

9) ἐν μὲν μέρος. 10) ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸ: ἐάν-πολύ-σπέρμα σπεῖρη τις. διότι ὅταν τις σπεῖρη πολὺ σπέρμα, τότε μάλιστα ὑφείλει νὰ προσέχη, μήπως ἐμπιστευθεὶς εἰς ἕνα κερδόν, εἴτε πρόσφορον εἴτε καὶ οὐχί, ἔπειτα εἰς τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον βεβιωθῆ, ὅτι ἀπόλεσε τόσον πλῆθος καρπῶν καὶ τόσον κόπον.

11) οὐχί δηλονότι ἀλλοῦ μὲν πολὺν, ἀλλοῦ δὲ ὀλίγον. 12) ἡ χεῖρ δηλονότι.

(E.ell. Έγκυκλ. Τόμ. Α'.)

οὖν, ἔφη· ἦν δέ γε ἤ, ἔφη, ἡ γῆ ἢ μὲν λεπτοτέρα, ἢ δὲ παχύτερα· τί τοῦτο, ἐγὼ ἔφην, λέγεις; ἄρα γε τὴν μὲν λεπτοτέραν ὅπερ ἀσθενεστέραν,¹³ τὴν δὲ παχύτεραν ὅπερ ἰσχυροτέραν; τοῦτ', ἔφη, λέγω, καὶ ἐρωτῶ γέ σε, πότερον ἴσον ἀνεκτέρα τῇ γῆ σπέρμα διδοίης, ἢ ποτέρα ἀν πλείον. 9 τῷ μὲν οὖν, ἔφην, ἐγὼ γε νομίζω¹⁴ τῷ ἰσχυροτέρῳ πλείον ἐπιχεῖν ὕδωρ, καὶ ἀνθρώπῳ τῷ ἰσχυροτέρῳ πλείον βάρος, ἐὰν δέ τι φέρειν, ἐπιτιθέσθαι, καὶ δέη τρέφεσθαι τινος, τοῖς δυνατωτέροις τρέφειν.¹⁵ ἀν τοὺς πλείους προστάξαιμι. εἰ δὲ ἡ ἀσθενὴς γῆ ἰσχυροτέρα, ἔφην ἐγὼ, γίγνεται, ἦν τις πλείονα καρπὸν αὐτῇ ἐμβάλλῃ, ὡς περ τὰ ὑπόζυγια,¹⁶ τοῦτο σύ με δίδασκε. 10 καὶ ὁ Ἰσχύμαχος γελάσας εἶπεν, Ἀλλὰ πικίζεις μὲν σύ γε, ἔφην, ὦ Σώκρατες. εὖ γε μέντοι, ἔφην, ἴσθι, ἦν μὲν ἐμβάλλων τὸ σπέρμα τῇ γῆ ἔπειτα¹⁷ ἐν ᾧ πολλὴν ἔχει τροφήν ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ χλόης γενομένης ἀπὸ τοῦ σπέρματος καταστρέψῃς αὐτὸ πάλιν, τοῦτο γίγνεται σίτος τῇ γῆ, καὶ ὡς περ ὑπὸ κόπρου ἰσχύς αὐτῇ ἐγγίγνεται· ἦν μέντοι ἐκτρέφειν ἕως τὴν γῆν διὰ τέλους τὸ σπέρμα εἰς καρπὸν,¹⁸ χαλεπὸν τῇ ἀσθενεῖ γῆ ἐς τέλος πολλὸν καρπὸν ἐκφέρειν. καὶ συὶ δὲ ἀσθενεῖ χαλεπὸν πολλοὺς ἀδρούς χοίρους ἐκτρέφειν.¹⁹ 11 λέγεις σύ, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχύμαχε, τῇ ἀσθενεστέρα γῆ μείον δεῖν τὸ σπέρμα ἐμβαλεῖν; καὶ μὰ Δί', ἔφην, ὦ Σώκρατες, καὶ σύ γε συνομολογεῖς λέγων, ὅτι νομίζεις τοῖς ἀσθενεστέροις πᾶσι μείω προστάττειν πράγματα. 12 τοὺς δὲ δὴ σκαλέας, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχύμαχε, τίνος ἕνεκα ἐμβάλλετε τῷ σίτῳ; οἴσθα δῆπου, ἔφην, ὅτι ἐν τῷ χειμῶνι πολλὰ ὕδατα γίγνεται. τί γὰρ οὐκ; ἔφην ἐγὼ. οὐκοῦν θῶμεν τοῦ σίτου καὶ κατακρυφθῆναι τινὰ ὑπ' αὐτῶν, ἰλίος ἐπιχυθείσης, καὶ ψιλωθῆναι

13) ὅπερ=ταῦτό, δ. λέγει δὲ ὁ Θεόφρ. Φυτ. Ζ, 6. « πλείον γὰρ ἡ πίερα καὶ ἀγαθὴ δύναται φέρειν τῆς ὑφάμμου καὶ λεπτῆς.»

14) συνηθίζω, νομίζω πρέπον ἢ ὀρθόν. 15) ἀνίκει εἰς τὸ προστάξαιμι ἀν

16) ὑπενν. ἰσχυρότερα γίγνεται, ἐὰν τις πλείονα χόρτον αὐτοῖς ἐμβάλλῃ.

17) =μετὰ τοῦτο, κατόπιν. 18) τ. ε. ὥστε καρπὸν γενέσθαι. 19) πολλοὺς χ. ἐκτρ. ὥστε νὰ τοὺς ἀποκατασταλῇ ἀδρούς, παχύνῃ. κατὰ πρόληψιν δηλ. τὸ ἐπιθετον, ἢ σημαίνει ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κατορθοῦμεν διὰ τῆς συχνης ἐπακαλήψως τῆς ἐνεργείας, τῆς σημαιομένης ὑπὸ τοῦ ῥήματος. Κ. Σ. 352. γ.

τινας ρίζας ὑπὸ βέουματος. καὶ ὕλη δὲ πολλάκις ὑπὸ τῶν ὑδάτων δῆπου συνεξορμαῖ²⁰ τῷ σίτῳ καὶ παρέχει πνιγμὸν αὐτῷ. 13 Πάντα, ἔφην ἐγὼ, εἰκὸς ταῦτα γίγνεσθαι. οὐκοῦν δοκεῖ σοι, ἔφην, ἐνταῦθα ἤδη ἐπικουρίας τίνος δεῖσθαι ὁ σίτος; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφην ἐγὼ. τῷ οὖν κατιλυθέντι²¹ τί ἀν ποιῶντες δοκοῦσιν ἀν σοι ἐπικουρῆσαι; ἐπικουφίσαντες, ἔφην ἐγὼ, τὴν γῆν. τί δέ, ἔφην, τῷ ἐψιλωμένῳ τὰς ρίζας; ἀντιπροσαμησάμενοι τὴν γῆν ἀν, ἔφην ἐγὼ. 14 τί γάρ, ἔφην, ἦν ὕλη πνίγη συνεξορμῶσα τῷ σίτῳ καὶ διαρπάζουσα τοῦ σίτου τὴν τροφήν, ὡς περ οἱ κηφῆνες διαρπάζουσι ἀχρηστοὶ ὄντες τῶν μελισσῶν ἀ ἀν ἐκεῖνα ἐργασάμεναι τροφήν²² καταθῶνται; ἐκκόπτειν ἀν νῆ Δία, ἔφην ἐγὼ, δεῖο τὴν ὕλην, ὡς περ τοὺς κηφῆνας ἐκ τῶν σμηνῶν ἀφαιρεῖν. 15 οὐκοῦν, ἔφην, εἰκότως σοι δοκοῦμεν ἐμβαλεῖν τοὺς σκαλέας; Πάνυ γε. ἀτὰρ ἐνθυμοῦμαι, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰσχύμαχε, οἷόν ἐστι τὸ εὖ τὰς εἰκόνας ἐπάγεσθαι²³. πάνυ γὰρ σύ με ἐξώργισας πρὸς τὴν ὕλην τοὺς κηφῆνας εἰπὼν, πολὺ μᾶλλον ἢ ὅτε περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης ἔλεγες.

Κ ΕΦΑΛΙΟΝ ΙΗ'

Πῶς ἐτοιμάζεται ὁ σίτος, θερίζομενος, ἀλωνιζόμενος, καὶ λιχνιζόμενος· ταῦτα δὲ ὁ Σ. ἀκούσας καὶ συνειδὼς ὅτι καὶ πρότερον δὲν ἠγνόει ταῦτα, ὁμολογεῖ ὅτι ἡ γεωργικὴ εἶναι εὐμαθεστάτη.

1 Ἀτὰρ οὖν, ἔφην ἐγὼ, ἐκ τούτου ἄρα θερίζειν εἰκὸς δίδασκε οὖν, εἴ τι ἔχεις, με καὶ εἰς τοῦτο.¹ Ἦν μὲν γὰρ φανῆς, ἔφην, καὶ εἰς τοῦτο ταυτὰ ἐμοὶ ἐπιστάμενος. ὅτι μὲν οὖν τέμνειν τὸν σίτον δεῖ, οἴσθα. τί δ' οὐ μέλλω; ἔφην ἐγὼ. Πότερα οὖν τέμνεις, ἔφην, στὰς ἐνθα πνεῖ ἄνεμος,² ἢ ἀντίος; οὐκ ἀντίος,

20) φυτρῶνουσα συναυξάνει. 21) σκεπασθέντι ἀπὸ τῆν ἰλύου. 22) ὡς τροφήν, διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τροφή. 23) νὰ ἐπιφέρωνται αἱ παραβολαί.

1) διὰ νὰ μὲ καταστήσῃς ἱκανὸν καὶ εἰς τοῦτο. 2) ἐκεῖ ὅπου φυσᾷ ὁ ἄνεμος, ἀντὶ πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅθεν φυσᾷ ὁ ἄνεμος.

ἔφην, ἔγωγε³ χαλεπὸν γὰρ οἶμαι καὶ τοῖς ὄμμασι καὶ ταῖς χερσὶ γίγνεται ἀντίον ἀχύρων καὶ ἀθέρων θερίζειν. 2 Καὶ ἀκροτομοῖς δ' ἄν, ἔφη, ἢ παρὰ γῆν τέμνοις; Ἦν μὲν βραχὺς ἢ ὁ κάλαμος τοῦ σίτου, ἔγωγ', ἔφην, κάτωθεν ἄν τέμνομι, ἵνα ἱκανὰ τὰ ἄχυρα μᾶλλον γίγνηται· ἐάν δὲ ὑψηλὸς ἦ, νομίζω ὀρθῶς ἄν ποιεῖν μεσοτομῶν, ἵνα μήτε οἱ ἀλοῶντες μοχθῶσι περιττὸν πόνον μήτε οἱ λικμῶντες ὧν οὐδὲν προσδέονται. τὸ δὲ ἐν τῇ γῇ λειφθὲν ἠγοῦμαι καὶ κατακαυθὲν συνωφελεῖν ἄν τὴν γῆν καὶ εἰς κόπρον ἐμβληθὲν τὴν κόπρον συμπληθύνειν. 3 Ὅρα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς ἀλίση ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ περὶ θεισμοῦ εἰδῶς ἄπερ ἐγώ; Κινδυνεύω, ἔφην ἐγώ, καὶ βούλομαί γε σκέψασθαι, εἰ καὶ ἀλοῶν ἐπίσταμαι. Οὐκοῦν, ἔφη, τοῦτο μὲν οἶσθα, ὅτι ὑποζυγίοις ἀλοῶσι³ τὸν σίτον. 4 Τί δ' οὐκ, ἔφην ἐγώ, οἶδα; καὶ ὑποζυγία γε καλούμενα⁴ πάντα ὁμοίως, βοῦς, ἡμίονος, ἵππους. Οὐκοῦν, ἔφη, ταῦτα μὲν ἡγῆ τοσοῦτο μόνον εἰδέναι, πατεῖν τὸν σίτον ἐλαυνόμενα; Τί γὰρ ἄν ἄλλο, ἔφην ἐγώ, ὑποζυγία εἰδεῖν; 5 Ὅπως δὲ τὸ δεόμενον κόψουσι καὶ ὀμαλιεῖται ὁ ἀλοητός, τίτις⁵ τοῦτο, ὦ Σώκρατες; ἔφη. Δῆλον ὅτι, ἔφην ἐγώ, τοῖς ἐπαλώσταις. στρέφοντες γὰρ καὶ ὑπὸ τοὺς πόδας ὑποβάλλοντες τὰ ἄτριπτα αἰεὶ δηλονότι μάλιστα ὀμαλιζοῖεν ἄν τὸν δῖνον καὶ τάχιστα ἀνύτοιεν. Ταῦτα μὲν τοίνυν, ἔφη, οὐδὲν ἐμοῦ λείπει⁶ γιγνώσκων. 6 Οὐκοῦν, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἰσχόμαχε, ἐκ τούτου δὴ καθαροῦμεν⁷ τὸν σίτον λικμῶντες; Καὶ λέξον γέ μοι, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἢ οἶσθα, ὅτι, ἦν ἐκ τοῦ προσνήμεου⁸ μέρους τῆς ἄλω ἀρχῆ, δι' ὅλης τῆς ἄλω οἴσεται σοὶ τὰ ἄχυρα; Ἀνάγκη γάρ, ἔφην ἐγώ. 7 Οὐκοῦν εἰκὸς καὶ ἐπιπίπτειν, ἔφη, αὐτὰ ἐπὶ τὸν σίτον; Πολὺ γάρ ἐστιν, ἔφην ἐγώ, τὸ ὑπερνεχθῆναι τὰ ἄχυρα ὑπὲρ τὸν σίτον εἰς τὸ κενὸν τῆς ἄλω. Ἦν δέ τις, ἔφη, λικμᾶ ἐκ τοῦ ὑπνήμεου ἀρχόμενος; Δῆλον, ἔφην

3) οἱ ἄνθρωποι. 4) ὑπενν. οἶδα. 5) δῶμεν, προσήκει· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ: ἔστιν, ἐνυπάρχει ἢ ἔννοια αὕτη τοῦ προσήκει, ὑπεννοητέον ἐνταῦθα κάλλιον τὸ, ἔστιν, ἔσται, ἢ εἶη ἄν.

6) δὲν μένεις διόλου κατόπιν ἀπ' ἐμέ. 7) καθαίρω, Μ. ἀρῶ. 8) ἐκ τοῦ μέρους ἔνθα περὶ ἀνεμῶν, ὡς προεῖπε.

ἐγώ, ὅτι εὐθὺς ἐν τῇ ἀχυροδόκῃ ἔσται τὰ ἄχυρα. 8 Ἐπειδὴν δὲ καθάρης, ἔφη, τὸν σίτον μέχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς ἄλω, πότερον εὐθὺς οὕτω κεχυμένου τοῦ σίτου λικμήσεις τὰ ἄχυρα τὰ λοιπά, ἢ συνώσας⁹ τὸν καθαρὸν πρὸς τὸν πόλον ὡς εἰς στενώτατον;¹⁰ Συνώσας νῆ Δί', ἔφην ἐγώ, τὸν καθαρὸν σίτον, ἵν' ὑπερφέρηται μοι τὰ ἄχυρα εἰς τὸ κενὸν τῆς ἄλω, καὶ μὴ δις ταῦτα ἄχυρα δέη λικμᾶν. 9 Σὺ μὲν δὴ ἄρα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, σίτόν γε ὡς ἄν τάχιστα καθαρὸς γένοιτο κἄν ἄλλον δύναιο διδάσκειν. Ταῦτα τοίνυν, ἔφην ἐγώ, ἐλελήθειν ἐμαυτὸν ἐπιστάμενος. καὶ πάλαι ἐννοῶ ἄρα,¹¹ εἰ λέληθα καὶ χρυσοχοεῖν καὶ αὐτεῖν καὶ ζωγραφεῖν ἐπιστάμενος. ἐδίδαξε γὰρ οὔτε ταῦτά με οὐδεὶς οὔτε γεωργεῖν ὁρῶ δ' ὡς περ γεωργοῦντας καὶ τὰς ἄλλας τέχνας ἐργαζομένους ἀνθρώπους. 10 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἔλεγον ἐγώ σοι πάλαι,¹² ὅτι καὶ ταύτη εἶη γενναιοτάτη ἢ γεωργικὴ τέχνη, ὅτι καὶ βῆστη ἐστὶ μαθεῖν; Ἄγε δὴ¹³, ἔφην ἐγώ, οἶδα, Ἰσχόμαχε· τὰ μὲν δὴ ἀμφὶ σπόρον ἐπιστάμενος ἄρα ἐλελήθειν ἐμαυτὸν ἐπιστάμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Διδάσκει τίνι τρόπον πρέπει νὰ φυτεύωμεν δένδρα, καὶ μάλιστα ἀμπέλους, πυκίας καὶ ἐλαίας· τ. ε. τὸ μέτρον τῶν λάκκων, τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, τὴν εἰς τὴν γῆν ἐμφύτευσιν τοῦ φυτοῦ, καὶ τὴν περὶ αὐτὸ ἐπισφύρευσιν τῆς γῆς. Θεωμᾶζοντος δὲ τοῦ Σ. ὅτι ἐγίνωσκεν ἤδη ταῦτα, καὶ ὑπονοοῦντος ὅτι γνωρίζει καὶ τὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν παραγγέλματα, ὁ Ἰσχ. ἀντιτάσσει ἢ, τι καὶ πρότερον ἀπέδειξεν, ὅτι δηλ. ἡ γεωργικὴ εἶναι εὐμαθεστάτη, καὶ ἀποδεικνύει καὶ ἡδη διὰ τινων παραδειγμάτων ὅτι αὐτὴ ἡ φύσις μᾶς διδάσκει αὐτήν.

9) συνώθει, ὦ. 10) εἰς ὅσον θινετὸν στενώτατον σῶρον. 11) συλλογίζομαι· λοιπὸν μήπως χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζω ἤξεύρω καὶ νὰ χρυσοχοῶ κτλ. Κατὰ Πλάτωνα δηλ. καὶ Σωκράτη, ἡ δασκαλία εἶναι μόνον ἀνάμνησις, δῶτε αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ γνώσεις κοιμῶνται μόνον τρόπον τινὰ ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ὅθεν καὶ ἡ μαιευτικὴ μέθοδος τοῦ Σ.

12) πρὸ ὀλίγου, διότι σημαίνει ἐνίστα καὶ τὸ πρὸ ὀλίγου παρελθόν.

13) ὁ Σουῖθ. καὶ ὁ Ἡσύχ. τὸ ἐξηγουσιν· εἶεν. Θριαμβεύων δὲ πῶς ἐν ἀστεροῦ πητι λέγει ταῦτα ὁ Σωκράτης.

1 Ἔστιν οὖν, ἔφην ἐγώ, τῆς γεωργικῆς τέχνης¹ καὶ ἡ τῶν δένδρων φυτεία; Ἔστι γὰρ οὖν, ἔφην ὁ Ἰσχόμενος. Πῶς ἂν οὖν, ἔφην ἐγώ, τὰ μὲν ἀμφὶ τὸν σπόρον ἐπιστάμενη, τὰ δ' ἀμφὶ τὴν φυτείαν οὐκ ἐπίσταμαι; 2 Οὐ γὰρ σύ, ἔφην, ὁ Ἰσχόμενος, ἐπίστασαι; Πῶς, ἐγώ ἔφην,² ὅστις μὴτ' ἐν ὁποίᾳ τῇ γῇ δεῖ φυτεῦναι οἶδα, μῆτε ὅποσον βάθος ὀρύττειν τῷ φυτῷ, μῆτε ὅποσον πλάτος³ μῆτε ὅποσον μήκος⁴ τὸ φυτὸν ἐμβάλλειν, μῆτε ὅπως ἂν⁵ ἐν τῇ γῇ κείμενον τὸ φυτὸν μάλιστ' ἂν βλαστάνοι. 3 Ἴθι δὴ, ἔφην ὁ Ἰσχόμενος, μάθθαι ὅ τι μὴ ἐπίστασαι. βοθύνους μὲν γὰρ οἴους ὀρύττουσι τοῖς φυτοῖς οἶδ' ὅτι ἐώρακας, ἔφην. Καὶ πολλάκις ἔγωγ', ἔφην. Ἦδὴ τινὰ οὖν αὐτῶν εἶδες βαθύτερον τριπόδου; Οὐδὲ μὰ Δί' ἔγωγ', ἔφην, πενθημιποδίου.⁶ Τί δὲ τὸ πλάτος ἤδη τινὰ τριπόδου πλέον εἶδες; 4 Οὐδὲ μὰ Δί', ἔφην ἐγώ, διπόδου. Ἴθι δὴ, ἔφην, καὶ τότε ἀπόκριναί μοι, ἦδὴ τινὰ εἶδες τὸ βάθος ἐλάττωνα ποδιαίου; Οὐδὲ μὰ Δί', ἔφην, ἔγωγε τριημιποδίου. καὶ γὰρ ἐξορύττοιο ἂν σκαπτόμενα, ἔφην ἐγώ, τὰ φυτὰ, εἰ λίαν γε οὕτως ἐπιπολῆς πεφυτευμένα εἴη. 5 Οὐκοῦν τοῦτο μὲν, ἔφην, ὦ Σώκρατες, ἰκανῶς οἶσθα, ὅτι οὔτε βαθύτερον πενθημιποδίου ὀρύττουσιν οὔτε βραχύτερον τριημιποδίου. Ἀνάγκη γάρ, ἔφην ἐγώ, τοῦτο ὁρᾶσθαι γε⁷ οὕτω καταφανές ὄν. 6 Τί δέ, ἔφην, ξηροτέραν καὶ ὑγροτέραν γῆν γινώσκεις ὄρων; Ξηρὰ μὲν γοῦν μοι δοκεῖ, ἔφην ἐγώ, εἶναι ἡ περὶ τὸν Λυκαβηττῶν⁸ καὶ ἡ ταύτη ὁμοία, ὑγρὰ δὲ ἡ ἐν τῷ Φαληρικῷ⁹ ἔλει καὶ ἡ ταύτη ὁμοία. 7 Πότερα οὖν ἔφην, ἐν τῇ ξηρᾷ ἂν βαθὺν ὀρύσσοις βόθρον τῷ φυτῷ, ἢ ἐν τῇ ὑγρᾷ; Ἐν τῇ ξηρᾷ νῆ Δί', ἔφην, ἐγώ· ἐπεὶ ἐν γε τῇ ὑγρᾷ ὀρύττων βαθὺν ὕδωρ ἂν εὐρίσκεις καὶ οὐκ ἂν δύναιο εἶτι ἐν ὕδατι φυτεῦναι. Καλῶς μοι δοκεῖς, ἔφην, λέγειν. οὐκοῦν ἐπειδὴν ὀρωρυγμένοι ὡσιν οἱ βόθροι, ὀπηνίκα¹⁰ δεῖ τιθέναι ἐκάτερα τὰ

1) μέρος τῆς γεωργίας, τέχνης. 2) ἐπίσταμαι. ἢ ἐπιστάμενη ἂν. ἐν φ' ἐγώ.

3) ὑπὲρ. ὀρύττειν τῷ φυτῷ. 4) ἐπὶ ὅποσον μήκος. 5) ὀρθῶς ἢ πλαγίως.

6) δύο καὶ ἡμίσεως, 2½ ποδῶν. 7) νὰ ἴηται ὀφθαλμοφανές. 8) βουνὸς ἐν τῇ Ἀττικῇ πρὸ τῆς ἀκροπόλεως. 9) Φάληρος ἢ Φαληρεὺς ἦτο δῆμος τῆς Ἀττικῆς, φυλῆς Αἰάντιδος.

10) ἡ γραπτέον: ὁπότ' ἐστι δεῖ τιθέναι ἐν ἐκάτερά τὰ φυτὰ. ποῖα μὲν εἰς τὴν ξηρὰν, ποῖα δὲ εἰς τὴν ὑγρὰν. ἢ ἐνωσεῖ. ὅτι εἰς μὲν τὴν ὑγρὰν πρέπει νὰ φυτευθῶμεν μᾶλλον περὶ τὴν μεσημβρίαν, εἰς δὲ τὴν ξηρὰν ἀνατολήν.

φυτὰ, ἦδὴ εἶδες; Μάλιστα, ἔφην ἐγώ, 8 Σὺ οὖν βουλόμενος ὡς τάχιστα φῦναι αὐτὰ πότ' ἂν ὑποβάλων ἂν τῆς γῆς τῆς εἰργασμένης οἶσι τὸν βλαστὸν τοῦ κλήματος θάττον χωρεῖν διὰ τῆς μαλακῆς ἢ διὰ τῆς ἀργοῦ εἰς τὸ σκληρόν; Δῆλον, ἔφην ἐγώ, ὅτι διὰ τῆς εἰργασμένης θάττον ἂν ἢ διὰ τῆς ἀργοῦ βλαστάνοι. 9 Οὐκοῦν ὑποβλητέα ἂν εἴη τῷ φυτῷ γῆ. Τί δ' οὐ μέλλει; ἔφην ἐγώ. Πότερα δὲ ὅλον τὸ κλήμα ὀρθὸν τιθεὶς πρὸς τὸν οὐρανὸν βλέπον ἡγῆ μᾶλλον ἂν ριζοῦσθαι αὐτό, ἢ καὶ πλαγίον τι¹¹ ὑπὸ τῇ υποβεβλημένῃ γῇ θείης ἂν, ὥστε κείσθαι ὡς περὶ γάμμα ὕπτιον; 10 Οὕτω νῆ Δία· πλείονες γὰρ ἂν οἱ ὀφθαλμοὶ κατὰ γῆς εἴεν· ἐκ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἄνω ὄρω βλαστάνοντα τὰ φυτὰ. καὶ τοὺς κατὰ τῆς γῆς οὖν ὀφθαλμοὺς ἡγοῦμαι τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν. πολλῶν δὲ φυομένων βλαστῶν κατὰ τῆς γῆς ταχὺ ἂν καὶ ἰσχυρὸν τὸ φυτὸν ἡγοῦμαι βλαστάνειν. 11 Κατὰ ταῦτα τοῖνυν, ἔφην, καὶ περὶ τούτων γινώσκων ἐμοὶ τυγχάνεις. ἐπαμῆσχιον δ' ἂν μόνον, ἔφην, τὴν γῆν, ἢ καὶ σάξαις ἂν εὖ μάλα περὶ τὸ φυτὸν; Σάττοιμ' ἂν, ἔφην, νῆ Δί' ἐγώ, εἰ μὲν γὰρ μὴ σεσαχημένον εἴη, ὑπὸ μὲν τοῦ ὕδατος εὖ οἶδ' ὅτι πηλὸς ἂν γίγνοιτο ἢ ἄσακτος γῆ, ὑπὸ δὲ τοῦ ἡλίου ξηρὰ μέχρι βυθοῦ, ὥς τὰ φυτὰ κίνδυνος ὑπὸ μὲν τοῦ ὕδατος σήπασθαι μὲν δι' ὑγρότητα, αὐαίνεσθαι δὲ διὰ ξηρότητα, θερμαινομένων τῶν ριζῶν, 12 Καὶ περὶ ἀμπελῶν ἄρα¹² σύ γε, ἔφην, φυτείας, ὦ Σώκρατες, τὰ αὐτὰ ἐμοὶ πάντα γινώσκων τυγχάνεις. ἢ καὶ σικκῆν, ἔφην ἐγώ, οὕτω δεῖ φυτεῦναι; Οἶμαι δ', ἔφην ὁ Ἰσχόμενος, καὶ τᾶλλα ἀκρόδρυα πάντα, τῶν γὰρ ἐν τῇ τῆς ἀμπελοῦ φυτεία καλῶς ἐχόντων τί ἂν ἀποδοκιμάσαις εἰς τὰς ἄλλας φυτείας; 13 Ἐλαίαν δὲ πῶς, ἔφην ἐγώ, φυτεύσομεν, ὦ Ἰσχόμενος; Ἀποπειρᾷ μοι καὶ τοῦτο, ἔφην, μάλιστα πάντων ἐπιστάμενός. ὄρας μὲν γὰρ δὴ, ὅτι βαθύτερος ὀρύσσεται τῇ ἐλαίᾳ βόθρος· καὶ γὰρ παρὰ τὰς ὁδοὺς μάλιστα ὀρύσσεται· ὄρας δ', ὅτι πρέμνα πᾶσι τοῖς φυτευτηρίοις πρόσσεστιν ὄρας δ', ἔφην, τῶν φυτῶν πηλὸν ταῖς κεφαλαῖς πάσαις ἐπικείμενον καὶ πάντων τῶν φυτῶν ἐστεγασμένον

11, ὄλιγον πλαγίον. 12) ἀφοῦ δηλ. περὶ τῆς φυτείας ἐν γένει τὰ αὐτὰ μοὶ φρονεῖς.

τὸ ἄνω. 14 Ὅρω, ἔφην ἐγὼ, ταῦτα πάντα. Καὶ ὄρων δὴ, ἔφη, τί αὐτῶν οὐ γινώσκεις; ἢ τὸ ὄστρακον ἀγνοεῖς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πῶς ἂν ἐπὶ τοῦ πηλοῦ ἔνω καταβείης; Μὰ τὸν Δί', ἔφην ἐγὼ, οὐδὲν ὦν εἶπας, ὦ Ἰσχύμαχε, ἀγνοῶ, ἀλλὰ πάλιν ἐννοῶ, τί ποτε, ὅτε πάλαι¹³ ἤρου με συλλήβδην, εἰ ἐπίσταμαι φυτεύειν, οὐκ ἔφην¹⁴, οὐ γὰρ ἐδόκουν ἔχειν ἂν εἰπεῖν οὐδὲν, ἢ δεῖ φυτεύειν· ἐπεὶ δὲ με καθ' ἕνα ἕκαστον ἐπεχείρησας ἐρωτᾶν, ἀποκρίνομαί σοι, ὡς σὺ φῆς, ἅπερ σὺ γινώσκεις ὁ δεινὸς λεγόμενος γεωργός, 15 Ἄρα, ἔφην, ὦ Ἰσχύμαχε, ἡ ἐρώτησις διδασκαλία ἐστίν; ἄρτι γὰρ δὴ, ἔφην ἐγὼ, κατακμηθῆναι, ἢ με ἐπηρώτησας ἕκαστα· ἄγων γὰρ με δι' ὧν ἐγὼ ἐπίσταμαι, ὅμοια τούτοις ἀποδεικνύς¹⁵ ἂ οὐκ ἐνόμιζον ἐπίστασθαι ἀναπειθείς, οἶμαι, ὡς καὶ ταῦτα ἐπίσταμαι. 16 Ἄρ' οὖν, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος, καὶ περὶ ἀργυρίου ἐρωτῶν ἂν σε πότερον καλὸν ἢ οὐ, δυναίμην ἂν σε πείσαι, ὡς ἐπίστασαι διαδοκιμάζειν τὰ καλὰ καὶ τὰ κίβδηλα ἀργύρια; καὶ περὶ αὐλητῶν μὴ¹⁶ δυναίμην ἀναπεισαι, ὡς ἐπίστασαι αὐλεῖν, καὶ περὶ ζωγράφων καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων; Ἴσως ἂν, ἔφην ἐγὼ, ἐπειδὴ καὶ γεωργεῖν¹⁷ ἀνέπεισάς με, ὡς ἐπιστήμων εἶην, καίπερ εἰδότα, ὅτι οὐδεὶς πώποτε ἐδίδαξέ με ταύτην τὴν τέχνην. 17 Οὐκ ἔστι ταῦτ', ἔφη, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ἐγὼ καὶ πάλαι σοι ἔλεγον, ὅτι ἡ γεωργία οὕτω φιλόφρωνός ἐστι καὶ πραεὶς τέχνη, ὥστε καὶ ὄρωντας καὶ ἀκούοντας ἐπιστήμονας εὐθὺς ἑαυτῆς ποιεῖν. 18 πολλὰ δ', ἔφη, καὶ αὐτὴ διδάσκει, ὡς ἂν κάλλιστά τις αὐτῇ χρῆτο. αὐτίκα¹⁸ ἄμπελος ἀναβαίνουσα μὲν ἐπὶ τὰ δένδρα, ὅταν ἔχη τι πλησίον δένδρον, διδάσκει ἰστάναι αὐτήν. περιπεταννύουσα δὲ τὰ οἴναρα, ὅταν ἔτι αὐτῇ ἀπαλοὶ οἱ βότρυες ὦσι, διδάσκει σκιάζειν τὰ ἡλιούμενα ταύτην τὴν ὄραν. 19 ὅταν δὲ καιρὸς ἦ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἡδὴ γλυκαίνεσθαι τὰς σταφυλάς, φιλλοφόρουσα διδάσκει ἑαυτὴν ψιλοῦν καὶ πεπαίνειν τὴν ὀπώραν, διὰ πολυφορίαν δὲ τοὺς μὲν πέποντας

13) πρὸ ὀλίγου. 14) ἠρουμένη. 15) δι' ἀποδείξεων δεικνύων ἀσύνθετοι δὲ αἱ μεταχαί· ὡς διάφορα ἔχουσαι ἀντικείμενα. βλ. καὶ σελ. 38 σημ. 47. 16) μὴπως, μήπως νομίζεις ὅτι. 17) ἐπιστήμων τὸ γεωργεῖν. Κ. 541. ς'. Σημ.

18) = δ. ἀνὰ φέρω εὐθὺς παράδειγμα, ἢ παραδείγματος χάριν.

δεικνύουσα βότρυς, τοὺς δὲ ἔτι ὀμοτέρους φέρουσα, διδάσκει τρυγᾶν ἑαυτήν, ὥσπερ τὰ σῦκα συκάζουσι, τὸ ὄργων¹⁹ αἰί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Θαυμάζοντος δὲ τοῦ [Σ. διὰ τί ἡ γεωργία καὶ τοι τοσοῦτον εὐμαθῆς καὶ εὐκατόρθωτος τινὰς ὅμως καὶ μεγάλα ζημιοί, ἀποδεικνύει ὁ Ἰσχ. ὅτι αἴτιον τούτου εἶναι οὐχὶ ἡ ἀνεπιστημοσύνη, ἀλλ' ἡ ναθρότης καὶ ἀμέλεια. τελευταῖον δὲ συσταίνει διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ πατρὸς τὸ νὰ ἀγοράζῃ τις ἀγρούς μετρίους ἢ παρμηλημένους, καὶ καλλιεργῶν αὐτοὺς ἐπιμελῶς τε καὶ ἐπιτυχῶς νὰ τοὺς ἐκποιῇ ἀντὶ πολλοῦ ἀργυρίου, ἀντωνόμενος πάλιν ἄλλους.

1 Ἐνταῦθα δὴ ἐγὼ εἶπον· Πῶς οὖν, ὦ Ἰσχύμαχε, εἰ οὕτω γέ καὶ ῥᾶδιά ἐστι μαθεῖν τὰ περὶ τὴν γεωργίαν καὶ πάντες ὅμοιος ἴσασιν ἂ δεῖ ποιεῖν, οὐχὶ καὶ πάντες πράττουσιν ὅμοιος, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν ἀφθόνουσ τε ζῶσι καὶ περισσὰ ἔχουσιν, οἱ δ' οὐδὲ τὰ ἀναγκαῖα δύνανται πορίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ προσοφείλουσιν; 2 Ἐγὼ δὴ σοι λέξω, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Ἰσχύμαχος. οὐ γὰρ ἡ ἐπιστήμη, οὐδ' ἡ ἀνεπιστημοσύνη τῶν γεωργῶν ἐστὶν ἡ ποιούσα τοὺς μὲν εὐπορεῖν, τοὺς δὲ ἀπόρους εἶναι. 3 οὐδ' ἂν ἀκούσαιο, ἔφη, λόγου οὕτω διαθέοντος, ὅτι διέφθαρται ὁ οἶκος, διότι οὐκ ὁμαλῶς ὁ σπορεύς ἐσπειρεν, οὐδ' ὅτι οὐκ ὀρθῶς τοὺς ὄρχους ἐφύτευσεν,² οὐδ' ὅτι ἀγνοήσας τις τὴν γῆν φέρουσαν ἀμπέλους ἐν ἀφόρῳ ἐφύτευσεν, οὐδ' ὅτι ἠγνόησέ τις, ὅτι ἀγαθόν ἐστι τῷ σπόρῳ νεὸν προεργάζεσθαι, οὐδ' ὅτι ἠγνόησέ τις, ὡς ἀγαθόν ἐστι τῇ γῇ κόπρον μιγνύναι. 4 ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔστιν ἀκούσαι, ἀνὴρ οὐ λαμβάνει σίτον ἐκ τοῦ ἀγροῦ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται, ὡς αὐτῷ σπειρηται, ἢ ὡς κόπρος γίγνηται. οὐδ' οἶνον ἔχει ἀνὴρ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται, ὡς φυτεύσῃ³ ἀμπέλους, οὐδὲ αἰ οὔσαι ὅπως φέρωσιν αὐτῷ. οὐδὲ

19) τὸ ἀκμάζον. τὸ ὄριμον, τὸ δὲ ἀεὶ καθ' ἐκάστην φορέαν.

1) ὁ γε ἀνῆκει εἰς τὸν εἶ, εἴ γε. 2) ὁ γεωργός. διότι τὸ προηγηθὲν ὁ σπορεύς = ὁ σπείρων γεωργός. 3) ὄρχς. δ. ἀ τὸ ἀπαξ.

ἐλαιον, οὐδὲ σῦκα ἔχει ἀνὴρ· οὐ γὰρ ἐπιμελεῖται, οὐδὲ ποιεῖ, ὅπως ταῦτα ἔχη. 5 τοιαῦτ', ἔφη, ἐστίν, ὧ Σώκρτες, ἀ διαφέροντες ἀλλήλων οἱ γεωργοὶ διαφερόντως καὶ πράττουσι πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ δοκοῦντες σοφόν τι εὐρηκέναι εἰς τὰ ἔργα. 6 καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐστὶν ἐν οἷς τῶν στρατηγικῶν ἔργων οὐ γνώμη διαφέροντες ἀλλήλων οἱ μὲν βελτίονες, οἱ δὲ χειρόνές εἰσιν, ἀλλὰ σαφῶς ἐπιμελεία. ἀ γὰρ καὶ οἱ στρατηγοὶ γινώσκουσι πάντες καὶ τῶν ἰδιωτῶν οἱ πλείστοι, ταῦτα οἱ μὲν ποιοῦσι τῶν ἀρχόντων, οἱ δ' οὐ. 7 οἷον⁴ καὶ τόδε γινώσκουσιν ἅπαντες, ὅτι διὰ πολεμίας πορευομένους βελτιόν ἐστι τεταγμένους πορεύεσθαι οὕτως, ὡς ἂν ἀριστα μάχωντο, εἰ δέοι. τοῦτο τοῖνυν γινώσκοντες οἱ μὲν ποιοῦσιν οὕτως, οἱ δ' οὐ ποιοῦσι. 8 φυλακὰς ἅπαντες ἴσασιν ὅτι βελτιόν ἐστι καθιστάναι καὶ ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς πρὸ τοῦ στρατοπέδου. ἀλλὰ καὶ τούτου οἱ μὲν ἐπιμελοῦνται ὡς ἔχη οὕτως, οἱ δ' οὐκ ἐπιμελοῦνται. 9 ὅταν τε αὐτὰ διὰ στενοπόρων ἴωσιν, οὐ πᾶν χαλεπὸν εὐρεῖν ὅστις οὐ γινώσκει, ὅτι προκαταλαμβάνειν τὰ ἐπικαιρὰ κρεῖσσον ἢ μή; ἀλλὰ καὶ τούτου οἱ μὲν ἐπιμελοῦνται οὕτω ποιεῖν, οἱ δ' οὐ. 10 ἀλλὰ καὶ κόπρον⁵ λέγουσι μὲν πάντες ὅτι ἀριστον εἰς γεωργίαν ἐστὶ καὶ ὁρώσι δὲ αὐτομάτην γιγνομένην ὅμως δὲ καὶ ἀκριβοῦντες ὡς γίγνεται, καὶ ῥάδιον ὄν⁶ πολλὴν ποιεῖν, οἱ μὲν καὶ τούτου ἐπιμελοῦνται ὅπως ἀθροίζηται, οἱ δὲ παραμελοῦσι. 11 καίτοι ὕδωρ μὲν ὁ ἄνωθεν⁷ θεὸς παρέχει, τὰ δὲ κοῖλα πάντα τέλματα γίγνεται, ἢ γῆ δὲ ὕλην παντοῖαν παρέχει· καθάριεν δὲ δεῖ τὴν γῆν τὸν μέλλοντα σπείρειν· ἀ δ' ἐκποδῶν ἀνακίρειται, ταῦτα εἴ τις ἐμβάλλοι εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ χρόνος ἤδη αὐτὸς ἂν ποιήσῃ οἷς ἢ γῆ ἤδεται. ποία μὲν γὰρ ὕλη, ποία δὲ γῆ ἐν ὕδατι στασίμω οὐ κόπος γίγνεται; 12 καὶ ὅποσα⁸ δὲ θεραπείας δεῖται ἢ γῆ, ὑγροτέρα τε οὔσα πρὸς τὸν σπῆρον ἢ ἀλμυροτέρα πρὸς φυτεῖαν, καὶ ταῦτα γινώσκουσι μὲν πάντες, καὶ ὡς τὸ ὕδωρ ἐξάγεται τάρφους, καὶ ὡς ἡ ἄλμη κολάζεται μίγνυμένη πᾶσι τοῖς ἀνάλοις καὶ ὑγροῖς καὶ ξηροῖς.⁹ 13 ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπι-

4) = π. χ., λόγου χάριν. 5) μεταβ. λη ὀνομαστικῆς. Β. Σ. 70. 6) Β. Σ. 551. 7) ἄνωθεν, διὰ τὸ παρέχει. 8) Βλ. κερ. θ'. 16. 9) ἔργα καὶ ὑγρὰ, εἶδη τῶν ἀνάλοιων.

μελοῦνται οἱ μὲν, οἱ δ' οὐ. εἰ δὲ τις παντάπασιν ἀγνῶς εἴη, τί δύναται φέρειν ἢ γῆ, καὶ μήτε ἰδεῖν ἔχει καρπὸν μηδὲ φυτὸν αὐτῆς, μήτε ὅτου¹⁰ ἀκούσαι τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῆς ἔχει, οὐ πολὺ μὲν ῥᾶον γῆς πείραν λαμβάνειν παντὶ ἀνθρώπῳ ἢ ἵππῳ, πολὺ δὲ ῥᾶον ἢ ἀνθρώπου; οὐ γὰρ ἐστὶν ὅτι ἐπὶ ἀπάτῃ δεικνυσιν, ἀλλ' ἀπλῶς ἅ τε δύναται καὶ ἀ μὴ σαφηνίζει τε καὶ ἀληθεύει. 14 δοκεῖ δέ μοι ἢ γῆ καὶ τοὺς κακοὺς τε κἀγαθοὺς τῷ εὐγνωστα καὶ εὐμυθῇ πάντα παρέχειν ἀριστα ἐξετάζειν· οὐ γὰρ ὡς περ τὰς ἄλλας τέχνας τοῖς μὴ ἐργαζομένοις ἐστὶ προφασίσασθαι ὅτι οὐκ ἐπίστανται· γῆν δὲ πάντες οἶδασιν ὅτι εὐπάσχουσα εὐ ποιεῖ. 15 ἀλλ' ἐν γεωργίᾳ ἐστὶ σαφῆς ψυχῆς κατήγρορος κακῆς· ὡς μὲν γὰρ ἂν δύναίτο ἀνθρώπος ζῆν ἄνευ τῶν ἐπιτηδεῶν, οὐδεὶς τοῦτο αὐτὸς αὐτὸν πείθει· ὁ δὲ μήτε ἄλλῃν τέχνην χρηματοποιῶν ἐπιστάμενος μήτε γεωργεῖν ἐθέλων φανερόν ὅτι κλέπτων ἢ ἀρπάζων ἢ προσαιτῶν διανοεῖται βιοτεύειν, ἢ παντάπασιν ἀλόγιστός ἐστὶ. 16 μέγα δὲ ἔρη διαφέρειν εἰς τὸ λυσιτελεῖν γεωργίαν καὶ μὴ λυσιτελεῖν, ὅταν ὄντων ἐργατήρων καὶ πλεόνων ὁ μὲν ἔχη τινὰ ἐπιμελείαν, ὡς τὴν ὥραν αὐτῷ ἐν τῷ ἔργῳ οἱ ἐργάται ὦσιν, ὁ δὲ μὴ ἐπιμελεῖται τούτου· ῥαδίως γὰρ ἀνὴρ εἰς παρά τοὺς δέκα διαφέρει τῷ ἐν ὥρᾳ ἐργάζεσθαι, καὶ ἄλλος γε ἀνὴρ διαφέρει τῷ πρὸ τῆς ὥρας ἀπιέναι. 17 τὸ δὲ δὴ εἶν ῥαδιουργεῖν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τοὺς ἀνθρώπους ῥαδίως τὸ ἡμισυ διαφέρει τοῦ ἔργου παντός. 18 ὡς περ καὶ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις παρά στάδια διακόσια ἐστὶν ὅτε τοῖς ἐκατὸν σταδίοις διήνεγκαν¹¹ ἀλλήλων ἀνθρώποι τῷ τάχει, ἀμφοτέροι καὶ νέοι ὄντες καὶ ὑγιαίνοντες, ὅταν ὁ μὲν πράσῃ ἐφ' ὧπερ ὠρμηται βαδίζων, ὁ δὲ ῥαστωνεὺν τῇ ψυχῇ καὶ παρά κρήναις καὶ ὑπὸ σκιαῖς ἀναπαυόμενός τε καὶ θεώμενος καὶ αὐρας θηρεῶν μαλακὰς. 19 οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις πολὺ διαφέρουσιν εἰς τὸ ἀνύτειν οἱ πράττοντες ἐφ' ὧπερ τεταγμένοι εἰσι, καὶ οἱ μὴ πράττοντες, ἀλλ' εὐρίσκοντες προφάσεις τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι καὶ ἐόμενοι ῥαδιουργεῖν.¹² 20 τόδε δὴ καὶ τὸ καλῶς

10) μήτε ἔχει ἀπὸ ποιῶν νὰ ἀκούσῃ. 11) συνήθως διαφέρουσι, 12) ἀμελῶς, ἀπερισκέπτως καὶ ὡς ἔτυχε πράττειν.

εργάζεσθαι ἢ κακῶς ἐπιμελίσθαι, τοῦτο δὴ τοσοῦτον διαφέρει, ὅσον ἢ ὄλως ἐργάζεσθαι ἢ ὄλως ἀργὸν εἶναι. ὅταν σκαπτόντων,¹³ ἵνα ὕλης καθαραὶ αἱ ἄμπελοι γένωνται, οὕτω σκάπτωσι, ὥστε πλείω καὶ καλλίω τὴν ὕλην γίνεσθαι, πῶς οὕτως¹⁴ οὐκ ἀργὸν ἂν φήσαι εἶναι; 21 τὰ οὖν συντρίβοντα τοὺς οἴκους πολὺ μᾶλλον ταυτᾶέστιν ἢ αἱ λίαν ἀνεπισημοσύνη. τὸ γὰρ τὰς μὲν δαπάνας χωρεῖν ἐντελεῖς ἐκ τῶν οἴκων, τὰ δὲ ἔργα μὴ τελεῖσθαι λυσιτελοῦντως πρὸς τὴν δαπάνην, ταῦτα οὐκέτι δεῖ θαυμάζειν ἐὰν ἀντὶ τῆς περιουσίας ἐνδειαν παρέχηται. 22 τοῖς γε μέντοι ἐπιμελίσθαι δυναμένοις καὶ συντεταμένως γεωργοῦσιν ἀνυτικωτάτην¹⁵ χρημάτισιν ἀπὸ γεωργίας καὶ αὐτὸς ἐπετήδευσε καὶ ἐμὲ ἐδίδαξεν ὁ πατήρ. οὐδέποτε γὰρ εἶα γῶρον ἐξαιρεγασμένον ὠνεῖσθαι, ἀλλ' ὅστις ἢ δι' ἀμέλειαν ἢ δι' ἀδυναμίαν τῶν κεκτημένων καὶ ἀργὸς καὶ ἀφύτευτος εἴη, τοῦτον ὠνεῖσθαι παρήνει. 23 τοὺς μὲν γὰρ ἐξαιρεγασμένους ἔφη καὶ πολλοῦ ἀργυρίου γίνεσθαι καὶ ἐπίδοσιν οὐκ ἔχειν· τοὺς δὲ μὴ ἔχοντας ἐπίδοσιν οὐδὲ ἡδονὰς ὁμοίας ἐνόμιζε παρέχειν, ἀλλὰ πᾶν κτῆμα καὶ θρέμμα τὸ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἰὸν τοῦτο καὶ εὐφραίνει μάλιστα ὧστε οὐδὲν οὖν ἔχει πλείονα ἐπίδοσιν ἢ γῶρος ἐξ ἀργοῦ πάμφορος γιγνόμενος. 24 εὐ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι τῆς ἀρχαίας τιμῆς πολλοὺς πολλαπλασίου χώρους ἀξίους ἡμεῖς ἤδη ἐποίησαμεν. καὶ τοῦτο, ὦ Σώκρατες, ἔφη, αὐτῶ μὲν πολλοῦ ἄξιον τὸ ἐνθύμημα, οὕτω δὲ ῥᾶδιον καὶ μαθεῖν, ὥστε νυνὶ¹⁶ ἀκούσας σὺ τοῦτο ἐμοὶ ὁμοίως ἐπιστάμενος ἄπει καὶ ἄλλον διδάξεις, ἐὰν βούλη. 25 καὶ ὁ ἐμὸς δὲ πατήρ οὔτε ἔμαθε παρ' ἄλλου τοῦτο οὔτε μεριμνῶν¹⁷ εὗρεν, ἀλλὰ διὰ τὴν φιλογεωργίαν καὶ φιλοπονίαν ἐπιθυμήσαι ἔφη τοιοῦτου χωρίου, ὅπως ἔχει ὅτι ποιοὶ ἅμα καὶ ὠφελούμενος ἦδοιτο. 26 ἦν γάρ τοι,

13) τῶν ἐργατῶν. γενκ. δὲ ἀπόλυτος καὶ ἐπὶ ταυτοπροσωπίας. ὡς καὶ Πολιτ. Λακεδ. Β, 4. Κυρπδ. Γ. γ, 34. καὶ Α. δ, 20. 14) κατὰ τινας ἐννοεῖ τοῦτο τὸ ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ κάλλιον: οὕτω σκάπτειν.

15) ὠρελιμωτάτην. 16) τὸ νυνὶ εἶναι βεβαίον ὅτι λαμβάνεται καὶ ἐπὶ μέλλοντος καὶ παρφηγμένου χρόνου. = πρὸ ὀλίγου ἀκούσας.

17) ἐπιμελίστατα σκεπτόμενος.

ἔφη, ὦ Σώκρατες, φύσει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, φιλογεωργότατος Ἀθηναίων ὁ ἐμὸς πατήρ. καὶ ἐγὼ μέντοι ἀκούσας τοῦτο ἠρόμην αὐτόν. Πότερα δέ, ὦ Ἰσχόμαχε, ὑπόσους ἐξαιρεγασατο χώρους ὁ πατήρ πάντας ἐκέκτητο, ἢ καὶ ἀπεδίδοτο, εἰ πολὺ ἀργύριον εὐρίσκοι;¹⁸ Καὶ ἀπεδίδοτο νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος· ἀλλὰ ἄλλοι τοι εὐθὺς ἀντεωνεῖτο, ἀργὸν δὲ διὰ τὴν φιλεργίαν. 27 Λέγεις, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἰσχόμαχε, τῷ ὄντι φύσει τὸν πατέρα φιλογεωργὸν εἶναι¹⁹ οὐδὲν ἦσσαν ἢ οἱ ἔμποροι φιλόσοιτοί εἰσι. καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν τὸν σίτον, ὅπου ἂν ἀκούσωσι πλείστον εἶναι, ἐκείσε πλέουσιν ἐπ' αὐτὸν καὶ Αἰγαῖον καὶ Εὐξείνου καὶ Σικελικὸν πόντον περῶντες· 28 ἔπειτα δὲ λαβόντες ὑπόσον δύνανται πλείστον ἄγουσιν αὐτὸν διὰ τῆς θαλάττης, καὶ ταῦτα εἰς τὸ πλοῖον ἐνθήμενοι, ἐν ᾧ ἵππερ αὐτοὶ πλέουσι. καὶ ὅταν δεηθῶσιν ἀργυρίου, οὐκ εἰκῆ αὐτὸν ὅπου ἂν τύχωσιν²⁰ ἀπέβαλον,²¹ ἀλλ' ὅπου ἂν ἀκούσωσι τιμᾶσθαι τε μάλιστα τὸν σίτον καὶ περὶ πλείστου αὐτὸν ποιῶνται οἱ ἄνθρωποι, τούτοις²² αὐτὸν ἄγοντες παραδιδόσασιν. καὶ ὁ σὸς δὲ πατήρ οὕτω πως ἔοικε φιλογεωργὸς εἶναι. 29 πρὸς ταῦτα δὲ εἶπεν ὁ Ἰσχόμαχος, Σὺ μὲν παίζεις, ἔφη, ὦ Σώκρατες· ἐγὼ δὲ καὶ φιλοκοδόμους νομίζω οὐδὲν ἦττον οἴτινες ἂν ἀποδιδῶνται ἐξοικοδομοῦντες τὰς οἰκίας, εἴτ' ἄλλας οἰκοδομοῦσι. Νῆ Δία ἐγὼ δὲ γέ σοι, ἔφη, ὦ Ἰσχόμαχε, ἐπομόσας λέγω ἢ μὴ πιστεύειν σοι φύσει νομίζειν²³ φιλεῖν ταῦτα πάντας, ἀφ' ὧν ἂν ὠφελεῖσθαι νομίζωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Ὁ μολογῶντας δὲ ἤδη τοῦ Σ. ὅτι ὁ Ἰσχ. ἄριστα ἀπέδειξε τὸ ὅποιον προέθετο, ὅτι δηλονότι ἡ γεωργικὴ εἶναι εὐμαθεστάτη, ἀποπερατοῦ τὴν συζήτησιν ὁ Ἰσχ. διὰ

18) Β. Σ. 209 = ὁσάνκις ἠθελεν εὐρίσκει. 19) ὑπάρξει. = ὅτι ἦν. 20) Ἐλλ. ὄντες, ἢ ἀντί: ὅπου ἂν τύχη. Β. Σ. 76. ἀπὸ τοῦ πράγματος εἰς τὸ πρόσωπον.

21) ὅ: ὅτι διὰ μικρὰν τιμὴν ἤθελεν τὸν πωλήσει ἠθελεν εἰσθαι ὡς καὶ τὸν ἀποβάλλωσι. 22) τούτοις τοῖς ἀνθρώποις ἀντὶ ἐναυθα. ἢ δεῖκε. ἀντὶ τοπικοῦ ἐπιρρήματος. Β. Σ. 119. 23) ὅτι ἐκ φύσεως, φυσικῶς. κατ' ἔρθον λόγον νομίζεται δίκαιον, πρέπον, συνηθίζον.

ταύτης τῆς γνώμης: ὅτι δυσχερέστατον πάντων εἶναι τὸ ἐπιστάσθαι ἀνθρώπων ἄρχων, τὸ ὅποιον καθὼς εἰς πάντα τὰ ἄλλα οὕτω καὶ εἰς τὴν τῶν γεωργικῶν ἔργων ἐπιμελείαν πλείστην καὶ τὴν μεγίστην ἔχει βροπὴν. Πρὸς δὲ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ προτερήματος τούτου οὐχὶ μόνον παιδεία καὶ εὐφυΐα ἀπαιτεῖται, ἀλλὰ καὶ θεατικὴ φύσις, οὐδὲ κατορθοῦται τοῦτο χωρὶς τῆς κορυφαίας ἐκείνης ἀρετῆς, τὴν ὅποιαν οἱ Ἕλληνες σωφροσύνην ὀνομάζουσι.

1 Ἀτὰρ ἐννοῶ γε, ἔφη, ὦ Ἰσχόμαχε, ὡς εὖ τῇ ὑποθέσει.¹ ὁλον τὸν λόγον βοηθοῦντα παρέσχουσα. ὑπέθου γὰρ τὴν γεωργικὴν τέχνην πασῶν εἶναι εὐμαθεστάτην, καὶ νῦν ἐγὼ ἐκ πάντων ὧν εἰρηκας τοῦτο οὕτως ἔχειν παντάπασιν ὑπὸ σοῦ ἀναπέπεισμα. 2 Νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ἀλλὰ τόδε τοι, ὦ Σώκρατες, τὸ πλάσις κοινὸν ταῖς πράξεσι καὶ γεωργικῇ καὶ πολιτικῇ καὶ οἰκονομικῇ καὶ πολεμικῇ τὸ ἀρχικὸν εἶναι, τοῦτο δὲ συνομολογῶ σοι ἐγὼ πολλὴ διαφέρειν γνώμη τοὺς ἐτέρους τῶν ἐτέρων. 3 οἷον καὶ ἐν τριήρει, ἔφη, ὅταν πελαγίζωσι, καὶ δέη περᾶν ἡμερινοὺς πλοῦς,² ἐλαύνοντας, οἱ μὲν τῶν κελευστῶν δύνανται τοιαῦτα λέγειν καὶ ποιεῖν, ὥστε ἀκονᾶν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τὸ ἐθελόντας πονεῖν, οἱ δὲ οὕτως ἀγνώμονές εἰσιν, ὥστε πλεῖον ἢ ἐν διπλάσι³ χρόνῳ τὸν αὐτὸν ἀνύτουσι πλοῦν. καὶ οἱ μὲν ἰδρῶντες καὶ ἐπαινοῦντες ἀλλήλους, ὅτε κελεύων καὶ οἱ πειθόμενοι, ἐκβαίνουσιν, οἱ δὲ ἀνιδρωτὶ ἤκουσι, μισοῦντες τὸν ἐπιστάτην καὶ μισοῦμενοι. 4 καὶ τῶν στρατηγῶν ταύτη διαφέρουσιν, ἔφη, οἱ ἕτεροι τῶν ἐτέρων· οἱ μὲν γὰρ οὔτε πονεῖν ἐθελόντας οὔτε κινδυνεύειν παρέχονται, πείθεσθαι τε οὐκ ἀξιούντας, οὐδ' ἐθέλοντας ὅσον ἂν μὴ ἀνάγκη ἦ, ἀλλὰ καὶ μεγαλυνομένους ἐπὶ τῷ ἐναντιοῦσθαι τῷ ἄρχοντι· οἱ δὲ αὐτοὶ οὔτοι οὐδ' αἰσχύνεσθαι ἐπιστάμενους παρέχουσιν, ἢν τι τῶν αἰσχροῶν συμβαίη. 4 οἱ δ' αὖθετι⁴

1) διότι ὅλα τὰ περὶ τῆς γεωργίας διὰ τοῦτον μόνου τὸν σκοπὸν παρεσχέθησαν διὰ τὴν ἀποδείξασθαι, ὅτι ἡ γεωργία εἶναι εὐκολωτάτη διὰ τὴν μάθησιν. (Κεφ. Ζ. 11.), παρούσης μόνου σωφροσύνης.

2) Πλοῦς σημαίνει τὸ διάστημα τῆς θαλασσοπορείας, τοῦ ταξιδίου· ἡμερινοὺς δὲ τὸν εἰς διάστημα μίαν ἡμέραν περιαιρούμενον. 3) ἀντι: ἐν πλείονι ἢ ἐν διπλάσι. 4) διορθῶσι: οἱ δ' αὖθις καὶ.

καὶ ἀγαθοὶ καὶ ἐπιστήμονες ἄρχοντες τοὺς αὐτοὺς τούτου λάκις δὲ καὶ ἄλλους⁵ παραλαμβάνοντες, αἰσχυνομένοσιν αἰσχρόν τι ποιεῖν καὶ πείθεσθαι οἰομένους βέλτιον ἀγαλλομένους τῷ⁶ πείθεσθαι ἕνα ἕκαστον καὶ σύμπαντας. ὅταν δεήσει, οὐκ ἀθύμως πονοῦντας. 6 ἀλλ' ὥσπερ ἰδιώταις ἐστιν οἷς ἐγγίγνεται φιλοπονία τις, οὕτω καὶ ὅλῳ τῷ στρατεύματι ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἀρχόντων ἐγγίγνεται καὶ τὸ φιλοπονεῖν καὶ τὸ φιλοτιμεισθαι ὀφθῆναι καλόν τι ποιούντας ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος· 7 πρὸς ὄντινα δ' ἂν ἄρχοντα δικτεθῶσιν οὕτως οἱ ἐπόμενοι, οὗτοι δὲ ἐβρωμένοι γε ἄρχοντες γίνονται, οὐ μὰ Δί' οὐχ οἱ ἂν αὐτῶν ἄριστα τὸ σῶμα τῶν στρατιωτῶν ἔχωσι καὶ ἀκοντίζωσι καὶ τοξεύωσιν ἄριστα καὶ ἵππον ἔχοντες ἄριστον ὡς ἰππικώτατα ἢ πελταστικώτατα προκινδυνεύωσιν, ἀλλ' οἱ ἂν δύνωνται ἐμποιεῖσαι⁷ τοῖς στρατιώταις ἀκολουθητέον εἶναι καὶ διὰ πυρός καὶ διὰ παντὸς κινδύνου. 8 τούτους δὲ δικαίως ἂν τις καλοῖη μεγαλογνώμονας, ὧ ἂν⁸ ταῦτα⁹ γινώσκοντες πολλοὶ ἔπονται, καὶ μεγάλη χειρὶ¹⁰ εἰκότως οὕτως λέγοιτο πορεύεσθαι, οὐ ἂν τῇ γνώμῃ πολλὰι χεῖρες ὑπηρετεῖν ἐθέλωσι, καὶ μέγας τῷ ὄντι οὗτος ἀνήρ θς ἂν μεγάλα δύνηται γνώμη διαπραξέσθαι μᾶλλον ἢ ῥώμη. 9 οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις ἔργοις, ἂν τε ἐπίτροπος ἦ ὁ ἐφεστηκὸς ἂν τε καὶ ἐπιστάτης, θς ἂν δύνηται προθύμως καὶ ἐντεταμένους παρέχεσθαι εἰς τὸ ἔργον καὶ συνεχεῖς, οὗτοι δὲ οἱ ἀνύτοντές εἰσιν ἐπὶ τάγαθῶ καὶ πολλὴν τὴν περιουσίαν ποιοῦντες. 10 τοῦ δὲ δεσπότου ἐπιφανέντος, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐπὶ τὸ ἔργον, ὅστις¹¹ δύναται καὶ μέγιστα βλάψαι τὸν κακὸν τῶν ἐργατῶν καὶ μέγιστα τιμῆσαι τὸν πρόθυμον, εἰ μηδὲν ἐπίδηλον ποιήσουσιν οἱ ἐργάται, ἐγὼ μὲν αὐτὸν οὐκ ἂν ἀγαίμην. ἀλλ' ὅν ἂν ἰδόντες κινηθῶσι καὶ μένος ἐκάστω ἐμπέση τῶν ἐργατῶν καὶ φιλονεκία πρὸς ἀλλήλους καὶ φιλοτιμία κρατίστη οὕσα ἐκάστω, τοῦτον ἐγὼ φαίην ἂν ἔχειν τι ἥθους βασιλικοῦ. 11 καὶ ἔστι τοῦτο μέγι-

5) — καὶ χειροτέρους· ὡς καὶ τὸ: ἔτερος Κυρηδ. Η. γ, 8. 6) ἀγά, τιμὴ καὶ ἐπί τιμι. 7) Νὰ ἐντυπώσωσι, νὰ βάλλωσιν εἰς τὸν νοῦν. 8) τούτους . . . ἢ ἂν Β. Σ. 138. 9) ἀκολουθητέον εἶναι διὰ πυρός· 10) μὲ μεγάλην δύναμιν.

11) Βλ. κεφ. 10'. 2. σημαίνει δηλ. συγχρόνως καὶ ποιότητα.

ἐμοὶ δοκεῖ, ἐν παντὶ ἔργῳ, ὅπου τι δι' ἀνθρώπων πρᾶ-
 τῶν ἀρχεῖν, ἔργων ἐπιμελῆ ἐν γεωργίᾳ δέ. οὐ μόντοι μὰ Δία τοῦτό γε ἔτι ἐγὼ
 τοῦ προσηνέα μαθεῖν εἶναι, οὐδ' ἄπαξ ἀκούσαντα, ἀλλὰ καὶ παι-
 θεῖαι τις φύς ἐν φημι τῶ ταῦτα μέλλοντι δυνήσεσθαι καὶ φύσεως ἀ-
 γαθῆς ὑπάρξει. ¹² καὶ τὸ μέγιστον δὴ θεῖον γενέσθαι. ¹² οὐ γὰρ
 πάντες μοι δοκεῖ ὅλον τοῦτ' ἀγαθὸν ἀνθρώπινον εἶναι, ἀλλὰ
 θεῖον, τὸ ἐθελόντων ἀρχεῖν σαφῶς δὲ δίδοται ¹³ τοῖς ἀληθινῶς
 σωφροσύνη τεταλεσμένοις. ¹⁴ τὸ δὲ ἀκόντων τυραννεῖν διδόασιν, ¹⁵
 ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὗς ἂν ἡγῶνται ἀξίους εἶναι βιοτεύειν ὡσπερ ὁ
 Τάνταλος ἐν Αἰδου λέγεται τὸν αἰεὶ χρόνον διατρίβειν φοβούμε-
 νος, μὴ δις ἀποθάνῃ,

12) ἡ γενική: φύσεως ἀγ. εἶναι συντακτικὴ τοῦ δεῖν μεταξὺ δὲ τῶν γνη.
 καὶ τοῦ ὑπάρξει ὑπερνοεῖται κόμμα ἢ τὸ ἔσπε' ὁ δὲ νοῦς: Οὐχὶ μόνον τοῦτο
 (τὸ κατωτέρω λεγόμενον: τὸ ἐθελόντων ἀρχεῖν) καὶ τὰ ἔργα αὐτὰ τῆς γεωργικῆς
 φρονῶ ὅτι δύναται νὰ μάθῃ ὁ ἰδὼν ἢ ἀκούσας, ἀλλ' εἶναι χρεῖα καὶ παιδείας
 καὶ ἐπιμελείας καὶ ἀγαθῆς φύσεως, ἥτις νὰ ᾔναι ἐμφυτος εἰς αὐτὸν, καὶ τὸ μέ-
 γιστον νὰ ἔχῃ σχεδὸν καὶ τι θεῖον, νὰ μετέχῃ κατὰ τι θεῖας φύσεως.

13) Ἰπενν. τοῦτ' ἀγαθὸν, ἦτοι τὸ ἐθελόντων ἀρχεῖν. 14) ὡς εἰς ἱερὰ ἢ
 μυστήρια θεοῦ τινὸς ἀφωσιωμένοις. 15) Ἰπενν. οἱ Θεοὶ, λαμβανόμενον ἐκ τοῦ
 προσηγμένους: Θεῖον. Β. Σ. 83.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

α' 13

β 10

γ 8

3 13

10

10

8

15

3 13

11

5

8

13

29 13

9

46

46

46

46

